

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

01 1089 3302 UB AMSTERDAM

eddy 3572

~~4/15~~
~~5/28~~

OK 62-769

H E T
SECRET-BOEK

Vol Heerlijke Konsten;

Als van

De Hoofstoffen in elksgebruik, van de Gebreken, Siekten en Qualen der Menschen; van Tamme en Wilde Dieren, van Visschen en Vogelen; van Boomen, Planten, Bloemen, Kruiden en Saden; van Metallen; van Verwen en Incten; van Koken en Consjten; van Olien en Salven te bereiden; van Distileren en andere Weetenschappen; met een Aenhangsel verrijkt.

Het een groot getal Latijnsche, Italiaensche, Francoische, Hoog- en Neder-duitsche Auteurs vergadert.

D O O R
CAROLUM BATTUM
Medicijn Ordinaris der Stad DORDRECHT.

Te LEEUWARDEN,
By HENDRIK RINTJES, in de Peper straet/
in den Saedjaeyer. 1694.

THE
SINGLES SHOW

BY [illegible]

[illegible text]

[illegible text]

[illegible text]

[illegible text]

[illegible text]

[illegible text]

[illegible text]

Voor-Reden des Authenrs.

Al wat Godt Almachtigh over de geheele Werelt verleent heeft, dat heeft hy voor eerst verleent ende geschapen, tot onser zielen saligheydt, ende daer nae tot noodtdruyt onser lichamen: Van sommige dingen en heeft oock maer de mensch de wetenschap, op dat hy de selve aenschouwende, hemt over de wonderwercken Godts, soude hebben te verwonderen, ende van sommige dingen, om die tot sijnder noodtdruyt te gebruycken: In welke breder ondersoeckingen, van alle hooge verborgenheden aller dingen, soo boven op, ende onder der aerden, men des menschen subtile vernuft gewaer kan worden: Soo is daer toe den Thresoir der naturen sonder eynde, waer in dat sonder twijffel veel dingen verborgen liggen, die door langheyt des tijds, door de ondertoelinge van subtile vernuftige menschen in't openbaer gebracht worden, niet alleene tot dienst van haer selven, maer oock tot behoef ende gerijf van anderen, die noch ter tijdt leven, ende nae hunnen tijdt leven sullen, gelijcker in de naturen aller dingen, tweederley werckelijcke krachten zijn, waer van d'een door ooghschijnlijcke qualiteyten, haer krachten zijn bewijzende, ende d'ander door seeckere verborgen qualiteyten, die geen mensche noch ondersoecken, noch begripen en kunnen, maer nochtans by experientie haer openbaerlijcke verstogen, de welke niet tegenstaende, somtijts de meeste kracht van haer geven, daer in dat oock de Medecijs in't cureren van sekere Sieckten, onder ander Kruyden, van welcker krachten sy redenen kunnen geven, oock sommige daer onder mengen, daer van sy geene redenen geven en kunnen, om dat sy by ervarenheyt menighmaels bevonden hebben, dat de selve tot alsulcken Sieckte seer dienstelijck zijn. Ende op dat ick wederom tot mijnen voorigen propooste come, mi d'sdien datter dieverschic subtile geleerde Liedten geweest zijn, die door haer natuurlijk verstant, door redenen, ende door experientie veel verborgen krachten der naturen, en Secrete stuc-

ken gevonden hebben, die deselve hier ende daer verschrydentlijk, ende in diverse Spraken, door hare Boecken hebben in 't licht gebracht: Soo en hevet my geen verloren arbejdt, noch onproffijt gedocht, voorde Nakomelingen, de selve in eenen Boeck, op 't alderkorste te vervatten, ende in den Druckuyt te geven, het welcke (als men sien mach) wy niet met kleynen arbejdt en hebben ten eynde gebracht, ende de namen der Authouren onder den meesten deel der Recepten daer by gevoeght, verhalende insonderheydt in desen tegenwoordigen Boeck, van eenige konstige Vyer wercken, van eenige Medicijnen, so wel de Besten als de Menschenaengaende: Van sekere Konsten, om alle quaset gedierte (den menschen schadelijk) te dooden Om Vogels, ende Visschen te vangen, om alderley Bloemen, Kruyden, ende Planten te seelen, Boomen te planten, ende die te griffen. Om in seker Metalen te wercken, ende die te veranderen. Om Yser ende Stael te harden, weeck te maecten, ende daer in te etsen Om alderley vlecken, uyt alle Wollen ende Lijnen Kleederen te krijgen Om alderley verwen tot het verlichten, oft illutineren te maeken. Om Garen, Lijwaet Hout, Been, oft Hoorn, met diverse Coleuren te verwen. Om uyt diverse dingen, toekomende goet, ende quaset, vochtige, ofte drooge Weder te voorseggen. Om alderley dingen te Conlijten Om diverse kokerijen te bereyden. Om alderley Medicinale wazeren, Olyen, Balsamen ende Brandewijnen te distileren, ende van meer andere particuliere stucken, of Konsten; hier al te lang te verhalen, breder blijkende by het Register hier achter aen gevoeght wesende.

Vaert mel.

D E

D E

Secreten des Vyers.

Om te maken een Keersse die niet
uyt te blasen en is.

Neemt dooz eerst een Pijpe / volt
die met Solfer en met gekapt lij-
wact, en bekleet die van onder
tot boven met Was, steektse daer
na aen / dese Keersse en kan
noch dooz grooten windt / noch
dooz sterck blasen uptgedaen worden.

Een ander.

Neemt een pondt Was, twee oncen Solfers,
en twee oncen levende Kalck, olie van Oker-
noten, een once / maecht hier van een Keersse /
met garen van Cattoon, smijtse daer na in 't
water / ende sp sal van selfs worden byandende.
Anthonius Mizaldus.

Een ander.

Neemt Was en Solfer van elchs eben beel /
smeltet te samen / maecht hier van een Keersse /
dan het Solfer moet wel supber zyn. *Cardanus.*

Een Vyer dat met geen water te
blusschen en is.

Neemt Solfer, Petrolie, olie van Genever, en
Salpeter van elchs eben beel / Peck, Gansesmout,
ende Endesmout, Duyvendreck, en Vernis,
oock van elchs eben beel / Aspalti, de vijf deelen /
menget te samen met Brandewijn.

Een ander.

Neemt Vernis, Solfer, Genever-olie, olie van Lijnzaedt, Petrolie, ende Spiegelharst, van elchs ebenbeel / Brandewijn, Drie Deelen en een half / Salpeter, Dzoogh hout van Laurier-boom gepoedert / soo beel alst noodigh is / om hier van een deegh te maken: Doet dit al te samen in een glas / en begraget drie maanden langh in Peordemist, daer na soo formeert daer af Oper-balsen / ofte keerssen / steekse een / soo en sullen sy niet geen water uptgeblust worden. *Cardanus.*

Om eenigh dingh onverbrandelijck te maecken,

Neemt Visch-lijn, en Aloyn, elchs eben beel / mengt wel onder een / giet Azijn daer op / ende bestrijcht daer mede al wat gy wilt / en het byet en sal daer op niet hebben. En soo verre als gy hemst-wortel met eyerwit vermenght / en u handen daer mede besmeert / daer op poeder van Aloyn stropt / so suldy het byet sonder schade mogen aentasten. *Albertus Magnus.*

Fackelen die door de wint niet uytgewaeyt en worden.

Men sal de wischen in Salpeter booz eerst zieden / daer na Dzoogen / ende boozs de fackelen met half Was, ende half Solfer opmaken / dese fackelen en worden booz de windt niet uytgewaeyt / hoe die oock wesen magh:

Een maniere van een Lampe, daer door dat de Vorscheen haer singen benomen wordt
Maecht een wieche van 't vet van den Disch
Del-

Delphijn, ende van wit Was, ende laet die des nachts branden ontrent het water daer Dozzen singen.

Om te maken dat de menschen schijnen geen hoofden te hebben.

Neem Auripigmentum seer kleyn getwezen / en latet met Olie te samen zieden / den pot dicht toe-gedeckt / giet daer na de Olie in een lampe / en eer men die aensteecht / soo moeten de toesieners hare oogen stoppen / tot dat de lampe aen-gesteken is. *Porta.*

Vyer uyt den water te doen branden.

Neemt een geheele eyer-schale, bolt die met Solfer, ende met Kalok, stoppt het gaetjen dicht toe / smijts daer na in 't water / ende sp sal van selfs woeden brandende. *Albertus.*

Griecks vyer te maken.

Neemt Solfer, Tartarum, Sarcocollam, Picolam, Sout, Petrolie, en olie van Olijven, latet al te samen wel zieden / en al wat gy daer in doet / 't sp hout / oft yser / het sal al verbranden / ende en sal niet konnen uptgebluseht worden / als met kleine / met azijn of zant *Albertus*

Een Keerse die in 't water brandt.

Neemt Was, Solfer, en Azijn, elck een deel latet te samen zieden / tot dat den azijn verzoeden is : hier van maech een keerse. *Roscellus.*

Een vyer dat onder het water brandt.

Neemt anderhalf pondt Bus-poeder, een half pondt Golophonie, olie van Olyven, (spanten)

Solfer; hier oneen / menget al wel onder een-
 spde alst al wel onder den anderen ghemenget /
 en ghedzooght is : Hier van neemt een stuck /
 beket aen / en sijt in 't water : ofte maecht
 hier van eenen Bal / Bekleedt hem met Peck ,
 bindt den selven oer al rontom met bindgaren /
 daer nae soo bekleedt hem wederom met Peck ,
 daer nae wederom met bind-garen / en wederom
 met Peck , alst dit al te samen alsoe wel dzooge ge-
 worden is / so maecht een gaetjen daer in / sterck-
 rer het byer in / ende alst wel in 't byanden is / soo
 sijt in 't water. *Potia.*

Een steen die door sterck wrijven
 vyer geeft.

Neemt *Styracis Calamitz* , Solfer , levende
 kalck , peck , elcksz dize dzag. *Campbori* , een dzag.
Aspalti , dize dzag. stoot al onder een / doet in
 eenen aerden pot / wel gestopt wesende / set hem
 op het byer / tot dattet in een steen home te ber-
 anderen : den welken met een doech getybert
 wordende / te onstrooken komt / ende met spit-
 wen wordt upt geblust. *Roscellas.*

Een keersse die door den wint niet
 uyt-wacyen en kan.

Neemt een keers-wiecks , en ghepoedert Sol-
 fer , naept die in lijmaet keers- gewijse / bekleetse
 daer nae met Was , tot een keersse. *Nostradamus.*

Een vier dat niet uitgeblust kan worden

Neemt Vernis , 10. pondt / Solfer , 4 pondt /
 Olie van Terpentijn . 2 pondt / Salpeter , ander
 half pondt / witte Wierroock , een pondt / Campho-

ra, 6 oncen / goede brandewijn, 14 oncen / men
ghet al te samen op heete hoken: Hier in sult ghy
werck steken / in eenen pot legghen / 't selve aen-
steken / ende kan niet uyt-gheblust worden, waer
men die heene smijt.

Een ander.

Neemt Vernis, 12 pondt / olie van spiegel-
harit, olie van Was, van elchs een pont / olie van
Terpentijn, drie oncen Solver twee pont / Sal-
peter, vier pont / Camfer, een pont / Brandewijn-
twee pont / Aspalte gepoedert / drie pont / mengt
al te samen op hete koolen. *Fierapantius.*

Vyer dat onder 't water brant.

Neemt levende kalk en solver, van elchs eben
deel / Petrolie, Was, elchs een weynigh mengt
te samen / en werpet in 't water. *Fallopins.*

Om Fuseyen te maecten.

Neemt goet Buspoeder, maect dat nat / ende
volt hier mede een papieren pijspe / de lengde van
een half vier-en deel / bintse op een roepken.
Albertus.

Van de Secreten des Lochts.

Om te maecten een koperen appel die
wint van hem geeft.

L Het maken eenen ronden koperen appel, so
groot als een hoest / van binnen-hol / daer
in maect een kleyn gaetjen / volt hem met
water / houdt hem dicht by den beve / so sal daer
uyt blieden eenen vochtigen windt.

Om te remedieren een pestilentielle Locht

Men sal roockende byanden in een pestilentielle Locht / Castoreum, Galbanum, Sagapenum, Solfer, hoornen van beesten, ofte Buspoeder, welke dingen al te samen / by experientie zijn bevonden dooz haren roock / de pestilentielle Locht berdzeben te hebben.

Van de Secreten des Waters.

Om den Wijn van Water te scheyden.

Hught een stuckghen Lywaets in de kanne daer Water en Wijn in is / het eene eynde van 't Lywaet binnen de kanne / ende het ander daer upt / so sal het water dooz het doeckghen boven upt de kanne klimmen en den wijn sal daer in blijven: En dic is een Experiment / om te weten oft onder den wijn oock water gemenget is. *Cardanus.*

Wateren die droeckenschas causeren.

De Moscobiters ghebruicken Water dat upt Haver gedisteleert is / ende hier mede dzincken sy malkanderen dzoncken / mits sy genou wijn en hebben / en dit water de kracht daer van so groot heeft / als den wijn. Item / de bladeren van Hennep, tot poeder gestooten / en met bier gedzoncken / causeert oock dzonckenschap. *Cardanus.*

Om Ys te doen branden.

Macht een heerffe van Solfer en van ghestooten koolen, behleedte met papier, en hangte onder de dzuppen alst hart byest / so sal sy 't eenmaet

mael / met Was betwassen / ende steecht dese Keersf
aen / en sy sal byanden tot een verwonderinghe
van alle die 't sien / Cardanus.

Om Zee water soet ende drinckelijck te maken.

Maecht een holle flessche van Was, die van
alle kanten dicht toegestopt is / houdt die onder
in 't zoutwater, soo sal het water / dat dooz de
substantie des Was komt dooz te dzingen / soet
wesen. Ofte maecht een aerden onverloode
flessche, dicht toegestopt / houdt die oock onder
het Zee water / soo sal het water oock soet wesen
datter doozdzinght. Item neem een tonne die
onder in den bodem een gat heeft / steecht een
tap daer in / leght op den bodem een doeck, giet
daer op rivier-zant, de halve tonne vol / daer op
giet de tonne hoogts vol Zeewaters, ende alst
daer op twee of drie uren ghestaen heeft / soo
trecht den tap onder uyt / soo sal het water van
onder soet wesen / datter sal uytlopen / insonder-
heyt als men 't meer reysen nae den anderen daer
dooz laet loopen. Van het sekerste is / dat men
het Zee-water oberhaelt / met eenen gebjanden
ketel. *Porta.*

Om water sonder Vyer Warm te maecken.

Maecht een groote koperen flessche / en volfs
met Levendekalk, stopse dicht toe / setse in 't
koud water, ende sy sal het water eenige dagen
warm houden. *Migaldus.*

Van de Secreten der Aerden.

Om Lutum Sapientie te maecken.

Nemt potaerde, een vierdeel / genty in Hout-
 affche, een halfdeel / Dyooge Koedreck,
 een deel / een weynigh poeders van Tichel-
 steen, menghet al onder een / legget op d'aerde /
 stropht daer op Schaerhaer, een deel / water soo
 veel noodigh is / menghet al wel te samen onder
 een / met ghenoghsaem Schaerhaers en waters
 't zy met de handen / ofte met de voeten / ende
 maecht hier van een Massa. Met die aerde / of
 Lutum / konnen alle glazen baten bekleden / soo
 dick men wil / om die soo langhe in de hitte des
 byer te houden als men wil : dan so bezyr als ghy
 soo veel moeyte daerom niet en begeert te doen.
 soo neemt Pot-aerde, Schaerhaer, ende dyooghe
 Koe-dreck, ende een weynigh affchens, maecht
 hier van met water een deegh. Ende somenighe
 nemen potaerde, ende Schaerhaer alleen. En
 om te maken een Lutum / daer mede men een
 flessche dicht stoppen wil / die men in 't byer hou-
 den sal: soo neemt pot-aerde, Schaerhaer, kalck
 ende eyer-wit. Dese booschreben aerde sal men
 in een vochtige kelder bewaren / om daer van te
 ghebruycken als men wil.

Van de Secreten des gemoeds.

Om Memorie te stercken.

Nemt den Tandt van een Das, ofte den
 sincker poot daer van / ende bindt die een
 den rechten arm van den Patient / dit sal
 den de memorie verstercken. Item / stryct de
 slaye

Slape des hoofts met galle van Perdrijfen, tot dat sy doordrynt / alle maanden eens. Stem/ sy sterckt oock seer de memorie de Melisse, 't zy op wat maniere dat dit woÿdt ingenomen. *Carduus*

Een ander.

Neemt witten Wierroock kleyn gestooten / met wijn gemenght / drijnt hier af in 't wassen van de Maen / des morgens broegh / ende oock des middaeghs ende des avondts. *Rafis.*

Om Toverij te verdrijven.

Neemt een schacht van een pen, volc die met Quicksilver, stopps daer toe met Was, leght die onder de woÿ-pelutwe / van den genen die betovert is / ofte leght die onder den durpel daer ober dat hy gaen moet / en de tooverpe sal hem berlaten. *Pors.*

Een ander.

De gene die betovert is sal sijn geheele lichaem met de galle van Kraeyon bestrijcken / en met olie van Scemino. *Pors.*

Een ander.

Men sal maken eenen roock / met tanden van een dootd mensche, ende de Tooverpe sal sekerlijck daer mede vergaen. *Alexius.*

De Secreten van het Lichaem, ende van het leven.

Om het leven te verlengen.

Tot berlenginge des levens / sal men veel ende dickwoÿs in spijse ende in djanck gebrinc

buykten/ het krupt Ambrosiam, want dit krupt
heeft een verborghen kracht het leven des men-
schen te verlenghen / upt een verborghen kracht.
Cardanus

Van dinghen die een soete Doodt causeren.

Doo? eerst soo causeert den uptnemende ou-
derdom een soete doodt / noch daer en sterben
gheen menschen met minder pijn / als die van
ouderdom sterben / gelijk sulchs de dagelichse
experientie bewijst / ende Aristoteles ook sulchs
is getuygende. Daer na de doodt / die doo? den
Beet van een Wyper-slange te causeren komt.
Item / de doodt die doo? t innemen van den O-
piata veroorzacht / want sy sterben a/slapende.
De vierde oorzake van een lichte doot / geschiedt
doo? t innemen van Cicuta Ten bysden / soo
sterben sy oock een dyagelijcke doot / die in een
beslooten kamerken / doo? den damp van bran-
den Boskolen te sticken komen : want ghelijck
men by experientie dickmaels bevonden heeft /
dat de gene die alrede half doodt wesende / noch
upt alsulcken damp verlost geweest sijn / getuy-
gen / dat sy van geene benautheyt en wisten te
wreken / noch oock niet geboelt en hadden. Ten
lesten / soo werdt oock de doot licht geacht / in de
gene die in 't water te verdyicken komen De
ghene die doodt gelaten worden / sterben eens-
deels noch wel zetsachte doot / nochtans so valt
sy in 't leste al wat pijnlijck en schreckelijck. *Card.*

Om de sterckte des lichaems te ver-
meerderen.

Het ghebuyck van alle Dieren die van een
lang

lang leben zijn / ende die hen dikmaels vernieuwen / die zijn oock dienstelick tot de vernieuwinge onses lichaems / gelijk alle Medecijns sulchs hebben geobserweert / ende dagelijks bevonden woꝝdt / aen de gene die de Dopper-slangen eeten.
Cornelius Agrippa.

Secreten teghens diversche Siekten.

Tegens de Quartyen.

Neemt Triakel-water en water, van elchs een once olie van Wijnsteen, oock een once / olie van Paper, drie gzen / menget te samen / ende gheeft dit drie uren booz de Coortse / na dat hy te boozen is gepurgeert geweest,

Een ander.

Neemt Rute, Myrre, Opem, elchs een half dzag. Safferaen, twee dzag. Solver, twee dzag. Cassie, twee dzag. Zaedt van Bilsen, een half dzag. Maecht hier van Pillen / ende geeft hier van elche repse een dzag. swaer. *Roscellus.*

Tegens de Quarteyne.

Neemt sijne Triakel, drie oncen / olie van Genever, vier oncen / oude olie van Olijven, twee oncen / Nagelen, een once / Spicanardi, een dzag. goeden wijn, een onse : latet te samen steyden 7 tot dat den wijn berzooden is / doet er een wepnigh Was by / maecht hier van een salve / en smeert hem hier mede het ghehele Ruggbeen / een ure of twee booz de kooꝝtse. *155 een geschreven Boeck.*

Een ander, tegens de vierdaeghsche Koortse

Neemt Sap van Weegbree, mengt die met Meede, en geef hem die in / twee uren hooz de Hoortse / eenige dagen na den anderen. *Mixaldus.*

Voor de anderdaeghsche Koortse, oft Tertiane.

Neemt de ongen van sommige Vosschen, en bindt die den Patient om sijn lijf. *Agrippa.*

Voor de Koortse der suygende kinderen.

Neemt twee Comcommers van gelijke lengde / en legtse neffens 't slapende kind / op elke zijde een / en de Hoortse sal hem verlaten. *Mixaldus*

Voor de anderdaeghsche Koortse.

Neemt Buglossse, stoofse met Bloemen ende met de steelen / drucht het Sap daer upt / ende drincht dat eenige reysen naer den anderen. *Dioscorides.*

Tegens de continuele Koortsen, door verrottinge des bloedts in de Aderen

Neemt een kanne bolise met Bloemen van Perseboom, ende laet die eenige dagen onder der aerden staen wepelen / ofte rotten: Drucht daer de olie upt / ende besmeert hier mede de Puls aderen / de slapedes hoofds / ende het Ruggebeen *Mixaldus.*

Een Koeckken tegens de Peste, op sijn bloote Borst te dragen.

Neemt witten Arsenicum, twee unzen / rooden

den Arsenicum, een once / stoot dit wel onder
 een / meugher met Eyer-wit, ende sozmeert hier
 van klepne ronde Koeckshens soo groot als ee-
 nen halben daelder eenen halben vingher dick /
 naept het daer naer in roden Castaf / ende draget
 op u bloote Bozst. *Jacobi Carpensti.*

Een presarvative confectie tegens de
 Peite, en tegens meer ander Siekten.

Neemt goeden Cancel, een half draghme /
 Zeduar, een dragme / Boli Armenic, drie dragh-
 me / Camfer, seben greyn / Zaet van Citren
 uptgedaen / Zaet van Suycker, Schellen van
 Citers, van elchs anderhalf draghme / wortels
 van Diptamou, van Tormentille, ende van
 Pimpinelle, elchs een half dragme / vijfel van
 Yvoor, ende van Hertsbeen, elchs een dragme /
 geprepareerde Saphyren, Robijnen, Smarag-
 den, ende Granaten, elchs eenen Schypel /
 mengt al onder een / stoot hier van een fijn poe-
 der / doet daer by Conserve van Roosen, van
 Suycker, ende Conserve van Buglossie, elchs
 een draghme / witte Suycker, een pont / met
 water van Buglossie ghesmolten / ende maecht
 hier van een Confectie. Tot een preserbarijsal
 men hier van alle dage ghebruycken soo veel als
 twee Boven / maer die de Peite op 't Lijf heeft /
 sal men alle dage een half once daer van ingeven.
Priscianus Medicus Leonis Pontif. Decimi.

Een ander Remedie, tegens alle pericu-
 leuse ende Pestilentialie Siekten der kinderen.

Als men mercht dat de klepne kinderen sieck-
 worden / soo en han men niet qualijck doen dat
 men de selve saghebe / Hertsbeen, Kenhoorn,
 root

root Corael, witten Amber, of gestooten peerlen,
't zij met Rooswater, ofte met water van Buglossie,
te loeten / een kroon swaerte. *Rantfowms.*

Een Praeservatijf tegens de Peste.

Neemt Conserve van Roosen, Conserve van
Violen, van Buglossie, en Conserve van Plom-
pet, elck een half once / Confectie van Alcher-
mes, twee oncen / wortels van Angelica, twee
drachmen / Zedoaire, twee Scrupels / van 't gul-
den Ey, anderhalf dragme / oude Triakel, ses
Scrupels / Syrope van Limoenen, so veel noodig
is / tot een Confectie / men sal hier van gebuy-
ken / op een mes eens ofte tweemaal des dachs,
Dyt een geschreven Boeck:

Tegen allerley fenijn, en tegen de Peste.

In de Secreten van den grooten Koningh
Mithridates / heeft Pompejus / den vooz. Ko-
ningh overwonnen wesende / gebonden dese na-
volgende Medicijne: Neemt twee drooge O-
kernnoten, ende twee Vijgen, twintigh Ruyte-
bladers, twee grepn zouts, stootet al wel onder
een / neemt in een reys in / ende en breeft dien dagh
geenerley fenijn: 't is oock een van d' edelste pre-
servatiben tegens de Peste / als men soude mo-
gen bedencken / gelijk pder een dat sal getuy-
gen / en ich selve in veel plaetsen / en in diversche
Pesten hebbe versocht. *Mizaldus.*

Tegens alderley Fenijn.

Van alderley geleerde Liedten / wozt insonder.
hepdt gepresen den steen: / diemen Pierrefant
noemt / daer van dat men tien of twaelf grepn
nen / ja oock wel een drag. t' onder reys mach
inge-

ingeben / met wijn / ende den Patient te fwee-
ten leggen. *Miraldus*

Een experiment dat van een Koning van
Engelandt gekomen is, tegens alderley Fenijn.

Neem Pimpenelle, wortels van Tormentil-
le, Caneel, elck een half once / Aloe, Genever-
besien, elck een drag. Soms tijds doet men ook
daer by / zaedt van Cardebenedicte. ende Wortel
van Angelica elck een half drag. Waecht hier
van een sijne Poeder / ende bewaret wel dicht toe-
gestopt *Ranzovius*.

Een preservatijf van den Koning Nico-
medes, tegens alderley Fenijn.

Neemt Geneverbefien, twee dragmen / gezo-
gelde aerde, drie drag. stootet wel kleyn / men-
get met sijne honigh / ende gebuyck daer van
een dragme / met Wijn gemenget elckereysen
Ranzovius.

Een voorlegginge van de Doodt, ofte
van het leven.

Neemt groene Netelen, legt die te wepche in
de Urine des Patients / en soo verre als die daer
in groen blijft / soo sal den Patient leven / maer
so sp daer in berandert / soo sal hy sterben / of in-
wers in groot perijckel staen. *Theophrastus*.

Secreten van alle uytwendige

Gebreucken

Voor alle verouderde Crauwage.

Neemt de wortel van Patich, snydt hem
kleyn / leght hem den gantschen dagh in
scherpe.

Scherpe Azijn te wensche / wijst hem daer nae
klepen / ende bestrycht hier mede alle crawwiche
plaetsen / dit is menigmael besocht en goet be-
houden: *Mizaldus.*

Voorde Crauagie.

Neemt Pomade, twee oncen / Stiracis liquy-
de een halfonce / Silverglid, een halfonce / ge-
meen Zout, twee drag sap van Lymoenen soo
heel noodigh is / maecht hier van een Salve.
Roscellus.

Een ander by sondere Salve tegen alder-
ley Crauagie, daer menigre van menschen
mede genesen zijn.

Neemt in de Maent Maep het Kruyd Oci-
mastrum met den wortel, stootet tot pap/ducht
hier upt het sap / ende bewaert dit sap in een gla-
sen flesken / dicht toe-gestopt / ende als gy nu
hier van een Salve maken wilt / soo neemt van
dit sap / Was ende Olie, elchs eben deel / laet te
samen zieden op heete hooven / tot een Salve.
Hieronymus Pragus.

Van de particuliere Sieckten.

Voor de pijn des Hoofts.

DEn Magnoot-steen op 't Hooft gebonden /
beneemt de pijn des Hoofts.

Een ander,

Neemt topkens van den Wilgeboom, soo heel
als u belieft / Roosmarijn een weynigh / laetse
te samen in Azijn zieden / tot dat het derde-deel
berzoden is / ende wasshet hier mede den Patient
sijn Hooft. *Roscellus.*

Pille-

Pillekens die wonderlijck de Memorie helpen.

Neemt Cubeben, Calmus, Muscaten, Nagelen, elckx een dragme en een half / Muscus; bysgrepen / maecht hier van Pillekens met Water van Mariolayne, geeft hem hier van in / Des daeghs dxiemaal / elckx xepse twee. *Graser.*

Voor de vallende sieckte der kleyne kinderen.

Geest haer te drijcken het Water byt der Bloemen van Lindeboom gedistilcirt, sommigse mengelen hier onder Poeder van Marentacken, ende so hebben daer by bevonden merckelijcke hulpe.

Een ander.

Geest de kinderkens in / soo haest als sy geboren ziju / geprepareerde Coralen, eer sy yet anders nutten / het gewichte van eenen halven Scrupel met Vrouwen-melck, soo en sullen sy de Vallende-sieckte nimmermeer krijgen. *Arnoldus de Villa.*

Een Medicijne van den Koning van Denemarcken, tegens de vallende-sieckte.

Neemt Crayn Humani, Hominis Suspensi, Ant-decapitati, sfoot dat wel klepne / neemt daer naer drie Pioen zaden. mengt die met een draghme des hoozjs: Poeders / ende met eenen Lepel vol Lavendel-waters, ende geeft den Patient dat alsoo des morgens in / drie dagen achter een / ende laet hem in hups blijven / sonder veel te drijcken / of te eeten / dan eenig lichte spise. *Ranzovius.*

Voor

- Voor die haer vreesen van eenighe
Spokerye.

Laets in de handt dragen / groene Netelen ,
ende Pentaphilon , ende sy sullen daer door be-
lycht wesen. *Mixaldus.*

Tegens de Water-vreesse, daer mede de
gene worden gequelt , die van eenen wilen
Hondt worden ghebeten.

Men sal den selven onbersiens in 't water
snyten / midts daer door d' een hzeese met d' an-
der verdyeben woÿdt / ende sy worden hier door
bezydt. *Lewnius.*

Tegens de Dronckenschap.

Men sal teghens de Dronckenschap / Alsen ,
Amandelen , ende koolen in den Mondt kau-
wen *Cardanus.*

Een water teghens alderley gebreken
der Ooghen.

Beemt Venckel, Alffene, Jbfroumercke, Ru-
te, Gouwe, Oogentroost, Savie, Betonie, Au-
ripigment, Pimpinelle, Cardebenedicte, elchs
eben veel / stoot alle dese dingen wel onder een /
en giet daer op knechtens pisse, doer'er noch
by sefthien peper-koots, Honigh, twee lepels /
Camfer, een dyag. stootet wederom wel onder
ken / en drucht hier upt al de bochtigheyt / be-
waertse in een glas / ende doet hier van des moÿ-
gens ende des mondts een droppel in d' oogen /
van men sal dit water eerst negen dagen in de
Sonne setten al eer men daer van sal ghebruyc-
ken. *Rantzovius.*

Tegens

Tegens den stanck der Neusen.

Neemt Xijlo Aloes, Roofen Nagelen, elck twee oncen / Spicz, Calamus, Myrha, Calamenten, elck een dragme / menght die al te samen met gheuoeghsaem Wijns, doctet by ses grepen Mulcus, ende breecht hier van eene met olie van Narden, en laet bandese olie in den Neuse d'uypen. *Alexius.*

Voor de verstoppingen der Neusen.

Neemt sap van Beete, sap van Mariolene elck een once / mengt onder een / en trecht hier van in de Neuse. *Firacundus.*

Om het bloet der Neuse te stoppen.

Als nemandt den Neuse te seer bloedt / soo bint hem seer stijf een van sijn vinghers op de selve ynde der Neuse / daer upt het bloet. Of bint hem eene koppen duyt op 't voozhoofte boven den Neuse.

Voor de Doof heyt.

Neemt hondevet, sap van Allene, oude olie elck enen veel / menghtse onder een / ende d'uypt hier van in de oozen. *Sextus Platanicus.*

Voor de Doof heyt.

Neemt Savie, Mariolene, bloemen van Rosemereyn, Hysope, Byvoet, Mentastrum, Calamentum, Camillen, Gerruwe, Hypericon, Averone, Saturgia, elck een hant vol: Laet dit al te samen zieden met gewoony aem waters / set op des gesoden krukken een trechter / ende ontfanght daer van den damp in uwe oozen / so laste tot dattet wederom hout gewoorden is: Dit gebaen

gedaen zijnde / soo laet een drupken oft twee olie van Coloquinte in uwe ooren druppen / en stopp boozt de ooze met Cartoen, die in de boozschjeben olie is bet gemaecht geweest / ende vervolght dit alsoo eenige dagen achter een / soo sal u het gehooz wederom komen *Roscellus.*

Voor de Doofheyt der Tandten.

Neemt Porceleyne, en knaut die tusschen de Tandten. *Mixaldus.*

Voor de Tandt-pijn.

Neemt Pock-hout een handt vol / Brandewijn soo veel noodig is / menget onder een / en houdt dit alsoo in den mondt. *Uys een geschreven Boeck.*

Voor pijn der Tandten.

Neemt langen Peper, Mastick, Origanum, Saturga, Xijlobalsam, Piretri, elck een half onse / giet hier op alst te samen kleyne gestooten is / goeden Brandewijn, ende druppt hier van in den tandt. *Roscellus.*

Voor de Squinancie.

Neemt seker getal van Swaluwen, brandtse tot poeder / maecht hier van een Pap met Wijn, ende legt hier van bukten op de Kele. *Mixaldus.*

Een ander.

Neemt twee ofte drie Padden, sietse tot Pap / legt die van bukten op de Squinancie / ende hier mede hebbe icker genesen / die de Keersse in de handt hadden / ende in sterbens noodt lagen. *Cardanus.*

Voor eenige gebreken der Borst.

Tegens het Pleuris.

Neemt sommige tanden van een wildt Vercken, ende raspt hier van een once poeders / ende geeft dit den Patient / met eenen dronck van Borst-drank, het welke menighmaets is bebonden wonderlijck te helpen. *Mizaldus.*

Een besondere Remedie voor het Pleuris, daer mede dat menigh Mensch is geholpen geweest uyt doods noode.

Neemt eenen Geelen wel-rieckende Appel; snijdt hem de kloekhupse uyt / ende vult hem boozts met witten Wierroock, leght hem sijn deckselken daer op / ende byaet hem sonder berbyanden / onder de warme asschen. Snijdt deses Appel daer naer in vier stucken / ende geeft den Patient die te eten / dit gedaen wesende / sal de Aposteunie geopent worden / waer door den Patient sal gesalveert worden. *Alexius.*

Voor 't Pleuris.

Neemt van de grootste tanden van een wilde Vercken, bijtse tot poeder / ende geeft hem hier van met olye van Lijnzaet. *Oskonius Laudus.*

Een Salve voor het Pleuris.

Neemt Olye van Roosen, ses oncen / Terpentijn een once / Solfer klapn gestooten / den worme Duyfent-voeten, elckis oock een once / latet al-tesamen een ure langh zieden / drucht daer na de Olye door eenen doek / ende bestrijcht hier mede de plaetse der pijn. *Rosellus.*

Een bysonder Water voor de gene
die de Teeringe hebben.

Neemt Hoefbladers , Slecken , Hifope,
Steenruyte , Consolida Major , elchs soo veel
als gij wilt / en distileert dit te samen in Bal-
neo Marie / hier van sal de Patient alle moz-
gen een dzonck innemen. *Roscellus.*

Een ander tegens de Teeringh.

Neemt gesublineerden Solfer , ende wrijft
hem met Roosewater op een wrijffsteen / menght
het daer naer met Conserve van Roosen tot een
Confectie / ende laet hier van den Patient alle
mozgen viersteren een half once van innemen /
ende dit is dichmaels geprobeert.

Een bysonder Conserve teghens
de Teeringe.

Neemt Pulmoariam , Roosemarijn , Beto-
nie , Steen-ruyte , elchers twee dzaghen / ge-
schupenden Honingh , een pont / Consolida-mino-
ris , acht oncen / Hoef-bladers , een once / Vio-
len , een dzagme / mengt te samen / ende maecht
hier van een confectie. *Roscellus.*

Voor den korten Adem.

Neemt Sap van Ozymus , een half once /
menget daer onder een Scrupel Saffraens , en-
de geeft dat de Patient in / het helpt seer tot het
berlengen des Adems. *Cardanus.*

Voor alle Quetsuren binnen in 't Lijf.

Tegens alle inwendige Quetsuren sult ghy
dzincken / dzanck die met Gariophilate gezoden
is / ende het sal sekerlijck genesen, *Mixaldus.*

Voor sekere gebreken des Buycks.

Voor de pijn der Magen, ende
voor den Apetijt.

Neeemt hier toe eenen lepel vol poeders bart
witten Ambre, met een Dronckghen Wijns,
uyt des Paus Secreten.

Om te stercken den Krop der Magen.

Neeemt ghesooten ende bereyden Coriander,
een ounce / Anijs, een half ounce / roodt Coral,
Canneel, elck een half draghme / Poeder van
ghedroogde Conserve van Roosen, vijf oncen /
maecht hier van een Poeder / ende neemt hier
van een lepel vol naer de maeltijt. *uyt een ghe-
schreven Boeck.*

Om de Maghe te stercken.

Neeemt Specien van Diarhodon Abbatis,
drie draghmen / Poeder van Trium Sandalo-
rum, twee draghmen / Poeder van drooge Ci-
terschellen, vijf Scrupels / Poeder van Arom-
aticum Ros. anderhalf draghme / de vier koude
grootte Zaden, elck een half ounce / Syrope van
Appelen, een ounce / witte Suycker soo veel als
nodigh is / giet hier van ronde Roockghens /
ende neemt hier van elcke reyse twee draghmen /
ende zet hier op een half ounce Conserve van Roc-
semarijn of geconfijte Mirobalanen, een half
ounce. *Viccinus. Laurus,*

Een Remedie tegens de Sode
der Maghen.

Neeemt oude Roosen-suycker, en Creeft-oo-
gen, snotet te samen tot een kleyn Poeder /
doeter

Doet een wegnigh Boli-Armeni by / menget
alte samen / dan daer moet noch eens soo veel
Roosen-suycker, by zijn / als Kreeft-oogen,
Rantzovius.

Een ander.

Neemt anderhalf once Krijts, drie Muscaten,
anderhalf once sijne Suycker, maecht hier van
een Poeder. *Rantzovius.*

Voor de Zee-sieckte.

Neemt Alsene, ende Poley, stootse onder
een met Olye ende Azijn, ende wijst hier mede
dichmaels binnen in u neusgaten. Item / Zact
van Apium is hier toe oock seer goet gedron-
ken: Van den besten raet is / dat men in alle
stozmen op Zee / hemt' eenemael verblinde / tot
dat men / oft aen lant is / ofte tot den Stozme
over is.

Voor de Colijcque.

Het is een seker experiment tegens de Col-
ijcque / als men den dreck van de darmen, ofte
van de huyt vaneenen Wolf innemen. *Cardanus.*

Voor de Colijcque, ende voor alle Pijne der Nieren.

Neemt de Schorsken van stercken Radijs, een
once / Mispelsteenen, twee draghmen / stootet
al onder een / ende latet te samen staen wepchen
in witten Wijn, vier oncen / klaret dooz ende
geeft desen Wijn den Patient in / als hy te bedde
gaet / ende des morgens als hy opstaet / 't sy
min oft meer als vier oncen / naer gelegent-
hendt des Patients / ende ghy sult u ober dese
Medicine verwonderen / ende my daer booz
bedanken. *Mizaldus.*

Voor

Voor de Wormen.

Neemt Severzaet, een once / Diptamdi Albi;
twee oncen een half / Saffraen een half dragh-
me /ijnen Honigh soo veel noodigh is tot een
Confectie / ende geeft hier van in een half once,
Roscellus.

Een ander.

Men hebet menighmael by experientie be-
bonden / dat dooz het eten van Rosijnen, die men
de kinderen nucheeren heeft laeten eten / Woz-
men met groote menichte zijn afgegaen / want
gelijck alle uptnemende bitterhepdt der Woz-
men vbandt is / alsoo is haer oock vbandt alle
nptnemende soetighepdt / midts sp daer van soo-
veel soetighepdt tot haer trecken / dat sp daer van
komen te bersten. *Lemsius.*

Voor den rooden Loop.

Neemt Coagulum, Leporis, Hasen-bloede-
elchs soo veel als ghy wilt / mengtet onder een
ende geeft dat den Patient: Want het stopal-
derlep Loop. *Alexius & Mizaldus.*

Een ander.

Neemt Menschen-beenders, stoot die tot
poeder / ende geeft daer van in een dragme / met
Wijn, het stopt wonderlijck alderlep Wapch-
loop. *Mizaldus.*

Voor den Lever-loop.

Neemt de Leever van een Eende, gedrooght
ende tot poeder gestooten / ende geeft daer van
in met Wijn. *Raf.*

Voor de Geelsucht.

Neemt Water dat uyt het Aertbesic-kruyt, met sijnen Wortel is ghedistileert, ende geeft hier van eenen Douch alle morgen nechteren / ende so fullen daer van genesen. Dit is het Secret van eenen Monnik, die daer mede veelgels gewonnen heeft.

Voor de Watersucht.

Set een Clisterie van Urijne, daer in dat voel kruyt van Cardobenedicte te weycke gelegen heeft, ende die dickmaels achter een. uyt een geschreven Boeck.

Voor de Watersucht.

Neemt Indische Spicanarde, Wolfs-lever, elchs een half Daghme / menghet al onder een met Syrope van Alfene, maecht hier van achtien Pillen / ende vergulste / ende laet hem hier van alle morgen drie Pillen in-nemen. uyt een geschreven Boeck.

Voor de Watersucht.

Neemt Oleum Tartari, water van Gentiaen elchs een once / olie ven Vitriol, drie greyn / olie van Solfer, vier greyn / Triakel-water, mengt onder een / en laet hem in een Dzoge badt daer mede zweeten. uyt een geschreven Boeck.

Voor het Graveel, van Keyser Maximiliaen de tweede.

Neemt goede Rhabarber, twee Daghmen Galgaen-Greyn, Anijs, Venckel, Agaricus-Mastic, Cancel, elchs een Daghme / Soethout Jouden-steen, elchs drie Daghme / Mitridaet,
drie

Drie Dzagmen / Foellie, vier Dzagmen / Nagelen, een half Dzagme / Brandewijn, een deel / Malvasye, twee deel / settet al-t'samen te wipenke in een Distileer-bat / ende distileert daer uyt een Water: ende laet hem hier van alle wekers twee lepeten vol van in-nemen des mozzons nachteren. *uyt een geschreven Boeck.*

Een Poeder voor het Graveel.

Neemt Gomme van Kerffeboom; Milius Solis, elchs twee Dzagmen / Peterceli-zaedt, Meloen-zaedt, Malu-zaedt, Soerhout, elchs drie Dzagmen / Suycker-candijs, thien Dzagmen / maecht hier van een Poeder. *uyt een geschreven Boeck.*

Voor het Graveel, ende voor alle Slijm der Blasen.

Neemt Venkel-wortel, Arefta Bovis, Chamedriet, Betonica, Parietarie, Steenvelieren, Rosemarijn, Savie, Genever-bosen, Bakelaer, elchs een half Dzagme / zaedt van Bremt, een Scrupel / Violen-zaedt, zaedt van Hemst-wortel, Annijs, elchs eenen Scrupel / de vier ronde Zaden, Caneel, Muscaten, elchs een Dzagme / Soethout, twee Dzagmen. Maecht hier van een Poeder / ende geeft hier van een half Dzagme in / met sap van roode Citeren *D. Biefus*

Een Poeder voor het Graveel.

Neemt Meloen-zaedt, anderhalf Dzagme / Gomme van Kerffeboom, een half once / Mily Solis, twee Dzagmen: Soerhout, anderhalf Dzagme / Suycker-candijs, twee oncen en

een half/ mengt onder een tot een poeder:
neemt hier van elke repse een half once/ met
Sap van roode Citren. *Isabelle Gorsefe.*

Een ander dat seker is

Neemt de Schorsfen van den Wortel van Aresta-Bovis, ende geeft hier van in anderhalf dzagme / met een dzonckghen Wijn. *Mizaldus.*

Een ander, daer door dat veele menschen geholpen zijn.

Neemt Syrope van Hifope, een once/ Water van Parietarie, drie oncen / neemt dit thien mozzens achter een in. *Mizaldus.*

Om Water te lossen.

Neemt den Wortel van Scolimus, ofte Cinare, ziedet hem op met Wijn, ende ghsult wonder veel Waters lossen: Ende dit is oock uptnemende goet vooz den Druppert. *Discorides, Oribasius, Paulus & Langius.*

Voor de koude pisse.

Neemt Hemst-wortel, Malu-wortel Petersceli-wortel, elck een handt vol/ ziedet te samen met Water, tst op het derde-deel/ ende geeft den Patient hier van nuchteren te dzinken. *Van een Ridder.*

Voor de zeerigheyt der Blasen.

Neemt het Kruyt Hippurim, ziedet met Wijn, dzincht hier van / want het is in beele dickmael besocht. *Mizaldus.*

Voor de gene die te bedde pissen.

Neemt Sap van Cypres-bladers, Olie van
Sezano

Sezano, elckx twee oncen / menget te samen /
 ende geeft hier van in met sijnen dzanck / twee
 mael daeghs / drie daegen achter een / dan hy
 en mach niet suurg eeten / noch oock geenderley
 Dzoeg. *Bayrus.*

Voor de Spenen.

Neemt Malue, Violen-bladers; Hemst-wor-
 tel, elckx anderhalf handt bol / Melilote, Fene-
 grieck, Camillen, Lijnzaet, elckx een haut bol /
 Wolle-bladers / twee handt bol / maecht hier
 van eenen dzanck met half Water, ende half
 Wijn. *uyt een geschreven Boeck.*

Een ander.

Neemt Kruymen uyt Wittebroot, ofte lie-
 ber uyt Gersten-broot, latet wepchen in Gey-
 ten-melck, ofte in Vrouwen-melck; menget
 daer by Eyer-doyer, ende Saffraen, *uyt een ge-
 schreven Boeck*

Een Remedie tegens het Podagra:

Neemt Turbit, Hermodactilos, elckx twee
 dzagmen / Gyngber, Salgemme, Caneel, elckx
 byf dzagmen / Diagridii, Annijs, Venckel-
 zaet, elckx een dzagme / Suyckercandijs, een
 onte: maecht hier van een poeder / ende geeft
 hem hier van in / een dzagmeen een half / of
 twee dzagmen / soo hy niet licht van purgeren
 en is / met warm Bier, des morgens dzoegh,
uyt een geschreven Boeck.

Voor het Podagra, in 't eerste als 't
 begint te komen.

Neemt Gersten-meel, drie oncen / Vissen-
 3 5 *uoch*

meel, twee oncen / gezegelde Aerde, Draken-
bloedt, elckſ twee dzaghmen / latet al te ſamen
zieden met water ende Azijn, doet'er daer naer
by twee oncen olie van Roofen, Was, een on-
ce / ende maecht hier van een Plaefter / ende als
nu de meeſte pijn voozby is / ſoo mengelter Ca-
millen by / een half once / Saffraen, een dzag-
me / twee Eyer-doyers. *nyſ een geſchreven
Boeck.*

Een ander.

Neemt een handt vol Byvoet, ende ziedet in
olie van Olyven, tot dat het derdedel verzoden
is / ende beſtrijcht hier mede de pijn. *Mizaldus*

Voor de Sciatica.

Neemt de Schorſſen van den witten Pope-
lier-boom, ziedet die met Water, doet'er Suyc-
ker by / dzincht daer van. Dan gelijken doen
ook de Bremtkappers, by ſorme van Salade
gegeten. *Mizaldus.*

Voor de pijn van alle Lidmaten.

Neemt eenen goeden deel Vorfchen, ziedet
die te ſamen in Olie, tot datſe van de beenders
ballen / ende beſtrijcht hier mede de pijnliche Lids-
maten / want ſp ſtillt alle pijn der Zenuwen /
ende alle Zenuwachtige partijen. *Mizaldus.*

Voor de Artijcque aller Leden.

Met den dzanck Guaiacum zjinder veele di-
verſche gecureert die men incurabel geacht
heeft: Ende inſonderhepdt als men de Lidma-
ten met een verſterckende ende verwarmende
Salve ondertuſſchen ſtrijcht,

Om te beletten. dat de Handen ofte de Voeten van de Vorst niet en worden beschadigt.

Do neemt Vossen-smout, ende bestrijcht hier mede de Handen en Voeten / so en sullen sy van de Dorst niet beschadigt worden. *Mizaldus.*

Voor uytwendige Gebreken in 't particulier.

Voor de Wonden des Hoofts.

Neeemt Brandewijn, twee pondt en een half / Mastic die gewreven is, gepoederde Mirrha, ende Aloë, elchs een once / latet te samen zieden / supbert hier mede de Wonden en stropter daer naer dit poeder in. Neeemt witten Wierock, Mirrha, Aloë, elchs een once / mengt onder een tot een fijn poeder. *Rossellus.*

Balsam voor alle Wonden.

Doemt klaren Terpentijn, en een pont olye van Olyven, een once witten Wierock, Mirrha, Sarcocolla, Mastic, elchs een once / Verckensbroodt, Peerdesteert, Meecrappe, elchs een once / Pierworten, drie oncen / doetet alt' samen in een Retorte / en distilleerter olie upt. *Falloprius.*

Een wonderbaerlijcke Olie voor alle soorten van Wonden.

Doemt Terpentijn, een pont witten Wierock, Mastic, Mirrha, Sarcocolla, elchs een once / Brandewijn, acht oncen / menghet ende distilleert met een Retorte / ende schepdet daer

naer de Olpe van het Water. / ende betwaertse.
Fallopius.

Een ander, insonderheydt tot alle
wonden der Zenuwen.

Neemt Terpentijn, een pondt en een half
Was., een pondt / Muscaten, Nagelen, elck een
once / Hout-afsche, ses oncen / gestooten Tegel-
steen, soo veel noodigh is / menget endedistile-
ret door een Retorte. *Fallopius.*

Voor allequade Ulceratien die voort-
etende zijn.

Neemt Looge op Kalck gemaect, op dese
naevolgende maniere: Maect gemeyn wa-
ter ziedende heet, giet dat in eenen tobbe / daer
in dat droogen levenden Kalck is, roert wel on-
der een / latet staen sincken / ende neemt daer
naer van dese klare Looge / ende stoofst hier me-
de de Ulceratien / ende ghy sult u verwonderen
over dit Secret / dat ich dus lange niet hadt en
hebbe willen openbaren. *Miraldus.*

Een Balsem-olye voor alle versche
Wonden.

Neemt oleye van Roosen, negen oncen / Rha-
barber grof gestooten / ses oncen: Doet dit te sa-
men in een Kanne / ofte Flessche / latet te samen
staen weycken / drie dagen langh / set daer naer
de boozschreben Flessche in eenen Ketel met wa-
rer te zieden / ander half ure langh: Smijt daer
naer in de Flessche Mastic, kleyn gestooten /
ses dyaghmen / Wierooc, Bedellium, Gopopanaer,
elck een half once / wrijnght daer naer de olpe
door eenen dichten doech / op dat de kracht der
booz

booschreben dingen oock mede dooz geperst woꝛde / ende gebzught dese olpe als de beste Balssem-olpe die men bekomen kan. *Ranzovius.*

Voor de verslapte Leden.

Neemt Roosemarijn, Marioleyne, Munts, Savel-boom, Mentastrum, Savie, elckx eben beel / stootet al onder een / ende met genoeghsaem Koevoets-smont soo maecht hier van een Salbe. *Roscellus.*

Voor alle verslapte Zeeuwen.

Neemt Menschen-bloedt, distilleert het sebertropen / ende met dit water stryght alle verslapte Zeeuwen. *Fallopis.*

Voor de Plat-luyfen.

Neemt Verckens reusel, Quicksilver, Savie, elckx eben beel / menget al wel onder een / ende bestryght hier mede de plaetse der Platluyfen. *Fallopis.*

Een ander.

Neemt Spaensche Zeepe, Quicksilver, soo beel als 't u beliest / menget dese bepde dingen wel onder een / stryght hier mede de plaetse der Plat-luyfen / ende sp sullen strackx sterben. *Casparum Swincfels.*

Voor de Luyfen des Hoofds.

Neemt bloemen van Amarantus, ziedet die in longe, wasschet hier mede het hooft / ende alle Luyfen sullen sterben / ende alle schilferen sullen afballen. *Hieronimus Tragus.*

Voor

Voor de geene die van eenen dullen
Hondt gebeten is.

Neemt een deel Crabben, drooghte / sood dat
mense kan pulbriseren / geest daer van in eenen
lepel vol / daer by doende een wepnig poeders
van Gentiane, ende van Mirrha, doet dit alsoo
dagelijcks ses weken achter een / alle dage eens /
met een Dronckshen Wijns, *Mixaldus*.

Voor de beet van een Vijper Slange.

Hier tegens sult gy nemen het kruyt dat
men Trifolium noemt / den Hyacintho gelijk
wesende / giedet dat op met Water, ende stobet
hier mede de Beete / ende sal geneesen / ende alle
pijne sal daer door vergaen, *Jacobus Sylvius*.

Voor de Strumen buyten aen den hals.

Neemt de poten van een Padde afgesneden /
ende hanght die rontomme uwen hals / ende de
Strumen sullen vergaen. *Cardanus*.

Voor de Wratten.

Neemt rooden Ajayn, stoot hem tot Moes /
ende leght daer van op de Wzatte / enige dagen
achter een. *Roscallus*.

Een water voor de Wratten, ende

voor de Exteroogen.

Neemt Salpeter, Vitriol Spaens-groen, elck
twee onzen / Alayn, een once / levende Kalck,
een half once : distilleert die te samen in een Re-
toyte / den boozloop daer van wechsmijtende /
het ander bewaerende / om alle Wzatten ende
Exteroogen te verdoogen. *Fallopius*.

Voor

Voor alle Extroogen der Voeten.

Neemt gestooten Loock, bindt dat daer op / alle dage eens verberschende / ende wasschet dese Voeten om den anderen dagh in looge / tot datse van selfs af vallen. Het gat sult ge boozts genesen met eenige heelende Salve,

Om het Hayr des Lichaems.

swart te verwen.

Neemt soo veel Loogh als ghy wilt / doet daer by Beete-bladers, Savie, ende Laurier-bladers, Myrrha, ende groene bladeren van Okernoten, ziedet alle dese dinghen te samen / ende wasschet hier mede het Hayz / ofte den Baerdt, *Mizaldns.*

Een ander.

Neemt Mirobotanen-Indos, Galnoten, elchs een once / Goudt-glidt, een dragme / Salpeter, Aloys, gebrandt-Kooper, elchs een half once / Salgemme, Tragacantum, elchs een onces smijt dit al te samen in water daer in dat Daeysteenen gezoden zijn geweest, ende strijcht hier mede het Hayz.

Om te beletten het grijs worden
des Hayrs.

Besrijcht dagelijchs u Hayz met Geytenz saek. Het is menigmael besproeft. *Nasradomns.*

Om het Hayr haestig te doen.

wassen.

Neemt Byen tot asichen gebrandt, Lijnzaedt gebrandt, ende kleyn geingeben / Olie van groene Aketissen, menghet die te samen /

ende bestrijcht hier mede des abonds / ende des
 morgens de hals plaetsen / daer ghy begeert
 Wapz te doen wassen / dan men moet de plaetse
 ofte het Hoofst / om hanz te doen wassen / booz
 eerst wasschen met dese navolgende Looge:
 neemt gemeyns Looge, Steen-ruyte, Argri-
 monie, Boom-veyle, elchs bij handt vol / ziedet
 te samen / ende met deese Looge wasschet u
 Hoofst alle weecken tweemaels. De Olye van
 Aketissen wordt aldus gemaecht: neemt een
 flessche met Olye van Olyven, doet daer in soo
 veel levende groene Aketissen alffer in-mogen /
 stelt dese flessche in de heete Sonne.

Een ander.

Neemt een Pot vol Byen, drooghtse soo by
 den Opere of in enen Oven / dat men se stoo-
 ten kan / menget dat met Olye, ende bestrijcht
 hier mede de plaetse daer ghy begeert Wapz
 te doen wassen / ende ghy sult wonder sien. *N.
 Bradamus.*

Om een Hayrige plaetse kael
 te maecten.

Neemt gedrooghten Katten-dreck, stoot
 ende menget hem met stercken Azijn tot een
 Paphen / bestrijcht hier mede dickmaels des
 daeghs / de Wapzige plaetse sterck wijbende /
 en sy sal kael worden. *Een Experiment van een
 Boer.*

Een ander.

Neemt Mieren-eyers, stootse met Sap van
 Bilsen-kruydt, ende met Sap van Cicuta, ofte
 met Bloedt van Vleer-muysen, **Sommige
 zengen**

zengen de Hapzige plaatsē met een gouden Plaster / soo datter geen Hapz meer wassen en kan.
Alexius.

Een ander.

Neemt levende Kalk vier oncen / Orpigment kleyn gepoedert / een once / sterke Looge twee Potten / laet het te samen zieden / tot dat het dick woꝝde / ende tot datter een Deere in verbrande ; dan men moet het stadigh roeren / ende bewaert in een Glas. Als ghy daer van gebꝝupcken wilt / soo stryckt boꝝ eerst de plaatsē met Olie van soete Amandelen , en daer naes soo bestrycht de plaatsē magerkens / met de boꝝschꝝeben Salve : Dan oster pemandt soo gevoelijch ware van Hupdt / dat hy de hitte deser Salve niet berdzagen en konde / soo sal hy die stracks bestrycken met dit navolgende water : neemt Roose-water, twee oncen / Weegh-bree-water, een once / Suycker, een halff once / menget te samen : Dit mach men alle dage / oft om den anderen dagh gebꝝupcken / dan soo berze als pemandt tot deser Salve niet gesint en ware / soo sal hy dit navolgende gebꝝupcken : neemt Salarmeriac, Bocken-galle, elchs ebenbeel / mengt wel onder een / ende bestrycht hier mede alle rouwe plaatsē des Lijfs.
Alexius.

Een ander.

Neemt Sap van den wortel van Gouwe, Orpigment, Veile, elchs ebenbeel / Mieren-eyers, Azijn, elchs soo veel als noodigh is / mengt dit wel onder een / ende bestrycht hier mede alle hapzige plaatsē des Lichaems / ende alle Hapz

Waz sal bergaen / ende soo berze alfter eenige
pyne hau quaeme / soo bestrycht de plaetse met
het voorige Water.

Om het Aengesicht to vercierren
met blosentheidt.

Neemt Greyn, Cubeben, Nagelen, Bresli-
hout, ende gerectificeerde Brandewijn, stelt
dit al te saemen te wepche / eenige dagen op een
warme stede / ende bestrycht hier mede het Aen-
gesicht dickmaels. *Ioannes Baptista Porta.*

Om een blolende Aengesicht te waken.

Neemt den wortel van Salomons Zegel, be-
strycht ende wrijft hier mede u Aengesicht / en-
de het sal blosende worden. *Mizaldus*

Om de roodigheit des Aengesichts
te benemen.

Neemt hier oncen Persekernen, uptgedaen
Zaedt van Cauwoerden, twee oncen / rootse /
ende pers daer uyt een olpachtigheit / ende hier
mede bestrycht alle morgens ende avonden de
roodigheit des Aengesichts. *Mizaldus.*

Om een lieffelijk Aengesicht te maken.

Neemt het witte van berde Eyeren, distilleert
daer uyt een Water / mengt hier by Water van
Roosmarjn, van Boone-bloemen, ende Sap
van Limoenen, neemt daer nae Talcum, seer
klepne gepoedert / ende eenen goeden deel Co-
closs, doet die te samen in eenen pot / stopt hem
dichte toe / soo sullen sy den Talcum op eeten /
daer na sult gy daer op stellen eenen helme / en-
de distileren daer uyt een Water / ende betwaert
dit Water. *Porta.*

Om

Om een effen lchoone Huydt te maken.

Neemt witten Wijfsteen, een pondt / Takcum, Sout, elck een half pondt / menghet dit onder een / ende stellet te Calcineren in eenen Potbachers Oven / daer naer so stoot de Materie / doetse in een Sackghen / hanght dat in eenen Kelder / en daer sal een olie upt druppen / die gy als wat kostelijck bewaren sult. Als gy nu daer van gebruycken wilt / soo wasschet eerst de plaetse met een Looge / ende wrijft daerna de voorsz: plaetse met de voorsz: Olie. *Alexius*.

Om een blofende blanck Aengesicht te maken.

Neemt rooden Sandel, ende scherpen gebitsleerden Azijn, elck soo veel als 't u belieft / latet te samen zieden met kleynen Spere / doetse een wepuygh Aluyns by / ende dit is een bysondere Konste / om een bleck bloofende aengesicht te maken. *Mizaldus*,

Tot vercieringe des Aengesichts.

Neemt gestooten Aluyn, ende het witte van een Eyc, lange geklopt tot een dunne Dalfken: hier mede bestrijcht u Aengesicht tweemaal des daeghs / drie / ofte vier dagen achter een / daer dooz sullen alle plecken / ende alle rimpelen vergaen / ende het Aengesicht sal schoon en lieffelijck worden. *Mizaldus*.

Een ander vercieringe des Aengesichts.

Neemt Sap van Lymoenen, twee oncen / Roose-water, twee onsen / Sublimaet, twee draghmen / Creuse, twee draghmen / menghet te samen tot sozms van een Dalfken / bestrijcht hier

hier mede u Aengesicht des abondts / ende des daeghs met soete Boeter. *Cardanus.*

Een Water om het Aengesicht.
jongh te maken.

Neemt Solfer / een once / witten Wierroock , twee oncen / Mirra, twee oncen / Ambregrijs , ses dyaghmen / stootet al te samen wel kleyn / doet daer by een pont Roosewaters, ende distilleert dit in Balneo-marie / dit water sult ghy wel dicke bewaren. Als ghy daer van gebuycken wilt / soo maecht een doercken nat / wasschet daer mede uw Aengesicht eer ghy te bedde gaet / ende des morgens / met Gerste-water, ende uw Aengesichte sal soo klaer worden / ende soo lieffelyck / dat men hem daer in verwonderen sal. *uyt een geschreuen Boeck.*

Om alle Plecken ende Puystkens uyt den Aengesichte te weren.

Neemt gestooten Myrrha soo veel ghy wilt 't witte van Eysers, Brandewijn een weynigh / distilleert hier uyt een water / doet hier by so veel Lac Virginis, ende bewaert dit in een Glas. Het Lac Virginis wort aldus gemaecht: neemt Goutglid, ziedet in Azijn, klaert hem-dooz eenen doech / doet daer by een weynigh olie van Wijnsteen, ende het sal een water worden als Melck. Als ghy nu hier van wilt gebuycken / soo wasschet u aengesicht booz eerst met Semelwater, wel strijf met eenen doech / ende drooget af met eenen reynen doech / ende bestrijkt daer nas met de boozs. Salve / des morgens / ende des abondts / ende laet het alsoo droogen / ende ghy sult u verwonderen. *Alexius.*

Een

Een ander.

Neemt Wijn, bluscht daer in eenige repfen na den anderen een gouden plate / in desen Wijn doet een weynigh Wijnsteen, inencht hem wel / en hier mede bestrijcht ende wasschet u aengesicht / het sal alle plecken ende andere rupdigheyt des aengesichts wegh nemen. *Lemnius.*

Een ander.

Neemt de Moer van witten Wijn, drooght se / brandtse tot Asche / lecht hier upt een looge door een Backshen / als ghy dat in eenen Kelder hanght / 20 of 30 dagen langh / bewaert dit in een glas / bestrijcht hier mede alle plecken / ende alle andere rupdigheyt des Aengesichts / ende spalkender mede bergaen. *Alenius.*

Om de Tanden schoon en wit te maken.

Neemt rooden Coral, Eyorschalen, elck drie dragmen / witte Zijde tot asche gebrandt, twee dragmen / Cancel, twee dragmen Nagelen, een dragme / Piretrum, twee dragmen / maecht hier van een sijn poeder / ende wrijft uwe Tanden hier mede / des morgens / ende des abonts.

Een ander.

Neemt gebranden Hertshooren, ander half onte Mastick, een half onte / Salarmeniack, ses dragmen / mengt ondet een.

Een ander Tand-poeder.

Neemt root ende wit Coral, Piretrum, Mastick, Foelic, elck een onte, Pumer, Bohi-Armeni, elck een onte / maecht hier van een sijn poeder. *Rantzovius.*

Om

Om de handen wit te maecten.

Neemt Sap van Limoenen, soo veel als't u belieft / ende een weynigh Souts, menget onder een / ende bestryct hier mede uwre handen / laerse van selfs dzogen, ende wascht die daer naer met Regeu water. *uyt een geschreven boeck.*

Tegens de stanck der Ockfelen.

Neemt den wortel van Scolimus, ofte van Cinara, stootet hem tot Sap / ende legt hem onder op de bloote Ockfelen / gelyck ook sulchs doet den boozs. Wortel, in Wijn gezoden, ende gedroncken : Want hy doet soo geweldigh Wateren / dat hy alle stinckende humeuren uyt den lijbe drijft / daerom dat hy oock goet is booz den dzuppert. *Oribasius, Paulus, Langius, & Dioscorides.*

Om meel altijd goet te houden.

Laet u koren maelen in Augusto / bewaert daer naer u meel op een droge plaats / soo lange als't u belieft. *Cardanus.*

Om hem lange sonder eten te mogen houden.

Avicenna seght / dat men sal nemen een poyt Olye van Violen, daer onder mengen een biere deel Schapen-roets, het welcke men te samen alsoo althouckens sal in dzincken / ende men sal hem thier dagen achter een kouten van eten onthouden. Het welcke men oock kan doen / seyd hy / met Olye van soete Amandelen, ende met Ossen-roet.

Tegens

Tegens den honger, om die intijt
van noadt te verdragen.

Maecht dat gy by u hebt gedrooghde Le-
vers, van wat Gedierte dattet zy, mits die
meer hoeden als eenig broodt. Item / Broodt
dat van soete Amandelen, ende van Suycker ge-
maect is, dat hoedet oock seer. Item / het
Biscuyt kan men oock lange bewaren / ende daer
kan eten / het hoedet seer sterck. *Ranzorius.*

Om verdorven Wijn te verbeteren.

Neemt Radijs in kleine stukkens gesne-
den / smijt dien in den verborven Wijn / ende hy
sal alle quaeden smaech ende stanch verliesen /
maer men moet den Radijs wederom daer upt
nemen / ende noch andere daer in smijten / soo
verze als 't nodigh is. *Mizaldus*

Om den Wijn van 't verderven te
bewaren.

Neemt de Schorsfen van Wijngaert, leght die
daer in. Item / neemt Aluyn terwijfen dat den
Wijn noch jongh is / ende al eer hy gearbeydt
heeft. *Cardanus.*

Om verdorven Wijn te recht te brengen
Neemt Beete bladers, smijt die daer in / ende
hy sal wederom goedt worden. *Mizaldus.*

Om Wijn te verbeteren als hy langh
geworden is.

Neemt een pont Was, of soo veel als noo-
digh is / schaeft dat kleine / ende legget in den
Wijn / ende hy sal wederom te rechte komen.
uyt een geschreven Boeck.

Om

Om den Wijn te verbeteren die verdorven is.

Neemt een goet deel Terve, nae de groote
van de tonne / ende hanght die in den Wijn met
een Saccken / ende sy sal alle stanch tot hare
trocken / ende den Wijn sal schoon ende klaar
worden. *Pistorius.*

Een ander.

Neemt een goet deel Eyer-wit, ende als gy
dat ter degen hebt geklopt / en doen schupmen /
soo giet het in de Wijn-tonne / ende roert den
Wijn wel om. Of neemtwelf kernen van
Okernoten, bzaetse onder de asche / steektse dooz
eenen bzaet / hanghse in de tonne / en laetse soo
lange daer in hangen / tot dat den Wijn weder
goet geworzen is / ende neemtse daer na weder
upt. *Dit is het Secret van eenen Wijnapper.*

Om suyren Wijn te beteren.

Als den Wijn supz is / soo neemt Terwe,
ziedtse soo lange in water tot datse berst / en als
sy nu houd geworzen is / soo smijtse in den wijn /
en stopt het dat wel dicht toe. *Cardanus.*

Om den Wijn sijn suyren te benemen.

Neemt Zaet van Porreyne, smijt dat in den
Wijn / en hy en sal niet supr worzen / maer soet
worden. *Petrus Crescensius.*

Om den Wijn sijnen quaden reuck te benemen.

Neemt een stuck Tichel-steen, maecthet wel
heet / smijtset in den Wijn / aen een bzaedt ge-
bonden / stopt het dicht toe / twee dagen / daer
na

na soo besiet oft hy niet gebetert en is / soo niet /
soo doet het noch eens als boozen / ende soo lan-
ge tot dattet gebetert is. *Case.*

Om den Wijn sijn suyren te beletten.

Neemt een stuk gesouten Speck, hanghet
boven in het Bompot / met de speck zijde nedet-
waerts in den Wijn / ende dooz de betrighepdt/
ende soutighepdt des boozs: Specks / en sal den
Wijn niet scheiden noch danne worden / dooz
welcher scheidinge den Wijn gegenerereert
wozdt.

Voor den verdorven Wijn.

Neemt Koe-melck die weynigh gesouten is,
ende giet die daer onder / ende roerdt den Wijn
wel om. Sommige doen dit met Kalck, met
Solfer, ende met Aluyn, ende om dat sulchs
den mensche niet en soude schaden / soo rade ick/
dat men den wortel van Yreas, ende Genever-
besien daer onder mengels. *Lemnius.*

Om den Wijn het geheel jaer over tot.
Most te doen blijven.

Neemt een flessche vol Most / hanght die der-
tigh dagen langh in eenen Bozn put / ende des
Wijn sal het geheele jaer over Most blijven.

Om witten Wijn root te waecken.

Neemt Maeghden-Honigh, ziedet hem hart
tot eenen steen, sloot hem daer naer tot poeder /
tapt den Wijn af in een ander Wat / ende stropt
dat poeder daer in / menget dat wel daer onder.
Het selve kan oock wel met minder moepte ge-
scheiden / namelijk / als gy neemt den Woz-
tel

tel van Patick, ende dien groen ofte djooge daer
in smijt. *Mizaldus.*

Om den Wijn oft Bier te doen hebben
diversche smaken.

Neemt alsulke Kruiden, Zaden, ofte Spece-
ryen, als 't u belieft / set die te wepchen in Bran-
dewijn, vier-en-twintigh uren langh / soo sal ha-
re kracht daer upt getrocken worden; van desen
Brandewijn sult gij een wepnigh mengen in den
Wijn of Bier die gij dincchen wilt. *Euonymus.*

Om den Wijn te geven eenen goeden
reuck ende smaect.

Neemt een Lymoeno, steect die vol Nagelen,
hanght die in 't Wat / datse den Wijn niet en ra-
ke / ende den Wijn sal eenen lieffelijcken smaect
krijgen. *Alexius.*

Om droeven wijn haestig klaer te maken

Neemt Schaessel, ofte Crullen van Beucke-
boom, leght dat in den Wijn / ende de Wijn sal
klaer worden. *Alexius.*

Om te beletten, dat den Wijn door den
Blixem ofte Donder niet en keere.

Neemt een yseren plate, beleggh die met Zout,
leght die boven op 't bomgat / soo en sal hem de
Donder niet beschadigen. *Alexius.*

Om nieuwe Wijn oudt te maken.

Neemt een once Melilote, Soethout, Nardi-
Celtica, elcksz drie oncen / Aloë, twee oncen:
Stootet ende menget al onder een met Wijn.
Euonymus.

Om

Om Water van Wijn te scheidē.

Neemt gesmolten Aluyn, smijt die in het Wijnvat / daer na so neemt een sponcie / maecht die bet met olpe / ende stopt daer mede het boms-gat / heltet vat met het achterste epnde / latet loopen / het water sal alleene upt loopen. *Alexius.*

Om te weten, ofter oock water onder den Wijn gemengt is.

Neemt wilde Appelen, ofte wilde Peeren, soo berze als die daer opdybben / soo is 't louter / maer gaen sy te gronde / soo isser water onder. Ofte neemt een Riet, bestrijcht dat met olpe / steecht die in den Wijn / trechtse wederom upt / soo berze alffer eenige djuppelen aen hangen / so isser Water onder. *Democritus, Florens. & Sotio.*

Een ander.

Soo berze als gy wilt weten ofter oock water onder den Wijn is / soo smijt daer een Ep in / soo berze als 't stracks boven komt / soo isser waeter onder / soo niet / soo is 't puren Wijn. Item / soo berze als gy den Wijn sijn kracht van arbejden benemen wilt / soo smijter een klejn beetjen Kees in / ende gy sult wonder sieu. Waerom dat oock sulchs geschiedt / leert *Georgius valla Placentinus.*

Om het Water onder den Wijn gemengt wesende, te doen boven komen.

Neemt gedroogt Bloedt van eenen Haen, stootet klejn / ende mengt dat onder den Wijn / ende het water sal boven komen. *uyt den monde van eenen Monnick.*

Om den Wijn te beletten zijn kracht
te verliezen.

Soo verze als ghy geen en diepen Kelder en hebt / daer in dat ghy den Wijn kondt goet houden / soo neemt anderhalf pont gesouten Speck, in eenen doeck gewonden / smijt dat in den Wijn, ende laet dat daer in leggen / ende te gronde gaen / soo en sal den Wijn niet verschalen / noch veranderen. *Lemnius.*

Om den Wijn zijn arbeiden te
benemen.

Smijt daer in eenen Puymsteen, ende den Wijn sal zijn arbeiden laten.

Om den Wijn eenen Malvesey-smacck
te geven.

Neemt het Kruydt met den zaden van Horminum, ende smijt die in Wijn die noch wercht / ende hy sal al sulcken Malvesey-smacck krijgen / hattet te verwonderen sal zijn. *Mizaldus.*

Bornage-wijn, voor alle Melancolij-
que Menschen die met droefheydt ge-
quelt worden.

Neemt Bornage-Bloemen, soo heel alst u be-
liest / smijt die in den Most / tot dat hy klaer is /
ende daer nae soo treckt hem allenckens af in
een ander vat / ende bewaert hem. *Arnoldus de
Villa Nova.*

Wijn van Kriecken van over-Zee,
voor degene die graveeligh zijn.

Neemt Kriecken van over-Zee, grof gestoo-
ten /

ten / giet daer op heeten Wijn, ende laet hem
daer op staen / tot dat hy den smaech daer van
tot hem getrocken heeft / doeter daer naer
Suycker, ofte Honingh by. *Arnoldus & Dios-
corides.*

Om te maken eenen stop ende Wijn
voor een swacke mage, ende voor
de gene die den loop hebben.

Neemt twalef pondt geschelde Quee-peeren,
doet die in een Daethen Most, laetsē daer in
vertigh dagen / doet daer naer den Wijn in een
ander vat. *Alexius.*

Eenen Hypocras voor een swac-
ke mage.

Neemt een half once Canceels, witten Geng-
ber, twee dragmen / Nagelen, langen Peper,
Muscaten, elchs twee dragmen / Suycker,
een halfpont / dit alle te samen gestoten wesen
de / doet dat in drie kannen Wijns, ende latet
door leeken. *Euoonymus.*

Een ander.

Neemt Canceel, anderhalf once / Gengber,
een half once / Nagelen, twee dragmen / Gali-
gaen, een dragme / Greyn, een dragme / rooden
Wijn, twee kannen : Menget / ende leeket
door. *Alexius.*

Eenen Laxativen Hypocras, tegens de
Quarteyne, tegens de Quotidiane, ende
tegens de verouderde Tertiane.

Neemt Canceel, Rozijne, elchs een half once /
Gengber, Zenuwar, Nagelen, Mastic, elchs
een

een onte / Polipodium, een half onte / Epithymi, ses dzagmen / Esule, een pondt / Suycker: soo veel nodigh is / menget wel ende leechet met: **Wijn** dooz eenen sacht. *Euponymus.*

Klare Wijn te maken.

Neemt Caneel, twee onte / Galigaen, Genger, elchs een onte / Nagelen, twee dzagmen / Greyn, langen Peper, elchs een dzagme, Horingh, anderhalf pondt / Suycker, twee pondt / goeden Wijn, twee Kannen / stootet en menget af tesamen / ende laet de **Wijn** dooz leechen.

Eenen gesuyckerden Wijn voor alle oude Lieden, die voedt, bloet genereert, ende de naturelijke warmte versterckt.

Neemt Malveseye, Suycker, elchs vier pont / haeste te samen zieden met ren sacht vperken tot een Syrope / ende bewaert hem alsoo / als men daer van gebuycken wil / soo sal men twee deek waters daer by doen. *Euponymus.*

Eenen Laxativen Wijn.

Neemt een Kaune Most, snijdt daer in krupt van swarte Nies-wortel, een hant vol / latet te samen eens oberzieden / snijdt daer naer wederom het krupt daer upt / ende gebuyckt hier van om stoelgangh te krijgen. *Cato.*

Om haestigh droncken te worden,
sonder schade.

Neemt Lignum, Aloës uyt Indien, ziedet met Wijn, of ziedet met Water en met Schorssen van Mandragora, tot dat het water rootachtigh

Epithy.
Suycker
het met

tigh wordt / ende menget dat onder den *Wijn*
Alexius.

Om door drincken van veel *Wijns* niet
droncken te worden.

Geng-
hmen/
Ho-
pont/
menget
en.

le ou-
ende

Neemt Sap van witte Koolen, Sap van *Grā-*
noram, *Acricum*, elcks twee oncen / *Azijn*,
een once : Latet al te samen zieden tot een *Sp-*
rope / waer van dat hy een once sal tot hem ne-
men / al-eer hy aen het drincken komt. Ofte-
men sal te boozen seben ofte acht bittere *Aman-*
delen eten. De *Schaeps-longen* gebzaden /
ende daer van gegeten / doet oock het selve,
Alexius.

Om niet droncken te worden.

pont/
ken tot
ls men
ce doet

Neemt de *Longen* van een *Goyte*, bzaetsē
hzaage / eet daer van / ende gē en sult gecē
dronckenschap gewaar worden / hoe sterck dat
gē oock hondt drincken. *Africanus.*

Om eenen grooten *Dronckaert* den
Wijn te verleeden, die desal te
veel drincke.

krigt
te sa-
eront
baer

Neemt *Dze* ofte vier *Palingen*, smijt die in
den *Wijn* / laetsē daer in tot dat se sterben / giet
daer naer den *wijn* af / geeft hem hier van te
drincken / soo veel als gē wilt / ende hy sal daer
naer den *wijn* verlepdt wesen / ende een tegen-
hoydt daer in krijgen / ende manierlijcher leven.
Porta.

iedet
ssen
ach-
tigh

Om te weten oft een goet *Wijn-*
jaer wesen sal.

Soo verze als den *hoech-hoech* komt te sin-
gen

gen aler den Wijngaert sijn rancken schiet /
 soo sal 't een goet Wijn-jaer wesen. *Mizaldus.*

Om een Bier te beteren dat slap
 geworden is.

Als een Bier al te slap geworden is / so neemt
 Yreas, Gengber, Muscaten, Nagelen, Ba-
 kelaer, ende Laurier-Bladers, Calmus, Orig-
 anum, ende Beete, menget onder een / ende
 hanght dat daer in. *Lemnius.*

Om Weye van Melck te maken
 sooklaer als Water.

Neemt een kanne Soetemelcks, die dagh en
 de nacht gemolcken heeft geweest / maectse
 heet / tot booz de Dode / doeter daer naer by
 eenen Romer Azijn, ofte Verjuys. latet alsoo
 staen den gantschen nacht / gietet booz. *Cardan.*

Om den Azijn wel suyr te maken.

Neemt het bierendeele / ofte het bijsde-deel
 des Azijns, maect dat wel heet / ende gietet
 daer naer op de reste des Azijns, ende laet het
 baetjen alsoo noch acht ofte thien dagen in de
 Sonne-liggen / ende hy sal wel suur ende lieffe-
 lijck zyn. Item / wortels van Gras die out zyn /
 Rozijaen Bladers van wilde Peeren gestoo-
 ten / Wortels van Braem-besien, Weye van
 Melck, gebrande Eyckelen, gloeyende Kolen,
 ende Sop van Ciceren, eenige van dese dia-
 gen in den Azijn gesmeten / soo sal hy daer van
 suur worden. *Alexius.*

Om haestig den Azijn sterck te maken.

Smijt daer in eenige brocken van Gersten-
 broodt:

broode, dat versch uit den oben komt / ende hy sal in twee dagen daer doo; seer sterck worden.
Mixaldus.

Om in der haest Wijn tot Azijn te maecken.

Smijt daer in Zout ende Peper, gemenght met Suurdeech / ende hy sal daer doo; seer suur worden. Maer soo verze als gy sulchs rascher begeert / so maecht een stuck van een Cicchel gloepende / ende blust die daer in / tot drie ofte viermaels toe. Item / Radijs, onrijpe Mispelen, Cornocillen, Moerbescien, ofte Slecpruymen. Het selve sal oock doen het Krupdt Gariophyllata, ende insonderhepdt de Bloemen als men die daer in doet. *Porta.*

Om van Wijn haestig Azijn te maken.

Soo neemt gestooten Beetwortel, doet dien in den Wijn / ende hy sal in drie vier men in Azijn bevanderen. *Mixaldus.*

Om van water Azijn te maken.

Neemt wilde Peeren, stampse tot moes / laetse alsoo drie dagen liggen / giet daer op een wegnigh waters / dertigh dagen laugh / elcken dagh een wegnigh / ende dit water sal in Azijn bevanderen. *Cardanus.*

Van den Slaep.

Om Slepte maecken.

Neemt Schorsfen vanden wortel van Mandragora, een handt vol / zaet van Bilfen, een ounce / zaet van witten ende swarten

Ocul, elck een onse / frootet alle te saken groff
 ende stellet te weyche in twee pinten waters /
 ende latet daer naer zieden tot op twee deelen /
 klaret daer naer door een Stremijn / ende doet
 ter by een pont suycker. ende als 't nu geheel
 kozt is ingezoden / gelijk in een dicke Dzo-
 pe / soo doeter by Muscaten, Gallie Muscatae,
 Ligni Aloës, elck twee dzaghmen Schorssen
 van Mandragora. Bilfen zaet, zaedt van wit-
 ten ende rooden Ocul, elck drie dzaghmen / O-
 pium, twee dzaghmen / maecht hier van platte
 Hoerchens / na de Konste. *Roscellus.*

Om slaep te maken.

Neemt versche Opium, ende Bollen van
 Look distileert hier uit een water / ende geeft
 hier van in / soo veel als in een nootshetpe gaet.
Persa.

Van de Secreten der Beesten.

Om Offen en Paerden wel te doen eeten.

DE Wijnmoere is van alsulchen kracht / dat
 se de Beesten van Siechte bezyt / daerom
 datmen de Wijnmoere, alle vier ofte vijf dagen
 onder haer Doeder sal mengen. Oock is alle
 Beesten de Wijnmoere dienstelijck / als men
 die daer mede bestrijct / soo wel tegens alle
 uptloopinge / tegens alle Gewoornthe / als
 oock tot het wasschen van de wolle. *Cardanus*

Als een Beeste bloedt op geeft.

Soo sult gy haer in de heele gieten / Sap
 van Bremt, met Wijn gemenget / oock daer by
 gemeu

gemenget Sap van Poreye Looge, ende Olie.
Item / soo neemt Absentium Ponticum, ende
Sicanardip, elckx eben beel / laet die te samen
zieden met water / ende giet haer daer van in de
kele. *Publius Vegetius.*

Voor den Hoest der Beesten.

Neemt een kanne waters die op Malve gezo-
den heeft, menget daer onder drie oncen oleye,
ende eenen Eyer-doyer / ende een weinigh Boon-
nen-meel, giet haer dit in kele / met drie ofte
vier lepels elcke repse / ende verbolght dit eens-
ge dagen naer den anderen. Item soo neemt
gerooste Boonen sonder sout / Geyten-roet,
drie oncen / Boter, drie oncen / drie Lookbollen,
die gepelt sijn / latet al te samen zieden met
Gerste-water, ende geeft haer dit in / drie ofte
vier dagen achter een. *Publius Vegetius.*

Tegens de wormen der Beesten.

Neemt een goede schotel Asschen die van O-
lijfboom gebrant is, mengt daer by oock een
schotel met Olie, ende giet haer dit met eenen
Hoozn in 't Lijf / alle drie dagen eens. Item / so
neemt Absintium Punticum, ende droogen Lu-
pinen, Centauria, Meel van Erwetten, ende
zaet van Radijs, twee oncen Herts-hoorn, zaet
van Apium, elckx een once / Opopanar, een half
once / Franschen rooden Wijn, twee Kannen /
groene Olie, een Pot / mengt het / maket warm /
en giet dit de Beeste in de kele door een Hoozn.

Voor de schurfttheyt der Beesten.

De schurfttheyt der Beesten wil genesen wor-
den

den dooz zalven die sterck dzoogen / ende astringeren / ende doch dooz het byanden met hrete pferz. *Publius Vegetius.*

Om het Hayr der Beesten weder te doen wassen.

Neemt Afschen van Wijngaerdt-rancken doetse in eenen ketel / menget daer onder drie oncen Alayns, Herten-march soo veel noodigh is / laet dit te samen zieden met Wijn, ende bestrijcht hier mede de hale plaetsen der Beesten / alle daeye. Item / gebrande Boonen, of rauwe Lupinen, ofte gebrande Vijge-bladers, menght dit met Schapen-roet, ende laet dat stadigh daer op leggen. *Publius Vegetius.*

Om een quaedt Paerdt te doen stille staen.

Neemt een Eyckel, steecht hem die in de Ooren / ende vat de doozschreben Ooze stijf. In de handt / ende het sal stille blijven staen / hoe quaedt ende wildt dat het oock weesen mach; Ende soo verze als gy sulchs doet in beyde de Ooren / soo sal het soo stille staen als een Lam. *Mizaldus.*

Voor een Paerdt dat al te veel briescht.

Bint het op sijn hooft een steen daer een gat dooz gaet. *Simonera Cardinalis.*

Om Paerden te doen genereren van diversche Colcuren.

Men sal de Merzie bedecken met een kleedt van diversche koleuren / terwijlen datse besponnen

gen woꝝdt. *Absertus.* Dit mach men oock wel
in de Honden versoeken.

Voor een schouw ende wildt Paerdt:

Neemt een keyken, dat aen eenen djaet baste
is / ende strecht hem dit in sijn Doze. *Cardanus.*

Om te beletten dat de Paerden van de
Vliegen niet en worden gequelt.

Neemt sap upt de bladers van Cauwoerden,
maecht hier mede nar het haz van de Paer-
den / ende van alle andere Gedierte / so en sul-
jender gene bliegen ontrent komen *Cardanus.*

Voor de blindtheydt der Paerden.

Neemt Roomschen Vitriol, een half once /
Salarmeniack, twee dꝛaghmen / Gengh-poe-
der, een half once / Camfer, twee dꝛaghmen /
Nagelen, Roose-water elcks een half once /
Venckel-water, een half once / goeden Wijn,
twee dꝛaghmen / mengt onder een / ende doet
in een Glas / stellet in de Sonne dertigh dagen
achter een / maecht hier in een heire nat / en bes-
strijckt hier meede in de oogen der Paerden /
maer siet toe dat de Paerden de oogen niet en
wijghen. *uyt eengeschreven Boeck.*

Voor den Hoest der Paerden:

Neemt vijf Eysers, leghtse den gantschen
nacht te weycke in stercken Azijn, ende smijt
hen die des morgens in de keele / ende de hoest
sal hem vergaen. *Hippiatrus.*

Voor de Schurfttheydt der Paerden.
dat beproeft is.

Neemt Verckens-reusel, een half pont / Olye
van

van Laurier, een half once / Quicksilver, twee oncen / witten Helleborus, een once / menget wel onder een. *uyt een geschreven Boeck.*

Als een Paert niet stallen en kan.

Soo neemt Meyen van Vlier-boom, ende slaet het Paerdt daer mede ober sijn gantsche Lichaem / lange ende sachkens / ende bekleedt daer nae het Paerdt ober alle sijn Lijf met groene Meyen van Vlier-boom, ende het sal komen te pissen. *Simonota Cardinalis.*

Een ander.

Sommige nemen gepelden Ajuyn, ende sy leggen hem die rohdromme de blase. Sommige geben de Paerden in Zaet van Ajuyn, of Duyven-dreck, of de bladeren van Poley, ofte schorffen Smirnum, of een draghme Salpeters, met gestooten Loock, al te samen met Wijs vermenget. Sommige gebense swarten Wijn alleene in. *Absyrus.*

Tegens het Bloedt-pissen der Paerden.

Neemt een goede schotel Geyten-melcks, Ameldonck, thien Eyers, ses oncen Olye, mengt het al onder een / ende giet dat den Paerde met eenen Hoozu in de kele. *Absyrus.*

Voor de gebreecken der Loofe van de Paerden:

Hier tegens sult ghy den Paerde scherp en Azijn warm in de kele gieten: Oste menschen Urine, met twee oncen Schapen-roets, te wesen /

ten / Urinne van eenen Man, ende niet van een
 Vrouw. *Absyrus.*

Voor den hoeft der Paerden.

Neemt Gersten-meel, ende Boonen-meel, of
 te meel van Erwtten, ende geeft haer die in haer
 ren Branch. Maer als nu den hoeft veroudert
 is / soo geeft haer dit nabolgende: neemt een
 pondt Honingh, Terre, ende Olye, elck oock soo
 veel / Boter, drie oncen / een weynigh Verckens-
 rensel, mengt dit te samen / ende geeft haer daer
 van in. Ende soo verze als 't hier meede noch
 niet wesen en wil / soo neemt Malrove. stoots
 met olye ende met zout; menght het daer nae
 met Wijn, ende geeft haer dat in. *Absyrus.*

Voor de Amborstigheyt der Paerden.

Neemt Agaricum, ende Foenugrecum, ende
 geeft dat met wijn in. Item neemt Solfer, Sal-
 petor, Peper Castoreum, ende geeft haer hier
 van in / met wijn. *Cardanus.*

Om de Paerden ende de Ossen van sieckte te bevrijden.

Soo verze als ghy dese Beesten van siekten
 bezopen wilt / soo hangt hen aen den hals een
 stuk Herts-hoorn. *Absyrus.*

Tegensalle siekten van Ossen ende Paerden.

Neemt wortel van Squillen, wortels van
 Popelier, ende soo veel zours, als noodigh is /
 mengt dit onder water, ende geeft de Beesten
 hier somtijds van te dincchen / ende principa-
 lijch

Ijck den boog-zomer / namelijk / beert hien da-
gen laugh. *Publius Vegetius.*

Voor de ontsteekingen ende roo-
digheydt der oogen van de
Paerden.

Neemt witte Wierroock, ende Lammers-
march, elck een dzaghmen / Saffraen, Zee-
schuym, elck een dzaghme / Olye van Rosen,
thien dzaghmen / Eyer-wit van thien Eyeren,
menget dit al onder een / ende legt dit daer op.
Item / neemt Wierroock, Ameldonck, ende Ho-
ningh. *Abfersus.*

Voor den Buyckloop der Paerden.

Men sal dese Paerden in 't hooft een ader
openen / ende wel laten bloeden Item / neemt
warm water / menget daer onder Gersten-meel,
geeft haer dat in 't lijf. Ofte giet haer Olye in den
neuse. Item / soo neemt gestooten Granaet-
schellen, ende Galnoten. *Abjyrus.*

Voor de Buyckpijne der Paerden.

Dit Paerdt sult gy wel warm toe decken:
daer na so neemt Mirrha, vijf dzaghmen / ouden
Wijn, eenen pot / een pont Olye mengt dit onder
den anderen / ende geeft hem dit in dzienmael in.
Item / soo neemt Poleye oft Averone, ofte
bittere Amandelen, menget die onder eenige
stoppende Wijn. Item / soo neemt zaedt van
Apium, ende van Comcommers, elck een
veel / menget dat met Honigh ende met Wijn;
ende giet haer dat alsoo in 't lijf. Item / neemt
Cardamomum gestooten / geeft haer die met Wa-
ter

ter in. Item / so mach men haer oock welsetten
 een-Clisterie, gemaecht van water daer in dat
 Beete gezooden is / daer in doende Salpeter,
 bysoncen / ende drie oncen Olye. *Absyrus.*

Om een ranck ofte licht Paerdt
 swaer te maecken:

Om een licht Paerdt swaer ende grof te ma-
 ken / soo geeft hem gerooste Terve, ofte Ger-
 ste, dobbel mate / ende dat dziemael des daeghs /
 ende latet oock dziemael des daeghs dziucken.
 Ofte geeft hem Terwe met Smel gemenght,
 ende latet sachtens gaen spanderen. Ende soo
 berze alst niet genoegh eten en wil / soo neemt
 Palium, ende Nachtschade met water te samen
 gestooten / ende giet hem dat in sijne neus-
 gaten. Item / men sal hem oock t' eten geevert
 Gerste die in waeter geweycht heeft. Als de
 Paerden braeckachtigh zijn / so geeft hen Loock
 met Wijn in / ende soo berze alst oock niet wel
 stallen en kan / soo menght daer by het wirts
 van thien Eyeren. *Absyrus.*

Voor de Paerden die vernagelt zijn.

Als een Paerdt vernagelt is / soo sal men
 booz eerst den nagel upt-treken / ende men sal
 des Paerts klauw van binnen rontom wel upt-
 hollen / sonder het lebende te raecken / ende als
 ghy het wondenken des nagels gebonden hebt /
 ende / van alle onsupberhepdt gerepnight hebt /
 soo salt ghy gesmolten Solfer daer in gieten /
 boozts soo bestrycht van alle hanten den Paerts
 klauw met Schapen-roet, ende met Was te sa-
 men gesmolten / ende vock alle gaten / daer upt
 dag

dat alle nagelen getrocken zijn / ende alsoo my
dit is geieert / ende gelyck ich mijn eigen
Paerdt daer mede hebbe geholpen / soo hebbe
ich dit alhier willen beschryben. *Cardanus.*

Een ander.

Trecht booz eerst het Paerdt sijn pfer van
den boet / ende wasschet de plaetse des nagels
ofte bernaegelde plaetse met Wijn , dit ge-
daen wesende / soo neemt de middelste pelle van
den Vlierboom , ende leght die op de bernaegelde
plaetse / ende daer naer soo dzypt de booz-
schyben pelle / die op 't wondenken leght met
Schapen-roedt , legher boozts het pfer op ende
rijdter mede daer gy wilt , *uyt een geschreven
Boeck.*

Tegens de obstinate Paerden.

Als een Paerdt hem niet en wil laten beschry-
den / ofte in geen schepen treden en wil / ofte het
dzypen van de raders te seer byest : Soo steecht
haer een kepcken in de Ooze / dat aen een dyaet-
ten vast gemaekt is. Soo verze als dat noch
niet en helpt / soo verblindt hem sijn Oogen.
Item / soo statet achter op sijn achterste Beenen
met een roede. Steecht hem Dier onder den
staert : Oft eenigh pferen Instrument dat hem
in 't deynsen steecht. *Cardanus.*

Als de Paerden de Zenuwen inkrimpen.

Neemt Bocken-roedt , ende Spiegel-hart ,
elck een pondt / Spaens-groen , een half pondt /
olye soo veer noodigh is / menget onder een.
Pablinus Vegetius.

Om eenen Ezel sijn brieffchen oft
huylen te beletten.

Als gden Ezel een steen aen sijnem Steert
bindt / soo en sal hy niet krijsfchen. *Simonet
Cardinalis.*

Om de Ossen tam te maecken.

Als de jouge Ossen te wildt zijn / soo sluytse
met den hoofden in een Dozche / geeftse alsoo te
eeten / ende sy sullen in korte dagen tam ge-
maecht wesen. *Varro.*

Om de Ossen gesont te maecken.

Daer en is geen gesonder dingh booz alle
Ossen ende koepen / dan dat gy haer Doeder
een wepnigh met Pikel beszoeyt / namelijk /
booz eerst een wepnigh / ende allencykens meer
ende meer / dit doetse en sullen niet alkenuwe
Ossen ende koepen gesondt blijden / maer de
slechte sullen genesen. *M. Casa.*

Dat de arbedende Ossen , niet haest
moede en worden.

Soobestrjcht haer de hoornen met Olye, en
de met Terpentijn. *N. Baro.*

Op dat de Ossen van de Vliegen niet
en worden gequet.

Neemt gestooten Bakelaer, menget diew
met Olye, ende bestrjcht hier mede de Ossen
Aphricanus.

Om de Ossen haest vet te maecken.

Als de Ossen ypt de Diepde kromen / soosmyt
hass

haer dooz gekapte Kolen, die in scherpen Azijn, gewepcht hebben: Geeft haer daer nae Kaf met Terwen-zemel gemenght / vijf dagen achter een / den seften dagh soo geef haer gemalen Gerste, allencykens meer ende meer / ende geeft haer des morgens te dymken: Ende soo berze als in eenige Wozmen in de Tonge hebben / gelyck wel sulchs te gebeuren plach / soo wyjft haer die met Zout. *Sotio.*

Als een Osse begint liecke te worden.

Soo geeft hem dooz sijn kels te swelgen een rauw Hinnen Ey, den anderen dagh / soo geeft hem in een bolle Loocks, gestooten met een pinte Wijns. *Cato.*

Om de Ossen by gesontheyde te houden.

Neemt drie sneden Broodts, drie Laurier-bladers, een bolle Porreys, een halve bolle Loocks, drie greyn Wierocks, Salvel-boom, een halve handvol / drie bladeren van Ruyte, drie bladers van Brionie, drie gloeyende houtkolen, een half pinte Wijns, stoot die al te samen onder een / ende gebet den Osse nuchteren in 't lijf / dijemael des daeghs / drie dagen achter een. *Cato.*

Voor den Buyckloop der Ossen.

Neemt een pondt gedrooght Terwen-meel, ende geeft dit den Osse in / met een pinte Wijns. Item / soo stoot tot pap de bladeren van den Granaat-boom, menght die met Terwen-bloeme, ende geeft hen dat in 't lijf. *Democritus.*

Tegens

Tegens de Koortse der Ossen.

Als een Osse de Koortse heeft / soo laet hy het Hoofst hangen / de oogen tranen hem / hy heeft onreynighepdt in sijne oogen / ende de oogen zijn hem ingeballen : Dooz deese Koortse sal men hem haelen gras dat ergens in lomberachtige plaetsen gewassen is , ende men sal 't schoone wasschen / ende smijten hem dat booz. Van gelijken zijn hem oock seer goet te eeten Wijngaerts-bladers. Sijn oozen ende oogen sal men met koudt water wasschen. Sommitge die byandepse in 't Hoofst met een heet pser / ende oock onder de oogen / ende sy wijben dese herbzandhepdt met stille warme pisse. Oock sal men die in de oozen snijden op datse moogen bloeden. Andere' mengen Terwen-bloeme met Wijn , ende sy geeber't den Osse te eeten. *Didymus.*

Voor den Hoest der Ossen.

Neemt gemalen Gerste , ende sijn Kaf , mengt met Water , ende neemt gemalen Erweten , die maethens / ende geeft haer dat in drie repfen t' eeten. Andere nemen Byvoet , stooten die tot moes / ende wzingen die upt met water / ende geehen haer in des mozgens broegh. *Constantinus Casar.*

Voor de schurft der Ossen.

Neemt oude Ossen-pisse mengt die met Boter , ende bestrijcht hier mede de Schurfthepdt / Andere nemen Terre met Wijn gemenght , ende strjcken daer mede. *Constantinus Casar.*

Tegens

Tegens de Luyfen der Ossen.

Men moet den Oſſe met den Bunch opwaerts ter Herden ſnijten / houdende het hooft om hooge / op dat men hem in de mondt mach ſien / oft hy oock bladers op de tonge heeft: welke bladeren men met een heet yſer branden moet / ende daer nae met geſtooten Olijf-bladeren beſtrijcken / ofte oock wel met olye ende met zout. Oft men ſal hem Vijgen t' eeten geben / met drie wortels van wilde Comcommeren te ſaemen geſtooten. Oft neemt twee maetjes Terwenbloeme, ende een maetjen Roggenmeel, met Wijn gemenget / ende geeft hem dat in. *Conſtantius Ceſar.*

Om eenen Stier te tammen.

Zoo bindt hem aen een Vijgen-boom / ende hy ſal oock ſtille ſtaen als een Lam: Doch magh men hem wel eenen Krans van Vijgebladers om ſijnen halſ hangen. *Plinius.*

Een ander.

Bindt hem met eenen langen Caniſas-bandt ſijnen rechter knie.

Van de Schapen.

Om te maken dat een Ram niet en ſtoote.

Doorboort hem beyde ſijn hoozen / dichte by ſijne oogen / ende hy en ſal niet meer ſtooten. *Conſtantinus.*

Op

Op dat de Lammers niet siek en worden.

Zoo geeft haer seben dagen achter een te eten van de groene Veile, ende sy en sullen niet sieck worden. *Didymus.*

Op dat de Schapen niet Schurft en worden.

Neemt Peper ende sop van Lupinen, Wijnmoer, elchs eben beele / hier mede bestrijct de Schaepen; drie dagen daer nae soo wasschet af met zout water, dit doende en sullen sy niet schurft worden / ende sullen veel schoonder wolle krijgen. Ende dit meught ghy albus gebuyken in alle vierboetige Dieren. *M. Caso.*

Een wonderlijcke Remede tegens de siekten der Schapen.

Neemt de Mage van een Ram, in water en in wijn gezoden / ende geeft de Schaepen hier van te drincken / ende dit is een secrete konstte tegens alle siekten der Schaepen. *Cardanus.*

Hoe ende wanneer men de Schapen sal scheeren.

Men sal de Schaepen scheeren in 't midden van den boozsomer. De quetsinge die sy in 't scheeren krijgen / die sal men stricken met Terre. Doozts sal men het geheele lichaem bestrijcken met Wijn ende Olye, ofte met sop van gezoden Lupinen. Dan het is beter dat men nems half Wijn en half Olye, Was, ende Schaepenroet onder een gemenght: want daer dooz en wordt

woydt de wolle niet beschadicht / ende de schurft-
hepdt verhindert. *Didymus.*

Om te beletten dat de Schapen van
de Peste der Geyten niet en wor-
den besmet.

Neemt de Mage van een Oyevaer, stootse
met water in stukken / ende geeft elck Schaep
eenen lepel daer van in / ende sy en sullen van
alsulchen Peste niet besmet werden. *Constantinus
Casar.*

Om de Beesten veel Melckste
doen geeven.

Alle Beesten sullen oberbloedigh melck ge-
ben / soo betze als men haer het krupdt Cyti-
sum te eeten geeft : Ofte als men haer Dicta-
mum op den Wupch bindt. *Aphricanus.*

Voor de Peste der Schapen.

Men sal in het beginsel des Dooz-zomers ne-
men Salvium Montanum, ende Marubium,
te saemen gestooten / menght haer dat onder den
Dranck / veerthien dagen langh / gelijk men
oock sal doen in den Dooz-winter : Ende soo ber-
re als sy oock daer mede worden besmet / soo sal
men het selve gebrupcken. *Leonius.*

Voor de schurfttheydt der Schapen.

Neemt peeckel ende zop van gezooden Lu-
pinen, Wijn-moer, elcks eben beel / maecthet
te saemen warm / strijckt hier mede de Scha-
pen / ende laet het alsoo twee dagen blijven :
den derden dagh wasschet af met warm Zee-
water /

water / ende daer naer met soet watre. Som-
 mige stryckense met Solfer, ende met wortels
 van Cypro, met Ceruse, ende met Boter te
 samen gemengt: Dan het is alder best / dat
 men te booren de Schaepen wel hard scheere /
 ende daer naer met oude Pisse wassche. De-
 se Schurfsheyt wordt oock wel geneset
 met het strycken van Olie ende van Solfer.
Dydimus.

Voor diversche Gebreecken der Schaepen.

Als de Schaepen door de hitte der Sonne so
 ontstelt zijn / dat sy ter aerden ballen / ende niet
 eeten en willen / soo noemt zy van wilde Beete,
 menght daer onder oock gecheerde wilde Beete,
 ende dwinght se daer van te eeten.

Als nu de Schaepen een hozen adem hebben /
 soo snijft haer in d' ooren en verdryfse op een an-
 der plaetse. Soo verze als sy den hoest hebben /
 soo noemt gesodden Amandelen, met Wijn ge-
 menght / ende giet haer dat in de Neus-gaten.

Soo verze als de Schaepen den busek swel-
 lende wordt / door eenigh fenijnigh krupt dat sy
 gegeten hebben / soo sult gy de aderen der
 Schaepen openen boven de lippen / ende oock de
 aders die onder den staert gelegen zijn ontrent
 het fundament: Doorz se sult gy hen in 't
 lijf gieten een pinte menschen Urine.

So verze als sy eenige woemen met het gras
 in 't lijf gegeten hebben / soo sult gy oock alsoo
 doen. Soo verze als sy een Echel in 't lijf ge-
 geten hebben / soo sal men haer scherpen azijn,
 ofte Olie in 't lijf gieten.

Soo

Soo berze als sy eenige uytvondige aposten-
nie hebben / soo sal men die openen / ende daer
in gieten Terse met Zoud vermenght.

Soo berze als 't van eenich sennigh Bier /
ofte Blange gestreken is / soo sal men hem
Melantich met Wijn in gieten. Doort so sal
men daer in handelen gelijck wy den de Ossen
geleert hebben.

De Wolven en sullen de Schapen niet bescha-
digen / soo berze als men het Schaep / dat altijd
woerd' aebet den voorgangh heeft / of den lepts-
man genaemt wordt / een Squille aen den hals
haught.

Van de Secreten der Bocken ende Geyten.

Op dat de Bocken niet mechen loopen / soo
snydt haer den Baert af. *Florentinus &
Zoraster.*

Om de Geyten veel Melck te
doen geven.

Om de Becten veel Melck te doen geuen /
soo laets die vijf dagen achter een / anders niet re-
ten als het Kruidt *Quinque Folium* / een ghijle
de drincken geeft. De Becten geben oock veel
Melck / als men haer het Kruidt *Diastamb*
op den bughen blidit. *Florentinus.*

Van de Secreten der Verckens.

Om de Verckens vet te maken.

De Verckens worden seer bet / als men
haer oberbloedigh Terwen-zemeel te eeren
geeft

geest. Van de Gerste die is noch beter. *Florentinus.*

Tegens de peste der Verckens.

De Verckens en sullen de Peste niet krijgen / ende ghelegen hebbende / sullen oock daer van geneesen / soo berze ghy in 't water / daer upt se d'zincken / wortels van Asphodillus doet.

Om de Verckens van sieckte te bevrijden.

De Verckens en sullen niet sieck worden / soo berze als ghy haer negen Revier-kreeften te eeten geeft. De siecke Verckens worden bekent / als men haer boven upt den hals de Bozstels upt trecht / want soo berze als de Bozstels supber zijn / soo is 't Vercken gesont / maer soo berze als ghy eenige waterie daer onder aen siet / soo is 't sieckelijck. *Democricus* raet dat men elck siecke Vercken een deel Wortels van Asphodillus gestooten / sal ingeven / ende datse daer naer in seven dagen sullen gesondt wesen. Soo berze als sy de krotse hebben / soo sal mense dooz den steert / daer in sijndende / bloeden laten. Ende soo berze als haer de heele van binnen wort swellende / soo sal mense op de schoonden doen bloeden. Maer soo berze als men niet en weet wat sy dooz sieckte hebben / soo sal mense dach ende nacht sonder eeten ende d'zincken in 't krot houden. Daer naer soo sal men nemen Wortels van wilde Corncommers. stooten die / ende leggense in water / dach ende nacht / daer van dat mense bes anderdaeghs sal laten d'zincken / soo sullen sy krots dar na te

opzæche der siechte upt bzaechen. Ende mit s-
dien dattet een Pier is dat seer gulfigh van eeten
is / ende daer ober dickmaels gebreck in de Mil-
te kright / soo suldy hem in sijnen dyanck smij-
ten gebluschte Kolen van Tamariscus, gelijk
Democritus sulchs sterck is getupgende. Als nu
de Berchens van eenige fenijnige Slangen / of-
te andere Dieren gesteecken ofte gebeten zijn /
soo sal men die genesen mit de selve Remedien /
daer mede dat wy de Schapen te genesen / ge-
leert hebben. *Didymus.*

Van de Secreten der Honden.

Om eenen Hondt alle Man te doen
volgen.

Nemt vet van der Lijf moeder van eenen
Hondt, ende geest den Hondt daer van met
Broodt te eten. Als men oock daer mede sijn
Schoenen besmeert / soo sullen sy die volgen.
Fallopins.

Om dat u den Hondt niet en verlate.

Zoo berze als gy een Hondt / eenen Vorsch
te eeten geest / soo en sal hy u nimmermeer ber-
laten. Item / neemt Broodt dat gy onder u
bloote Orselen gedragen hebt / ende geest daer
van den Hondt te eten / soo en sal hy u nimmer-
meer verlaten. *Cardanus.*

Om de Honden begeerigh ende
willigter Jacht te maken.

Op dat de Honden willigh ter jacht worden /
soo geest haer van ionghs af in haere Soppen
s' eten /

t' eten / het bloedt van alsu'cken Wildt, als ghy
 begeertdarse meest zijn geneyght te jagen, t'zu
 bloedt van wilde Berckens / van Hertten / ofte
 Hinden / ofte bloedt van Hasen. Doo berze als
 ghy die tot de jacht van Verdyffen gewonnen
 wilt / soo geeft haer te eten het herte ende in-
 gewandt der selver / ends presentert haer oock
 het hooft. *Is eengeschreven Boeck.*

Om de Honden van dulligheydt te bevrijden,

De jonge Hondkens hebben onder haer
 Tonge een Zenuwe gelijk een klepue Worm-
 ken / ront wesende / het welke / soo berze men
 dat upt snijt / soo sal den Hondt van de dullig-
 heydt bevrijdt wesen. *Plinius.*

Voor de dulligheydt der Honden.

Men sal de dulle Honden opsluypen / ende
 de selve in dagh ende nacht niet te eten geven /
 daer naef sal men haer een wepnuigh Nies-wor-
 tels in haren dranch te drincken geven. Als
 sy nu aldus sullen gepurgeert wesen / soo en
 geefse anders niet t' eten als Gersten-broodt :
 Ende als sy van eenigh sentsnigh Pier gebeten
 zijn / soo sult ghyse, op de selve maniere genesen.
Thomnestus.

Voor de Vloeyen der Honden, ende oock voor de Schurftheydt.

De Blopen der Honden sult ghy wech bren-
 gen dooz het wasschen van Zee water, ofte met
 met Peckel; daer naer die bestrijckende met
 Nieswortel, met Commijn, ofte met wortels
 van

van wilde Comcommers, in Water gezoden.
 Van noch is 't beter dat men de Houden met
 Wijnmoer bestrycht / so sal haer oock de schurft-
 hepdt genesen. *Theomueftus.*

Van de Secreten der wilde Die- ren in 't gemeyn.

Om een wildt Dier van u te weeren.

Voer eerst soo isser het vyer / daer van dat
 alle vierberige Dieren seer verschijcht
 zijn / maer niet Serpentes. Item als men een
 wilde sozzelijke Beeste bejgent / soo sal men
 met den rugge achter-waerts tot haer treden /
 houdende het Hoofc verhoogen. Item / als men
 eenen Hoozu-blaest. *Cardanus.*

Om van wilde Dieren bevrijdt te wesen.

Om van alle wilde Bedierte bejijt te wesen /
 so besmeert u gantsche Lichaem met Leouwen-
 vet, ende gaet haer stoutelijck tegen / want soo
 berze als go van haer bliet / soo en sullen sy den
 reuck des Heutwen betst niet riecken / daer van
 sy nochtans verschijcken moeten. *Cardanus.*

Van de Secreten der wilde Dieren in 't particulier.

Hoe dat de Hertten haren Ouder-
 dom vernieuwen.

Dier en is niet seckerder dan dat de Hertten
 jaeren Ouderdom vernieuwen / als dooz
 het steu van Serpentes. *Cornelius Agrippa.*

Om

Om de Herten van hem te jagen.

Neemt een Koordeken, hanght daer een die
bersticht ongestroopte Gansse schachten, ende so
sullen ban u wech loopen, *mits* so ban het ge-
roer der selver haer beschrijven / ende principa-
lijck alser Dolch by staet. *Democritus.*

Om Herten tot hem te locken.

Nie de Herten hooren van de flugte spullen /
soo en sullen so ban u niet wijchen / maer so sul-
len haer doot den soffen roth der flugte laeten
wringen. *Democritus.*

Van de Secreten der Hasen.

Om te weten hoe oudt dat een Hase is.

Om te weten hoe oudt dat een Hase is, so
teu der uiteren den Hase heeft, *mits*
dat den reuen dat men hem heeft als den ouer-
ren. *Archelus.*

Hoedat men de Hasen sal niet maken.

De jonge Hasen sal men in een kleine sup-
pen / geben de selbe blaver te eten, soo veel
so mogen / *sals* so sullen wel ver loopen.
M. Piro.

Om de Hasen te samen te locken.

Neemt Sap van Bilsen-kruydt, mengt
dat met Bloedt van eenen jongen Hase, ende
daert dat in een Hasen-huydt, leght dat ergens
op een plaetse der Hasen ontent zyt / ende so
sullen

30 SECRET-BOECK.

sullen al te samen aldaer by een vergaderen: Ende
de men hondt dit booz een secrete konste.

Om te beletten dat de Vossen de
Hoenderen niet en eten.

Geef de Hoenderen te eten van de Lever van
eenen Vos, ende sp-en-sullen de Hoenders niet
aentroeren, *Carnelius Agrippa.*

Van de Secreten der Wolven.

Om de Wolven te bedwingen.

Als men den steert van eenen Wolf in de
Aeue begraeft / soo en sullen de Wolven
daer niet komen. *Rasis & Albertus.*

Om de beesten van den Wolf te
bevrijden.

Men sal eenen steert van eenen Wolf hang
gen boven de kribbe der Bersten / en de Wolf
en sullen in den stal niet komen / soo lange
als men den selven niet afen neemt. *Albertus.*

Hoe dat men Wolven sal vangen.

Neemt een goet deel Dissen / die men
Blemmi in 't Latijn noemt / die sommige Wol
ben noemen / het zijn klepne See-bissen / end
de men vanght daer mede de Landt-wolven /
op dese manier: Neemt deser Dissen leben
digh een goet deel / ende stootse in eenen Dig
sel / maecht dat ghy hebt by den anderen een
goet deel levendige Kolen, ergens op eens
hooghte / aldaer eenige Wolven ontrent zijn /
ende als het sterck waept / ende werpt van dese
gestod

gestooten Disschen in dese lebendige Holen /
 ende smijt daer by het bloedt, ende gekapt
 vleesch van een Lam, ende gaet wat aen d' een
 zijde / ende de Wolven den reuch vernemende /
 fullen sy al te saemen daer by den anderen ber-
 gaderen / ende van desen bleesche etende / ende
 desen reuch genietende / fullen sy daer dooz ho-
 men dyaepachtigh ende slaperigh te worden soo
 dat men se aldaer slapende sal mogen doodt smij-
 ten. *Diophanes.*

Van de Secreten der Muysen.

Om de Muysen te doodden / sult ghy nemen
 Nies-wortel, mengen hem met Terwen-
 bloeme: **E**ste neemt zaet van wilde Comcom-
 mers, swarten Nies-wortel, ende Coloquinte,
 menght het onder een met Bloeme. **A**tem / als
 men de hamer beroocht met Calcant, met Ori-
 gano, met zaet van Apium, en Nigella, soo sul-
 len sy al te samen van daer blieden. **A**tem / soo
 doet Pot-asch in hare holen / soo fullen sy schurft
 worden / ende boozts daer van sterben. **A**tem /
 soo neemt Yservijsel, menght het met Deeg, en
 dzalle die daer van komen te proeben / fullen
 sterben. *Paxanus.*

Om de Muysen te verblinden.

Neemt gestooten Tithymalum, mengt met
 Terven-bloeme, ende met Mede, leght dat
 daer sy komen / ende daer van etende / fullen sy
 al te samen blindt worden. *Paxanus.*

Om de Muysen te verdrijven.

Neemt het hooft van een Maug / biltet de huydt af / ende legt dat ergens daer de Muysen komen / ende so sullen al-te-samen van daer vlieden / soe / soe worden de muysen verdreven / als men de plaesse beroocht met de steen Hematites, en met 't groen krypt Myrica. *Paxam.*

Hoe dat men de Muysen by een versamelen sal.

Neemt de Moer van Olie in een koper becken / stelt dat 's nachts in 't midden van 't huys / ende ofte de Muysen van 't geheele huys sullen aldaer by een vergaderen. *Anatolius.*

Een ander.

Neemt twee ofte drie levendige Muysen, stipte in ernen aerden Pot / boven toe-gestopt / set hem boven op een Eschen vyer, ende alle d'ander Muysen / hoorende het geplet van dese Muysen / sullen alle daer by komen / ende daer tot in 't Dyer springen / gelijk of so de ander daer mede souden meynen te herlossen / dan ich meyne dat sulchs door den Reuch des Eschen huys / te geschieden komt. *Micalandus*
Alberio.

Tegens de Veldt Muysen, ende de Huys Muysen.

Neemt van den krupte datmen Rododaphne noemt / stopt daer mede haer hoilen / ende haer toe-gaugen. Item / neemt Zaadt van wilde Comcommers, ofte Bilfen-kruyt, ofte bittere

bittere Amaltdelen; ende swaerten Nies-vortel,
elch, eben beel / 7. stoot het te samen / ende mengt
het te samen met Terwen-bloeme ende met Olie
leggh; dit hoog hare hollen.

Om dat de Muijen aen de keese niet
en komen.

Men sal nemen Herffenen van eenen Wesel
ende mengen die met Reusel; ende bestrycht
hier mede de keesen / ende sy en vallen noch niet
verderan. *Corneilus Agrippa.*

Om dat de Muijen de Boecken
niet en eten

In 't dazchen van de Boecken sal men den
Slecht met Alfine mengen. Ofre men sal de
Boecken / alreer spin gebonden worden / in
Sap ach getoeden. Alsoe! na imacten / ende
alhoelant droogen. *Diesbriden.*

Van de Secreten der Mollen.

Soo verze als gij de Mollen begeert te
vangen / soo leght voo; haer Hol een holle
Loocks, oft eenen Ajoyn; ende sy zullen strack
aen de Hoken Bomen gesprongen. *Albertus.*

Om de Mollen by een te vergaderen.

Neemt eenen lebenden Mol / sluyt hem in
eenen aerden Pot / dat in dat poeber van Sol-
fer leght / steecht den Solfer aen / soe sullen voog
het gepiep vese ingesibten Mol / alle de an-
dere daz na komen gesloopen. *Albertus.*

Om de Mollen te verdrijven.

Neemt een Herden potken met eenen seer ringen hals / doet daer in Solter, Ceder-bladers ende Was, onder den anderen gemengt / ende sloot alle de hollen van de Mollen / op eenen / ende set daer in dit potken / steekter het Oer in / op dat den reuck des Solfers, des Ceder-booms, ende des Was, ten holle mach in-treucken / soo sullen sy dooz desen reuck al tesamen te sterben komen. Sommige wisten Nies-wortel kleyn gesneden / ende sy mengden hem met Terwen-bloeme, met Eyers, met Melck, ende met Wijn, ende leggen hier van Roekshen dooz de hollen der Mollen. Sommige die gieten in haer hollen / Rubricam, ende Sap van wilde Comcommera. Sommige haer gen oock wel stricken dooz hare hollen. De Boeren die steken een Mesken van Vlier-boom dooz hare hollen. Van *Plinius* die wilse alleche met Oli-moer gedoodt hebben.

Van de Secreten der Wefelkens.

Om de Wefelste dooden.

Neemt Sout Armeniac, en Terwen-deegh / menght dat onder een / ende werpt dat op de plaetsen daer sy loopen. Of neemt eenen lebendigen Wefel / snijt hem den staert / ende de Testiculen af / laet hem daer naer loopen / en de andere sullen alle wijcken. *Africanus.*

Om de Wefels by een te vergaderen.

Neemt de Galle van een Pier dat men in 's
Latijn

Matthæus Stellio noemt / met water gestooten / schudt dat op eene plaetse daer sy plegen te verkerken / ende sy sullen aldaer by een vergaderen. Cornelis Agrippa.

Om de Katten van de Vogelhuysen

te houwen.
Bekleet de Vogelhuyskens han alle kanten / met Ruyte , ende de Katten en sullen die niet dobben verroeten. Mizaldus.

Van de Secreten der Mieren.

Om de Mieren te verdriyen.

Soo verze als go gebangen Mieren komte te verbranden / soo sullen alle d' andere van daer blieden. Diophausus.

Om de Mieren uyt hare hollen te drijven.

Neemt Mosselschelpen , brand die met Styax , stroopt ende stroopt dat onder de Mieren. Item / soo neemt Origanum , en Solfer , te samen gestooten / ende stroopt dat booz hare hollen. Item / neemt Succum Cineracicum , met olie gesmolten / giet dat booz de hollen. Diophausus.

Om dat de Mieren de Planten niet en raken.

Soo neemt Lupinen niet moere van Olie gestooten / ende bestrijckt hier mede onder de stelen der Planten. Diophausus.

Om de Mieren van den Suycker-pot. oft Honingh-pot te weeren.

De Mieren en sullen in uwen Duycker-pot

niet horen / al liet ghy hem open staen / Toe der
re als ghy den selven met witte Wolle kint te be-
kleden / oft met Rubrica besmeert. *Diaphanis.*

Om Mieren te dooden.

Neemt wortels van wilde Comcommers, laet
is roochen daer. Mieren zyn.

Om de Mieren te verdrijven.

Neemt een half pont Solfer, latet smelten in
eenen gilden ket / doet oec by zout van wijn-
steen, ende zout van houtasschen, van elck
drie ofte vier oncen / hanget soe lange onder
een / tot dat het roet worde / nemet daer naech dat
den biere / ende gieter op een Berde / dat niet
water nat gemaecht is / ende als t hout geboog
den is / soo stootet wel kleyn / ende gieter daer
op so veel waters als noodig is / ende latet te sa-
men in een glas staen / tot dat het weder darr van
gheerhart worde. Met dit water siel ghy hare
holen begieten / ende de stammen der Boomen
daer mede bescrijchen / so sullen te niet worden
of verlopen. *Alexis.*

Op dat de Mieren op de Boomen niet en klimmen.

Neemt Lupinen, kotte met Olie, ende be-
sricht hier mede de stammen der Boomen,
Darmiet sekerder en isse / dan dat men de stam-
men der Boomen met eenen ronden ringh van
Wasse bekleede / ransom / daer op dat men wa-
ter gieten kan / datter in magh blijven staen.
Gardant.

Van de Secreten der Scorpioenen.

Voor de Schorpioenen.

Als men de Handen met Sap van Radijs nat gemaecht heeft / soo mach men stontelijck de Scorpioen aentasten / want soo haest als men enen Scorpioen met een Radijs aenroert / soo moet hy steruen. Sandarachia, niet Galbano, ende niet Boer vermengt / ende hier mede geroecht / berdyjst de Scorpioenen, ende alle kruypende Dierren. Als men Scorpioenen in Olye laet zieden / ende daer mede besrijcht de stercke van den Scorpien / soo sal de pyne weggarn / ende de stercke geneesen. *Diophares.*

Om de Scorpioenen te verdragen, ende te dooden.

Soo verze als ghy de plaetse / daer de Scorpioenen haer onthouden / bekt met grœnetackkens van waerachtige Heliotrophium, so en sullen sy daer niet uyt komen. Ende soo verre als ghy dit kruyp daer in streckt / oft daer in stroot, so moeten sy alle te samen steruen. Men neemt Ocimum, een handvol / endelien Rœvier-kreeften, oft Zee-kreeften, stoot dit te samen / ende legget ourrent daer de Scorpioenen haer onthouden / ende sy sullen aldaer op eck vergaderen. *Anticidius.*

Om de Scorpioenen sonder schade
te handelen.

Neemt het krupt Sideritim in utwe handt /
ende de Scorpioenen en sullen u niet beschadi-
gen. *Tarentinus.*

*De Secreten der Wandtluyfen
ofte Weeghluyfen.*

Om de Wandtluyfen te dooden.

Neeft Terre, ende Sap van wilde Com-
mommers, bestrijcht hier mede de hoetsen/
ende so sullen sterben. Item / neemt een ge-
stooten Squille, met Azijn vermenght / maecht
hier in een Sponcie nat / ende bestrijcht hier
mede de hoetsen / ober al tusschen de Berders.
Item / neemt Ossen galle met Azijn vermenght /
ende bestrijcht hier mede de plaetsen. Item /
neemt onde Olye, met Solfer daer onder ge-
stooten. Item / neemt Visch-lijm met Azijn
gezoden. Item / neemt Ossen-galle, met Moer
van Olie vermenght / gezoden / ende daer naer
Olie daer by gedaen. Item / neemt Hederam
met Olie gestooten / ende bestrijcht hier mede de
plaetsen daer so zijn / soo sullen so alle sterben.
Item / so sal men maken dit nabolgende: wilde
Straphidem, ende Squillen, kleyn gesneden /
elckseben beele / een woynigh scherpen Azijn,
maket te samen warm / ende bestrijcht hier me-
de. *Didymus.*

Om de Wandtluyfen te dooden.

Neemt droogen Ossen-dreck, laet die roe-
ken

ken in de Kamer / ende sy sullen alle sterben.
 Item / so neemt Alsene, Ruc, gemeyne Olye,
 Water, elck so veel alst noodigh is / later
 te samen zieden / tot dat al het Water verzodert
 is / daer na soo sycht de Olye upt / menght daer
 by soo veel Roets alst noodigh is / ende bestrycht
 hier mede de Bedsteden *Alexius.*

Een ander dat wel beproeft is.

Neemt Verckens-reusel, Quicksilver, elck
 soo veel alst genoegh is / menght het wel onder
 een ende bestrycht hier mede de Bedsteden in alle
 de spleten / ende tusschen de berbers. Dit doet ook
 het Solfer-water, daer van dat top in 't Capittel
 van de *Mieren* vermaent hebben. *Alexius.*

Een ander.

Neemt een handt vol Alsene, witten Nie-
 wortel, een ounce / later te samen zieden in Looge,
 tot op twee deelen / ende bestrycht hier mede de
 hoetsen. *Roscellus.*

Van de Secreten der Vloeyen.

Hoe dat men de Vloeyen sal doodten.

Neemt Alsene, ofte Wortels van wilde
 Comcommers, ziedet die met Pakel, be-
 sproept hier mede de Kamer / ende sy sullen ster-
 ben. Item / neemt Melanthium in Water ge-
 wepcht / ende besproept hier mede de Kamer:
 Ofte neemt het Sop daer in dat Conyza gezo-
 den heeft. Item / neemt Mostaert-zaedt, ende
 het Kruidt Rododaphnes, te samen gezoeden
 ende besproept hier mede de Kamer. Neemt
 Kalck

Kalek tot poeder gestooten / besproeft hie mede
de Kamer. Item / soo neemt bloec van Geyte
korsjich hier mede de bloec. Item, neemt Pew
hel, ende besproeft hier mede de bloec. Item /
neemdernen aerden Pot / sticht soo diep de
bloec gegraben tot mit de Borden / besrijcht
hem met Ossen-roet van winter / ende alle de
Dloopen sullen daer in vergaderen. Item / neemt
eynen Pot / doet daer in Geyten-bloedt, stelt
die daer onder de B. orfede / ende so sullen al
daer by een vergaderen. *Pamphilus.*

Een ander.

Neemt Alsene, Rute, Averone, Mentastrum,
Scarleye, Note-bladers, Varent, Lavendel,
Nigeile, groene Coriander, Psillium, neemt al
le dese krupden / of eenige van dien / legt die on-
der 't Bedde / en onder den Hoest-paaltje. Of
ziedet eenige van dien met Aijne warsquilles,
ende hier mede besproeft de Bedde. *Alentus.*

Om alle Vloeyen by een te vergaderen.

Neemt een kleen Storcken / besmeert dat
met Vet van een Egel, steeket in 't midden van /
de Kamer / ende so sullen aldaer een vergade-
ren. *Alentus.*

Een ander.

Neemt Bloet-otje Vet van eenen Baer, doet
dat in een Ceplichen / stellet onder de Hoetse / en-
de alle de Dloopen sullen daer in vergaderen / en-
de sterben. *Arnoldus de Villa Nova.*

Een ander.

Neemt Looge ende Geyte-melck onder een /
ende besproeft hier mede de Kamer.

Tegens

Tegens de Hof-vloeyen.

De Hof-vloeyen en sullen de brandert niet be-
schadigen / soo verze als men onder de selven
hier ende daer Raketten plant, Item / neemt
scherpen Azijn menght hem met Sap van Bil-
sen, en bespreyct hier mede de Hof-vloeyen.
Ausolius.

Van de Secreten der Luyfen.

Voor de Luyfen der Wijnbrauwen.

Neemt zout Water, of Solfer-water, ende
wrijft hier mede de Wijnbrauwen. Ofte
neemt Azijn van Squille, menght daer onder
Aluyn, ende Aloë, ende bespreyct hier mede de
Wijnbrauwen. *Aluyns.*

Een ander.

Neemt Verokens-reusel, Quicksilver, Savie,
elcke deel nodigh is / mengt dat wel onder een
totaal salt / en bespreyct hier mede de plaetse.

Voor de Plarluyfen der Schanckelheydt.

Neemt enen gebraden Appel, de schellen
ende het kloekhups daer van gedaen / menght
daer onder in enen Dijfel een wepnigh Quick-
silver, tot datter upt wordt een Vajne dat een
Salve / ende bespreyct hier mede de plaetse. *Van
een Italianen.*

Voor de Luyfen en Neeten des Hoofds.

Neemt Olie van Olijven, drie oncen / Was,
een once / Staphisagrie, Quicksilver, drie drag-
men / mach hier van een Salve / ende bespreyct
hier mede het gantsche Hoofd. *Boyer.*

Een

Een ander:

Neemt Bloemen van Amaranthus, ziedt die met looge / ende wasschet hier mede het Hoof.

Een ander.

Neemt Sandaracham, Salpeter, elck een draghme / Luys-kruyd, twee dragmen / menght dit onder een met Olyc ende met Azijn. *Bayrus.*

Voor de Slecken.

Neemt Moer van Olyc, ofte Roet uyt des Schouwen, ende stroopt dat aldaer de Slecken scruppen. *Minalaus.*

Van de Secreten der Ripsenen.

Tegens de Ripsenen.

Neemt Assche van Vijge-boom, ende scrapt die daer op. Item / neemt Offen-pisse ende Moer van Olyc, latet te samen op zieden / ende als 't hout geworden is / soo bespzoep daer mede de kolen / ofte groen / daer op datse sitten. *Anatolius.*

Een ander.

Item / men sal des morgens vroege gaen met een Roepken / ende staense van de kolen / ofte van het kruyt daer op datse gebonden worden.

Een ander.

Item water daer in dat thien dagen achter een / seker getal van Kreeften in de Sonne te wepche gelegen hebben / ende bespzoep hier mede. *Gardanus.*

Van

*Van de Secreten der Slangen.
ende Serpentes.*

O M Slangen uyt den Hof te verdrijven / so plant hier en daer over den geheelen Hof / en in de hoeken / Alsene, ofte Byvoet, of Averone. Item / soo suldy de plaetsen / aldaer op gewaer wydt dat eenige Serpentes berkeeren / beroochen met Lely-wortels, of met Herts-Hoorn, ofte met Geyte-klauwen. Item / soo berstrijcht uwe handen met Sap van Radijs, so en sullen u geen Serpentes beschadigen.

Een ander.

Item Hertens-roet, stroyt dat op de plaetsen aldaer de Serpentes berkeeren. Item / so neemt den wortel van Centaurium, ofte den Steen Gagares, ende leydt die op de boosjs. plaetse. *Florensium.*

Een ander dat seker is.

Item een goet deel oude Schoen-lappen, byandtse op de plaetse daer de Slangen berkeeren / ende sy sullen alle van daer wijcken. *Gussinaria.*

Een ander.

Item / men sal nemen de Bladers endetacken van een Esschen-boom, ende stropen die op alle plaetsen daer men weet dat Serpentes berkeeren.

Om de Slangen ende Serpentes stoutelijck aen te tasten.

Maect uwe handen wel nat in Sap van Radijs, dit doenbe sult gy alle Serpentes indigen stoutelijck aantasten.

Voor een Beet, ofte Steecke van een Serpent.

Does berze als vermandt van een Serpent gebeten is / ende geene koozse en heeft / soo geeft hem in sap dat uit de bladers van den Esschenboom gedruckt is, met goeden Kriesthen / ofte met eenigen anderen goeden Wijn, en bedeckt den Beet met bladers van den Esschenboom. Dit is als een mirakel van diversche als een seker experiment behouden / want den Esschenboom / rijt een verhooggen kracht / dood-ghandt van de Blange is. *Mizaldus.*

Van de Secreten der Beenders.

Om Beenders weeck te maken.

Nemt sap van Apium, van Gerruwe, van Radijs, ende van Prassium met Azijn, legt hierin de Beenders / ende steltse alsoo in Paerde-mest. *Cardanus.*

Om Beenders weeck te maken.

Nemt Virridum Romanum, getruyt Zout elck een even veel / stootet te samen / brant hier uyt een Water / in dit Water legt de Beenders / ende se sullen weeck worden. *Isabella Corsefe.*

Om Beenders wit te maecten.

Neemt Kalck en Water, legt u Beenders daer in / laetse te samen zieden / ende schupmet altyt.
Cardanus.

Om Beenders groen te verwen.

Neemt scherpem Wijn-azijn, een pot / Spaens-groen, gebijlt Orichalchum, elchs drie oncen / Ruic een handt vol: Wijst ende stoot dese dinggen elck bysonder / menghtse onder een / ende laet hier in de Beenders veertien dagen langh weycken. *Isabella Cortese.*

Om wit Been swart te verwen.

Neemt Gout-glit, lebende Kalck, elchs ses oncen, / Put-water, oft reuig ander Water, soo veel noodigh is / menght het onder een / ende ziedet in dit Water de Beenders die ge swart herten wilt. *Isabella Cortese.*

Om allerley Been en Hout te verwen.

Neemt scherpem Wijn-azijn in een glas / doet daer by gebijlt Kooper, Vitriol, Alayn, Spaens-groen, elchs evenveel / menght het al onder een / ende laet alsoo staen seben dagen langh / laet daer naet zieden / doeter de Beenders of het Hout by: daer by doende een weynigh Alayn, ende sulcken verwen met assulchen verwe als gysult begeeren. *Alemiss.*

Om Yvoir weeck te maken.

Neemt Water, doet daer by Wortels van Mandragora, doet oock daer by het Yvoir / laet

ret te samen ten minsten ses uren langh zieden /
ende het sal so weeck worden als Was. *Alexius.*

De Secreten van de Hoornen.

Om de Hoorns weeck te maecken.

So verze als gy eenige Hoorns weeck ma-
ken wilt / ziedtse ten minsten acht uren
langh met Water, daer by doende een wepningh
Por-asch. *Cardanus.*

Om Hoorns swart te maecken.

Neemt Azijn en Brandewijn, Cachantura, en
Vitriol, menght het te samen / legt daer in de
Hoorns / en setse op warme Asschen. *Cardanus.*

Van de Secreten der Visschen.

Om te Visschen te samen by een te
doen komen.

Neemt Origanum, Thymbraem, Vlier,
elcksz drie dzaghmen / Schorsfen van Wic-
roock, Myrrha, Sinopidem, elcksz een once /
Terwen-bloeme met wijn gemenght / een half /
pondt / Verckens lever gebraden / drie oncen /
Geyten-root oock drie oncen / stoot elck byson-
der / menght het daer nae onder sijn zaot, smijt
tet een ure ofte twee te booren in 't water / ende
omringhet de plaetse met Netten. **S**ommig-
ge nemen het krupdt Delphinium manneken
gestooten ende gesift / ende alsoo smijten sy dat
in het water / ende de Visschen komen soo daer
naer / dat mense met de handen hangen kan.
Florentinus.

Om

Om alderley Visschen by een te vergaderen,

Neemt Ossen-bloet, Geyten-bloet, Schapen-
bloet, Ossen-dreck upt de kleinste darmen /
Geyten en Schapen-dreck upt de kleinste dar-
men / Thymus, Poleyne, Thimbra, Vlier,
Look en Wijnmoer, elck even veel / Roet beide
boozs Beesten / so veel u dunct genoegh te we-
sen / stootet te samen / en maecht hier af een Mas-
se / ende smijt daer van een ure te vooren ergens
in 't water daer Visschen zijn / ende omringht de
plaatse met een net. *Democritus.*

Om Revier-visschen te vangen.

Neemt Schapen-roet, gedrooghten Sasa-
mum, Looek, goeden Wijn, Origanum, Thy-
mum, drooge Vlierbladers, elck even veel / stoo-
tet al onder een / besmeert hier mede eenige beet-
kens groot / en smijt die in het water. *Dydymus.*

Om alderley Visschen te vangen.

Neemt bloedt van een swarte Geyte, Wijn-
moer van goeden Wijn, Terwenbloeme, mengt
al onder een / en knede daer onder de loofe van
een Geyte, in klepne stukkens gesneden / ende
gebruycht dit als boozen. *Democritus.*

Om alderley Revier-visschen. te vangen.

Neemt Kalfs-bloet, en Kalfs-vleesch, klepne
gesneden / doet het te samen in een aerden Pot /
laet het alsoo thien dagen staen / ende gebruyc-
het als boozen. *Tarentinus.*

SECRET-BOECK.

Een ander.

Neemt Terwen-bloeme, maecht daer van een
Deegh met Soete-melk, maecht daer van kleine
byochkens / ende smijt die de Dissenen voor.

Om de Visschen te vangen.

Neemt van de Beestkens die by nacht lichten /
die men in 't Latijn Cicindelas noemt / dis-
tilleert die in eenen glazen helm / met klein byer /
tot dat al 't water daer upt getrocken is / doet
dit water in een glazen flessche / en daer by vier
oncen Quick-silvers, stoppet soo dicht toe, dat er
geen water in en mach / dit gedaen wesende / soo
leght de flessche in een nette / datse niet en bree-
ke / ende als sy in 't water sal leggen / soo salse
soo lichten ende blincken / dat al de Dissenen by
den anderen in 't net sullen vergaderen. *Alexius*

Om de Visschen te locken.

Neemt Netelen, ende Pentaphylon, maecht
dese kirupden / te samen stootende / met sap van
Huys-loock, dat men Aizoi noemt / maecht hier
mede utwe handen nat / smijt die in water daer
Dissenen zijn / roert het boosst: kirupdt niet utwe
handen om / soo sullen de Dissenen naer utwe
handen hooren. *Hermes.*

Een ander.

Neemt Wortels van ronde Aristologie gescoo-
ten / ende met Kalck gemenght / smijt dat ergens
in 't water daer Dissenen zijn / ende daer 't stille
is / ende alle die van dit poeder smaken / sullen
Trachs met den bysch om haag liggen. *Plinius.*

Om

Om Visschen te vangen.

Neemt Cocculus diemen van Oosten brengh /
Comijn, Keese die vudt is / ende Terwen-bloe-
me, maecht hier van met Wijn een Massa / en
de daer van klepne pillcken als Erwteten / smijt
die ergens in een stille water daer Visschen
zyn / ende alle de Visschen die daer van sullen
eten / ofte proeben / sullen stracks nae den kant
der water komen / of sy djoncken waren / so dat
mense met de handen sal komen grijpen / gelijck
men sulchs uientighmaels verfocht heeft. *M-
zaldus.*

Om de Visschen lichtelijck te vangen.

Item / neemt Craan-oogen, klepn geraest /
een half ouce (ofte liever in plaetse van dien /
seckere Baccas, die men Cocculus noemt / het
is een swarte vrucht gelijck den Babelact / maer
geheel roodt / ende het wordt van Oosten ge-
bracht) Goudts-bloemen gebroecht ende ge-
stooten / een dyaemie / Terwen-bloemen, twee
oucen / menght dit wel onder een / met genoegh-
saem Brandewijs, tot een Deegh / hier van
moecht klepne pillcken / smijt die de Visschen
boez / ende sy sullen daer van strack djoncken
wesen / dat mense met de handen sal mogen van-
ten. *Cardanus.*

Om alderley Visschen t' allen tijden
te vangen,

Neemt Nardi Celtice, vier bladers / Cipeti
n bladt / Smirni so veel als een Doone
oot / Comijn, so veel als men tusschen drie
vingers

vinghet batten han / Dille-zaet doch soo veel /
 Goutet al te samen mel klep / menght dit met
 Terwen-bloemē, ende werpet de Visschen vooz
Tarentinus.

*Van de Secreten der Visschen
 in 't particulier.*

Om allerley groote Visschen
 te vanghen.

Neeemt Hanen-klootkens acht oncen / Pin-
 gelen twee oncen / stoot die te samen tot een
 Massa / ende werpt hier van de groote Visschen
 vooz / t'zp in de Zee / ofte waer dat her zp. *Ta-
 rentinus.*

Om Schelvisschen te vanghen.

Neeemt twee oncen Steers, klep g. hapt Zaet
 van wilde Ruyte een once / Kalts-roet een on-
 ce / Selsium een pondt / stootet al te samen
 ende gebzupcht dit. *Tarentinus.*

Om Palingh te vanghen.

Neeemt Scolopendriam Marinam een once /
 Squillorum Fluvatilium een once / Salsamum
 een dzaghme / menght het te samen / ende smijt
 dat daer Palingh is. *Tarentinus.*

Om Kreeften te vanghen.

Neeemt klepne roepheng / klieste op d'eene
 epude / ende doet daer in cenigē darmen, ofte
 stukckens van Vorsche, steektse erghens on-
 trent der Kreeften ofte Krabben zijn / en houdt
 daer onder een net / op dat / so wanneer de Krees-
 ten daer aen hangen / ende komen af te vallen
 die in 't net vallen moey. *Cardanus.*

Om

Om Kreeften te vanghen.

Soe beel dit op en voeg
 Neemt Vorsche in stukken gesneden / doet die in diverse netten of mandekens / hanght daer kreeften voor handen zijn / ende sy sullen daer in komen. *Van een. isscher.*

Om de Vorsche by een te vergaderen.

Neemt de Galle van een Geyte, begraeft die op den kant van het water / ende alle de Vorsche sullen aldaer by een vergaderen. *Agrippa*

Om het Kakelen van de Vorsche te beletten.

Neemt een voss meer Lantierneu / met brandende keerssen / set die op de kant van 't water / des nachts / ende alle de Vorsche sullen singen. *Mixaldus.*

De Secreten van alderley
Gevogelte.

Om Vogels met de handen te vanghen.

N Neemt alsulcken zaedt als 'tu beliest / ofte naer de Vogels die gy meent te vangen / legt dat te weycken in Wijn-moere, ende in Sap van Cicute, ende als 't daer mede wel doordrongen is / soo smijtet voor de Vogelen / ende alle die daer van eten / sullen droncken worden / en alle haer kracht verliezen. *Albersus.*

Om Vogels te vanghen.

Neemt wortels van de witten Nies-wortel / kleyngestooten / mengt die onder het eten / dat

De Vogels gewent zijn te nutter / laetse daer balt
 ten / so sullen sterben / ende haer bangen laten /
 ende men magh die wel bypelych eten. Item /
 neemt Terwe, ofte eenigh ander zaedt / ziedet
 met witten Orpigment, laetse daer van eten /
 endes so sullen sijn sterben / ende men maghse
 stouteliche eten. *Van een goeds Vriendt.*

Om de Vogels van het Fruyt te weeren.

Wanght Knoflock om de tacken der boomem /
 ende geene Vogels en sullen daer by komen
Armoctisus.

Om Vogels te vangen.

Neemt Craen oogen, klopsu geraept / so veel
 als u belieft / menght die onder haer aeg / want
 ich eertijds veel Craepen daer mede gebangent
 hebbe met de handt / als ich dit bofsz. poeder on-
 der vleesch vermengt / haer hoog geworpen heb-
 be. Item / neemt oprechten goeden gebranden
 Wijn, leght daer in te wepken eenigh zaedt /
 sijn dat de Vogels hoog / die daer van eten / sul-
 len so droncken worden / datse haer niet de han-
 den sullen laten bangen. Het selve sal oock ge-
 schieden / als op het zaedt te wepken leghe in
 mer van eenigh krachtige Wijn, ofte in soj /
 daer in dat witten Nies-wortel gezodert heeft /
 ende daer by dat Ossen-galle gemenght is. De
 Vogels die niet kunnen vliegen / die worden
 oock by kudden gebangen / gelijk daer sijn de
 Verdrijsen / de Gansen / en principalich de En-
 den: het welcke alderbest wordt te wege ge-
 bracht / als men eenige tamme Enden / by pro-
 bise ontrent de plaetse in 't water heeft / daer
 daer

door de wilde mogen aengelockt werden / ter
 plaetsen aldaer het aeg gestropt is / ende dat
 principelich by nacht / aldaer men se als dan niet
 sien. Het kan overwerpen / ende op dese maniere
 heeft men eertijds dupsent Enden met sesen
 steck sien bangen. *Cardanus.*

Hoe dat men de Vogels kan leer- ron sprecken.

Men moet de Vogels / die men wil leeren
 spreken ofte singen / voer eerst in 't dupster hou-
 den / dan sal men een keer se ontrent haer hups-
 sien houden / oock somtijds honger laten lijden.
 De jonge en die de breedste tongen hebben / die
 zijn tot het leeren alderbequaemst. Onder de Pa-
 pegapen / zijn de gene de alderbequaemste / die
 vijfingers aen haer pooten hebben. Dan door
 honger worden se alderbest geleert. Ende door
 de dupsterheyt / soo houden se beter in haer me-
 moete / het gene dat haer door wordt geklapt /
 niet se als dan nergens op anders en hebben
 te dencken. Een keer se oft Lantterne / is goet
 in de selve stamer te hangen / overmidts dat se
 in al te groote dupsterheyt niet en doen als sla-
 pen / dan het en mach maer een klepne keer se
 ofte Lantternen wesen. *Cardanus.*

Tegens de Luysen der Vogelen.

Hier tegens en sult op anders niet gebruiken
 Ken / als Olio van Lijzaet. Daer mede dat men se
 wel ter degen bespreken sal.

Om de Roofvogels haer Veeren te doen wisselen.

Deems gheapte Mayson vleesch, ende klep
 gheapte

gehapte Viskens, onder een gemenght / ge-
haer dat te eten. Ofte geeft haer 't eten Hoend-
der-vleesch, die met Slangen-vleesch zijn ge-
hoedt geweest. *Cardanus.*

De Secreten der Vogelen in 't particulier.

**Van de Secreten der Hoenders, ende
hoe dat men die vernaken sal.**

Als men de Hoenders wil bet maken / so sa-
mense opflupten in een Heune / ende men
salse alle uren eten geben / elke repse een wep-
nigh / maer wepnigh te drincken / het beste dat is
eten mogen / dat is gewepchte Terrewē, ofte
Gerste. Dan men maghse ober drie weken niet
mesten / want so souden dooz groote vertighend
welkomen te sterben. *Van sen Hollander.*

**Een ander manier om Hoenders
te mesten.**

Als men de Hoenderen bet maken wil / so sal
mense op een warme plaetse in 't duffter hou-
den / men salse de slachbereintrupt trecken / en haer
't eten geben deogh van Gerste-meel, ofte gerste-
meel, ende gemaelen Lijnzaedt onder malhan-
deren gemenght: Sommige die mengen daer
onder oock wel Terwen-bloeme, ja oock wel
Wijn. Sommige die gevense oock Terwen-
broodt, in Dier gewepcht. *Florentinus.*

**Om te verhoeden dat de Hinnen
haer Eyerē niet en eten.**

Blaest het Witte des Eys darr upt / ende tot
den deis, soo giet een wepnigh Gips met water

menght / op dattet soo hardt wordt als de
chale / want als sp die wederom mepnen te
en / ende anders niet daer in en binden / so wil
sp daer of-wennen / ende geen Eperen meer
n. *Florentinus.*

Om de Hinnen groote Eperen

te doen legghen.

Neemt roden Bolus. menigh die onder haer
n / en sp sullen groote Eperen leggen. *Lioto.*

Om de Hinnen sonder eenigh

geluyt te vangen.

Neemt eenen Fisch-angel aen een lange
rode gebonden / doct daer aen een sijnshen
houts / ende wanneer sp die in den Bech heb
n / soo treckt het met groote sijnghicht tot
/ en sp en sullen geen geluyt maken. *Cardanus.*

Om de Hoenders van de Vloeyen

te bevrijden.

Als de Hoenders gekint hebben / so sal men
iet upt den best het oude strok benemen / en
ider versch strok daer quier leggen / op dat
er noch vloeyen / noch eenigh ander Gewonthe
ien genereere / die de Hinnen haer ruste beke
nen mogen. *Varro.*

Om de Hinnen van de Vossen

te bevrijden.

Neemt eenen gezoden Vos. Raep hem in hiegh
te sijnshen / ende geest dat de Hinnen t'eren /
nde sp sullen daer door twee maenden langh
yp van den Vos wesen. Het selve maect men
soch

sock doen in de Ganzen / en in de Enden getijch
dat menighmaels is besocht geweest. *Carduus*

Om dat de Hinne niet siecken
werden van den Spaen.

Maecht *Orignum* in water met / ende geest
haer daer van met Getien-water te dincchen /
ofte wijst haer den bech met Looch : ofte geest
haer tontet te dincchen / daer in dat Looch ge
wijst heeft. *Idonius*.

Op dat de Hinnen geen Windt-
eyers en leggen.

Neemt Eyer-wit hardt gebaden / Rozijnen
soch een weynigh gebaden / ende onder een ge-
snoten / ende geest haer daer van t'erten / des
morgens nachteren. *Pamphilus*.

Tegens de gebreken der Oogen
van de Hoenders.

Neemt Vrouwen-melck , ofte Sap van Por-
celeyne , ende besrijcht haer daer mede de Oo-
gen. Ofte neemt *Salaria* , Comijn , ende
Honigh , elcks een veel / te samen gesnoten /
ende besrijcht haer hier mede de oogen / ende
laetse op de Sonne drijven.

Voor den Buycloop der Hoenders.

Neemt een handt vol Terwen-bloeme , ende
ontrent soo veel Was , menghet dit met Wijn
tot een Masse / ende geest haer daer van nach-
teren t'eten. Ofte gheest haer te drucken het
sop / daer in dat Queen gezoden hebben / ende
soch de gebreken Queen. *Paranna*.

Teghens

Tegens de Luysen van de Hoenderen.

Neemt gerooste Comijn, ende Luys-kruydt, ricks eben veel / ander een gestooten / mengt dit met Wijn, ende wasschet hier mede het Hoer. Het selve kan men oock doen met sop / daer in dat wilde Lupinen gezoden hebben.

Om de Hanen ofte de Capden en van den sprauw te bevrijden.

Neemt Loock, snijt het klogne / ende doet hem in ziddende Olye, ende besprycht haer met dese Olye, inwendigh den Bech / als die houtt gemeyden is, ende soo verze als ga haer oock Loock in geest / soo sullen sy noch scherder gesen. Stern / soo is haer oock daer toe goed het Luys-kruydt, als men haer dat met Arweke t'ween geeft. Stem / soo neemt een gesapbesten Spille, laesse in water wreechen / ende geest haer daer van met Bloeme te erten. Soen verze als den sprou komt d' oberhandt te raken / soo streeke haer in de beenen onder de lippen / met een hout van en vles / ende drucht haer ront om de ogen / ende wrijft haer de wondchans van secken met een leemigh Zout. Darnmit die droochten haer het hooft met Hilsape, met Origano, ende met Thymes, ende sy wrijft van haer den Bech met Loock. Sommige die zieden Doock in Menschen-pisse, ende hier mede wrijft sy den bech wel hardt / sonder de ogen te gaerthen. Paxanus.

Om dat den Haen op de Hinne niet en springht.

Neemt gemeyne Olye, ende wrijft hier mede

den Ners van den Haen / soe en sal hy niet op de
Hinne komen. *Paxamus.*

Om den Haen sijn kraeyen te benemen.

Wysst hem sijn gehele hooft met Olie, ende
span sijn nek kraeyen. *Paxamus.*

Om Eyers eyt broeden sonder Hinne.

Neemt twee Doz-kuffens / ende bost die met
Hoender dreck, siet klein gestooten / naeyt
daer op dicht by ten / Hoender pluym / Neemt
daer naer de Eieren / ende legtse met hebschep
ste ende op het eene kuffen / daer naer sootegh-
we het ander kuffen boven op / in een warme
plaatse / ende laetse alsoe twee dagen langh-
liggen / sonder die te aen roeren / daer naer soe
haertse ende wendse stadigh en twintigh dagen
langh / op datse van alle kanten eben wel mo-
gen gebroedt worden / ende als op de sonde-
re dach datse ontrent den een en twintighsten dagh
vulthouzen plepen / soe sult guse upt de schalen
gehepen: Het welcke soe groeten wonder niet en
is / want *Aristoteles* verhaelt dat men de Hoen-
ders in Egypten wel onder der aerden kan upt
broeden: Men hebet oock by onsen tyden ge-
woeten / dat men de jonge Hoenders in Paer-
de-mist sonder Hinne / heft uptgebroedt. *Culla-
gus* *De uis* *Democritus.*

Een ander maniere.

Neemt de Eiers / en leghtse in warme Paer-
de-mist, ende geeft haer alle thien dage ber-
sche Paerde-mist, op datse niet en konnen te ver-
houden / maar althijt warm mogen gehouden
worden /

Wijden / dan men sal de Eperen souchtijds ont
heeren / tot datter de Hiecken uyt komen.
Joannes Baptista Porta.

Moemen sal weten, uyt welke Eyer
Haenckens ofte Hinnekens
komen sullen.

Hier van sult gy weten / dat uyt de ronde
Eperen altijd Haenckens gebroedt worden / ende
uyt de langhwerpige Hinnekens. *Porta.*

Om Eyeren langh te Bewaren.

Leght de Eperen des winters in Ias / ende
Somers in Zemel. Sommige wasschen de
Eperen schoon / ende sy besprengense dunne-
kens met zout. Sommige die laten se drie ofte
vier uren in warme lauwe Bekel liggen / en daer
na leggen sy die in Ias / ofte in Zemel. *Leon-
sus.*

Om te weten, of de Eyers vol
zijn, of niet.

Leght de Eperen in 't water / soo sullen de vol-
le te gronde gaen / ende die niet vol en zijn / die
sullen dryven. *Leonius.*

Om Eyers sonder Hinne uyt te broeden.

Neemt bloenders-dreck, ofte Deyven-dreck,
kleyn gestooten / ende gesift / leght hier van in
den Best twee ofte drie vingers dieke / leght
daer op een goet deel Hoender-beeren / hier op
leght de Eperen / dedachtse wel met Hoender-
beeren / ende daer boven op den boorszeyden
Hoender-dreck / houdt den Best op een warme
plaetse / ende heert ende wendt de Eperen al-
le

te 24 men / op datse van alle kanten eben wêr
me blyuen mogen / als nide 20. Dagen boor
ho zijn / soo neemt acht / of op de kierzens
niet en hoordt pijpen / want somtijds zijn de
schalen soo dick / al is 't datse geboffen zijn /
datter de kierzens sonder hulpe niet upt en
mogen. *Possa.*

Een ander.

Comt Eperen / legghese in den warmen Paer-
de-wist. ende neemt alle seg Dagen versche
Paerde-wist. op datse altydt warm liggew mo-
gen / ende heertse ende wantse soo lange / alle
Dagen eens / tot datse begiuen te pijpen. *Possa.*

Om Eyers so weech te maken. dat men se
in een Virole krijgen kan.

Leght de Eyers soo lange in scherpen Wijn-
zijn. tot datse soo weech worden als beegh /
bywel se datse langhachtigh worden / ende in de
glazen flessche mogen / als se daer in zijn / soo
giet men op hout water / ende se sullen worden
gelijck se te boeren wasser / want den wijn /
maecht de Schalen wech. ende het hout wa-
ter maechtse wederom hart. *Carduus.*

Om te maken een Ey dat so groot
zy als een Mans Hoest.

Comt de Doyr van thien Eperen / ofte so
veel als gy wilt / ondet een gemenght / giet-
se in een Blase / bindse daer naer wel hoort in /
in forme van een rondigheyt / leght daer naer
dese ronde gebonden Blase / in een ketel met
water / later te samen soo lange zeben / tot dat

ga merke datse wel hoort gezoden zijn / neemt
 se daer naer opt de Blase / ende in een ander
 blasen: giet het witte van alle de booscheyden
 Eperen / doet daer by den harden ronden hloot /
 die van de Doppen te samen is gezoden / lecht
 hem in het midden van het witte der booschey-
 den Eperen / bindt die Blase wederom hardt inde
 roudrechtigh see / ende laetsse wederom sieben
 als booren / tot dattet al te samen tot eenen h-
 den hloot ofte bal gezoden is / neemt hem opt
 de Blase / soe sal t wesen als een groot Ep / dat
 hardt is in gezoden / ende van sine schale ge-
 bloot: neemt daer na alle de Eper-schalen van
 de selde Eperen / maectse rein / sootse kleyn
 tot poeder / dit poeder lecht in scherpen Wijn-
 azijn, tot dattet geheel wech geworden is / en-
 de als dese Eper schalen alsoo gepoedert / ende
 inden Azijn, gelick tot een zalfken ofte Dap-
 ken geworden zijn / soo sult ga het groote in-
 de harde gezoden Ep met een Ouspellen
 rondom met dit Dapken bestrijcken / ende al-
 soe inhoubt water leggen / daer in dat dit groo-
 te Ep een harde schale geklijgen sal / soo dat
 ga als dan ten maerrechtigh optnemen groot
 Ep hebben sult. *Porta.*

Om een Eynde Lucht te doen.

In de hooft van de hingen.

neemt in de hooft van de hingen een Eper-schale
 daer opt het suphel gebafes is / holse met Dan,
 en legget des middaghs in de herte. Dams / en
 het sal vande Sonne opgetroeken worden / dan
 als ga siet dattet begint opgeheben te worden /
 soo helpt het een weynigh / met een Roeken op-
 lichende op dattet is betet opgaen magh. *Porta*

Van de Secreten der Duyven.

Op dat de Duyven haer Jongen
niet en verlaten.

Besrijcht de deure / de vensters / ende alle
de hoeken van de Duyf huys / met Olie
van Sefamijn . en so sullen blijven . *Atem* / so
neemt Corijn . ende Linfen in Meede ge-
weecht / smijt haer die booz / ende so en sullen
niet wech vliegen . *Atem* / soo geeft haer booz
een drauch Honingh-water . ofte Linfen . in soete
Mede gezoden . *Ditimus* .

Om te beletten dat de Duyven
niet wech en vliegen .

Neemt Gerken-meel . gedrooghde en ge-
stampte Dijen / menght het al wel onder een
met Honigh . ende smijt dit booz de Duyven .
Sommige smijtense oock wel Comijn booz .
Atem / so neemt het hooft van een Vleer-muyt .
steecht dat boven op het Duyf huys . *Atem* /
neemt tacken / met de Bloemen van den wilden
Wijngaert . ende hanght dit rondom van binnen
in 't Duyf huys . *Ditimus* .

Scher . *Atem* / om de Duyven te locken .
ende om andere met haer te trocken
in 't Duyf huys .

Neemt ondt Leem . die ergens in een oben
schier roddt gebrandt is / ofte eenigh ander ondt
Leem . een once / Verbena-wijveken . een half
once / Terwe die in goeden Brandewijn ge-
weecht heeft / ende tot Dap gestooten is / een
half

half once / Cardopatie, ses dragmen / Camfer, en half dragme / Comijn; drie dragmen / Brandewijn, anderhalf once / Honigh soo veel als noodigh is / om daer van klegne pilskens te maken / die men onder het eeten van de Duppen mengen: sal. Sommige mengen daer inder Menschenbloedt; ende Menschen Urine. Item / neemt het krupte Verbene, ende hanght het ober al binnen in 't Dupf-huys. *David Peril, Apoteker van Colmar.*

Om de Duyven te doen vermenigh- yuldigen.

Neemt het Beckeneel van een oudt Man, aencht dat in 't Dupf-huys / ende sy sullen vermenighyuldigen / ende in ruste leven. Dit doet och de Melck van een Vrouwe, die een Dochteren sught / als men dat in een Flesken in 't Dupf-huys hanght. *Albertus.*

Om de Duyven tot het Duyf-huys te trecken.

Neemt Sorgum veertigh pondt / Comijn 3 pondt / Honingh thien pondt / Costum, een pondt / sedet al te samen met water kost in / iet daer nae by goeden Wijn, soo veel noodigh / met vijftien pondt oude Lecen, ende leght al te samen op een hoop / in 't midden van 't Dupf-huys / soo sullen alle byzende Duppen nae u Dupf-huys rasen / soo haest als sy den reuch gewaer worden / die twee Duppen aldt by haer hebben sullen / ende sullen haer al op den reuch volgen / ende in 't Dupf-huys gekomen wesende / en sullen sy dat niet

maer verlaten / doer den gorden smaecte ende
reuch die spaedaer binden sullen. *Cardanus.*

Om de Duyven te doen blijven, ende
andere vreemde tot haer te locken.

Bestrijcke uwe Duyven met eenige wel-
riekende Salve ende andere bzeemde Duyven
sullen die volghen. *Streu* / soosnijt haer daer
na Comijn doer eer se upt bliegen / soo sullen
se wederom komen / ende meer anderen mede
brengen / getrocken wesende doer den soctor
reuch der salben. Doer berze als ge Zaet van
Druyven neemt / en dat in biden wijn te weede-
ken leght / drie dagen langh / ende met desen
Wijn Erweten besprant / ende de Duyven die
doer sijt / ende uwe Duyven daer na laet upt-
bliegen / soo sullen alle bzeemde Duyven met
haer komen / doer de soesticheyde des roeches.
Des te liever sullen se oock in komen / soe berze
als ge u Duyf huys met Saxie, en met Wier-
sock beroocht. *Didymus.*

Om dat de Katten de Duyven niet
en quellen.

Neemt *Sachens* van Ruyte, hanght die
over al inde gaten ende in-gangen van het
Duyf huys / ende de Katten on sullen daer niet
in komen midt se die sachte gaten. *Didymus.*

Op dat de Slingen in 't Duyf-huys
niet en komen.

Neemt *Peudicanum*, roecht die soesticheyde
in 't Duyf huys / ende se sullen daer niet in ho-
men. *Democritus.*

Om de Duyven van alle Gedierten
te bevrijden.

Neemt het Hooft van eenen Wolf, hanght
dat in 't midden van u duyf-huyf / soo en sal
dare genderlep Gedierten in honten. *Cordanus,*
& *Agrippa.*

Van de Secreten der Pauwen.

Om witte Pauwen te genereren.

Men sal het Pauwen-kot ober-al suet
mit maken / en met witte kalkh bestrye-
den / ofte met witte lyswaet beiderden / ende
in houden soo veel mogelijk is / ja: men sal
oock de soolberinge suet-wit maachen / op
datse anders niet en konen te sien den wit
suet-wit / als se bochgehant / of haer spen
siet en in hoeden / ende se en sullen niet dan in
ste slangen boort hangen / ende van gelijken
sal men oock doen met alle andere Schogels.
Joannes Baptista Porta. Dooys so en sal men
de jonge gekipte Pauwen in twee dagen
geent eten ghen / dan den derden dag sal
men haer maachen een Dagh van Gerste-
meel, ende van goeden Wijn, ende van baelen
ten eten. *Idem.*

Van de Swaluwen.

Om de witte Swaluwen te doen
genereren.

Neuwt Eet van Swaluwen / bestryck
met Olye, als se veerhten dagen sijn ge-
wordt gewest soo sullen bejongen al wit wesen /
dat

dan als sy komen te ruyen / sullen sy wesen van
colente als andere Swaluwen. *Cardanus.*

Tegens de Vleer-muyten.

Neemt de Bladeren van Platanus, hangt
die oer al daer gy geen Vleermuyten heb-
ben en wilt. Item / waer gy de Kameren
soocht met veyls, daer en sullen geen Vleer-
muyten komen. *Africanus.*

Van de Secreten der Phasanen.

Om Phasanen Vet te maecken.

MEn salse den eersten dagh eten boor settou
ende des anderen daeghs sal mensche Mede
de drijcken geben. Daer eten sal wesen / Ger-
sten-meel met water te samen gekneede / voorts
sal mensche te eten geben goede Terwe, Lijn-
zaedt dat gebedent is / ende Gersten-meel te sa-
men gemenght: Men mach hier oock wel
Olie by doen / Massen daer van maechen / ende
haer daer van laten eten / soo veel als sy willen.
Dochtinge gebedent oock te eten. Fenegriek-
zaedt, vijf dagen langh. In worden gemeng-
lijck in twee maanden vet. Als sy eenigh ge-
sicht hebben / soo worden sy genesen met de sel-
be remedien / daer de Hoonders mede genesen
worden. *Vorro.*

De Secreten der Perdrijfsen.

Om Perdrijfsen te vangen.

Nemt Terwen-bloeme, maecht daer van
een Deegh / met goeden Wijn gekneede / en
maecht daer van pillkens als kleyn Erwteten /
sijst

smijt die op de plaetse daer de *Perdyffen* ver-
heeren / als sy daer van eenige in 't luyf hebben /
soo worden sy soo *Dyoncken* / dat men die met de
handt hangen kan. *Berisius.*

Hoe dat men de *Exters* verdrijven sal.

Neemt een doodten *Exter*, ende hanght die
aan eenen tack / ofte staeck / ende d' andere die
sijnde sullen van daer blieden / meynende datter
eenige lagen op haer worden geleydt. Item /
soo neemt wortels van swarten *Nies-wortel*,
met *Wijn* nat gemaecht / ende smijt die dooz de
Exters met *Gerste* vermenght. Item / al ere
men de *Exters* in eenigh veldt siet vallen / sal
men aldaer geruchte van leelijck geschrey ma-
ken / ende sy sullen / daer dooz verschykt wesen-
de / van daer blijven. *Leonius.*

Secreten van de kleyne Vogelkens.

De kleyne Vogelkens eten geerne *Milium*;
Terwe, *Spelte*, *Raep-zaed*, *Kemp-zaet*,
ende diergelijke zaden: Van als sy krank
zijn / mach men haer dese nabolgende *Medecyne*
bereyden: Neemt gepelde *Ciceren*, stootse toe
poeder / een pondt / *Boter*, twee onzen / *Ho-*
nigh, anderhalf onte / *Amandelen*, drie onden /
Safracn, een *Draghme* / vier *Doyren* van *Eye-*
ren, menght die wel onder een. Doozts sal men
sien of sy op haer stuyt geen pupst hebben / die
men doozsnyden moet / ende de materie daer uyt
drucken / en laten haer dan van dese boozs. *Me-*
dicijne veten / en houdtse op een warme plaetse.
Dit hebbe ick dichmalis versocht. *Cardanus.*

Van de Secreten der Gansen

Hoe dat men de Gansen sal mesten.

Voer eerst soo fet de Gans op een warme-
 plaats / en neemt twee deel Terwen-bloe-
 me, ende vier deel Zemel, menght het / ende
 knoedt dit onder een / met warm water / ende
 laetse daer van eten soo veel als sy willen. Men
 salse driemaal daeghs t' eten geuen / ende des
 nachts eens te drincken / soo veel als sy willen.
 Dan als sy groot sijn / soo sal men haer ge-
 droogde Vijgen in kleure suckens gesne-
 den / in haren dranc leggen / twintigh dagen
 langh / ende sy sullen een groote Leber krijgen /
 ende wel bet worden. Sommige die nemen
 Terwe die in goet bier gewepcht is / ofte Ger-
 ste, laten haer daer van eten / soo veel als sy
 willen / ende worden soo bet als men die soude
 begeeren / dan men geeftse alkerckens meer en
 meer / tot dertigh dagen toe. *Quintilis.*

Een ander maniere om Gansen te mesten.

Men magh oock de Gansen kroypen / twee
 maet des daeghs / dan men moetsc altydt te
 booten te drincken geuen. *Caso.*

De Gansen die men mesten wil / en dienen
 ober de drie Maenden niet oudt te wesen / men
 salse op-slypten / ende geuense te eten Deegh
 van Terwen-bloeme, ende men moetsc altydt
 eben veel t' eten geuen / ende te drincken soo
 veel als sy begeeren / ende als mensc alsoo
 tractert twee maanden langh / soo sullen sy bet
 genoegh worden / dan moet mensc wel supbey
 setten

voeten / want se zijn geerne op reyne plaatsen /
 al ist saecke datse een reyne plaats haest onreyn
 maken *Varro.*

Van de Secreten der Byen.

De plaetse daer men Byen houden wil / die
 moet altydt in het Zuyden staen / op dat
 se des Somers / ende oock des Winters altydt
 de soele Locht genieten mogen. Het beste wa-
 ter dat de Byen genieten mogen / is het ge-
 ue dat ober steenachtige gronden loopt / ende
 altydt klaar is / midts se daer dooz dies te be-
 teven honingh genereren / dan men moet in 't wa-
 ter steenen leggen / of eenigh hout / dat byten
 't water upt-hijcht / op datse des te gemackelic-
 ker daer by komen mogen : En soo verze alffer
 geen strooment water ontrent is / soo sat men
 dat upt eenten klare put pusten / en dooz eenige
 Gooten laten loopen / niet verze van haer woon-
 plaetse / op dat se dooz het water-dragen niet
 en komen sieck te worden. Van den Thymus
 halen se haer beste boedtsel / ende daer van ma-
 ken se oock den besten Honingh / ende krijgen
 daer van de meeste jonckhens. Savie, het krupt
 Thymbra, ende het krupt Cytisus, zijn der
 Byen haer beste boedtsel. De hupshens / ofte
 kozben der Byen / zijn de beste die van Beimen-
 hout / van Abbelen-hout / of van Stroo ge-
 maecht worden / van eenen elleboge breedt /
 ende twee ellebogen hoogh / die men van bukten
 met Leem / met halch / ofte met koe-front be-
 strycken sal / midts se daer dooz min te verkoz-
 ten komen. Dit Dierken woont geerne in
 silts /

filce / ende en bemindt niet de conuersatie van
 menschen : daerom dat men rondtomme hare
 koxben / wel behoort een licht / ende dooꝝ gaette
 schutsel te maken / op dat se daer dooꝝ bliegende /
 van de Vogelen ende van den Dau mogen be-
 vryt wesen. Op genieten geerne althijt eender-
 lep Mes / daerom / soo verze als mense met de
 koxben verboert / op een ander plaetse / des te
 lieber ende te eer tot uꝝ bliegen genepghyt zijn.
 Als sp van een Tythimalum komen te eten / of
 te daer van smaken / so sterben sp van den Buph-
 loop : daerom dat men dat booꝝs. krupt daer
 ontrent wassende / te cenmael ober al sal uptroe-
 pen / ende soo verze sp daer van besmet zijn / soo
 sal men Granactschellen klepn stooten / ende sif-
 ten / ende die met Honingh vermengen / en haer
 booꝝ leggen. Ende soo verze als sp beint
 dat se blindachtigh gewoꝝden zijn / soo sal mense
 berooꝝken met Organo. *Florentinus.*

Hoe dat men aen Byen geraken sal.

Als sp mercht datter een Swerm wil upt-
 bliegen / dooꝝ 't geraes dat men van binnen
 hoorst / ende oock aen de gene die boozen upt
 komen / ende booꝝ den koxf swermende blijven /
 aldaer sp den grooten hoop verwachten / soo
 sal men met zaꝝdt onder de Bpen smijten / ende
 een groot gelupdt met een Becken maechen /
 waer dooꝝ sp verschyicht wesende / de selve sul-
 len konnen woꝝden gelepdt daer mense hebben
 wilt / ende als men siet dat sp ergens aen eenen
 Boom kleben op eenen hoop / soo sal men een
 Brehoxf gereedt hebben die van binnen met ho-
 nighe besmeert is / den selven / dicht daer aen ge-
 houden

houden wessende / sal men dese boozsz. Bp-swet /
 me met senen vleughel daer in strijcken: Ende
 daer in wessende / sullen seer geerne daer in bly-
 ven / sonder in haren ouden kofz te keeren / al
 set men ooch desen kofz daer dicht by: want
 sy zyn seer geerne in een nieuwe wooninge.
M. Varro.

Hoe dat men de Byen vervoeren sal.

Als men de Byen wil verhoeren / soo sal men
 die des nachts stilckens met sacken toe-binden /
 en men salse van daer nemen / al eer dattet dagh
 is / want op dese maniere sullen sy alderminst
 verstoort ende bedroeft werden. *Florentinus.*

Om te beletten dat de Byen niet wech en vlieden.

Om dit te beletten / soo en isser niet beter / dan
 dat men rondtamme de gaethens van de Bpe-
 kofzen / smere met dreck van een jong ge-
 worpen Kalf. Ofte / als gy siet dat den gant-
 schen Swerm daer noch in is / soo tracht den
 Koningh soethens by sijn Vleugelkens te van-
 gen / ende breekt hem de endekens van sijn
 Vleugelkens af / soo en sal hy niet verze vlieden /
 ende daer hy blijft / daer blijft boozsz den gant-
 schen hoop. Ofte / soo verze als gy den kofz
 van bupten des abonts met tamme ende wil-
 de Olijf-bladers te samen gestooten / bewijst /
 ofte den kofz van bupten met Meede nat
 maecht / soo en sullen sy niet wegh vlieden. De
 jonge Bpkens sal men in een Becken booz-
 setten / Meede, daer in dat Thymus met sijn
 Bloemkens gelyct is. *A. Derevenia. Boorn.*

met Thymus te samen gestooten tot een massa / die sy haer booz-leggen / daer upt datse seer wel geboedt worden : Ende dat insonderheydt / als sy van wegen de koude / ofte regen / ofte windt / bedwongen zijn in de Kozf te blijven. Ende als nu den Dooz-somer thien dagen begonnen is / soo sult gy de Kozben met Koe-dreck beroken / waer dooz dat sy als dan sullen bedwongen weesen upt te blieden / op welken tijdt / gy haere Kozben sult mogen repnigen ende schoon-maken : Want den stanch van den Koe-breck / maectse traegh / ende sy bederft en ber-hinderdt oock de Spinne-koppen daer ontrent haere netten te spannen. *Didymus.*

Op wat tijdt dat men den Honigh.
vergaderen sal.

Den rechten tijdt / om kozben van den Honigh te beroben / of dien te slaen / is in den May / ende in 't beginsel van den Herfst : Want soo berze als men den Honigh daer upt neemt al eer de Honighraten volkomen zijn / soo worden sy seer verstoort / ende sy moeten van doozt op-houden / gelijk sy oock sullen doen / soo berze als men de Kozben dooz gietigheydt / al-te-seer van den Honig berooft : Want men moet haer het tiende deel laten behouden / namelijk / in den Dooz-somer / ende in den Somer / maer des Winters de twee deelen haer laten / ende nemen daer upt een derdedeel; dus / doende / en sullen sy daer ober / soo mismodigh niet wesen / en sullen noch boedtsel genoegh behouden. Doozts sal mense uptdrijven met den roock van Koe-mist, *Didymus.*

Remc-

Remedien om van de Byen niet gesteken te worden, als men den honigh daer uyt halen wil.

Neemt Fenegric-meel dat in d'oben gebzoogt is / giet daer by sap van wilde Malve, en Olye, maeket als een dunne Pap / hier mede besmeert alle de naechte plaetsen van uwen Lichame. Neemt oock daer van eenen Mont bol en spuyt dat twee ofte driemaels achter een / dooz de gaethens in de kooz. Item / soo neemt drogen Koedreck, steekt hem aen in een Potken / en settet dichte by de gaethens van den Bze-kooz / een halve ure langh / op dat de kooch daer in mach trecken / daer naer soo neemt hem van daer / en laet hem daer ontrent boozts uptroocken / soo sult gy niet byeden den Honigh mogen apt nemen.

Om te weten of den Honigh ver-
valscht is, of niet.

Of den Honigh verbalscht is / ofte niet / soo steekt het vier daer in / soo berze als hy niet en is verbalscht / soo sal hy bydende worden.

Om van de Wesp en niet gesteecken te worden.

Bestrijckt u ober al met sap van wilde Malve, ende sy en sullen u niet besteken. Paxamus.

Een ander.

Neemt Sap van wilde Malve, ende Olyete samen gemenght / bestrijckt u hier mede: Ofte behanght u gantsche Lichame met wilde Malve, ende de Wesp en sullen u niet besteecken.

Ende of gij van de Wespen besteken wierdt /
al bleet oock den strael in steken / soo bestrijcht
de plaetse met het boozschreven sap / oft met
olie / ende het sal genesen. *Mizaldus.*

Van de Secreten der Vliegen.

Tegens de Vliegen

Neemt Nies-wortel, wepcht hem in Soe-
te-melck, mengter Orpigment by / ende
besproept hier mede de plaetsen ende kamers /
daer gij de Vliegen verdojven wilt / ende sij
sullen alle te samen verbliegen / oft sterben.
Ofte / neemt Alwyn . ende Origanum , stoot en-
de menght die met Melck . ende wat gij hier
mede bestrijcht / daer en sullen geen Vliegen
ontrent komen. Ofte neemt swarten Nies-
wortel, Lauwrier-bladers, ende Melck , ofte
Meede , te samen gestooten / ende waer gij daer
mede de plaetsen bestrijcht / sullen de Vliegen
daer op komende / moeten sterben / ofte sullen
wech-blieden / sonder weder te komen.

Om de Vliegen op een stede te
vergaderen.

Maecht booz eerst een Putjen / ende legt
daer in gestooten Oleander, ende alle de Vlie-
gen sullen aldaer by een vergaderen. *Anatolius.*

Om alderley Vliegen, Spinne-koppen,
Scorpioenen, ende alle andere diergelijcks,
uyt den huys te verdrijven.

Neemt de Veren van den Oppentop, ende
laet die in de kamers / oft over 't gantsche huys
roock:

roochen / en alle diergelijke Gebierte / die desen rooch gewaer worden / sullen upt den hupse blieden / en niet meer wederom komen. *Alexius.*

Tegens de Vliegen.

Zoo berze als op de Vliegen wilt van uwre hupsen toeren / soo menght het krupt Condir-
mir, met Opio, ende met Kalck, ende hier mede bewitter uwre kamer / ende sy en sullen daer niet in komen. *Albertus.*

Op dat de Vliegen de Beesten
niet en quellen.

Bestrijcht de beesten met Olye daer in dat Ba-
kelaer gezoden heeft / ende de Vliegen en sul-
lense niet quellen. *Anatolius.*

Om de Vliegen te dooden.

Neemt swarte Nies-wortel; en Orpigment
leght dat te wepche in Soete-melck, bespoept
hier mede de plaetse daer de Vliegen zyn / ende
sy sullen al te samen sterben: En indien op dese
se Melck met Aluyn, ende met Origanum ge-
stooten / menght / en daer mede smeert / soo en
sullen sy daer op niet sitten. *Anatolius.*

Op dat de Vliegen de Beesten
niet en quellen

Zoo berze als op de Daerden oft de Muggen
len besmeert met het Sap van Convoerden-bla-
ders, in het midden van de Dorer / so en salder
niet en Vliege op sitten kunnen. *Cardanus.*

Tegens de Muggen.

Neemt gestooten Comijn, ziedt hem op met
water,

water, datter het water seer sterck na sinacche /
 ende bestrijcht hier mede u gantsche aengesicht /
 uwen hals / uwe handen / jaе ooch u gantsche
 lichaem / soo gp wilt / soo en sullen u de Muggen
 niet quellen / want desen reuch is haer ge-
 heel vpaant. Item / so berze als gp de vensters /
 de deuren / en ooch de Wand van de kamer / met
 Wijn besproept / daer in dat Comijn gezoden is /
 soo en sullen sy daer in niet komen / om dat se
 desen reuch niet verdragen en mogen. *Alexius.*

Tegens de Muggen.

Neemt Calcantum ende Nigellam, ende be-
 roocht hier mede de kamer. Item / neemt een
 Sponcie in scherpen Azijn nat gemaecht / hangt
 die ontrent uwo hooft-eynde / ende ooch een ten
 voet-eynde van uwen bedde / ende de Muggen
 en sullen u niet aenroeren. Item / so neemt het
 kruidt Conyza ziedet in Azijn, ende besproept
 hier mede de kamer. Item / soo neemt Galba-
 num, roocht hier mede de kamer / desgelijcken
 doet ooch den Solfer, en den Comijn, als men
 daer mede de kamer beroocht. Item / so neemt
 Azijn, met Organo gezoden / ende besproept
 hier mede de kamer. Of neemt Paerden-dreck,
 roocht daer mede / ende bestrijcht daer mede de
 Wand / ende sy sullen al te samen blyden. Of
 neemt een Sponcie / in scherpen Azijn nat ge-
 maecht / ende hanght die in het midden van de
 kamer. Ofte neemt Bedellium, beroocht hier
 mede de kamer. *Democritus.*

Om de verdroncken Vliegen ofte Byen,
 wederom levendigh te maken.

Legt de verdroncken Vliegen in lauwe asch,
 ende

en de berdzoncken Bpen in Sap van Nipte, en sal
sullen wederom lebendig worden. *Alexias*

Van de Calanders.

Om de Calanders, die het Koorn op de
Solder op eten te verdrijven.

Nemmt Pekel en Looek, elchs soo veel ge-
noogh is / ziedet te samen / en besproept hier
mede de Solder / ende den Maer. *Alexias*.

Een ander.

Nemmt Sagapenum, Moer van olie, Be-
vergeyl, Savelboom, Sijfer, Hertshoorn, Ve-
le Galbanum, elchs soo veel noodigh is / ende
besproecht hier mede de Solder.

Om het Koorn van de Calanders ende
van de Muisen te bevrijden.

Nemmt Leem, menght hier met Moer van
olie, ende met een weynigh Kats, tot een twee-
de Leem, en besproecht hier mede den gantschen
Moer / daer waer soo bescrijcht het boez-
schreuen plaeytsel over al met Moer van olie,
ende als nu d'zoogh gesonden is / so smijt u
sjoon daer op. *Cato*.

Van de Secreten der Planten, ende van alderleye Kruiden.

Om alle Planten wel groot te doen
wassen.

Als men eenige Planten wel groot wass
doen wassen / soo sal men die zagen in 't
wassen van de Maen: En soo verze als an ter
con.

contrarie doet / soo sult gp oock ter contrarie
bebinden / dat de Planten klepnder en van min-
der reuche ende kracht wesen sullen. *Cardanus.*

**Hoe dat men alle onvruchtbare Planten
vruchtbaer sal maken.**

Men sal den wortel der Planten / ofte krun-
den / spliczen / en steenkens tusschen beyde leggen.

**Om de Planten van versotinge
te bevrijden.**

Neemt Ossen-boorens, en Ossen-dreck, byant-
se / en leght dat rondtomder Plante. *Cardanus.*

**Om de Kruyden ofte Planten van het
Gewormte te bevrijden.**

Soo verze als enige Planten van de Worm-
men bestadighe worden / soo sult gp die schoon
maken met eenen koperen nagel, want het Ho-
per laet een bitteren smarch in den Planten-ack:
ofte neemt Ossen-galle, srijcht die boben op den
Wortel / soo sullen alle Wormen wijchen / want
sp niet van soete dingen en soeken. *Cardanus.*

Van de dingen die de Planten dooden.

Soo verze als men Boone-scheelen ontrent
den wortel van eenig krunpdt doet / soo sal dat
komen te sterben: Soo verze als gp eenigen
Boom-kont, te boozen tot in sijn wergh / ende
dat in de Hondts-dagen / ende Petrolie met
Solfer daer in giet / soo sal hp sterben. Item /
alle geboomte dat in de Hondts-dagen sijn
schorsse benomen wordt / dat moet sterben.
Cardanus.

Om

Om kruydt te doen wassen dat den
Dragon' gelijk is.

Neemt Lijnzaedt, steecht dat in den Wortel
van een Radijs, set hem daer na in een bette
aerde / soosal daer uptwassen een krupdt ge-
lyck oft Dragon ware / het welck in alle Sala-
de een goeden smaeck geeft / al is 't sake dat men
daer Op noch Olie noch Azijn en doet. *Mixaldus.*

Van alderley Geboomte.

Om de Boomen in der haest te
doen wassen.

Als gy Boomkens gesaepdt hebt / soo
sult gy drie Maenden achter een / alle
Maenden de wortelkens rondt om opgraben /
soo sullen sy des te beter / ende te haestiger was-
sen. *Caso.*

Om de Boomen vruchtbaer te maecken.

Neemt Roosen-zaedt, ende Mostert-zaedt,
daer by noch een Poot van een Wesel, en hanght
dit tusschen de tacken die niet bel dragen / en sy
sullen daer by vruchtbaer worden. *Mixaldus.*

Om alle Geboomte de vruchten
groeter te doen dragen.

Neemt een out yseren beroest plaetken, ende
smet het gelijck een Ossen-hoornken / hobbende
op 't scherpsste eynde een hlep gaethen / reiniget
van binnen met Pehel / leght daer in eenige Sp-
pel-kernen / Peere-kernen / eenige Perse-stenen /
of het zaet van ander Fruyt / maer dat altyt het
scherpsste eynde van 't hoofts zaet na 't gaethen

des hoozns gekeert ligge/ slopt 't boozsz: hoozn-
ken van onder met een pferen plaethen / en be-
srijcht van bupten weder 't hooznken met Pe-
kel, plantet daer na in Septemb. of in October
in de aerde / op dattet daer-en-tusschen van de
aerde een deels mach in-eten / want als 't zaedt
inwendigh de bochtigheyt gewaer wort / en ge-
noegh dooz-bochtigh is / soo begint het te kee-
sten / ende herwaerts / ende der waerts sijne wo-
telkens upt te sprepen / tot datse dooz 't ingege-
ten pfer komen dooz te wassen / en gelijk de wo-
telkens hardt en scherp zyn / soo komen se her-
waerts en derwaerts kruppente / allencxkens
dooz 't doozgegeten pfer te wassen / so dat allen-
kens 't boozken wassende / den smaek der pek-
en 't coleur des pfers / tot hem neemt : en als nu
de jonge scheutkens deser zaden / upt 't hooznken
beginnen te wassen dooz 't boozsz: gaethen / soo
moeten se onder een in malkander wassen / ende
onder malkander bereenigen / dat daer upt maer-
den stam en wort / van dize of bier zaden te samen
gewassen / waer upt volgen moet / dat de bzu-
chten des Booms / ongelijk veel grooter vallen
moet / als de gemeyne bzuhten / 't welke woon-
derlijck is omaen te sien. *Alexius.*

Om de Bomen vruchtbaer te doen
dragen.

Als men de Boomen wel wil doen dragen /
soo begint den Boom onder rondtom met moen
van olie, en met water te samen gemengt. *Cato.*

Om Plantsoenen ende ander diverse

Boomen te griffen, op veelder-
hande manieren.

Merplanten ende in de aerde leggen ofte zoo-
gen /

gen / geeft den boom ende sijn bzuichten groote
 schoonheyt en vermeerderinge / maer noch veel
 meer het griffien : Want dooz griffien en woꝝ
 den niet alle de wilde boomen tam gemaecht / en
 de onbzuichtbare bzuichtbare / die van quaden
 smake seer lieffelyck / en spade in bzoege / oft de
 bzoege in spade verandert : maer de bzuichten
 groepen oock veel schoonder en beter geboedt /
 en daer en boben so oozsaecht het griffien / dat
 ter boomen ende bzuichten groepen / die de men-
 schen doen verwonderen : gelyck wy sien van
 Appels / Perren / ende veel andere bzuichten / die
 dooz konste van griffien / van ander colour ende
 smacch geworden sijn. Daer en boben soo ma-
 het dat niet alleen een spacie in een ander ver-
 licert ende verandert, woꝝdt / ende dat diverse
 bzuichten opeen ende der selven boom groepen /
 maer dat oock de wylantfche boomen hier te
 lande geraken / ende die van dese landen ander
 bzoemde natien besaechen.

Onzunder onsonderlyche byf manieren van te
 griffien : d' Eerste is / in de schozse / dat is te
 seggen / tusschen het hout ende de schozse.
 De se geschiedt in de oude Boomen / ende die
 de Schozse hardt ende vast hebben. De twee-
 de is griffien in de splete / dat is te seggen in de
 gespleten strupch / en dese woꝝt gebuipht in de jon-
 ge boomen / want die oude en hebben niet geerne
 den strupch gespleten. De derde is / te inten met-
 ten sleutken / 't welck geschiet als men de schozse
 van eenen boom gelyck een sleutken wot sijn /
 omte bzingen in den tack van eenen anderen
 boom. De vierde is / te inten metten schijdsken.
 De vijfde maniere is / inoculeren. Van molse

manieren van griffen sal op sijn behooflijcke plaetse particulierlijck beschreven worden.

Maer eet men griffjt / soo moet men wel merken / oft de grondt ende het landt wat ende bequaem is voer sulcke bychten / en wat boomen daer beter groeyen ende dragen.

Men entet de griffien ontrent viermissie / oft in den Advent / na dat den tijdt hout is : princijpallyck de besche prupm-boomen / preet-boomen / ende die byoegte bychten voertbrengen. Maer van de appel-boomen ende mispel-boomen / is beter dat men verroede / tot ontrent het eynde van Loumaent / ende in Spockelle / tot Maer te toe / ende tot dat men siet datse beginnen te botten / want die en haesten haer sooster niet als d'ander. Op desen selven tijdt is 't oock goet te griffien de grote plantsdenen tusschen de schoorsen ende het hout / met spade griffien / of die in de aerde betwaert geweest hebben.

Alle maenden sijn goet ende bequaem om te griffien / in wat maniere dattet is / uptgenomen October ende November : maer de griffie wort gemeynlijck geent in den Winter / gelijk voert seydte is / als de boomen beginnen te botten / ende het sop in 't hout is. Men mach oock griffien / enten in April ende Maey / is 't dat de griffien knoophens hebben / ende begraven gelegen hebben in de aerde met het topken buyten / in soeken ende schaduwachtige plaetsen. Wel is waer dat den tijdt van griffien moet genomen sijn na de compleete van den lande. Want in koude landen moet men later griffien / ende in hete landen vroeger. Nochtans om te spreken generalityck voer alle landen / soo is den rechten tijt om

griffien / van 't beginsel van Sprokelle tot den eersten van Maey / alrijts acht nemende op de nature van de boomen: want de geene die meest sap hebben / marten eerst gegriffie zijn / ende die min sap hebben / later; uptgenomen den Zaanact-boom, ende Dijgr-boom, de welke niet regenskende dat zy droogly zijn / droegly willen gegriffijt zijn.

Het is seker dat de griffien moeten in 't bzeken van der Maene gesneden zijn om die t'enten in 't selde afgaen van de Maen; of in 't wassen of als men wil / indien de griffien / hoedanigh die oock sijn / met het bzeken van de Maene gesneden zijn. Wel is waer / dat de griffie in 't schilden beter groepen als die met het wassen van de Maene geschien / dan anders / mits dat de Maen byouwe is van 't sap / march / en bochtigheden / welk sap den bant is van de griffie metten p'antsoen / en sijn oock veel stercker en jeughdiger met het wassen dan met het bzeken van de Maen. Dooz gelijcke reden is oock verboden / dat men niet enten sal met den Zupden-wint / om dat sulken wint heet en droogende is: ter contrarie moeten de scheuten in 't eynde van de Maen gesneden worden / is 't dat men wil dat sy veel bzecht draagen / want dan hebben sy hun sap ingedroncken en by hen / noch bergaet son seer niet met 't snijden / als doen soude in sijn vollen loop en bloet.

Men moet oock aensien / oft den tijt van den jaer verbrooght oft verspaeyt / want den tijt en houdt jaerlijchs geenen gesetten regel oft seker mate / maer verbroegen oft verspaeyen / sude treden wel in malhanders limiten: Maer in alle de voorgesde manieren van griffie is een

een sonderlinghsake / ende van grooten onder-
houdt booz de griffie / dat men de wilde plant-
soenen met koe-mest bewaert / dat gemengt is
met kaf oft kozt stroo.

Wengaende den bysonderen tijdt van enten /
so is beter dat men 's avonts dan 's morgens
griffgt / ende naerder de wortel dan de tacken /
want hoe d' entinge lager is / hoe die merr jeught
van de bochtigheyt van der aerde outfanght.

't Secretschap ende instrumenten die een An-
ter moet hebben als hy wil griffien / zijn / een
kozken om sijn griffien in te leggen / boozts /
leem / ofte pot-aerde / om te besetten de snede van
den plantsoen ende bergaderinge van de griffie /
oock mosch / werck / doecykens / of bast / om te
wzingen en te binden de griffie boven 't leem /
maer de wisse / om den selven wonck ende bar-
doersel te binden / oock gegommet Was / om te
bekleeden en bestricken de epnden ende toppen
van de griffien die versch gesneden zijn / om dat
den regen en konde hen niet soude hinderen / of
dat de bochtigheyt van onder opgetrocken / niet
en soude gedwongen worden weder in de scheu-
ten te vertrecken ; boozts 't hantsaeghsken om
den stock en strupck van 't wilt plantsoen te sa-
gen ; 't Mesken om te griffien / om de griffien
of te snijden ende te scherpnen / ende alle incisien
te doen die van noode zijn / 't welck altydt wot
moet getwet zijn / yet en supber / sonder roest het
kleyn Wiggesken van Palm-hout oft ander
dat wel essen is / onrte steken tusschen de splete
van 't plantsoen / 't hou-mesken om 't plantsoen
te supberen van sijn scheuten / ende een kleyn
hegt van moerst of palmen hout / en een schab-
ber

ber van Bizzyl oft ander hout dat seer hart is.

En lettet niet op de gene die soo haest griffien als sp de boomen planten / oft seer kort na dat sp die geplant hebben ; want het plantsoen dat niet dan booz hem selven substantie oft boedtsel mach trecken / sal qualijck mogen de griffie mede deelen / de welke daer booz verzoogen sal : Ende om de waerhepdt te seggen / 't plantsoen lijdt genoegh dat upt sijn aerde is genomen ende elders berplant / sonder hem aen te doen nieuwen oft dubbel pijn : maer het behoort te geschieden een jaer na dat den boom of plantsoen berplant is geweest / want dan verzoght hy een jaer daer na : Doeken doet nimmermeer de griffie groot profijt / ist datse in 't eerste jaer niet en boedert / jaer ist datse qualijck gebodert is / soo is die beter af-gesueden / ende lager gesteken.

Van griffien te kieslen , nemen ende snijden , om te enten , in splete , stuyck , ende in de schorsse.

Men moet kieslen scheuten van een jaer / oft twee ten hooghsten / principallijck die men op een oudem boom wil steken / die wel jeughdigh ende bochtigh sp / soo groot als een klepne vinger / die de botten groot hebben / en veel by een / want anders en sullen sp soo vruchtbaer niet zijn : Sy moeten oock out hout hebben / dat is te seggen / van 't boozgaende jaer met het nieuwe : ende gesueden zijn / indien 't mogelijk is / van 't onperste van de grootste tacken van een vruchtbaeren boom / die noch in sijn isught is / ende daer toe op de Zuyde zijde / want het Oosten en is ons in dese koude landen soo int niet : en moe-

ten ter Sonne-waerts gegriffit zijn / gelijk sy
gesneden zijn : want ist dat gy die contrarie
steet / so sullen sy lyden 't geen de planten lyden
die upt een warin in een hout lant verhuysd zijn.
Men sal de griffien niet afsnijden om te enten
als de boomen beginnen te bloeyen / principa-
lich ist dat de boomen / daer af de enten genomen
sijn / d'zoogh d'zuchten d'zagen / gelijk Kirche-
baers / D'ypni-bomen / Malpel-bomen / Man-
del-bomen / Perse-bomen / en diergelijke / mac-
den tijdt van afsnijden / is ontrent Kers-misse /
en niet eer / want dan zijn de boomen vol saps.
Ist dat gy die moet d'zoeger afsnijden / 't is / oft
om te d'zagen van 't een lant in 't ander / of d'zo-
ander d'zoefte / so toefte ten minsten tot in Octob-
er als de boom sijn bladers heeft verloyen.

Ist dat gy die wilt bewaren na dat sy afge-
sneden zijn / principlich de gene die gy in de
schotse wilt enten (want sulche griffien mogen
sonder bothens gesneden zijn ontrent de maent
van October) steet die in d' aerde aen den voet
van een boom / in een part van een halven voet
diep / en dechtse seer wel met aerde / trepkenende
de plaetse / om te mogen alst tijdt is / de selve we-
der upt nemen. Sommige leggen die in aerde
gotten / seer wel gedeckt ende gestopt / die men
dooz 't beste moet in d' aerde graben. Ist dat
gy die herre wilt d'zagen / soo moet men die met
den eynde in een groene flape steken / want dat
onderhoud haer liever sap en natuurlijke doch-
tighede. Oft windse met wat aerde in eenen
doeck / ofte pets anders / om dat sy souden mo-
gen handelijck zijn om te griffien / en niet d'zo-
gen dooz de wind ende kracht van der Sonne :

Ofst sluytse in een riedt dat wel toe-gehoopt is /
in wat honingh. Somminige leggense om te be-
waren tusschen twee tichels / wel met aerde be-
deekt by eenige behe. Ist dat sy u van berze ge-
sonden zyn / en wilt die niet griffien / hoor dat
gy die wat tijds in water hebt laten weycken /
om hun sap te vernieuwen / en hun kracht / die
eenighsing gehrencht zy / weder te verstercken.

Als gy die wilt afsnijden / snijdtse tusschen
het oude ende nieuwe hout / ist datter ont hout
is / onder een van de oude botten van de griffie /
in voegen dat de botte zy benomen de griffie
als sy gesteken sal son wyken de spleet van den
plantsoen / ende ist dat het botten te kleyn is /
soo ist beter dat het a gesneden zy.

In 't snijden van uw griffie / het toe dat de
schors niet af en gae by de buyten-zijde de wel-
ke gy dicker laten sult dan die van binnen.

**Oorzaek van de spleet, ende tusschen
de schors ende het hout.**

Stijck gy uyt gehosen hebt de griffie / alsoo
moet gy oock kiesē een plantsoen / dat schoon /
recht / reyn / en gaede van schorsse zy / sonder
knosp / jeughdig ende bichtig ende van een
boom die vruchten gedragen heeft : ende datter
geplant zy in gelijcke plaetse als van daer gy
u griffie genomen hebt / indien dat mogelijk is /
op dattet botte en bloeps op eenen tijdt.

Ist plantsoen krom / so voegter de griffie wel
in / en maecht in 't snijden van dien datse beyde
wel vereenigen en te samen voegen : Ende geeft
den grootsten plantsoen de dichte griffien.

Hoe dat het plantsoen dunder is / hoe dat men dat

dat lages sal moeteen af-snijden. **A**ls een binger oft daer ontrent dich / soo moet men dat op een boet oft een halben na der aerden niet af-snijden / om in de splete te boegen maer een griffie alleen.

Als groot gelijck een stock / so snijdt den strupk boven ront af op een boet / of daer ontrent na der aerden / om in de spleten te boegen twee goede griffien / van welke gy de minste en kraanchste sult af wylgen / als sy beginnen te botten.

Als u plantsoen soo dich als een arm / saeght hem roudt af / ontrent twee ofte drie boeten hoog vander aerde / om te splijten / en d'z griffien daer in te stellen / twee in de splete / en d' ander tusschen de schoofse en het hout / op de breetste zijde.

Als so dich als een been / so saeght het wier of bij boeten vander aerden / en splijtet krunstwijs om daer in te boegen vier griffien : oft splijtet maer slechte lijk eens / en boecht twee in de splete / en twee tusschen het hout en de schoofse / of dat het beste is / soo sal dat gy die gespedelijck entet tusschen het hout en de schoofse / als het hout in sijn leugt is : want het hout van soo grooten plantsoen / prangt te seer de griffie : in dien niet / soo strecht een kleyn beestken van groen hout in de splete.

Als 't plantsoen gespeden oft gesaeght is / sup hert de snede niet saegemeel oft ander dingen / maectet dan wel effen en plat niet een mes dat wel schoon is / en genen quaden reuch en heeft / maket wederom wel schoon / datter geen gebreck van 't pfer en hout / waer af het s'ap van den Boom soude moogen bedoeben zijn. De groote dicke Boontien en mogen niet gegriffit worden dan op de tacken : want so souden ver-

rot

rot waesen eer dat de griffien haer souden mogen
waeder toe sluypen op de snebe.

Zijn de tacken dagre ende sonder bochtigheyt /
so moetmen die af houwen en de stroncken / ende
twee of drie jaer daer naer als sp uienwe scheu-
ten boort-gebracht hebben / soo entet de beste /
ende houtwet de quaedste af. Ende als de grif-
fien wel uytgeschoten ende gegroeft zijn / soo
moetmer hout aen binden / om des wintg wille /
oft is den Boom goet en tam / so laet er groepen
nieuwe scheuten.

Men intet groote Boomen eens deels in sple-
ten / oft tussehen de schoffse ende het hout / ende
eens deels met plaesteringe / is 't dat de schoffse
sackel en teer is.

Is de schoffse van het plantsoen dicker dan
die schoffse van de griffie / soo moetmen de grif-
fie boerder in de spleete trecken / om dat haer bin-
nenste schoffse sonder komen recht op de binne-
ste schoffse van 't plantsoen / en oock de schoffse
van 't plantsoen moet boerder uyt-stecken dan
van de griffie / op de zijde van de spleete.

Als het plantsoen hem wel recht spijgt / soo en
is er geen perijckel in 't snijden van der incisie van
de griffie / al is 't dat men die op eenige plaetsen
wat quessen laet / om dat de binnenste schoffsen
van beyden te beter aen een souden groepen.

Als uwe griffien seer wel geboeght zijn in
het plantsoen / trecht u beptelken soetelijck uyt /
dat op de griffien niet en verfet : Op soude
oock mogen laten in de spleete een klepn eynde
van den beptel / van groen hout / ende hardt aen
den stronck af snijden : oft oock soo haest als u
wen beptel sal uytgetrocken zijn / soo steecht een
klep

kleyn spaenken van groen hout in de splete van het plantsoen. Sommige doen Lijm inde splete / al oft sp het sap van de twee materien wilden te samen lijmen ende vereenigen.

Andere stroepen Suycker oft Canceelpoeyer in de splete / ofte eenige andere diergelijke specerije / ofte eenige wel-riekende bochtighepde: jaer sp stecken de eynden van de griffien in hoogh oft ander sure en lieflijke bochtigheden / hopende dat de vruchten dooz dese middel daer affullen den smaech houden. Niet te min 't is wat het wil / decket de splete van der entinge rondtomme met leem ofte vaste aerde / oft met Was / het welcke beter is dan yet anders om te decken / ende oock om de splete beter te burren / ontrent twee vingers dick / op dat den regen ende den windt daer niet in come / ende bewint het met mosch ofte werck / ende wjinget met oude doerckens ofte met willige schoffien / ende bindtse wel vast met kleyne teenen-wiskens / maer niet wel toe in 't binden / dat den wrongh niet en draept op d' een ofte d' ander zijde: Ende hebt op geen Leem ofte Pot-aerde soo menght kleyn gekapt hoo met aerde van der plaets daer op griffien sult / gelijk moztel ofte sijnck.

Als uwe enten sullen geworngen zijn / soo binter eenige racken ock / om te bewaren.

Doortz is 't dat den struph van u plantsoen so dick niet en is als u griffie / maecht de splete in den strupch noesch / ster effen / boeghter dan in de griffie bekleedt met haer schoffe / accorde-rende met die van den plantsoen. Daer na decket de plaets met leem ofte vette aerde ende mosch van Boomen / wel gebonden. Maer om dat de

de Boom niet en soude van den wort ofte ander-
sing ketfel krijgen / secht daer nevens een sta-
ke / om vast te houden.

Om te Enten aen het uytste van
de tacken.

Om te griffien boven aen het epnde van de
tacken / dien schoon nieuw hout hebben, ende bo-
den groote jonge scheuten of garden / al is 't
dat den boom van te booren gegriffyt heeft ge-
woest / ende dat hy noch niet sijnen vollen was-
dom en heeft / so neemt griffien van al sulcke bo-
men als gy wilt / ende snydt dan eenige van
de gaerden oft scheuten boven van den boom
daer gy die op griffien wilt : ende zijn de griffien
dicker dan de gaerden oft jonge tackens / soo
snydte dwers af gelijk geseydt is van de klepne
plantsoenen.

Ende zijn de gaerdekens die gy snyden sust /
al soo dick als uw griffie / so snydte af tusschen het
cude ende nieuw hout / oft een luttel hooger
oft lager / ende splyste wat / ende snydt u griffie
van gelijke dicke / ende maect de incisie kort /
die de schozse hebbe over beyde zijden / sonder
dat d' een zijde dicker is dan d' ander : en seket
uw griffie in dese splete / in sulcker boegen / dat de
schozse van beyde zijden dat de griffie recht staet
op de selve splete.

Het sal genoegh zijn dat elke griffie hebbe een
nen goeden knoop oft twee bukten 't gepzangh :
want ten ware niet goet datmen die te langh lie-
te : Ende men moeste wyngen en bewinden met
nerde en mosch / en dan overtrecken met doert-
kens / en stijf vinden gelijk booren geseydt is.

Doo? desen middel sult gq mogen maecten dat een boom booyts brengen sal veelderhande vruchten. Ende wilt gq op dese maniere griffien de klepne plantsoenen / maect datse zijn van de dicke van de griffien / ende gegriffijt die seer na der aerden / die vingers oft daer ontrent.

Dese maniere van griffien aen het upterste van de tacken / moet gebruyekt worden aen de boomen daer de tacken hebben af-gehoutwen geweest / oft doo? gebruyekt / oft doo? te seer groote oberbloedigheyt van bochtigheyt / ende upt den strupck nieuwe scheuten gegroeyt zijn / de welke drie oft vier jaren daer nae mogen op de maniere / hier verklaert / gegriffijt worden.

Om te griffien tusschen het hout. ende
de schorsse.

Men griffijt in deser manieren / als de boomen beginnen te verlaten haer binnenste schoyffe / gelijk van ontrent het eynde van Sprinkel tot in den Apzel / het welke is als de schoyffe alderbest schepdet van het hout / principalick op dicke plantsoenen die in de midden niet en mogen lichtelick / 't zo in 't crupce oft andersins gespleten worden / ende op stroncken / en tacken van de boomen / die dicke en vette schoyffen hebben / gelijk Dijge-boomen / Pypm-boomen Peer-boomen / ende Castanie-boomen

De griffien die men daer op wil enten / moeten lange te booyen gesneden ende bewaert zijn / als booyen gesept is / ten ware dat men dan eenige boomen vande die laet upspruyten / ende niet gebot en waren / van de welke men griffien sonder botten soude mogen snijden / gelijk
als

als zijn Hambours / Groningen / ende ander
diergelijke.

Men moet het plantsden boven af sagen / en
dan u griffien snijden / gelijk hier voer geseydt
is : maer de sneedde moet niet langh of dick zijn /
ende de schozse ober al wat afgenomen / en ge-
satsoneert gelijk 't pser van een lance / en alsoo
dick op d' eene zijde als op d' ander : daer nae soo
repuicht uwen stronck om 't sage-meel wech te
doen met een scherp snijdeude pser / om dat de
griffien die gy daer in sijn voegen / wel souden
daer mede vereenigen : en sreekt een Mes met
eenen scherpen punt / oft een schaeft-mesken van
been oft yvoir diep genoegh tusschen de schozse
ende het hout van den plantsone / soo verze dat /
alst uytgetrocken is / de siede van de griffie daer
wel ingaen mach / ende dat de griffie hart mach
passen op den stronck als sy daer sal gestelt zijn.
Wat gedaen zijnde / soo moet mense wel decken
ende bewinden met pot-aerde / mosch of werck.
In deser maniere meught gy veel griffien se-
ken rontom uwen stronck / nae dat sijn dichte
verdragen mach.

Alsus griffijt men op Abant-persen / Appel-
boomen / Abzicors / Perse-boomen / Amandel-
boomen / Dijge boomen / Castanie-boomen /
Peer-boomen / ende jonge ende duane Pypen-
boomen / gelijk ontrent de dichte van een klepne
birger / tot de dichte van een arm / en die de schoz-
se sacht en dunne hebben : want op de groote dic-
ke boomen / die de schozse hart en dick hebben /
en soudet niet wel geschieden mogen / ten ware
dattet eenige tacken waren die de schozse dun
ende sacht hadden / en bequaem om dat te doen.

Om te enten met een Fluytken

De maniere van te enten met een Fluytken /
gelijck oock die met den schildken / is seer goet
om haest vruchten te hebben / maer onsterck / en
die lichtelijck mach gequetst worden : Daerom
en mach men die niet gebruycken van aen boo-
men die vol saps zijn / gelijck als Dylge-boomen
en Olyf-boomen / oock op geenen anderen tydt
dan in April ende Meye.

Soecket dan een eenen boom die vruchtbaer
ende vol saps is / eenen seer schoone tack die
vol botten is / upt de welke gij snijden sulc
met de punt van een scherp ende wel-snijdende
Mes / een stuck van de schozse / in forme van
een Fluytken / dat ten minsten drie vingers
en een half langh is / hebbende een geheel ende
ongequetst bocken. Doet oock desgelijcks
upt den tack van den boom daer gij het ander
wilt griffen / in sulker boegen / dat de schozse /
die gij daer upt sijdt / van de selve groote /
lenghde / en van de selve zijde van den boom zijt
als de gene is / die gij hebt uptgesneden om in
de selve plaetse te stellen / en oock een geheel en
ongequetst bocken hebbe gelijck het eerste. Als
gij dat wilt daer in boegen / doet alle neerstig-
heyt dat d' eerste schozse daer in passe / ende
niet nat en zijt : u boegen dattet bocken van de
schozse die gij daer in voeght / effen passe ende
over een come op de botte / die geheel ende on-
quetst is gebleven aen het hout / en dat de selve
come in de botte van de schozse / alle dingen seer
wel over een komen / ende daer en sal geen sple-
te noch gappinge tusschen de te sauen boeginge
van

van de schozzen ballen. Dat gedaen zijnde/ bint de boozsepde ingeboegde schozzen boben en beneden met kemp dat geensing nat en is / om dat de schozse te vaster soude aen kleven / ende te rasscher aennemen 't sap van den boom: Maer gy moet seer wel toesien dat den bant de botte niet en gerake / noch de schozse te stijfen prange / want dat soude beletten dat si nieben soude vereenigen, Doch en moet de schozse noch den bandt niet nat gemaecht zijn.

Om te griffien mettet schildeken.

De maniere van te griffien mettet schildeken / beschilt luttel van de naest boozgaende / want het schildeken heeft wel een botte maer het hout van den boom / daer in dat geseyt wort / en heeft geen / gelijk wel doet 't gene daer 't fleucken ingeboeght wort.

In den Somer als de boomen wel haer bochtigheid ende sterckte hebben / ende datse nieuwt hout hebben dat wat sterckachtigh is / soo sulc gy nemen een scheute boben aen het uytterste van de principale tacken van eenen taminert boom / daer gy de vruchten af begeert / sonder yet af te snyden van het oudt hout / om te mogen hebben een goet bothen van die scheute met jaeren steert / om te griffien: maer neemt het dichtste apt: stronckt ten eersten den steert in den midden af / ende werpt de bladers af sonder de reste van den steert af te trecken. Daer naer sulc gy met de punt van een scherp-slijdende mes / slijden vande schozse van de boozsepde scheute een schildeken / alsoo groot als uwen nagel / waer in maer een tacken en is / veldt pooger staet dan

de middel / met de reffe van den steert die gy hem gelaten hebt : ende merckt dat het schilden van den Persignier wil hebben twee of drie bladers / en oock dat de schilt van de sure vzych bierkant gesneden zy : ende om het schilden af te lichten / nae dattet rontomme gesneden sal zyn / sonder het hout binnen gesneden te hebben / so moet men dat soetelijck af-nemen metten dupm ende vdozsten vinger / ende alsoo sonder vziehen afstrecken / ende in 't afstrecken soo douwet tegen het hout daer gy 't sult afstrecken / op dat de spruyte oft het bothen aen het schilden blijbe : want blebet aen het hout van den scheute / soo en soude u schilden niet deugen.

Op sult kennen of het schilden goet is / met daer in te sien als 't getrocken is van het hout van den scheute : is 't van binnen gegaet / so en deuget niet : en noch min / is 't dat de spruyte gebleven is aen het hout / dewelcke behoorde gebleven te hebben aen het schilden.

Als u schilden wel afgelicht is / houdet een luttel met den steert tusschen u lippen / terwyle dat gy openen sult de schozse van den boom / om daer tusschen te voegen / nochtans sonder dat nat te maken / en snydte open gelijck een kruicke wat lager dan 't schilden dat gy daer op leggen wilt / sonder het hout binnen te snyden.

Als de openinge gedaen is / soo sult gy die soetelijck openen van beyde zijden met een klepm beenen mesken / ende van binnen wat schepden de schozse van het hout / alsoo veel als het schilden lang en breedt is / maer siet wel toe dat gy de schozse niet en verderft.

Reemt u schilden op het eynde ende den steert

keert die nu daer aen gelaten hebt / ende siet
 in de sneede van den boom / properlijck oplichten
 de bepde de zijden van de schoofse van de boozsep-
 de sneede met u kleyn breuen mesken / ende voeg
 het schildken seer effen tegen het hout / binnen
 de sneede van den boom / douwende wat van buy-
 ten ober de schoofse van den boom / ende dat het
 opperste van het schildken / wel geraecht met-
 ten eynde de schoofse van het opperste van de
 sneede des booms.

Ende om te binden u schildken / soo hebt een
 nien bant van kemp / outrent soo dicke als de
 schacht van een groote beder / na dat den boom
 dick of dun is / ende neemt uw kemp recht in de
 middel / om dat het een eynde soo veere soude
 mogen strecken als het ander / om te bewinden
 ende te binden het boozsepde schildken binnen
 de sneede van den boom : maer ten moet niet te
 stijf gebonden wesen / want dat soudet beletten
 te bereenighen met den boom / ende te samen te
 hergaerden het een binnenste velleken van de
 schoofse metten anderen : ende ook het schild-
 ken / noch de kemp daer mede het ghebonden
 woordt / en mach niet nat gemaect zijn.

Begint te binden van het achterste van den
 boom / ehen inde middel van de sneede / ende komt
 met uw bindsel slupten booren onder de spuyte
 ende den steert van 't schildken / nochtans son-
 der te bedecken de hotte oft spuyte : Dan gaet
 boozts wederom achter bindende den boom /
 ende soo weder booren komende / ober het op-
 perste van 't schildken / alchts krups-wijs bin-
 dende het kemp : ende keert dan weder tot ach-
 ter / om te voleynden het binde n onder de spuy-
 te /

te / soo dat de geheele snede bedeckt zy / onder
en boven met kemp / uytgenomen de botte ende
haren steert / die men niet becken en mach : welc
ke steert sal vallen van selfs / ende seer haest / na
dat de zittinge volbracht is / indien dat schildek
ken wel aen een bartet.

Op sult doch mogen in elken boomt bren
gen twee ofte drie schildekens / maer dat het eck
niet en sta boven het ander / noch op een zyde.
Maet uwe boomen ende schildekens alsoo ge
bonden blijven ontrent een maent / ende de al
berdichste noch veel langer.

Des maenden daer naer moet men ontbin
den / oft ten minsten het kemp lichtel af-snyden /
ende alsoo laten staen tot na de winter / ontrent
de Maert of April. Als dat geact dat de spruyte
van u schildekens bottet / sodanigh de boomt boden
af ontrent drie vingers daer boven / en binnen
een jaer daer na als de schente wel gesterckt sal
zyn / ende beginnen sal te botten / soo sal men
nochts afnemen de ander drie vingers van den
boom die daer aen gelaten waren : want dese
te nae af-suede / als het eerst begint te botten /
ten soude so wel niet toe-nemen noch groepen.

Als u schildekens sullen voort-gebracht heb
ben schoon hout / soo sal men daer tegen wel
sachtelijck stellen klepne gaffels / om datse de
winter niet becken en soude.

Op deese manier salt gy lichtelijck mogen
griffien / witte Rooselaers op roode / en roode
op witte / om op enen Rooselaer te hebben
Roosen van verscheyden soorten.

Hoe dat men de Boomen sal verplanten.

Als men de Boomen planten wilt / so sal men die berze gevoegh van malkanderem setten / op dat so waerneer sy komen te wassen / in malkanderem haere Cracken niet en komen te vermestget: Want so berze als ghy die te dicke by een set / soo en salt ghy daer onder niet kunnen zaeyen / noch sy en sullen ook niet bylichtbaar wezen: Als ghy de boomen verplanten wilt / so salt ghy acht nemen in wat Wind die gestaan hebben op dat ghy die ook in den selfen Wind plant / als sy te booren gestaan hebben. En als ghy die plant / so sult ghy in den gronc van den Put leggen schere bostkens van Rijns / soo dicke als een arm / op dat sy een weynigh van de aerden afstaen / op dat ghy des somers / daer aert water gesteyde / den wortel bochtigh moecht hoeden. Dan het is alderbest / dat ghy den jaer te booren dat die maecht / dat is in dat ghy de Boomen planten wilt / op dat de aerde voor de Sonne / ende den Riegen / wel mach doot weyken / ende als so des te beter mach wyeten. Soo bere als ghy op een jaer begeert dat Put te maechen / om staek den boom daer in te planten / soo salt ghy vordere inreken te booren van den Put maechen / en is dat in aelst ghy een goet deel sijn daer te branden / om den grondt te te verwaanen: ende hoe grooter ende heeder ghy den put maecht / hoe bychtbaerder den boom worden sal. Ende aldus salt ghy oock doen in te planten van alle Dagen / ende van alle kleyne heboomten / dat de groote dat men niet en verdrucken. Doozts moet men toetsen / dat

men geene boomen / by tijde van eenigh onwe-
 der / oft eenigh harde houdt weder / noch en
 sloepe / noch en quetsse / ende insonderhepdt de
 gene die byuchtbaer zijn. Item / soo en sal men
 de klepne Boomen soo nae by de groote niet
 planten / dat de klepne van de groote worden
 bedruppt / ende insonderhepdt die van dierseke
 soorten zijn. Men sal oock de Wortelen der
 Boomen des somers niet bloot leggen / op dat
 sy van de Sonne niet bescheenen en worden /
 noch men sal oock aen de selve niet veel schud-
 den / noch oock van de Beesten laten beknagen /
 midts sy daer dooz souden komen te sterben /
 insonderhepdt de jonge boomkens. Als men
 een boom wil verplanten / soo sal men den sel-
 ven met roode aerde tepkenen / op dat hy we-
 derom in den voorigen Windt ende locht mach
 worden geset / gelijk als hy tevooren gestaan
 heeft / anders soude hy mogen te veel hitte / oft
 te veel koude komen te lyden / van de woysesche-
 den ongewoonelyche locht ende wint. Als een
 boom upt der aerden is genomen / soo en sal
 men den selven in den doozden-wint niet laten
 staen / met sijn bloote wortel / daer dooz veel boe-
 men komen te sterben / gelijk sulcx menigh-
 maal geschiet is. 't Is oock de boomen seer dier-
 selich / dat men de selve in 't verplanten soo veel
 aerde aen den wortel laet behouden als moge-
 lick is. Geplant wesende / sal men die aen den
 wortel met water begieten / als te doogen
 weder is / ende de hitte der Sonnen groot is /
 midts sy daer dooz veel hiet sullen groeyen en-
 de wassen. *Mixaldus.*

Om te verhinderen, dat de boomen
niet en komen te bemossen, ofte on-
gaef te werden,

Als gij siet dat de boomen souden beginnen
ongaeft te worden / ofte kenten te bemossen / soo
sult gij nemen alderley stroo, distelen, doornen,
ende alderley ander onkruidt / leggen dat op
diverse plaetsen in den Boogaert / booz den
winde / stecken daer in het byer / laten 't alsoo
hlanden / ende hier booz sal dit aenslaende ghe-
beek der boomen worden booz ghehoent.
Berisius raedt / dat / soo wannert men maecht
dat de boomen beginnen onsupber te worden
van eenigh sijn / ofte met eenighe ongabig-
heyt besmet te worden / dat men als dan sal
nemen Koe-dreck, en sincke Ossen-hoorns,
ende die verhanden onder de boomen / booz den
winde. *Apulejus* seght / dat men sal nemen drie
Kreeften, ende handen die met Koe-dreck,
met Geyten-dreck, ofte met Kaf, ende het sal
de Boomen van besmetheyt bevrijden / en-
de of sy alreede besmet waren / soo sullen sy
stracks daer mede van alle onsupberheyt ghe-
nesen worden / gelijk *Berisius* leert. Item /
neemt de Wortel van wilde Comcommers ofte
de Wortel van Colloquinte, ofte de Blader
der selver / stootse / leghtse in water te wepche /
ende hier mede besproept de boomen booz der
Sonnen opganck. Van gelijcken hondt ghy
ook doen met Eycken-alsch, als ghy die in
water te wepche siet / ende hier mede de boomen
besproept. Item / neemt tassen van den

Lauriers-boom, plant die hier ende daer onder de boomen / ende hier van sullen de boomen van alle onsuikerheidt geholpen worden / gelijk ich sulckx bevonden hebbe *Mizaldus.*

Tegens de Swammen ende het
Mos der Boomen.

Neemt dyle levende Kreeften hanght die aen de boomen ende byandtse. *Mizaldus.*

Tegens de gebreken der Boomen.

Als men merckt dat eenige boomen gebreek hebben / soo neemt moer van Olie met Water gemengt / ende giet hem dat op sijnen wortel: Ofte neemt Wijn-moer, ofte Water daer in dat Lupinen gezoden hebben, ende giet hem dat op sijnen wortel: Ofte zaet Lopinen op den wortel. *Drdymus.*

Voor de Boomen die schijnen te ver-
droogen ende te sterven.

Neemt oude Mans-pisse, ofte de pisse van de beesten, ende begiet hier mede de opgegraven wortels der boomen. *Paxamus.*

Om de Boomen van alle gebreken
te bevrijden.

Neemt Galle van een Osse, ofte van een Stier, ende begiet hier mede de wortels der boomen. Ofte legt op de wortels de Pellen der Boonen, oft eenige andere schellen / van Erweten, van Ciceren, ofte Terwen-zemel. *Mizaldus.*

Om

Om de Boomen van het Gevogelte
te bevrijden.

Neemt een Reesem Lookes van thien ofte
waerf bollen / haught die aen den boom.
Democritus.

Voorde onvruchtbare Boomen.

Soo verze als eenigen boom wel rijckelijck
komt te bloeyen / en nochtans wenig vruch-
ten voort-bringht / soo neemt een Eycken, of
Eischen-staeck, en slaet die in d' aerde door den
wortel des booms / soo diepe / dat men hem niet
meer en siet / ende hy sal daer door seer vrucht-
baer worden. Of graeft den wortel des booms
bloot / ende schut daer op eenen goeden deel
Boone-schellen. *Columella* seght dat men den
boom sal doorbooren / ende dat men daer in sal
steken een stukken van den groenen Oleaster,
en den boom sal daer door vruchtbaer worden.
Cato wil dat men sal stemen moet van Olie ende
Water, elc even veel / en dat men daer mede den
wortel sal begieten. En al ist sacche dat ghy
mede begietet de wortel van een vruchtbaeren
boom / so en sal hy maer des te vruchtbaerder
wesen. *Africanus* nam Porcellyne, ende *Tithy-
malum* te samen gestooten / ende hy bestreect
hier mede den stam des booms / ende sonijdts
menghde hy daer by Duyven-dreck. *Mizaldus.*

Voorde Boomen, daer de vruchten
ontijdig of onrijp afvallen.

Neemt Solium met den wortel, ende bes-
mits hier mede den stam des Booms. Ofte
maccht

maecht eenen byeden rinck van Loor, ende doet die om den stam des booms. Sommighe die hieben de nieeste wortel des booms / ende se secken daer in een stuck van den boom Silex. binden dat daer in / ende smyten weder de aerde daer op. *Mizaldus.*

Als de Boomen haer bloemen ofte bladers te seer afvallen.

Op sult voer eerst den wortel des Booms rontom ontgraven / ende nemen de schellen van Boonen, een goet deel / in water geweycht / ende giet die op den wortel. *Mizaldus.*

Tegens de Rippenen der Boomen.

Neemt Terram Sigillatam, ende Origanum, kookse te samen met water / ende bestrijcht hier mede den wortel des Booms. Ofte plant een Squille dicht by den boom. Neemt Verckensdreck met Wijn ghemenght / ende doet dit dickmael aen den boom. Ofte neemt Duyvendreck, doet dit op de bloote wortels des booms. Ofte neemt Ossen-galle, ende begiet hier mede dickmael den wortel / want dus doende / en sal den boom niet haest out worden / noch van de Wormen besmet worden. *Palladius* begiet den wortel / drie dagen achter een / met moer van Wijn. *Mizaldus.*

Op dat de Boomen van de Beesten niet en worden beschadicht.

Neemt Kreeften, hanght die aen de boomen / ende de beesten sullen aen dese boomen niet komen / mit de beesten den reuk der selver / noch
hij

ban eenige andere doode beesten en konnen bes^t
dzagen. *Cardanus;*

Een ander:

Neemt Revier-kreeften, ofte Zee-kreeften;
thien in 't getal / ten minsten laeste acht dagen
langh in 't water legghen / stop de pot dichte
toe / en laet hem alsoo in de lucht staen / maecht
mer die water-de boomen nat / ende ghy sult u
betwonderen ober de kracht deses waters. *Of*
te neemt Hondes-dreck, menght hem met sine
kende Pisse, en besyoept hier mede den boom,
Democritus.

Teghens de Wormen des Appelbooms.

Om den Appelboom van alle *Wormen* te
bezhjden / daer van dat hy seer subjecht is / soo
sult ghy nemen drie ofte vier Squillen, ende
setten die rondt om den boom. *Ofte* ghy sult ne-
men Ossen-galle, ofte Verckens-dreck, met
Menschen pisse gemenght / ende gieten die op
den blooten wortel des Booms / en sy sullen
sterben. *Ofte* soo verze als sy daer mede niet en
wojden vernielt / so neemt een koperen Beptel-
ken / ende haecke daer mede de schayffe des
Booms open / daes de *Wormen* sitten / krachte
daer mede upt / ende beplaciert de plaetse woort
met Ossen-dreck. Ende soo verze als ghy den
wortel van de jonghe Appel-boomkens met
Ossen-galle bestrycht / het stammeken recht bo-
den der aerden upt kijkende / soo sullen sy van
de *Wormen* bezhjd blijven. *Mixaldus.*

Om den Appel-boom wel te doen
dragen.

Neemt een Looden bandt, ende hanght dien een voet hoogh van der aerden / rondtom den Boom / ende als den Boom begint te bloeyen / ende die Appelhens gespeent zyn / soo neemt den bandt daer van / ende doet dit alsoo alle jaren / op dat den Boom des te vruchtbarer wesen mach. *Mizalus.*

Om te beletten dat den Appelboom door
de menichte van Appelen niet en
komen te scheuren.

Als den Appel-boom soo seer met Appelen overladen is / dat men vreesst / de tacken mochten komen te scheuren / soo onder set die met Dozeken. *Mizalus. Probatum est.*

Als de Appelen te seer af-vallen.

Om su'cx te beletten / so klieft den wortel des booms / ende steekt een steen in den gekloofden wortel.

Voor de onvruchtbaere Peere boomen.

Als den Peere-boom onvruchtbaer is / soo doet als hier vooren verhaelt is. Ofte als gij wilt dat den jongen Peere-boom vruchtbaer worde / soo snoeyt hem wel ter degen / en klieft den stam onder boven-den wortel / en staet daer in een wigge van Pijnhout, of van Ekenhout. *Mizalus.*

Op dat den Peereboom geen steenachtige Peeren voort sal brengen.

Ontdekt hem de wortel soo ver als gy kont / en neemt upt der aerden alle steenachtigheyt / en sift ander aerde door een sif / ende de onde wiesch gesmeten wesende / soo smijt dese gesifte aerde daer ober / in plaetse van de aerde die gy wiesch genomen hebt / doeter bette Mest by / en begiet den wortel dickmaels met Water. *Mizaldu.*

Om den Peere-boom overvloedigh te doen dragen, ende poek soete Peeren,

Door boort den Stam recht boven den wortel / en slaet daer in een eycken, oft esschen prop: Ofte smijt boven op den bloten wortel een goet deel moer van Wijn.

Voor een siecke ofte wormachtige Peereboom als hy in 't bloeyen is.

Ontdekt hem sijn wortel / en begiet hem drie dagen achter een met Wijn-moer, en deekt hem wederem met aerde. En als hy van de wortmen seer gequelt wordt / soo beschticht de wortel dickmaels met Ossen-galle: En als gy den wortel aldus dickmaels bestreken hebt / so sullen de wortmen al te samen komen te sterben / en daer en sullen geen andere meer op komen. *Mizaldu.*

Een Remedie voor eenen onvruchtba- ren ende siecken Quee-boom.

Neemt de Moer van Olie, ende Water onder een gemenght / ende giet dat op den blooten wortel. Ofte menget levende Kalck, ende gestooten

stooten Krijt met Water, ende bestrijcht hier mede den stam van den Quee-boom. Ende soo berze als hy onvruchtbaer of woymachtig is / of andersins slechtelijch / soo gebruycht het geene dat hier boven / soo wel in 't generale / als in 't particulier beschreven staet.

Voor een siecken ende onvruchtbaren Pruym-boom

Neemt oock hier toe Moer van Olie, met water gemenght / ende giet dat op den Wortel. Ofte neemt Ossen-pisse, of oude Menschen pissie, met water gemengt. Ofte giet hem op den wortel / Assche van Wijngaert-tacken. *Palladius.*

Tegens de wormen des Pruymbooms.

Soo berze als den Pruym-boom met wormen / ofte met Wieren gequele wordt / soo men get rooden Bolus, met Terre, ende bestrijcht daer mede den Pruym-boom.

Remedie als den Kerffe-boom ofte Kriecken-boom begint te rotten.

Men sal een hol in den boom houtoen / op dat daer dooz de oberbloedige vochtigheyt mach loopen / daer dooz dese rottinge veronzaecht wordt. Soo berze als hy van de Wieren gequele wordt soo sal men daer by gieten sap van Porceleyne, ende Arijn, elchs even besck te samen gemenght. Ofte bestrijcht den boom met Wijn-moer *Palladius.*

Om vroege Kriecken te krijgen.

Soo ontdeckt den wortel des Booms / alers

de Kriecken beginnen te botten / ende sijt daer op een goet deel levende Kalcks. Ofte giet daer dickmaels op met heet Water: hy sal daer naer stracks komen te verdroogen.

Om den Kriecke-boom te doen Druyven dragen.

Neemt een Fluythen van eenen blaentwen Wijngaert / ende griffet die in de Dooz-somer op een Kriecken boom. *Florentinus.*

Om een Moerbefie-boom vruchtbaer, en witte Befien te doen dragen.

Men sal den Boom hier ende daer doorboren / ende in eenige gaten eenen Prop van Terpentijn-boom, ende in eenige gaten eenen Prop van Senticus in smijten. Ofte griffet daer op een Sute van witte Popelier-boom, ende hy sal witte Moerbefien voort brengen.

Om den Perse-boom jeughdigh te doen wassen.

Den Perse-boom sal seer jeughdigh wassen als op den Perse-steen plant so hy in de Perse-strecht / ofte immers half en half / het vleesch des Perse daer aen noch hangende. *Florentinus.*

Als een Perse-boom schijnt te willen verdroogen.

Neemt oude Wijn-mocr, met Water gemengt / ende begiet hier mede des abonts dickmaels den Woytel des Booms / ende bekleedt hem met Meyen, soo verze als hy door de hitte der Sonnen schijnt komen te verdroogen: ofte hanght daer aen de huyt van een Slang, soo verze

berze als hy van de wormen gequelt wordt / so
bestrijkt hem met Moer van Olie, met asche
gemenght. Ofte begiet den Stam ende den
wortel met Ossen-pisse, mee deel / ende een deel
Azijns, te samen gemenght: Ofte niet Sap daer
in dat Bobnen gezoden hebben. *Mizaldus*

Op dat de Perlen niet te seer af en
vallen,

Doortvoert den Booni / ende slaet daer in een
pyop van Wilgen-hout. *Mizaldus.*

Om den Mispel-boom van de Wormen
te bevrijden.

Als den Mispel-boom ondr wordt / so wordt
hy met groote ende met diversche speeien van
wormen gequelt / meer als eenige ander Bo-
men. Hier tegens sult hy gebuycken ten
koperen plem / krabben de wormen daer mede
upt de hollen daer sy sitten / ende den Boom
bestrijcken met Moer van Olye, ofte met goude
Menichen-pisse, ofte met levende Kalck, hier
toe is oock seer goet het Sop daer op dat Lupi-
nen gezoden hebben. *Mizaldus uys Paladio.*

Op dat de Mispelen niet af en vallen, en
van de Mieren niet en worden gequelt.

Neemt een stuck van den wortel des Mispel-
booms / ende steecht dat in 't midden des
voorz Booms. Tegens de Mieren / so mengt
Bolum, met Azijn ende Asche. ende sy sullen
sterben *Mizaldus.*

Om eenen verouderden Note-boom
wel te doen dragen.

Men sal hem alle Maenden drie mael den
wortel

woztel met looge begieten / een gantsch jaer gedurende.

Om eenen Amandel-boom, die bittere Amandelen draeght, soete Amandelen te doen dragen.

Men sal den Amandelboom onder rontomme ontgraven / ende hier bingeren boven den woztel een groot gat boren / disse binger-breedt diep / daer upt dat alle jaere een waterachtige bochtigheyt sal loopen / tot dat de Amandelen soet worden.

Om den Amandel boom wel vruchtbaer te maken.

Ontgraefst den boom rontom tot op den blaten woztel / ende door-boort aldaer den boom / ofte liever den woztel / ende slaet daer in eenen prop / van vette Dennen-hout: ende giet boort op den woztel / Menschen-pisse: Ofte boort een groot gat daer in / ende slaet daer in een eycken prop. *Mizaldus.*

Op dat de Vijgeboom sijn Vijgen niet en laet vallen,

Neemt hier ofte bij Ramis-hoorns, en plant die diep in den woztel: Ofte kapt in den boom daer hy ten dichts is / latet water daer upt loopen / so sal hy wel vruchtbaer worden. *Mizaldus.*

Tegens de Wormen des Vijge-Booms.

Neemt een tack van een Terpentijn-boom, ofte van een Leuciscus-boom, een griffie / ende bindt dat in 't opperste des Vijgebooms. Ofte neemt

neemt levende Kalck, giet die op den bloote wortel / oft in de hollighepdt des booms. Of neemt moer van olie, oft oude Pisse, ende giet die op den blooten wortel. *Mizaldus.*

Op dat den Vijge-boom sijn Vijgen niet en vallen en late.

Hier tegens sult gy doen / gelijk van den Olijf-boom sal worden gesproken. Of ontgrae den wortel boven / alle jaer eens. *Cato.*

Om den Olijf-boom vruchtbaer te maecten.

Op sult hem boven de wortel ontgraven / ende den boom rontom met stroo beleggen / neem daer na moer van Olie en water, elc even veel en giet dat rontom den Olijf-boom / 't zo veel of weynigh / nae dat den boom groot of hlep is. Dit machmen oock wel doen aen alle Fruyt boomen / maer men behoeft daer aen geen stroo te leggen. *M. Casa.*

Van de Secreten des Wijngaerts.

Ho: dat men den Wijngaere griffien sa
Kiest eenen dicken stam van eenen Wijngaert / op dat hy twee griffien ontfange mach: Sommige griffien den Wijngaert een halve voet boven der aerden / ofte recht boven den wortel: Sommige recht gelijcks der aerden / het welck wel het aldersekerst is: want het gene dat men hoogh boven der aerden griffiet / dat wil selden lueken / overmidts den win daer dood: dat de griffien geen stilte en heeft
 Van / soo verze als men den Wijngaert se leeg

tegh niet griffien kan / obernids den stanz
 onder al te dunne is / soo slaet een stock daer
 aen / daer men den Wijngaert aen binden mach /
 ende ooch de griffie / die in de hooghte gegrif-
 fyt is / soo en sal den winde geen schade daer
 aen doen. Sommige die griffien ooch wel in
 de zijde-tacken. Soo verze als gp in den Kriec-
 ken-boom wilt Wijngaert griffien / soo sult gp
 vroege Druyben hebben / want gp sult de
 Druyben rijp hebben / als de Kriecken rijp sijn.
 Den tijdt van den Wijngaert te griffien / is den
 Lenten-tijdt / of Dooz-somer / als het vriesen ge-
 daen is / als den Wijngaert niet sijn dunne / noch
 sijn dicke bochtigheyt en laet ontloopen / maer
 alleen sijn lymachtige bochtigheyt. De ranchen
 die men tot het griffien nemen sal / moeten ront /
 dicht ende groote knoppen hebben / namelijk /
 twee ofte drie / dan soo verze als men die grif-
 fyt gelijcks der aerden / soo moetser wel drie of
 vier hebben. Ooch mach men van een ranchen
 maer twee griffien snijden / want al dat boben de
 selve knoppen is / dat is onbruchtebaer / ende de
 meeste ranchkens sijn althijt de beste. Men
 berf ooch de griffien / soo haest sp af-gesne-
 den sijn / niet griffien / maer men salse decken
 aldaer sp af-gesneben sijn / ende in een hant
 stercken / op datse haer kracht niet en verliesen /
 ende griffien die tot gelegender tijdt. De ge-
 ne die men op den grondt der Aerden in den
 Wijngaert wilt griffien / die worden wel alder-
 bast gegriffyt / midts men de aerde tot aen de
 griffie opsmijtende / daer dooz beter worden
 geboedt / dan sp en bzeugen soo haest geene
 Druyben bodts / gelijk alle ander griffien /
 die

die in de aerde gegriffen zijn / ofse gesechte
worden

De Stammen die men in de hoogste griffie
wil / die moeten effen en niet dicker als een dau
wese / ende daerse afgesaegt zijn / daer sal men
met een Dyl effen vijlen. En die Stammen d
men daer in wil griffien / die moeten hebben de
haer eynde / anderhalf binger breet nesch af
sueden wesen / gelijck men de schachten doet
wanneet men een penne snyden wil / sonder hi
March op d' eene zyde te quarsen / en op d' ande
zyde sal men de schoofse in haer geheel laten

Men sal moeten ooch de griffie soe diep in t
kloobe stecken / als die gescherpt is / op dattu
tusschen den Stam ende de griffie niet ledigh
en blijue / ende men salse bender rondomme
met pot gert bekleeden / op dat t geen bocht
bendr ynt ploeyen en kan / ende niet een daer
bewinden / ende als nu aldus dese griffinge
geschiedt / soo salmen alle morgen ynt den
gauch der Sonnen / dese omgebonden pot ac
met water nat maken / insonderheyt / soo wa
der t heete dagen zijn / oft ooch wel des apon
in t heetste des somers. Als nu de griffie 4 pu
gers breedt is yntgemassen / soo salmen haer
ken stockken stecken / om dese jonge scheut da
den bast te maken / op dat so doot de wind ni
en worde bedorven / dan als men siet dat de sche
te sterck gewassen is / soo salmen alle dese bi
dinge los snyden / op dat de bochtighet by
lijck in de griffie trecken mach. Ende men s
he griffien altydt af-snyden in t af-breucken d
Maanen / midts is als dan alder sterckst in
Sominge die en griffien niet alleene de D
gaerd

gaerde in den Dooz somer / maer ooch in den
 Verst / nae dat de Druyven zijn af-gesneden.
Florentinus.

Van de griffinge door inboringe.

De griffinge des Wijngaertes / die door haer
 bodringe geschiedt / die is wel de allerbeste
 methode / om te weten dat den Wijngaert daer op
 tusschen niet stille en staet van Druyven vooze
 te brengen. Dese griffinge door inboringe /
 wordt aldus gedaen : Op sult den stam des
 Wijngaerts niet een Dooz door booren / ende
 daer na sult gheuen een rancke van den Wijn-
 stronck / die daer aldernaest staet / de welke
 op dooz dat gat sult door reeken / sonder de
 selve barmhaer. Stamme af te snijden : Doo sal
 de selver rancke van hare Stam geboort wesen
 de daer tusschen bereenigen / ende in lijvigen met
 den Stam / dooz den welken datse getrocken
 ende ingeloydt is : en dat in twee Jaren tydt /
 naer welke twee Jaren dat men de ingelijfde
 rancke sal af snijden / die dus lange noch aen haer
 retergens Stam is vast geweest / enden stam
 die dooz boort is geweest / met eens zage boden-
 de ingelijfde rancke af-ziegen / op datter anders
 gene Druyven en komen aen te wassen / als aen
 de ingelijfde rancke / ende die nyt haer spruyten
 sullen. *Agrius.*

Om te maken dat elcken Tors Druyven

Besien voort bringe van diuersche coleu-
 re, te weten, witte, bliuwe, ofte
 geele Druyven.

Men moet nemen twee diuersche rancken /
 van tweederley colore / die men dwers dooz-
 klieven

sliepen moet / maer men mach de Wotten niet
raecken / noch datter oock niet van het marich
tijt en valle / de welcke men by malkanderen sal
boegen / in sulcher boegen / dat de wotten niet
malkanderen oer een komen / ende malkande-
ren soo veel mogelijk is / mogen komen te
vallen / gelijk of de twee wotten maer een en
waere / die aldus geschiedt waesende / sal men dese
beide ranchen wel dicht met Papier betwinden /
ende met Podt-aerdt bekleden / ende alsoo in
d' aerde planten / ende alle drie of vier dagen met
Water begieten tot datse beginnen te schieten.

Om Druyven sonder stenen te
doen wassen.

Neemt de Fluyten die gy planten wilt / ende
sleefte sachtens onder / daer gy die in d' aerde
setten wilt / ende oock so verze als die in d' aerde
sal staen / ende krapt haer soo verze alle haer
march upt / bemintse daer nae wel dicht met nat
Papier , ende plantse daer nae in d' aerde. Van
het sekerste / datmen het geloven ende dat
men in d' aerde setten sal / dooz een Squille-voog
eerst sweche / ende alsoo daer mede in d' aerde
plante / want de Squille tot het wassen / ende
tot het versenigen / seer vorderlijck is. Som-
nige sijn den oock wel in den stam van eenen
dragende Wijnngaert / ende krabben hem sijn
march upt / met eenen gouden krabbet / ende
gieten in dat gat / Cyronaicum Suceum , met
water gesmolten / ende gelijck tot een Spzo-
pe ingezoden / boozts soo rechten spde ranche /
ofte stam op / ende binden hem aen een stock /
op dat het boozts Succus niet daer upt en loo-
pe / doende daer in alle acht dagen ander Suc-
cum ,

cum, tot dat de ranche komt upt te schieten.
 Dit kan oock alsoo geschieden in den Gzantaet-
 boom / ende in den Perse-boom / om de selve
 Druchten sonder steenen te doen booztbyngen.
Democritus.

Op dat den Wijngaert van den Mist niet
 en worde beschadicht.

Sooberze als den Wijngaert van den Mist
 beschadicht wort / en de Druyben bedozben zijn /
 soo sal men de rancken kort af-snijden / op dat
 hare kracht behouden mogen / soo sal den Wijn-
 gaert ten naesten Jaer de selve Druyben boozt-
 byngen. Als men meent dat den Mist den bot-
 tende Wijngaert beschadicht heeft soo sal men
 Hout-afschen nemen / en bestropen daer mede de
 jonge spruyten des Wijngaerts / so sullen de jon-
 ge spruyten dooz dese afschen gesalbeert worden.

Voor de onvruchtbare Wijngaerden.

Men sal den stam des Wijngaerts klieben /
 en in de klobe eenen steen steeken / op dat bepde
 de gekloben deelen des stams / van malkanderen
 mogen verscheiden blijven / tot in den gront van
 der aerden / ende giet in de boozs: geklobenheyt
 thoe ofte dze emmers oude Menschen-pisse, en
 dat allengskens / op dat den gantschen stam / en
 de aerde rontom / daer mede dooz drongen mach
 wesen / op dat oock den wortel sulchs mach ge-
 waer worden / diemen tot dien eynde een woeyng
 ontdecken sal. Dmijt dan daer op vette Mist
 met aerde gemengt / dan men moet den wortel
 al wat ontdecken gelyck gesept is / het welke
 in den Werst alderbequaemst geschieden kan.
Democritus.

Voor

Voor de siec'te ende krachtloose
Wijngaerden.

Op sult den stam des Wijngaerdtz ten
bersche plaetsen door booren / ende daer in sla
Eycken pruppen. oft neem cenige stucken v
den wortel / ende streekt die in dese geboorde
ten / ende smijter de aerde rontom aen. So
nige vngt ten dese Wijngaerden met Zee-
ret. Sommige die begieten den stam / en o
den wortel / met Mentchen piss. *Casianus.*

Een ander.

Neemt Eycken asche, ofte asche van Wi
gaerttrancken. mengtse met Azijn, ende beg
fiet mede den stam toe op den wortel: de M
schen piss, is oock tot deser saecken seer dien
lich. Sommige die snijden den stam des wi
gaerts gelijck ter aerden af / ende so snijten
de aerde lichtens ober / met een wepnigh n
daer onder gemengt / ende als nu de jon
spruyten ont-komen / soo snyden so de eer ste
maer de principaelste en sterkste laten so vor
wassen. *Demageron.*

Voor de tranende ofte druppende.
Wijngaerden.

Wilt den Wijngaerts al te seer drypt / so sal n
met een Mes inden stam des wijngaerdtz
gat snijden / jaer ock wel in den wortel soo h
soo daer / ende men sal de voorsz. gaten bes
re met moer van Olie, die tot op de helfte is
gezoden. *Sotzon.*

Voor de Wijngaerden daer op dat de
druyven verrotten,

Op sommige wijngaerden komen de Druy-
ben gemeenlyck te verrotten / al-er sy tot rij-
pigheyt geraken kunnen. Hier toe sal men ne-
men terven-bloeme, met Porceleyne bermen-
get / ende besmeeren hier mede den gantschen
stam. Sommige besmeeren oock wel de helft
van den Druyf-tofs met gestoten Porceleyne.
Sommige die smijten oock wel boben op den
bloten wortel een Emmer of twee oude asch of
zant. *Verro.*

Om te weten of'er oock het naefte jaer
overvloedige Druyven sullen wesen,
ende of sy goed sullen zijn.

Neemt een Druybe tusschen u bingers /
druyckse in stucken / of treckse van een / ende soo
verre alstet pet uir-springt / soo sal 't een druych-
baer jaer wesen. Item / als den Wijn veel moer
van hem geeft / soo ist een tepchen van een toe-
komende overbloedig Wijn-gewas. Item / als
gy siet dattet in den vooz-somer seer regenach-
tig weer is / soo dencht dattet een goet wijn-
jaer wesen sal: Ende soo verre alst veel komte
regenen / en als de Druybe soo groot is als een
Erwete / dat is seer goet: maer alst seer komt te
regenen in 't eynde des Somers / soo sal 't een
suur Gewas wesen. *Democritus.*

Van

Van de Secreten der Wortels.

Op dat de Rapen groot worden
mogen.

Soo verze als gij begeert groote Rapen hebben / soo breekt / of e slijt haer 't i een vinger breekt onder der aerden af / bede dat boozt met aerde / en tredter met den b op. *Cardanus.*

Om den Radij te doen soet wassen.

Soo verze als gij begeert soeten Radij hebben / soo latet zaet te boozen weyken / in te Meede, oft in sap van soete Druyven, t latet twee dagen langh weyken in gesu kert water, daer naer gedrooght / ende als t gezaept. *Florentinus.*

Om groote Radijfen te krijgen.

Soo verze als gij groote Radijfen begeer hebben / soo trecht haer al het loof af / late allene den hertscheut sonder loof / ende bede hem dickmaels met aerde. *Palladius.*

Voor de Vloeyen, daer mede de Radij
somtjids gequelt worden.

Op dat de Radijfen van de Vloeyen niet worden gequelt / soo zaept een Erwete tussc bepden. *Theophrastus.*

Om soete Loock te doen Wassen.

De Loock sal in 'z wassen soet worden / soo
berze als gij een Olijf-steen, daer dicht by in
d' aerde steekt. *Sotion.*

Om de Loock sijnen stercken reuck te benemen.

Als men de Loock plant / ende wederom
omt der aerden neemt / naer dattet heeft gewas-
sen / ten tijde als de Mane recht boven der aer-
den haer vertooght / soo en sal 't soo sterck niet
siecken. *Sotion & Palladius.*

Om den stanck te benemen, als men Loock gegeten heeft.

Om den stanck des Loocks te benemen / soo
sal men dien gegeten hebbende / drie ofte vier
rouwe Boonen daer op ecten. Andere raeden
dat men een / ofte twee gebaden Beet-wortels
daer op eten sal. *Didymus.*

Om de Porreye tot een verwonderlijcke grootte te doen Wassen.

Soe berze als gij in de Porrey-bolle niet een
niet houten priem een gat steekt / ende een Raep-
zaet, ofte een Kommer-zaet daer in legt / so sal
de Porrey-bolle soo groot komen te zwellen /
dattet te verwonderen sal wesen. *Mizaldus.*

Tegens den stanck van de Porreye.

Als niemant te booren Comijn gegeten heeft /
so

foo en sal men in hem den stanch van de **Porrepe** niet gewaer worden / niet tegenstaende hoe veel hy daer van sal hebben gegeten: **Want** doo; den Comijn, sal den stanch des **Porrepe** verdooft worden. *Sosion.*

Van de Secreten der Kruiden. in 't gemeyn.

Om te beletten dat de kruiden van de Vloeyen niet en worden opgegeten.

Soo verre als gy onder de **Hof-kruiden** eenige Erweten zaeyt / het welke onder de **Ripen** / ende onder de **Siadijfen** / wel aldernodelichst is. **Of** als men onder de **Hof-kruiden** / ende insonderhepdt onder de **Koolen** / **Rackette** zaeyt / soo en sullen de **Koolen** daer van niet gequelt worden. *Anatolius.*

Tegens de **Rippen** die de **Kruiden** op eeten.

Neemt assche van **Wijngaerds-rancken**, piet daer op water, latet drie dagen daer op staen / ende hier mede begiet de **kruiden**. **Item** soo legt het zaet booz eerst te wepche / in looge die op assche van den **Vijge-boom** gemaecte is / al-eer gy dat zaeyt / soo en sal het gewoont te het jonge **Kruid** niet op eeten: **Oste** be-roocht de **Kruiden** met solfer, ende met **Asphaltum**. **De Rippen** die alreede booz handen zijn / sal men vernielen / als men de **Kruiden** begiet met **Moer** van olie, ende **Menschen-pisse** te samen ghezoden. *Anatolius.*

Om

Om alle kruyden wel te doen
wassen.

Soo zaelt Raketten onder alle Kruyden / ende
sy sullen des te voorspoediger wassen. *Fronton.*

Om eenigh Kruyt te doen vergaen, en
te vernielen.

Soo neemt Gansen-dreck, tempert dien met
pekel, ende giet dat over de Kruyden / die men
vernien wil: Want den Gansen-dreck is al-
deriep Hof hi upt byandt. *Fronton.*

*Van de Secreten der Kruyden
in's particulier.*

Om de Lattouwe breed te doen wassen.

Oom de Lattouwe breed te doen wassen/
soo sal men het herte-bladt een weynige
af-snijden / ende de Lattouwe berze van mal-
kanderen setten / men salse oock op het herte-
bladt met aerde bedecken / soo en salse in de
hooghte niet / maer in de breedte moeten upt-
wassen. *Mizaldus.*

Om de Lattouwe schoon ende wit te
doen wassen.

Soo verre als gy de Lattouwe schoon en-
de wit begeert te hebben / soo sult gy die twee
dagen te booren eer gy die denckt upt te trec-
ken / boben toe-binden. **Sy** woerd oock wit
als men Sand daer op giet. *Florentinus*

Om de Lattouwe wel te doen
kroppen.

Neemt de Lattouwe een palme hooge is / soo
men die het opperste af snijden / ende daer in
met verschen Koe-mist bestropen / ende de jon-
die daer dooz wassen / wederom af-snijden. *Florentinus.*

Om welriekende Lattouwe te doen
wassen.

Neemt een zaedthen van Lattouwe / steek
dat biunen in een kerne van een Limoene, er
steekt dat alsoo in d'aerde : Ofte neemt L-
touw-zaedt / latet eenige dagen te booren l-
gen wepcken / in eenigh welriekent wate
Florentinus & Mizaldus.

Om Lattouwe van diverschen smaki-
ende forme te doen wassen.

Neemt Schaeps-dreck, ofte Geyten-drec
ende gelijk die ront is / soo steekt daer een g-
in / legt daer in een Lattouwe-zaet, een Kerst-
zaedt, een Rakerre-zaedt, een Radijs-zaedt, of
eenigh ander zaedt dat u belieft / ende steekt i-
te samen in 't gaetjen / dat g- in den Schaep-
dreck gemaecht hebt / maecht daer naer e-
puthen ontrent een halve spanne diepe / leg
dan in den grondt booz eerst Schaeps-dreck
daer op een weynigh aerde / daer in steekt uw
Schaeps-dreck / daer in dat g- het zaedt i-
steken hebt / bedeckt boozts met aerde / begi-
het dickmaels ende insonderhepdt als 't begi-
nt te spzuften / ende daer sal upt-wassen en
spe

specie van *Lattouwe* / die onder de zaden sal te samen gewassen wesen. Sommige nemen wel drie ofte vier *Schaps* heutels / die sy te samen tot een bolleken druwen / ende daer naer het zaedt daer in steken / ende boozts daer mede handelen als booren gesepdt is / ende alsoo krijgen sy een specie van *Lattouwe* van diverse specie. *Didymus.*

Om groote Beete te doen wassen.

Om groote Beete te doen wassen / soo bedekt hare wortelen met verschen Koe-dreck , en berdeylt de eerste scheuten van malkanderen / leght daer opeen Potken. *Sorsion.*

Om de Koolen groot ende van goeden smake te doen groeyen.

Booz eerst sal men die zaepen in vette aerde / en al de bladers afsnijden die in de hoogte wassen / ende men sal d' aerde soo dicht rontom daeren leggen / dat men niet dan het opperste en siet daer upt kijcken. *Mizaldus.*

Om den *Asperagus* overvloedigh te doen wassen.

Om den *Asperagus* wel te doen wassen / soo sal men Rams-hoorns nemen / grof gestooten / oft gesneden / die men aen den wortel leggen sal ende daer na wel begieten / ja sommige meynen / dat / so wanneer men de boozts *Woozns* geheel daer aen leyde / dat sy even wel daer naer overbloedigh wassen sullen. *Didymus.*

Om den Asperagus het geheel jaer door
eetelijck te macken.

Soo verre als gij den Spergus het geheele
jaer door eetelijck hebben wilt / so snijdt hem af/
tot op den wortel / naer dat gij de besien af-
gelesen hebt / soo sal hij wederom uytsprijtten.
Didimus.

Van de Secreten der Bloemen in 't generael.

Hoe dat men alderley voor-somersche,
ende somersche bloemen, in den
herft sal doen bloeyen.

Nemmt de Planten van alfulke Bloemen
als u belieft / die begraeft in de kernen van
de Druyven, daer de pellen uyt ghenomen zijn /
oft in Waerde-mist / soo sullen sy in den herft
komen te bloeyen. *Nizaldus.*

Van de Bloemen in 't particulier.

Om de Roosen altijd groen te
bewaren.

Nemmt de Roosen / als sy halfopen zijn /
steektsse in een groene gekloven Riet,
bindedt wederom soetjes toe / ende sy sullen
altydt daer in groen blijven: **O**fte neemt
een eycken Vaetjen, doet dit vol van alfulke
bloemen

bloemen als 't u belieft / ende bedeckte boort
niet Knoppen van Roosen, die noch niet open
en zijn / stopt dat Daetjen wel dichte toe / be-
scedet met peck / datter geen water in en mach /
legget daer na ergens in de gront ban een Boort-
put / oft in een Regen-bach / oft in een Oacht /
op datse niet en komen te verrotten / ende daer
in sullen sy lange, groen blijven / om datse ge-
stopt leggen. *Joannes Babrista Porta.*

Om de Roosen een gantsch jaer lang
groen te behouden.

Neemt Sout ende Wijn soo veel als 't nodig
is / doet dat al in een pot / ende volt hem daer
naer met Roosen / die noch niet geheel open en
zijn stopt den pot dicht toe / ende stelt hem er-
gens op een Kamer. Als ghy nu eenige wilt
uutnemen / soo legtse boven op eenen oben /
soo sullen sy ontsupten / ende sy sullen soo groen
ende soo welriekende wesen / of sy maer eerst
geplucht en waeren. *Casper Swenckfelds.*

Om de Roosen noch beter te doen.
riicken.

Als men de Roosen noch beter wil doen rie-
ken / soo sal men daer rontom planten / want sy
sullen daer door verwarmt worden. *Didymus.*

Om vroege Roosen te hebben:

Does verre als ghy vroege Roosen hebben
wilt / soo ontgraef den Rooselaer twee handen
breedt rontom den Stamm / ende giet hier in alle
moegen en abondt heet water. *Didymus.*

Om vroege Roosen te krijgen.

Om op een ander maniere vroege Roosen te krijgen / soo sal men de geplante Roosen in Kozben / ofte in potten tracteren / gelijk wy van de vroege Cautwoerden / ende Comcomers noch spreken sullen. *Didymus.*

Om Roosen versch ende groen te bewaren.

Legt de Roosen in Moer van olie, datse t' eenemael daer mede bedeckt mogen wesen. Somwige leggen de Roosen tusschen de groene Gerste, met de wortelen uptgetrocken. *Didymus.*

Om de Roose-boom in Januarij te doen Roosen dragen.

Soo verze als men den Roose-boom in 't midden des Somers tweemaal des daeghs begiet met heet water, soo sal hy in Januarij Roosen dragen / gelijk *Democritus* seggen wil.

Om de Roose-boom in den Appel-tijt te doen Roosen dragen.

Soo verze als gy een ente van een Rooseboom griffyt in de schoofte van een Appel-boom / soo sal hy in den Appel-tijt Roosen dragen. *Florentinus*

Om roode Roosen witte maken.

Men sal de Roos-knoppen / al-eer sy open gaen / met Solfer beroochen / ende sy sullen strachs wit worden. *Didymus,*

Om den Roose-boom groene, geele, ende blauwe Roosen te doen dragen.

Maen salde **Stammen** van den Roose-boom dicht aen den wortel op-kleben / ende binnen tusschen de geklobentheidt met alsulcken koleure wel nat maken / als men begeert dat hy Roosen sal voorty brengen : gelijk soo verre als gy groene Roosen begeert / so sult gy Spaensch-groen daer in strijcken / soo verre als gy blauwe Roosen begeert / met blauwe Smalte : of begeert gy geluwe Roosen / met Saffraen / bindt daer naer de klobe toe / smijt wel Mist daer aen / ende gy sult krijgen alsulcke Roosen als gy begeert.

Hoe dat men de **Betonie** op een **Struyck** sal doen Bloemen dragen van diverschen koleuren.

Neemt zaedt van **Betonie** / diamella zaden van diversche koleure / stecht die in een Schaepskeutel, oft in een weech pypken / oft in een oudt doerhen / stechtse alsoo in d' aerde / dis wel gemest is / ende dese diversche zaden sullen in eenen wortel te samen wassen / upt welker Scheuten bloemkens sullen wassen van diverschen Coleuren.

Om op eenen **Violen** Struyck te doen wassen **Violen** van diverschen koleuren.

Neemt diversche zaden / van soo veel koleuren van **Violen** als gy bekomen konde / doetse te samen in een engh Pypken / oft bintse in een

oudt doerhen / ende legtse alsoo in vette gemeste aerde / soo sullen op den strupck komen te wassen Diolen van diverschen koleure / gelijk ich sulcks selve met groote verwonderinge bevonden hebbe. *Mizaldus.*

Om Lelien te krijgen van purpuren koleure.

Neemt de jonge wortels van de witte Lelien / legtse in Moer van rooden wijn te weycke / eenige dagen te booren eer dattet tijdt is die te planten / en als sp wel van de Wijn moer dooz-djongen zijn / soo plantse / maer begint te booren de aerde wel met Moer van Wijn, ende de Lelien die daer van sullen doozt-koomen / sullen alie t' samen van purpuren koleure wesen. *Anasolus.*

Om roode Lelien te doen wassen.

Neemt de Leli-bollen / stropt tusschen hare schellen kleyn gestooten Vermilhoen, maer siet dat gy de bollen niet en ruyst / ende daer sullen roode Lelien van doozt-komen: Ende alsoo meugt gy doen met eenige andere koleuren / soo sult gy Lelien krijgen van alsulken koleure als 't u belieft. *Florentinus.*

Om Lelien te hebben het gantsche Jaer.

Neemt de Lelien met haerer Stam al eer sp open gaen / onder afgesneden / bewaertse alsoo in eenen aerden onberloopen Pot / slopt hem boven dicht toe / soo sullen sp het geheele jaer doozt goet blyben: Als gy nu die gedrupcken wilt / soo steltse met water in eenen Stom-pot in de Sonne / en sp sullen opengaan. *Anasolus.*

De Secreten van alderley Fruyten.

Om vroegh Fruyt te krijghen.

Begiet den Wortel des Booms dickmaels met heet water, ende giet op den wortel Duyve-mist ofte levenden kalck, gelijk op den Krieckeboom / ende snijdt alle de onbzuichtbaer tacken af. *Cardanus.*

Om spade Fruyten te krijgen.

Snijdt af de tacken daer op dat 't eerste Fruyt hem verhoogt / al eer dattet rijpe is / soo sullen d' ander tacken ander Fruyt booztbringen / ende bloepende worden / de welke om tot rijpighed te brengen / sult gij die des Winters in aerden potten sluyten / hangende die aen den boom. *Cardanus.*

Om Fruyt te doen wassen dat van lieffelijcken smaecke is.

Legt het zaedt / dat gij begeert te zaepen / drie daghen te boozen in Schapen-melck, oft in Meede te wepche in de Sonne / ende het Fruyt sal van lieffelijcker smaecke zijn. Zoo verze als gij dat van goeden reucke begeert / soo leght dat te wepche in Rooswaeter, daer in dat Muscus gesolveert is / ende als dat wederom gedoocht is soo zaepet / ende het Fruyt sal van

Om Fruyt sonder steenen te doen wassen.

De enten die gę wilt griffen / sult onder eerst het march upt krabben / met een gouden priemken / oft met een beenen Mesken: Oste kliest onder den wortel des boomis / en schraht hem sijn marcht upt / so en sullen de stricken / of de Pypmen / geen steenen boozt-byngen. *Porta.*

Van de Fruyten in't particulier.

Om alderley Appelen langh te bewaren.

Als gę de de Appelen langh bewaren wilt / soo kiest de gene die wel hardt ende gabe zijn / sonder eenige blutsen / bewindtse eerst met Hennep, ende daer naer soo bekleedtse met Was, ende leghtse alsoo den Honigh / datse wel daer in bedeckt magh liggen / ende aldus doende / sullen sy altijt ehen groen ende versch blyben. *Porta.*

Een ander maniere.

De Appelen sullen langh duren / als men die met der handt af plucht ende als sy recht rijpe zijn / bewindtse in water-molch dat drooge is / leghtse alsoo in eenen aerden Pot / dicht toe-gestout / op een koude drooge plaetse. Sommige die bekleeden de Appelen met pot-aerde, latende droogen / ende leggensse alsoo aen d' een zijde. De Appelen konnen oock lange bewaert worden / als men die leght op Note-bladers. Item / soo worden sy oock aldus bewaert: Neemt eenen onberlopten Pot / die onder dooz gaet / ende berlopt is / leght daer in

in de Appelen die gy met de handen hebt afgeplucht / ende stopt den pot dicht boven toe / hanght desen Pot alsoo den gantschen Winter aen eenen boom / ende de appelen sullen daer in soo goedt blijven / als sy daer in geleydt zijn. Item / soo worden oock de Appelen op dese naevolgende maniere bewaert / gelijk ick selver sulchs hebbe beproeft: Bindt elcken Appel in een Vijgen-bladt, daer nae soo bekleedt hem met potaerde, ende laetse alsoo liggen droogen. De Appelen worden oock wel bewaert in moer van wijn, jae oock wel in goeden wijn. Maer als men de Appelen in een Pot sluyt / wel dichte toe-gestopt / ende alsoo in een Wijn-vat legt / dat den Pot drogende blijde / soo sullen sy oock daer in goedt blijven. De Appelen worden oock in alderley zaet seckerlijck bewaert. *Apulius.*

Een ander maniere.

Neemt afgesneden Appelen die wel gaef zijn / legse op een hoelen Solder / die de Vensters in 't Noorden staen / die men met schoon weder sal open setten. Sy worden oock wel bewaert op alle koude drooge plaetsen / op kaf leggende. *Mixaldus.*

Om Appelen te doen wassen van alzulcken forme als men wil.

Maecht een forme van Gips, ofte van Pot-aerde, in twee stucken schepdende / gelijk daer sijn de formen / daer in dat men de Suickerbanketten van Suicker-appelen / Ec. in giet / van alsulchen fatsoen als gy begeert / ende als nu de Appels op de Boomen ten halben holwassen zyn / soo sluytse daer in / bindtse dicht toe /

toe / laetse alsoo aen den Boom hangen / tot dat den Appel volwassen is / ende den Appel sal wesen van alsulcken satsoen / als de soyme van binnen was / 't is van figure eens Vogels / eens Schaeps / ofte van alsulcken figure de soyme was: Het welck men van gelijcken magh doen aen den Peere-boom / enaen alle andere Fruyt-boomen. *Mozaldus.*

Om de Appelen soet te maecken.

Neemt Geyten-dreck, met Menschen-pisse, ende met oude Wijn-moer gemenght / giet dat aen den wortel des Booms. *Mozaldus.*

Op dat Appelen van den Boom soer niet en vallen.

Willeft den wortel des Appel-booms / ende stecht daer tusschen een steen, ende sy en sullen niet af vallen. *Africanus*

Om de Appels roodt te doen wassen.

Men sal den Boom met Urine besproepen / ende de Appels sullen roodt worden. Ofte slaet staken in d' aerde / ende kromt de tacken die Appels draeghen neder waerts / ende bindtse aen de staken / stelt daer onder tobbehens met water / in welke de Boume-schijnende / de bochtige dampen des waters tegens de Appelen sal optrecken / ende de Appels sullen daer door bloedt roodt worden. Sommige planten roode Roesen onder den Appel-boom / waer door de Appelen oock roodt komen te worden. *Britius.*

Een ande maniere.

Neemt enten van een Appel-boom / ofte van een Peereboom / ende griffijt die op een rooden Moerbefi boom, ende de Appelen ofte Peeren fullen ooch roodt wesen. *Portia*

Hoe dat men de Peeren fal af-plucken ende bewaren

Men fal de Peeren die men lange wil bewaren / met de handen af-plucken / in 't af-gaen van de Maen / ende by schoonen Sonneschijn / ende daer nae leggen in eenen verlooden Pot / die men met den mondt uederwaerts in d' aerde fal begraven / ende booz eerst wel dicht toe-stoppen. Sommighe die bestrijcken de stelen van de Peeren met Peck, ende alsoo hanghen sy die op. Sommighe die legghense in ghezoden Wijn, ofte in eenighe anderen sterken soeten Wijn. Sommighe begrabense in uytgheperste ende Wel-ghedrooghde Wijndruyven, sonder malhanderen te raken. De Boeren bewarense in Kaf, of in 't Koorn. Sommighe legghense in Potten, die sy met Gips, of met Peck toe-stoppen, ende alsoo in Savel begraven: maer de sekerste maniere is / dat mense in den Honigh legge / datse malhanderen niet en komen te raken. *Democritus en Palladius.*

Hoe dat men de Queden fal plucken ende bewaren.

Booz eerst fal men de Queden plucken in 't afgaen van de Maen / ende met d'ooch weder leggen.

leggende in een flessche met een wijden halse / als sy wel rijp zijn / ende al do wolle daer af is / datse malkanderen niet en komen te quetsen / ende als de flesschetot boben toe vol is / sal men spaentjens krupswijs ober den anderen daer ober dzykken / op dat de Queden / soo wanneer de bochtigheyt daer ober woꝝdt gegoten / niet op en rijzen / dit gedaen wesende / sal men soo beel honings daer op gieten datse daer mede t' eenemael bedeckt staen: Dan het moet goeden maeghden-honig wesen. Sommige die sijndense wel in twee stücken met een beeneri Maes / al-eer sy die in den honig leggen / ende sy nemen booz eerst het zaed daer upt / dan dit en is niet nodig. Sommige die smijten de Queden in den grondt van de vaten met Most, waer dooz den wijn eenen goeden smaek ende reuck krijgt / ende de Queden bewaert woꝝden. Sommige doease in eenen pot, setten hem in een wijn-vat; laten hem daer op dzyben / ende stoppen het vat dicht toe. Sommige leggende in Vijgen-bladers. Sommige bewindense met Werck, ofte sy beklendense met Schaerhaer, ende leggende in kisten. Sommige bewarmse eenen langen tijdt in de Haver, in Gerste, oft in Zemel: Maer in 't gehele hups en mogen geen Druymen / geen Vriechen / noch ebnige andere verdersfelich Fruit gehouden woꝝden / midts dat de Queden dooz den reuck der selber / een corruptie krijgen souden. Sommige die beklendense met Pot-aerde, hangense te droogen / ende als sy die willen gebuycken / soo doen sy de Pot-aerde weder daer van. Sommige die bewarense in houten kistkens, met berde

berdekens van malkanderen gescheyden / ende leggense met de bloeme opwaerts / ende sy sluyten het kisthen ober al dicke toe / datter geen damp upt en magh. *Mixaldis*

Om Pruymen sonder stenen te doen wassen.

Men sal den jongen Puyum-boom twee boesten boven den aerde open klieven / en als men het march upt beyde de zijden upt-gehrabt heeft / soo sal men de geklobenhepdt dicht toebinden / ende de openheyt van beyde zijden / met Leem, met Was, of met nat Papier, wel dicht toestoppen, welke klobenheyt 's jaers daer na aen d'ander gewassen sal zijn. Welcke boom men daer nae sal griffien / met enten van jonge boomen / die noch geen Puyumen gedragen en hebben / ende sy sullen Puyumen voort-bzengen sonder stenen. Dit selve kan oock gedaen worden in den Kriechboom / in den Berseboom / in den Mispelboom / oft in den Coznoelleboom. *Mixaldis*

Om de Moerbefien wit te doen wassen.

Als men wil witte Moerbefien hebben / soo sal men de ente van eenen Moerbefieboom enten op een witte Populier-boom / en hy sal witte Moerbefien voort-bzengen. *Beris. us.*)

Hoe men de Moerbefien bewaren sal.

Als men de Moerbefien lange wil bewaren / soo sal men die leggen in een glazen flessche / ende daer op gieten sap van Moerbefien, ende goeden

goeden stercken Wijn, stoppen daer na de flesche dicht toe: dan men moet nemen Maerbesien / die niet te rijp / noch niet seer lange geplucht en zijn. *Barissus*

Om de Persen roodt te doen wassen.

De Persen sullen roodt wassen / soo verze als hy roode Kroonen onder den Persboom zaeyt. Item / soo plant den Perssteen / ende sevendagen daer nae soo ontdekt hem / midts hy gemeynlyk den sevendden dag open gact / het welke alsoo wesende / soo giet daer hi kleyn gestooten Vermillioen, deekt hem wederom toe / en uyt desen boom sullen roode Perskens wassen. *Beretus.*

Om groote Persen te krijgen.

Neemt drie ofte vier Perskernen / boeghtse te samen / ofte bindtse soo dicht by een / als ofte maer een kerne en scheene te wesen / steektse in een Pot / met wel gemeste aerde / met het spits opwaerts / de welke uytspriyende / maer een Boom en sal komen te wassen / die soo groote Persen sal dyagen dat men daer ober sal verwonderen: Sommige die planten deese te samen gebonden kerne in een groote Pype. *Miskaldus.*

Om Persen sonder steenen te doen wassen.

Men sal neffens / een wilgen-boom planten een Perssteen / in goede boechtige vette aerde / ende als nu daer uyt gewassen is een Persboomken / soo bryt een gat door den boez: *Witi.*

Willigen-boom / ende als gy den Perse-streu-
sult afgesneden hebben alle sijn zijde-tarkens /
soo trecht hem dooz dit dooz-geboozde gat / bint
hem vast daer in / ende placht het gat toe van
beide zijden met Pot-aerde : Ende als men nu
siet dat den Perse-boom ten jaer daer vaer met
den Willigen-boom te senemaal vereenicht / ende
te samen is gewassen / soo sal men den Willigen-
boom booven de vereeninge des Perse-booms
geheel plat affagen / op dat het voetsel des
booms niet in 't opperste des boozsz. Willigen-
booms en home te trecken : en de Perse deses
booms sullen sonder stenen booztkomen. *Persia.*

Om de Note-boom geen houtachtige
Noten te doen voortbrengen.

Men sal de schozse des booms rontom be-
snijden / op dat de quaede humeuren daer upt-
loopen mogen. Sommige snijden af de upt-
teste einden des wortels. Sommige die boor-
ren een gat in den Dooten-boom / ende sy slaen
daer in een Beucken prop, ofte een koperen
oft yseren nagel. *Mixaidus.*

Om Noten sonder schulpen te
doen wasien.

Kraecht de Note / sonder de kerne te gnetsew /
bewindts met Wolle, ofte met Wijngaert-bla-
ders, op dat de bloote kernnen van de Mieren
niet en worden beschadicht / en plantse in d'aer-
de. *Africanus.*

Om bittere Amandelen te doen veranderen in soete Amandelen.

Men sal in den Amandel-boom alle jaer een bierkant gat houtwen / een palme boben der aerden / waer upt sal een bochtigheyt loopen / waer door de Amandelen soet worden sullen. Sommige ontdekken den wortel des booms / ende gieten daer op Verkens-dreck met Pisse gemengt / smijten de aerde wederom daer op / doen dat alle jaren eens / tot dat de Amandelen soet worden. Sommige zagen den Boom af tot op den wortel / ende begieten hem gestadig met heet water, tot dat hy Bloemen voort brengt. *Africanus.*

Om te beletten dat de Granaat-appels op de Boomen niet en klieven.

Al eer gy den Granaet-appel-boom plant / soo smijt een deel keyen in den Put : Dan soo herze den Boom al reede geplant is / soo plant rontom den Boom een deel Squillen, ende de Appelen en sullen niet komer te splijten. *Africanus.*

Om de Granaet-Appels die suyr zijn, in soete Appels op den Boom te doen wassen.

Graeft den wortel des booms rontom bloot / smijt daer op een goet deel Verkens-dreck, de aerde daer boben opgesmeten / maekt die wel door nat met Menschen-pisse. Ofte men gt Menschen-pisse met Geyten-dreck, ende Moer van ouden Wijn, ende begiet hier mede g stadig den wortel des Booms. *Paxamus & Anarolius.*

Om

Om de Granaet-appels den geheelen winter over te bewaren.

Neemt van de gaefste Appels die gij bekomt / neemtse met de Keel / wiptse in gesmolten Peck, ende als sy daer mede wel bedecht zijn / ende hout geworden zijn / soo hangtse ergens aen een Balck. Of houdtse in ziedende Peckel, soo lange tot datse daer van een weynig dooz dzongen zijn / legtse daer nae drie dagen lang te droogen in de Sonne / dan neemtse des nachts in huyt / ende hangtse daer nae op aen een Nagel / op een hoele plaetse / ende als gij die wilt gebzupcken / soo legtse te boren in soet water te wepcken. Ofte bekleedtse met Pot-aerde, ofte met Krijt, droog weefende / soo hangtse op een hoele plaetse / als gij die wilt gebzupcken / soo legtse in water / ende latet af wepcken. Ofte bewindtse met Hoy, ende bestrijcktse met Leem, daerse aen den Boom hangen. Sommige leggense oock wel in Zandt, van inalkanderen verscheppen. *Mixaldus.*

Om Limeoenen lang te bewaren.

Men sal de Limeoenen bekleeden met Gips, soo sullen sy het gantsche Jaer duren. Ofte legtse in Gerste, ende sy sullen niet verder verrotten. *Senon.*

Om de Vijgen op de Boomen vroeg te doen rijpen.

Neemt Duyven-dreck, met Peper ende met Oli

Olie vermenght / ende smijt dat op den blooten wortel des Booms. *Democritus.*

Om laxerende Vijgen te doen wassen.

Als gij den Vijgen-boom plant / soo smijt booven op den wortel zwarten Nieswortel, met Tirhymallo te samen gestooten / ende de Vijgen sullen purgeren. *Democritus.*

Om de Vijgen lange te bewaren.

Men sal de Vijgen met een Mandeken boort eerst in den oben setten / soo haest als het broodt daer upt getrocken is / ende daer naer leggen in een onberloopen Pot : Ofte men sal de Vijgen af-plucken met haer steelkens / leggende daer naer in de Sonne / ende besproepense met pekelen ende olie te samen opgezoden / ende leggende daer naer in eenen Pot / stoppen hem wel dichte toe / dan men salse een nacht te booren eerst eens in de lucht leggen / eer mense in den Pot legt. *Paxamus.*

Om de Vijgen groen te bewaren.

Als men de Vijgen groen bewaren wil / soo sal mense in den Honigh van malkanderen leggen / datse noch malkanderen / noch den Pot niet en raken / ende stoppen den Pot daer naer dichte toe : Ofte leghtse apart / datse malkanderen niet en raken / in een uptgeholde groene Cauwoerde, hanght daer naer de Cauwoerde op een hoele plaetse / daer geen vper gestoockt en wordt. *Africans & Palladius.*

Dan

*Van de Secreten van alderley
Fruyten.*

Om Druyven sonder steenen te doen
wassen.

Ghy sult den Stam des Wjngaerts / van
boben tot onder op den wortel in 't midden
in twee deelen klieben / en schrabben hem hier
ende daer het Maergh uyt / bindt hem wederom
dicht te samen / bekleedt hem met nat Papier /
en legt hem alsoo in d' aerde / so sal de klobent-
heyt wederom te samen wassen / ende de Druy-
ben die hy daer naef sal dragen / en sullen geen
steenen boozt-bzengen. *Democritus.*

Om de Druyven tot op den Voor-somer
aen den wjngaert goedt ende versch
te bewaren.

Grasft neffens den Wjngaert / eenen Put /
die boeten diepe / en twee boeten bzee / legt die
half bol met droogh zand , neemt daer naer de
rancken des Wjngaerts / daer aen de meeste
Druyf-tozssen hangen / legt die boben op het
dzooge zant / bindtse daer in vast / bedecktse met
het boozsz. dzooge zant / stulpt daer naer daer
oer een robbe / op dat den Put den geheelen
winter van den Regen mach bezijdt wesen,
Berrius.

Om de Druyven wel te doen riecken.

Neemt de rancken des Wjngaerts / bedecktse
met eenige welrieckende dingen , ofte legtse in
een welrieckent water , op datse daer mede mach
dooz bzencken / ende de Druyben sullen alsulc.

ken reuck boozt-bjengen / als den reuck des waters was. *Paxamus.*

Om de Druyven van de Wespē te bevrijden.

Neemt Olie van Olijven in etwen mont / spruyt die wederom upt / en beaessent / ofte beblaest hier mede de Druyven / ende oock alle ander Fruyt / ende de Wespē en sullen daer op niet komen. *Democritus.*

Om de Cauwoerden lang, vast en dick te doen wassen.

Neemt het zaedt dat boven naest den steel van de Cauwoerde light, zaeyt dat in goede vette aerde / die wel ghemest is / met het scherpe opwaerts / begietse dickmaels met water. Van noch grooter sullen sy wassen / soo herze als ghy het zaet neemt nyt het midden der Cauwoerden / ende doet als boozen gheseyt is. *Columella.*

Om vroege Cauwoerden, of Comcommers te krijghen.

Neemt een zaedt of twee van Cauwoerden, ofte van Comcommers, plant dat in een Pot of Hoof / die vol vette wel doozmeste aerde is / al eer dattet rijdt is dat men de Comcommers pleegt te zaepen / set hem des daeghs in de Sonne / besproeytse somtijts met water / des nachts soo neemt hem wederom in hups om de honde wille / ende als nu den tijdt is dat men Comcommers / ofte Pompoenen pleeght te zaepen / soo set desen Pot of Hoof in d' aerde / gelijckster aerden / ende laetse boozts wassen. *Quintilius.*

Om

Om Carwoerden ofte Comcommers
te doen wassen van alfulke forme
als't u beliest,

Bindt de Carwoerde als sy noch geheel kleyn
is / in al sulcken Forme van aerde ghebachen
als ghy wilt / laetse daer in wassen ende groot
worden / soo salse worden van alfulcken Forme
ende figure als de Forme van binnen is. Oft
begeert ghy datse geheel langh ende dunne wpt-
wasse / soo steectse / noch geheel kleyn wesende /
in een langhe houten pijspe, ende laetse daer in
voort wassen. *Quantilia.*

Om de Carwoerden purgerende te
doen wassen,

Leght het zaedt te wepche een nacht ende een
dagh in eenige purgerende dingen / gelijk in de
decoctie van Zene-bladers, van Agarico, van
Rhabarber, van Scammonea, ofte in eenighe
andere purgerende Substantie / ende de Car-
woerden sullen een purgerende kracht hebben.
Quantilius

Hoe dat men de Pompoenen be-
waren sal.

Drijsse aan kleyns stukken / giet heet wa-
ter daer op / laetse so staen den gantzen nacht /
leghtse daer naer in scherpe pekels. Men kan
se oock wel lange bewaren / als men se orgens
den eenen balt hanght / ende insonderheyt de
Cetrullen. *Quantilius*, en *Mizaldus*

Om soete Meloenen te krijgen, ende
van goeden reucke.

Als men welriekende Melonen hebben wil /

soo leght het zaedt den heelen winter in drooge Provensche Roosen, ende daer naer als gē die zaepen wilt / drie dagen te boozen in Roos-water. Maer als gē die wel soete begeert / soo leghtse te boozen te wepche in soete melck, met Honigh gemenght. *Florentius.*

Om dat de Artisocken niet distelachtig en worden.

Soo verze als gē begeert dat de Artisocken niet distelachtig noch stekende en worden / soo wijst op eenen Slijp-steen het zaet sijn opperste scherpte af / al eer gē dat zaept. *Verro.*

Om welriekende Artisockente doen wassen.

Leght het zaedt drie dagen te boozen eer gē dat zaept / in eenigh welriekent water, oft in eenigh ander welriekent sop / drooght daer nae het boozsz Zaedt / ende zaepet / ende sijn sullen den smaech ende reuch boozt-bzeugen / gelijk het water daer in dattet te boozen te wepche gelegen heeft : Daerom datse oock na den Laurier-boomrieken sullen / soo verze als gē die met de bladeren van den Laurier-boom te wepche set / oft in een Laurier zaedt sterckt / ende alsoo in d' aerde set. Ende alsoo is 't met alle andere Zaden. *Mizaldus.*

Hoe dat men allerley zaedt van de koude, van den Rijm, ende van de hitte bevrijden sal.

Men sal ober het zaedt een dacrhen ban froo maecken / soo en sal 't van de koude / noch van de hitte beschadicht worden, *Mizaldus.*

Hoe

Hoc dat men het zaedt in der aerden
onbeschadicht houden sal.

Indien g^r't zaedt dat g^r zaepen wilt / booz
eerst een dagh langh in sap van Semper vivi te
wepche leght / soo en sullen dat noch de Vogels /
noch de Mieren / noch de Mupsen / noch eenigh
ander Gewo^rz^mte beschadigen / maer al dat daer
van boozt-komt / sal veel schoonder en beter we-
sen / als van 't zaedt dat daer in niet te wepche
gelegen en heeft. *Africanus.*

Een ander.

Neemt roet uyt de schoorsteen , menght dat
wel onder het zaedt / ende zaep^t dat alsoo te sa-
men onder een. Item / soo leght het zaedt een
nacht te boozen te wepche in sap van Porceleyne.
Mizaldus.

Op dat het zaedt van de Vogels niet en
worde opgeeten.

Leght het zaedt te boozen te wepche in sop
daer in dat Rivier-kreeften gezoden hebben / en
de de Vogels / noch eenigh ander gedierte / en
sal dat aen raechen. Sommige die besproepen
oock met dit sop het uytgewassen Kruidt / om
van alle Gedierte bevizigt te wesen : gelijk ick /
ende meer andere dat wel dusefitmael hebben
versocht. *Mizaldus.*

Om het zaedt van alle verrottinge
te bevrijden.

Menght het zaedt met gestooten bladers
van den Cypres-boom , ende zaep^t dat alsoo in
gemeste aerde / ende het sal van alle verber-
binge

binge bezijdt weesen. Sommige mengen onder het zaedt / gheraspten Yvoor, ofte gheraspten Herts-hoorn : Ofte sy laten 't leggen in water dat daer op gesooden is. *Mixaldus.*

Om te beletten dat het gezacyde van de viervoetighe Beesten, noch van 't gewormte en worde beschadicht.

Neemt thien of twaelf Zee-kreeften, ofte Reyier-kreeften, hoe meer hoe beter / leghtse in een Cobbe met water / steltse in de Lichte / acht daghen langh / ende set daer nae in dit Dop te wepche het Zaedt dat ghy zaeret wilt / acht dagen langh / geeft het Zaedt daer na versche Dop / vier dagen langh / zaeret daer na in d' aerde / ende het gene dat daer van upt komt / en sal niet alleen van alle beesten / maer oock van alle gewormte onbeschadicht blijven. *Mixaldus.*

Het voorleggen van een vruchtbarig oft onvruchtbarigh jaer.

Soo veel aengaet het voorsaygen van een vruchtbarig oft onvruchtbarigh jaer / van alle gezaepde / dat sal men op dese nabolgende maniere weten te ramen : Namelijck / neemt een klepue quantiteyt zaedt van diverse soorten / als / Cerbe / Rogge / Gerste / kool-zaedt / zaeret elck bysonder neffens den anderen / op bysondere plaetsen / 20 ofte 30 dagen bodt de Montsbagen / ende soo verre alst een groote hitte macht / soo besproeptse somtijts / geeft elck gezaepde zaet sijn eegen teken / waer aen men 't selve sal kennen alst upt komt / en neemt acht alst upt komt welke dat alder jeughdighst / oft alder vruchtbaerst

baerst upt komt / en oock op 't geene dat alder-
magerst upt spuyt / want het geene dat alder-
buchtbaerst upt komt / sal dat roekomeude jaer
aldermeest buchtbaer wesen / en alder-obervloes-
digst wasse / maer 't gene alder-magerst en alder-
dunst upt komt / en sal geen profijt wesen daer
van dat jaer te zaepen : Want daer en is niet
waerachtiger / dan dat de boorz. Montz-dagen
het een zaet meer als het ander / 't een jaer meer
als het ander jaer beschadigen dooz hare byan-
dende hitte. *Zoroaster.*

Een ander.

Als ghy wilt weten oft een buchtbaer jaer
sal wesen in alle gezaepde / soo neemt acht op den
Note-boom / soo verze als hy schoon gebloeyt
staet / ende apparentie geeft van veel Noten / soo
sal 't een goet koozn-jaer wesen / maer soo verze
als hy rijcke van bladeren is / en niet van bucht-
ten / so sal 't een sober kooznjaer wesen. *Virilius.*

Van alderley zaedt in 't particulier.

Om het Koorn overvloedigh te
doen wassen.

Nemt Salpeter, ende schuym van Salpe-
ter, stootet te samen wel kleyn / menget
met aerde / en met het gheene dat ghy zaepen
wilt : Ende het koozu sal onbeschadicht blijven.
Africanus.

Om het Meel onbeschadigt te bewaren.

Nemt Koraijn, ende Zout, elck een deel /
3 4 stooter

stootet te samen / maecht hier van met A zijn
ronde ballen / legt die onder het **W**heel / ende het
Wheel en sal niet berderben.

Hoe dat men de Gerste onbeschadigt
bewaren sal.

Neemt drooge Laurier-bladeren, van een
Boom die vruchten draecht / smijt die onder de
Gerste. Item / neemt Assche van Laurier-hout
ende smijt die onder de Gerste: Ofte neemt
Sempervivum, ende Calamintum; beyde ge-
drooght / mengt daer onder Gypsum, ende
smijt dat onder de Gerste. Sommige stellen
eenen pot vol A sijns dichte toe gestopt in 't mid-
den onder de Gerste. *Demageron.*

Om Boonen te bewaren.

Besproept de Boonen met zout-water, ende
sp en sullen niet berderben. *Didymus.*

Om de Boonen tot het zieden bequaem
te maken.

Leght de Boonen een dagh te boozen eer gy
dit zaepen wilt / te wepche in water daer in dat
Salpeter gesmolten is. *Didymus.*

Om groote Cicers te krijgen.

Legt de Cicers die gy wilt zaepen een dagh
ofte twee te wepche / in water daer in dat Salpe-
ter gesmolten is. *Florentius.*

Om goede ende vroege Wicken
te krijgen.

Maecht de Wicken die gy zaepen wilt ou-
der

der hooge Koe-dreck, ende sy sullen seer goet wesen / ende hooghrijp wesen. *Florentius.*

Om groote Wicken te krijgen.

Legtse te boozen te wepche in water daer in dat salpeter gesmolten is, ende zaepse.

Om Erweten ende Boonen bequaem te maken om te zieden.

Als gy die wilt zaepen / soo mengtse met Paerde-mist, ende met Salpeter, soo sullen sy bequaem tot het zieden worden: ofte soo verze als gy in den pot smijt een weynigh mostaertzaedt in 't zieden / soo sullen sy haest murzute worden / van gelijken menght gy oock doeu in 't zieden des bleeschs / dat gy haest murzute hebben wilt. *Democritus.*

Vande Secreten des Houts.

Om alle Hout-werck van den Brant te bevrijden.

Alle Hout-werck dat met Aluyn-water bescrecken is / daer aen en sal den Brandt niet hebben. Ofneemt Spaens-groen, Aluyn, Assche van Loot, menght dat onder de Derswen / daer mede dat gy de Rupsen / Weuren / oft eenigh ander Hout-werck beschilderen wilt / en 't bier en sal daer in niet batten. *Plinius.*

Om alderley Hout op diversche manieren te verwen, voor de Schrijn-werckers.

Neemt des morgens hoogh soo veel versche peerde-stont als gy krijgen kondt / pers daer

Wat de vochtigheyt, en doet dat soo lange eenige dagen achter een tot dat gy deser vochtigheyt genoeg hebt: daer na doet in elke pinte deser vochtigheyt, soo veel Aluyns, en Gomme van Arabien, elke soo veel als een boon groot / en tempert met deser vochtigheyt alsulcken Werck als gy begeert / en in so veel diverse pothens / als gy diverse Werken begeert: Dit albus gedaen wesende / soo legt daer in sulcke stukken hout als gy tot het inleggen van eenigh Schijn-werck begeert te gebruiken / doet daer in leggen eenige dagen / hoe langer / hoe beter dattet de Werck sal aennemen. Ende alsoo doende / salt gy hebben hout om in te leggen / van diverse houten / welker Werken nimmermeer en sullen afgaen. *Alexius.*

Om Ebenhout te maken, gelijk oft alsoo gewassen ware.

Alle hout dat hart / klaer / en wichtigh is / kan tot sojme van Ebben-hout gemaakt worden, gelijk als Eschen-hout / Cedar-hout / Moerbest-hout / ofte Pock-hout / op dese maniere: neemt eenige stukken deses houts / legt se te wepche drie ofte vier dagen langh / in Aluyn-water, stellet op een warme plaetse / op dattet althit wagh warm blijven: daer naer soo ziedet in Olie, daer in dat een hasendoot groot Vitriols en Solfers gesmeten is / een ure langh ofte wepnigh min / want hoe datmen 't langer ziedet / hoe dattet zwarter worden sal / dan al te lange en is ook niet goet / mits dattet daer doo? brandigh / en al te hoet-brighigh worden soude / want ist van passe geworden / soo sal 't uptnemende swart wesen. *Alexius.*

Van

Van de Secreten der Metalen.

Om alle Metalen in Kalck, ende in water te veranderen,

De Metalen worden in Kalck berandert / als men die met zout in 't gloeyende vier lange genoegh houdt staende. Doch worden sy in Kalck berandert met Sterck-water. Ofte men staetse in dunne plaethens / en men menght se met Quicksilver, ende daer naer wijst men se met zout, *Cardanus.*

Om de gecalcineerde Metalen wederom in een Corpus te brengen,

Men setse in een Smelt-kroes / met Tartarum, met Sal-aschali, met Salnitrum, ofte met eenige van dien / ende men geefse goet Smelt-bier / om te smelten / en sy worden alsoo wederom gebracht in haren boezigen staet. Van alst Kalck van Goudt is / soo wordet met Doiren van Eyeren ingeset / en alst van Silber is / soo wordet met Eyer-Wit, en met Tartaro ingeset; oft veel beter met moer van olie. *Cardanus.*

Om alle Metalen te vergulden.

Neemt Salarmeniack, wit Calchantum bant elckx bier ghelijcke deelen / Steen-zout ende Spaens-groen elckx drie deelen / floatet te samen in poeder. Neemt daer naer 't geene ghy vergulden wilt / ende bedecket met dit poeder in een Smelt-kroes / ende houdt het een ure lang / in gloeyend vier, smijtet daer naer te samen in Urine, ende wasschet wel af. *Cardanus en Mizaldus.*

Een ander.

Neemt Vernis een pont / Terpentijn, Lijn-
olie, elck een once / menget wel onder een / en-
de bewaert also tot het gebzucht wort. *Alexius.*

Hoe dat men alderley Medaillen
sal gieten.

Voort eerst soo moetmen gereet hebben / alsul-
ken Savel oft aerde, daer in dat de forme van
de Medaillen mach gebzucht worden : tot wel-
ken eynde / dat wy alhier sullen diversche soor-
ten van aerde / ofte Savel daer in men de Me-
daillen gieten sal / beschryben sullen / op dat soo-
berze men de eene soorte niet en kan gekrijgen /
de andere niet en kome te salieren. Ende men
sal voort eerst weten / dat men elke soorte van
dien sal mogen apart / ofte twee te samen / ofte
ook al-t' samen onder een / sal mogen gebzuc-
ken / want sy sijn al-te-samen seer goed : Het
principaelste deser konsten is / dat de Aerde /
daer in men de Medaillen gieten wil / seer kleyn
ende subtyl weeten moet / ende schier ontastelich /
twidts alle figuren daer in des te reynder gego-
ten worden. Wanneer sy oock subtyl is / soo
wortse in de Doyme hardt / soo dat men daer in
dickmaels achter een gieten mach / sonder de
Doyme te bryken. Om Medaillen van Loet te
gieten / is aerde alderley bequaem / als sy maer
subtyl / en in de Doyme hardt wort ingebzucht.
De eerste Aerde, om alle Metalen daer
in te gieten.

Neemt den steen Smyris daer mede dat alle
wapenen worden geschuurt / ende reyn ge-
maecht / soo veel als noodigh is / stoot hem wel
kleyn /

kleyn / en laet hem gloepen / gelijk wy hier onder noch leeren sullen / maecht hem daer naer nat / gelijk een deech / maecht hier van Dozmen / om Medaillen in te byucken / welke Dozmen men veel jaren kan bewaren / de welke als sy komen te byken / wederom kan stoten / ende gebuycken als boezen / ende de selve mengen onder de naebolghende Meester aerde , ende alsoo doende / worden somtijds de Dozmen aldersubtylste.

De tweede Aerde.

Neemt stucken van Potten , die van Valentische aerde gebaken zijn / daer in dat de Glasgieters hare materie in den oben gesmolten houden : Neemt daer by soo veel stucken van de gemeyne Smelt-kroesen , stootse wel kleyn onder een / daer naer soo wyjstse op een Wyjststeen met water / daer na so gloepet / ende wyjbet , wederom wel kleyn / ende bewaert het alsoo in leren sacrhens / oft in houten kistkens / op dattet niet en kome wech te stupben.

De derde Aerde.

Neemt Oester-schelpen , Eyer-schalen , elcken een / laetse te samen gloepen / stootse ende wyjstse gelijk hier voren is geseydt geweest van de tweede aerde / bewaertse daer naer.

De vierde Aerde.

Neemt hamerslagh , doetet in eenen Smelt-kroes / settet in een gloepend bier / giet daer op scherpen wijn-azijn , latet alsoo acht uren staen in een gloepend bier. Daer nae soo giet wederom

in 't bier / wijt bet daer na op een wijf-steen / ge-
lijck hier boven-geseyt is / en bewaret.

De vijfde Aerde

Neemt Puymsteen, die biermaels achter een
gegloeyt ende biermaels in Azijn is geblijst ghe-
weest een deel / Hamerslag twee deelen / mengt
onder een / ende gloeyt se gelijck boozen is ghe-
sept / stootse mede wijt se eenighe repfen / ende
bwaert se als boozen.

De sesste Aerde.

Neemt Schaeps-beenders, insonderheyt van
het hooft / brandt se / stoot se / ende sif se dat se wel
kleepen sijn / set se daer naer in een pferen Smelt-
kroep soo lange in 't bier / tot dat se wel dooz
gloeyende sijn / doet daer nae by een handbol
Schaepen-roet, mengt wel onder een met een
pfer / op dat het stoet wel met het poeder magh
verbjanden / latet alsoo in 't bier staen een half
uure langh / nemt daer naer van 't bier / stootet
wel kleepen / latet wederom gloeyen / wijt bet met
water / ende gloeyt eenighe repfen achter een /
ende het sal een seer subtyle aerde wesen.

De sevenste Aerde.

Neemt gebjande Zee-schuym, stootet / ende
sifet / ende doet boozts daer mede / gelijck wy
van de Schaeps-beenders geseyt hebben. Men
kan oock dese Sabel maken van een seker aerde
die van Tripoli ghepacht wordt. Stom / upt af-
schen van Wijrancken, upt gebrandt Papier,
upt droogen Paerde-front, dit gebjandt wordt /
Stem / van Ticchel-steen, van Bolus, van
Roode

Roode aerde, ende van meer andere diergelycke die nimmermeer in 't bier en komen te smelten / noch oock geen klossen en komen te maechen / ende alle ingedzucht figuren ontfangert.

De maniere om dese voorschreven Aerden tot alsulcken subtyllygheyt te brengen, dat mensc schier niet voelen kan.

Neemt van de voorschreven Doers / stotse booz eerst ende sisse / stelsse daer naer in een gloepend bier / tot dat se gloepend worden / kuyfse daer naer met water : het welcke alsoo seken repen achteren geschiede wesende / doet daer naer in een verlapden Pot / gietet soo veel water op / dat het bier vingers hooge daer op staet / roeret met een stock wel om / op datet water wel troubel worde / latet een weynigh stille staen / ende gietet daer naer soethens af / in een anderen Pot / giet daer wederom op super water / roeret wederom wel omme als booren / tot dattet troubel worde / gietet daer naer wederom af / by het ander water als booren geseyt is. Ende men sal dit alsoo dickmalis doen / tot dat alle het subtylste des voorschreven Doers / is overgegoeten geweest. Het grofste datter in den eerste Pot overschiet / salmen wederom stooten / als booren geseyt is. Dit alles alsoo gedaen wesende / salmen het water een tyd laten staen sincken / daer naer het voorschreven water soethens boben af gieten / ende het poeder laten droogen / wederom kleyn wrijven ende doorsiften / ende gy sult het poeder soo subtyl hebben alst mogelijk is / het welcke men in eenen besloeten Pot sal bewaren.

Een seker water, het welke men de Meesterse noemt, om dese voorgaande Poeders te mengen ende te tempereren.

Om dese voorgaande Poeders / oft Sabels / te formeren / ende gesoort te wesen / welk vast aen een te houden / ende niet van malhanderen te vallen / so sal men dit nabolgende water / 't welke men de Meesterse noemt / op dese nabolgende maniere bereyden : neemt gemeyn Zout soo veel men wilt / settet daer naer in een verlopden pot / in een vier een geheele ure lanch / ende giet daer op soo veel gemeen waters dattet 4 of 5 bingers daer mede mach bedeckt staen / mengt soo lange op het vier / tot dattet t' eenemaal gesmolten is / gietet daer nae door een linnen doeck ofte latet perfiltrum distileren. Dit is het water daer mede de boorz. aerde / of het poeder sal temperen / gelijk hier onder noch sal geleert worden. In plaetse van dit boorz. water / kanmen oock nemen Eyer-wit dat wel geklopt is tot water / het welk men oock tot dien eynde bewaren sal.

Ende dit Eyer-water, is oock veel bequamer om de poeders vast aen den anderen te doen houden / ende om de Wormen op 't alder reynste te bereyden. Sommige nemen oock Gom-water, het welk so onder het zout-water mengent want als het Eyer-water, oft het Gom-water met het zout-water gemengt is / soo is seer bequaem om de aerde vast aen een te doen houden gelijk de experientie medebringt.

Van alle het gene dat men tot de konste
van het Medaillē gieten, gereedt-
moet hebben.

Alfoo geen goet werck / sonder bequame In-
strumenten en kan volbracht wesen / daerom
willen wy alhier verhalen alle het gene dat men
tot deser Konsten moet gereedt hebben. Na-
melijck vooz eerst goede harde Boskolen, goede
Smelt-kroesen, die van asch-beruwe koleur zijn /
waeyers, Blaefbalken, ofte groote lange pij-
pen om dooz te blasen de buplighepdt die in de
Smelt-kroes ligt. Item / lange lichte tangen,
om de kolen / die boven op den kroes leggen /
daer van te nemen. Perffen, om de Dozmen /
dicht in een te dzuken / daer in dat men het ge-
smolten Metael gieten sal. Harde berdekens /
daer tusschen dat men de Dozmen aen den ande-
ren sal dzuken / om die te heeren / ende te wens-
den / so men wil. Passers, waer mede men de
holligheden der Dozmen mach afmeten / als sy
tegens malkanderen sullen aengelepte worden.
Pensoenkens die op beyde zijden snijvende zijn /
om het goochen / daer dooz het Metael loopen
sal / mach gesupbert ende geopent te worden / oft
eenigh smal mesken, in plaets van die. Item /
twee klepne besemkens, een van Verckens-bor-
stels, ende een van dunne Koker-draet, gelijk
men tot het reynigen der kammen gewoont-
lijck is te gebzuken / daer mede men de Doz-
men / soo wel vooz als na het gieten / mach af-
bozstelen.

De maniere om alle Medaillen

af te gieten.

Neemt vooz eerst de Medaillē die gy dencht
te

de gieten / waſſe wel af met water / daer in dat een wipnigh zours gefmolten is / ende bozſteltſe met de boozſſ befemkens / ende dzooghtſe af met een doech. Daer na ſou neemt het ene deel der Woznen / namelijk de vrouwe, legt die op een Tafel met de zijde daer mede datſe met het ander deel der Woznen moet aen malkanderen geſoeght worden / legt in 't midden der ſchaber twee Medaille met de figure opwaerts. Daer naer ſou neemt van het booz-berepde poeder / bochticht dat met ſou deel van het boozſſ-berepde water / dat men de Meckerſe noemt / booz-wercket daer mede met de handen / dat het recht ſou klam worde / dat het aen malkanderen baſt houde / met deſe Savel boit de Vorme, daer in de Medaille op de Tafel, met de Figure opwaerts gelapt is / duchtſe wel handt met de handen daer in / en ſtichtſe boven af met een Meſ / ofte met eenigh ander Inſtrument: Met dat daer naer het ander deel der Woznen / boit die oock met de boozſchreben Herde / wel hart duchtende / en ſtichtſe ooh boven effen af. Met dat daer naer de Medaille ſoetkens met eenigh ſubtyl Inſtrumenthen upt de Wozne / oft Herde / maar ſou bejre als gy ſiet dat de Medaille / haer Figure niet geheel perfect / in de Herde heeft nagelaten / ſo duchtſe in ſſchen twee Berdekens, in een perſe, op datſe haer Figure in de Herde wel perfect mach induchten.

Maecht daer naer in de boozſchreben ingedrukte Herde / met een Meſ een gaetjen / ont daer dzoog het gefmolten Martſel in de Wozne te gieten / ſet de Wozne daer naer tegens het vier / op datſe wel mach dzoog dzoogen. En

de als gij nu eenigh Metael daer in wilt gieten /
 soo set de Doyme tusschen twee wollen Lap-
 pen, in een liggende perle, sachthens toe-
 gedrucke: Stet daer naer het gesmolten Me-
 tael daer in / het is koper / Silber / ofte wat
 het is / dan soo verze als 't Tin is / soo doet
 eerst een honderste deel Antimonie, ende subli-
 maets in / daer dooz woxtet een wepnigh beter
 loopende / ende oock wat harder. Als nu de
 Doyme koudt geworden is / soo neemt de Me-
 daille behendigh daer uyt ende bewaertse. Van
 niet sal afhier onthouden / dat men elke repse /
 al eer men het Metael daer inne wilt gieten /
 dooz eerst de Doyme inwendigh sal berooken
 met Cattoene wiecken, die met Olie, ende
 met Terpentijn bet gemaccht / ende aengeste-
 ken worden: Doozts affmen bebindt / dat de
 Doymen noch niet al te seer verbruht en zijn /
 ende noch bequemt om daer in gegoten te wor-
 den / soo salmense ergens op een drooge plaetse
 bewaren. Naer soo verze als men die niet meer
 en soude mogen gebruiken / soo salmense we-
 derom stooten / wrijven / ende siften gelijk hier
 oben verhaelt is / ende dese Nerde sal alsdan be-
 ter wesen / als sy te voozen was. Men sal oock
 de Medaillen / 't is datse nieuw oft antijk zijn /
 op-zieden / gelijk wy hier onder noch leeren stil-
 len / 't en waere datse van Tin gegoten waren.

Een water om alle Medaillen, ende an-
 dre Silver-werck wit te zieden, ende klaer
 te maccken.

Neemt de Medaillen oft eenigh ander stuck
 wercks dat gij wit ende reyn hebben wilt / leg-
 get

get op gloeyende kolen, keeret ende wendet
 soo lauge tot dattet asch-berwigh woerde / bozste-
 let daer naer af met een Bozstelken van koper-
 dziet / ende als het nu wel afgebozstelt is / soo
 legget in dit nabolgende water : Neemt zout
 water soo veel noodigh is / gemeen zout een
 handt bol / Wijn-steen ende Aluyn soo veel noo-
 digh is / mengget te samen / ende laet het zieden
 in een berloppen Pot / ende soo berze als het
 stuck-wercks van kopers is / ende wit gewor-
 den is / soo neemt dunne Silvere plaetkens, het
 gewichte van een half loot / Salarmeriac au-
 derhalf ounce / Salpeter derdehalf dzagme / men-
 get te samen ende settet in gloeyende kolen / ge-
 decht met een deksel dat in 't midden een gat
 heeft / soo lange tot dat alle de dampen verblogen
 zijn / laetet daer naer kout worden / en stootet
 kleyn tot poeders. Als gij nu van dit poeder
 gebuyken wilt / soo neemt een ounce deses poe-
 ders / ende doet dat in het water / ende ziedet te
 samen soo lange men een ep zieden soude / en-
 de leghet de Medaillen / ofte 't geene dattet is /
 daer in. Dit gedaen wesende / soo gietet te sa-
 men met water met al / in een ketel lauts wa-
 ters / ende wijft het stuck-wercks seer wel met
 het poeder dat'er in den gront gesonken is /
 ende wasschet daer naer met kout water af /
 ende drooget wel.

Kan

*Van de Secreten der Metalen in't
particulier.*

Hoe dat men het Quicksilver sal conge-
leren, oft hart maken, door den reuck van
eenigh Metael.

Het Quicksilver wordt dooz den reuck des
Loots aldus ghecongeleert: Smeltet
Loot, gietet ergens in een puthen / ende alst
nu begint koudt te worden / soo steecht daer in
een plomp stoccken / ende daer ghy dat opt-
trecht / giet daer in u Quicksilver / ende het sal
strack congeleren. *Joannes Baptista Porta.*

Hoe dat men Quicksilver door een seker
Olie sal congeleren,

Men sal maechen een Kroesken van Silver,
van Auripigment, ende van Geel-koper, met
een deksel daer op / datter dicht op sluyt / doet
dat bol Quicksilver / en luteert den kroes wel
dicht toe, met Eyer-wit, ofte met Spiegel-harst,
ende hanght hem in een pot / die bol lijn-olie is /
ende later alsoo ses uren langh zieden / neemt het
Quicksilver daer weder upt / -ende dzucht het
dooz een Leer / ende al watter niet en is ge-
congeleert / dat laet wederom zieden als booren.
Joannes Baptista Porta.

Om het Quicksilver te bereyden, ende te
harden dat het onder den hamer sal mogen ver-
wrocht worden, waer van dat tot Weenen
ende tot Nieuw-stadt, diversche
Beelden gemaect zijn.

Smelt Loot, ende giet het in eenen Pot /
dzucht

Drucht daer in een rondt steentien / op datter een
 ront putken in blijven mach / decht dat met een
 doercken / daer op leght het Quicksilver / ende
 laet het alsoo onder de warme asche legghen tot
 dat het hardt geworden is; Drecht het daer naer
 in stuckshans / ende smidt die in den scherpen
 Wijn-azijn, ziedt het een quartier-uurs / ende
 alsoo sal het worden geboedt: dit ghebaen wer-
 sende / soo doet daer by twee draghmen Salar-
 meniac, een pinte Azijn, latet soo staen in
 een Pot dicht toegestopt / acht dagen langh /
 op dat den Azijn het Quicksilver / sijn doofheyt
 benemen mach: doet daer naer het Quicksilver
 in een Kroes wel dicht toe gelsteert / set het
 alsoo in 't vier tot dat het allencxkens komt te
 gloepen / ende sijn kort-breghtheyt komt te ber-
 liesen. Daer naer soo hanght het Quicksilver
 in een pot / waer van den groent met Solfer be-
 kret is / laet hem allencxkens heet worden, ende
 het Quicksilver den roock des Solfers ontfan-
 gen / ende doet dit alle maenden eens / ende het
 Quicksilver sal smesbaer wesen onder de hamer.
 Was Keyfers Fredetick Alchimisten Willem, en-
 de Marten.

Om van Loot Quicksilver te maken.

Neemt du geslagen Loot, doetet in een
 Glas met lagen zouts tusschen bedden / decket
 dicht toe / ende settet alsoo negen dagen onder
 der aerden / ende op sulter Quicksilver in bin-
 den. *Fullopis.*

Om het Quicksilver uyt den Lichame te trecken.

Bestrijkt u Lichaem naer het baden / met
 olie

olie van Solfer *Hokerius*. **N**em / neemt een gouden Penningh in twee mont / laet hem ober ende weder ober gaen een goeden tijdt lang met twee tonge / ende hy sal het Quicksilver datter in 't **N**ichhaem is ghescecken / daer upt trecken / soo dat den Penning geheel wit van het Quicksilver worden sal. *Lernius*.

Om Quicksilver uyt Loot te trecken.

Nem Vissel van Loot, ende giet daer op Brandewijn, die drie ofte viermael is overgehaelt geweest / doet daer by een wepnigh Wijnsteens, ende een wepnigh Zouts, stop den Pot dicht toe / en laet hem alsoo een gantsche maent in Perde-mist staen / neemt hem daer naer upt / doet hem daer naer in een glazen Retorte, leght hier daer onder / latet distileren / ende gy sult het Quicksilver met klepne druppelkens daer upt sien distileren / dit siende / geeft hem wat meer biers / ende ontfangt hem. **O**ft gebruycht dese nabolgende maniere die lichter is : **N**emt een aerden pot, die onder doorgaet is met klepne gaetkens / set hem met syuen bodem in een andere Pot / ende lutertse wel dicht toe / set hem alsoo in d' aerde in een Put / ende volt hem half vol van boben met levende Kalck, tredt de aerde van alle kanten dicht daer ront om aen den Pot die in de aerde staet / ende op de Kalck soo giet een deel Vissel van Loot, ende volt hem boort met Kalck, datter gebijt loot tusschen beyde te liggen komt / giet daer boorts op Kinder pisse, op dat hy komt te branden / leght een deksel daer op / lutert wel dicht toe / stoockt gebiedt hier daer boben op een gantschen dag langh /

langh / soo sal het Quicksilver dooz het gewelt des viers / onder dooz de gaethens druppen / in de onderste Pot / ontrent soo veel als het sesste deels des Loots was. *Parca.*

Hoe men het Poeder Precipitaet van Quicksilver maecken sal.

Neemt vier oncen Quicksilver, doet het in een schey-glas, giet daer op vier oncen van het beste sterck-water, set het glas op warme asche tot dat het Quicksilver ten deele in witte Malch gecalcineert sal wesen / set daer naer het Glas op heet Zand, latet sterck-water daer npt distilleeren / tot dat het poeder op den gront droogh leggen blijft / doet het daer naer in een smelt-kroes / ende set het alsoo te calcineeren in gloeyende Koolen / tot dat het volkomen rood worde: Ofte doet het in een berlopede aerden panneken, giet daer op gerectificeerden Brandewijn, laet het aensteken ende uptbriyden / giet wederom anderen Brandewijn daer op / ende dat soo lange tot dat het volkomen rood geworden is; wasschet het daer na af met Rooswater, ende laet het daer naer droogen. *Ander-naem.*

Hoe dat men een goed Scheyd-water sal maken, om Gout ende Silver van mal-kandoren te scheyden.

Neemt Salis-perre acht oncen / Vitriol, vier oncen / Silver een once / stootet te samen onder een / en distilleert een sterck water daer upt. Als gy nu daer van gebuycken wilt / soo leght het silver en gout daer onder den anderen vermengt is / oft het vergulde silver / daer in / alst we dun-
nchens

nekens in plaethens geslagen is / en het silber sal
in water solveren / en het gout in swarte poeder
op den gront komen te sincken. *Fallopus.*

Een ander.

Neemt Salpeter een deel / Ajuyn drie deel /
Zant een half deel / menget onder een / en distil-
leert een sterck water daer upt / het eerste wa-
ter datter upt komt / dat bewaert alleen / maer
als gy siet dat de glazen-klobe begint geelach-
ticht te worden / so geeft hem sterker bier / en het
water datter boozs volght dat is het sterckste :
Neemt een wepnigh van dit water / doet daer in
twaelf greynkens silbers / ende setter soo lange
op warme asschen / tot dat het silber gesolbeert
is / op den grondt in een wit poeder / het welck
daer upt genomen wesende / soo giet dit water
wederom op het water daer van dat gy 't ge-
nomen hadt / de welke oock als sulcken poeder in
den gront sal setten / welke poeder daer upt ge-
nomen wesende / so sal het boozs water een be-
sondere kracht hebben / om alle Metalen te sol-
veren / uptgenouen het gout. *Cardanus.*

Om het Gout van Silver te scheyden.

Bestrijckt het berguld met oly van Lijnzaet /
en strop daer op een poeder gemaect van A-
luyn, ende van Salarmoniack, maket wel heet
en blusschet in water / en 't gout sal in den gront
komen te sincken. *Mizaldus.*

Om her Goudt sijn verloren koleur we-
derom te doen krijgen.

Neemt Salarmoniack, Calchantum, Sal-
K pet. r

perer/ en poeder van Ticchels, maecht met kinderpisse een paphen daer van / bestrycht hier mede u goudt / ende legget also onder de gloepende holen / Ofte neemt Wijnsteen, Spaens-groen, ende Salarmeniack, giet azijn daer op / en latet te samen soo langh zieden / tot dat het goudt sijn boozige hokleur sal weder hebben gekregen.
Mixaldus.

Een Sement om het gout te suyveren.

Neemt gepoeperde Tichelsteen, en gestooten zout, elck een deel / maket nat met Azijn, ende volt hier mede den kroes tot op de helft / leght daer op dun geslagen goudt / stroopt wederom het poeder daer op / ende daer op wederom geslagen gont / *stratum, superstratum*, tot dat den kroes vol is / luteert hem dicht toe, op dat de damp daer upt niet en vliege / set also den kroes in een wintoven / op een steen / en geeft hem 24 uren lanck goet bier / en het gout sal wel gesuybert wesen.
Uyt een geschreven Boeck.

Hoe dat men het Koper sal branden.

Neemt root Koper, ende Antimonium, elck een beel / settet te samen te smelten in een smelt-kroes / alst beyde te samen gesmolten is / soo slijtter wederom by soo veel Antimonie alffer alreede by is / ende giet het daer naer op een steen / op dattet daer mach hout worden / neemt daer naer twee Ticchel-steenen die wat upt-geholt zijn / op dat tusschen deser beyden het plat gegoten koper legger mach: leght dat gegoten koper tusschen beyden / ende bindtse stijf te samen met Iserdraet, ende bekleedtse met Luto, droogh wesende / soo leghtse in een Glasoven /

oben / een geheel wecke langh / op dat het Koper wel door byanden mach / en alsoo daer naer mach bewaert worden. *Jaannes Baptista Porta.*

Om het Koper haest te doen smelten.

Settet koper in een Smelt-kroes te smelten / endoeter by eenige stukken van een Peertsvoet. *Mizaldus.*

Om Koper groen te maken.

Neemt gevijlt Koper soo veel als 't u belieft / maecht dat nat met oude pisse, ende met Salarmeniack, legget alsoo te droogen in een platte schotel / ende droogh wessende / soo maket wederom bochtigh / ende herneemt dat so dickmaels / tot dat ghy koper-groens genoeg hebt Uyt een Duytsch geschreven Boeck.

Op een ander maniere.

Neemt Koperse platen, bestrijckse niet honig, ende bestrooptse daer naer niet gebrandt Zout, hangse als dan boven op scherpe Azijs, in Peerdemist, beertien dagen langh. Uyt een Duytsch Boeck.

Een ander.

Ofte neemt effen geslepen Koperse platen; neemt daer naer Vitri met Urine te samen, geselwoken / bestrijck hier mede de platen / ende drooghtse in de Sonne / leghtse daer naer in een aerden Pot / stelt hem in een goet hier / twee uren langh: neemt somtijts het decksel af / ende neemt acht op den damp die daer uyt blyegt / ende als hy swart is / soo neemt den Pot uyt den hiere / ende laet hem koude worden / neemt de

Kopere platen upt / bzeekise met de handen in
 stücken / ende die niet bzeeken en willen / daer
 mede doet wederom als boozen tot dat mensse
 stooten mach. Dit aldus geschiedt wesende / so
 wasschet poeder met warm water / ende als de
 Materie te gronde gegaen is / soo giet het wa-
 ter daer af / ende dzooget wel : Neemt een pont
 deses poeders , gestooten Wijnsteen , twee on-
 cen / stootet wel onder een / ende latet dzoogen
 doeter wederom in den boozigen Pot / stellet
 in heete Kolen / soo lange tot datter eenen groe-
 nen roock upt gaet. Laet den Pot houdt wor-
 den / ende het sal al te samen in koper-groen ver-
 andert werden. Uyt een Duytsch Boeck.

Om het Koper een Goude koleur te geeven.

Neemt roet koper , en Calamijn-steen , elck
 een half once / Tutia , twee dragmen / latet ko-
 per gloeyend worden / blusschet tweemaal naer
 den anderen / ende doet oock alsoo met den Ka-
 lamijnsteen , ende met de Tutia. Neemt van
 des gesmolten Kopers een half once / doet daer
 by een once Honichs , latet te samen staen zieden
 tot dat den Honich swart wordt / ende wel dzoog-
 ge / dat men hem mach stooten / daer naer soo la-
 tet met Honich , met den Calamijnsteen , ende
 met de Tutia te samen gestooten / op-zieden / tot
 dattet Koper smelt. Uyt een Duytsch Boeck.

Om Koper wit te maken.

Neemt Sublimaer , Salarmeniack , elck soo
 veel noodigh is / latet te samen in Azijn zieden /
 blust daer in het gloeyende Koper, *Salopist.*

Om

Om het Koper soo soet te maken als silver.

Neemt gebrandt Koper, smelt het in een smelt-kroeg met Borax, blust het daer naer in Lijn-olie, en legt het op een Aembeldt / slaet het allens kens plat / smelt het wederom / en blust het wederom in Lijn-olie, en doet alsoo biermaels of bishmaels achter een 3 ende dit is seer fijn Koper / om by het Goudt te boegen / ende soo soet als Silber / ende men mach noch eens soo beel daer by doen / als van het gemeyne Koper / ende het Goudt salder schoonder mede wesen / als met ander Kopper. *Raymundus Suilius.*

Van de Secreten des Yfers.

Om Yfer te vergulden.

Nemt anderhalf pinte waters, Aluyn twee oncen / Vitriol, een once / Spaens-groen een Draghme / Salgemme drie oncen / Orpigment een once / mengt al ouder een / ende ziedet te samen : alst begint te zieden / soo doeter Wijn-steen by van den moer des Wijns, gemeyn zout een half once / latet te samen zieden / neemt daer naer van den biere / bestrijcht hier mede het Yfer / maket daer naer heet in 't bier / ende wyjbet wel. *Alexius.*

Een andet.

Neemt Lijn-olie drie oncen / Wijnsteen twee oncen / Doyre van Eyers hart gezoden / twee oncen / Aloë een once / Saffraen bish grepn / wortel van Curcuma twee grepn / latet een wepnigh

te samen zieden in een Pot / ende daer sal een olie upt worden om Yfer daer mede te vermen. Zoo berze als dese specien met de olie / niet wel bedecht en woede / soo doeter meer by. *Alexius.*

Om Yfer murwe te maken.

Het Yfer wordt weeck / als men dat blinscht in sap van Boonen, oft in sap van Malve, *Cardanus.*

Om het roest uyt het Yfer te krijgen.

Bestrijct dat met olie van Wijnsteen. Het welke oock de plecken des Aengesichts wegh neemt als men dat daer op strijct. *Albertus.*

Om alle Yfer, soo hart te maken datter geen ander Yfer in snijden en kan.

Distilleert eenen goeden deel Pierwormen, Distilleert oock bysonder / Rapen, ende Pepoenwortels, menges byde dese waters te samen / ban elck een deel / maecht in dit water het Yfer nat / troeckmaels met den anderen / ende het sal heel hardt worden. *Nastradans.*

Hoe dat men Yfer hart maken ende wederom weeck maken sal.

Neemt yfer-kruyt met de bladers, en met de stelen, stootet v' eenemtel tot Moes / dyncht het sap daer upt / ende bewaret: Als gp nu pfer harden wilt / neemt soo veel Mansuryne daer by / laet het pfer niet al te heet worden / stootet dan in dese mengelinge / soo diep als gp't hart begeert te hebben / ende laet de hitte by hem selven obergaan / ende doet dit soo dickmaels /

maels / tot dattet gout-gele pleckens krijght.
 Als gy dat wederom weeck begeert te hebben /
 soo neemt het water dat men op het Menschen-
 bloedt vindt , maecht het yser wel heet / ende
 strijcht daer op van dit water met een phym-
 ken / soo lange als 't noch heet is / ende het sal
 wederom weeck worden.

Een ander, om Yser weeck te maken.

Neemt geschuymden Honigh , ende herfche
 Bocks-pisse, Aluyn, Borax, Boom-olie, ende
 Zout, mengt dit al wel onder een / ende blus-
 schet daer in het Yser.

Een ander, als een yser al te hart is, ende
 een weynigh weecker begeert.

Het Yser dat al te hart is / sult gy ober het
 bier houden / tot dattet wel heet is / neemt daer
 nae Offen-roet, ende strijcht dat daer op / latet
 ober het bier daer in droogen / ende het en sal
 soo seer hart niet meer wesen.

Een ander, om Yser weeck te maken.

Schaeft een Hoorn, op een Weer / doet daer
 by Salarneniack, giet daer op wat Maps-pisse,
 gelt het Yser daer in / ende laet het Weer daer
 van verbranden / ende het en sal niet meer so
 hart wesen.

Om Yser weeck ende tae y to maken op
 een ander maniere.

Neemt Camille-bloemen een dert / Oye-
 vaers-dreck, ende Yser-kruyt, van elck oock
 een deel / doet het in een Ket met heet water,
 stont

stopt den Pot dicht toe / latet wel zieden onder een / ende blust hier in het IJser.

Hoe dat men het Stael sal harden.

De eerste maniere is / dat men het Stael in houdt water blusschet / ende als de snede blaewt is / soo heeft het sijn rechte hardighendt.

Om Stael hart, ende snijdende te maken.

Neemt bladers van Ossen-tonge , met den woxtel / ziedet die met water / ende bluscht hier in het Stael.

Maen kan oock wel het Stael harden / in Mostaert die met Azijn gemaccht is.

Atem / neemt Menschen-hayr , ziedet in water tot dattet root woxt / ende bluscht hier in het Stael.

Atem / neemt Sap van Radijs, ende Harst, elchs even veel / en blusschet hier in het Stael.

Atem / neemt Vernis, Draken-bloedt, geschaefden Hoorn, half soo veel Zouts, Sap uyt de Pierwormen geperst, Sap van Radijs, Ossen-roet, ende Yser-kruyt, menget al onder een / ende bluscht hier in het Stael.

Het helpt oock seer tot het harden van IJser / ende Stael / dat al wat gy hardt maken wilt / te voogen reyn / supber / ende wel blinckende schoon zy.

Om te beletten dat het gene gy harden wilt, niet en komt tesplijten.

Soo neemt Ossenroet, smelt dat / ende gietet in een Pot met kout water, stercht sachthens het gene dat gy harden wilt / doorz het Ossenroet

roet in het water, op dattet hem booz-eerst in 't
 Ossen-roet / daer naer in het koude water homt
 te harden

Om Vijlen hardt te maken.

De Vijlen sal men in Lijn-olie harden / oft
 in Bocks-bloedt.

Een hardinge voor de Strijd-hammers
 ende diergelijcke,

Neemt Radijs, Meerretigh, Pietwormen i
 bocks-bloedt, stotet al onder een / slijpt utwo
 Wapen / ende hardet die daer in.

Item / neemt sap van Rapen, ende blusschet
 daer in alderley Wapenen die op hardt hebben
 wilt.

Een hardinge die alle dingen door-
 houwen kan,

Neemt flecken met haere huyskens, distil-
 leert daer upt een water / ende blusschet in die
 water al wat op seer hardt hebben wilt / naer
 dat op 't te boozen met gewezen zant, ende
 met Solfer sult bestropt hebben.

Een ander goede hardinge.

Neemt koude Mans uryne, sap van Yser-
 kruyd, van elchs eben veel / roert dat wel onder
 een / ende blusschet hier in al wat op hardt be-
 geert te hebben / latet elke repse van hem selven
 houdt worden / ende doet dit soo lange / tot dat
 het gout-geele pleckens kright.

Hoe dat men het Stael so week kan maken, dat men daer in sal mogen snijden.

Maecht een Looge van Wee-assen, ende van ongeblusten Kalck, van elckx eben veel lastsc twee uren langh dooz loopen: In dese Looge laet het Stael 14 dagen langh liggen / ende als gij dat soo hardt wilt hebben / als het tebooren was / soo leght dat in kout water,

Een ander.

Neemt Salarmeniak, ongeblusten Kalck, van elckx eben veel / Venetische Zoep, een weynigh meer als dese beyde / wrybet al wel onder een / set het Stael hier mede in / ende borstigt met Azijn, ende latet drie ofte vier stonden staen / ten lanchsten / siedet daer naer sachtens op. Hier mede kan men alle klepne stuckkens weech maken. Maer dooz groote stucken moet gij aldus doen: neemt koedreck met Azijn gemengt / ende leght u Stael daer in / gelijck boven geseyt is.

Een ander.

Neemt Zout ende Wijnsteen, van elckx eben veel / mengt dat onder een / bestrygt hier mede u Stael wel dick / bekleedt met Leem, latet alsoo twee uren langh in hier liggen / ende daer naer van hem selven kout wryben.

Een ander.

Neemt Zeepe, ongeblusten Kalck, van elckx eben veel / Salarmeniak, het minste deel / maecht hier van een deegh / bestrygt hier mede u Stael / bekleed

bekleedet boozts met Leem, ende latet daer mede wel dooz-gloepen.

Nu volgt hier hoe dat men fouderen sal,
ende voor eerst, hoe dat men Yfer
kout fouderen sal,

Nemt twee loodt Salarmeniack, twee loot Zobts, twee loot ghecalcineerden Wijn-steen, twee loot Klock-spijse, sef loot Spies-glas, stoot dit al wel onder een seer kleyn / ziftet / ende doetet in een Eijnen-doech / ende bekleedet een vingor dick met een wel bereyde Leem, of Luto Sapientie, latet wel dooz-droogen / legget daer naer in een Smelt-kroes / stolpt noch eenen anderen boven daer op / settet alsoo sachthens in een kool vier / latet allencxkens heet worden / allencxkens vermeerde rende / tot dat den boozschreben bal gloepende wordt / ende te samen loopen mach / latet daer naer kout worden / byhet op / stootet ende wyfhet tot een seer kleyne poeder. **Als** ge nu yet fouderen wilt / soo legget op een Bert / met hende de boogen by een / soo dicht alst mogelijck is / maer legte booz eerst een Dampier onder / ende stroopte van dit boozschreben poeder tusschen / ende hebben op de boogen / waechter aldan rontom een pameken met Leem / boven open / aldan soo neemt Dorer. Daet hem in warmen wijn, op dat hy daer inne mach koment te smelten / srijchts van desen Wijn met een pluycken op dat poeder / soo sal 't beginnen te zieden / ende alst niet meer en ziedt / soo ist geheel / ende de matrix die daer op blijft / die moet ge afflijffen /

want sy is soo hardt / datse haer niet en late
Dijlen.

Hoe datmen warm ofte heet sal
fouderen.

Neemt Gom water ende gestooten krijt,
maecht een deeghsken daer upt / strijcht dat
oer de Doegen / ende krabt dan het Deeghs-
ken daer van daer op soudeeren wilt / maer niet
daer neffens / ende bestrijcht de Doegen die op
te samen wilt souderen / met Zeepe / houdt als
dan een gloepende kole daer tegen / soo sal het
stracks smelten / wasschet als dan het Deeghs-
ken van 't soudeerfel af.

Hoe datmen Koper souderen sal.

Neemt een loot Kopers, anderhalffoot Ar-
senicum album, laet het Koper smelten / ber-
deypt den Arsenicum in twee deelen / werpt een
deel daer in / roeret onder een / smijt daer na het
ander-deel oock daer in / gietet dan op eenen
steen / ende slaet het dunne.

Hoe datmen Geel-koper souderen sal.

Dijt het Geel-koper wel kleyn / doet daer
op geschabden Borax.

Om Yfer te souderen.

Dijt de Doegen des Yfers wel effen tegens
malkanderen / leggse als dan in gloepende kole
len / ende werpt daer op Venetsch Glas, soo
sal 't souderen.

Hoe datmen een Poeder sal maken om alle Metael smeltende, ende weeck te maecten.

Neemt hier deel Spies-glas, smout van Glas en Zout elcx een deel / stootet al wel onder een / ende neemt des Poeders drie deel / ende der Metalen een deel / ende smeltet.

Een ander, om alderley Erts te doen smelten.

Neemt gestooten Zout, Wijnsteen, Salpeter, smout van Glas, Aschen van Wijn-gaert-rancken, oft Aschen van Wijn-moor, ende ongeblusten Kalck, stootet wel kleyn / ende werpt dat op het Erts.

Een ander.

Neemt twee loot ongeblusten Kalck, drie loot Asch van Wijn-rancken, ofte van Wijn-moor, hier loot Wee-asch, ses loot Boken-asch, mengt wel onder een / giet water daer op / ende latet 14 dagen alsoe staen / op datter een looge upt woerde / gietse doot / maecht u Erts gloepende / ende blusschet daer in / stootet daer naer kleyn / wasschet / latet doogen / ende smeltet.

Hoe datmen op Stael, op Yser, oft op eenige Wapenen sal etzen.

Neemt een deel gestooten Linde-kolen, twee deel Vitriol, twee deel Salarmeniack, stootet al wel onder een met Azijn, dattet zo gelijck een dich papken: Als gij nu wilt etzen / soo beschrijft op het gene dat gij wilt etzen / te booren / met

met Menie die met Lijn-oli getempert is / latet
 Dzoogen / doeter van dit deegh op / de dichte van
 een klepne binger / ende neemt acht / dat hoe
 warmer / hoe eer dattet komt te etzen / maer siet
 toe dat gy het niet en verbrandt / ende alst wel
 Dzoogh is / soo doet het Poeder daer van.

Oste neemt twee deel Spaens-groen , ende
 een deel gemeyn Zouts , stootet te samen met
 Azijn , ende doet als boven is gesepdt Oste
 neemt Vitriol , Aluyn , Zout , Salarmeniack ,
 Azijn ende Linde-kolen , ende doet als boven
 gesepdt is. Oste neemt twee deel Vitriol , een
 deel Salarmeniack , wijt het te samen op een steen
 met Urine , ende legt dat daer op gelijk bo-
 ven verhaelt is / dan gy moetet hout opleggen /
 ende vier ofte vijf uren in een kelder setten.

Een ander maniere, om met water

te etzen.

Neemt Spaens-groen , Mercurium subli-
 matum , Vitriol ende Aluyn , van elck een
 deel / stootet al wel klein / doetet in een Glas /
 latet eenen halven dagh langh staen / roeret
 dickmaels om / beschrijft het gene dat gy wilt
 etzen / met Wasch , ofte met Looet-geel , ende
 met Lijn-olie vermenget / ofte Menie met
 Lijn-olie , stryckt dat water boven daer op /
 latet een halven dagh langh staen / wilt gy 't
 dan seer diep hebben / soo latet des te langer
 staen. aldaer soo verze als gy eenigh schijft /
 ofte eenigh Beeldt-werck / daer in etzet / soo
 bestryckt het Water / ofte Stael geheel dunne met
 Wasch , schijft met eenen Pijem in het Wasch /
 tot op den gront / stryckt het water daer op / en-
 de

De het sal daer in eten: Ofte legt Mercurium sublimarum op het schijft / dat gij met de priem geschreven hebt / giet Azijn daer op / ende latet een halfuur staen.

Een ander ende scherper etzinge.

Neemt een loot Spaens-groen, een half loot Pluym-aluyn, een half loot Salarmoniack, een half loot Wijnsteen, een half loot Vitrof, een half loot gemeyn Zout, al te samen wel kleyn gestoten / giet daer op scherpen Azijn. latet een uer staen / ende beschijft het gene dat gij etzen wilt met Lijn-olie, ende met Loot-geel, latet d'voogh worden / maect het voorschreven water heet in een verlonde panne / stellet op 't vier / sta houdt het IJser of Stael / dat gij etzen wilt daer ober / giet dan dit heete water daer op met een Lepel dattet wederom in de panne loopt / doet dit aldus het vierendeel van een uer langh / dit alles also geschiedt wesen / so wrijvet af met Afschon, ofte met ongeblusten Kalck, siet oock wel toe / dat het gene dat gij etzet, ober al daer 't behoort / met Loot-geel bestreken zij.

Hoe datmen Gout, ende Silver-verwen, op alderley Metaal sal maeken, ende voor eerst, hoe dat men een Gout-gront, ofte Silvergront op Yser, op Klocken, op steenwerck, &c. leggen sal, die van het water niet en sal komen af te gaen.

N Neemt een deel Oiers / ende het derde deel Menie, het vierde deel Boli Armeni, ende soo veel gehanden Wijns, wrijvet af onder een met Lijn-olie, en wrijft daer onder Geelen Amber

ber, soo groot als een hasenote / ende ten leste
 drie ofte vier dzuppelen Vernis, ende soo verz
 als de verwe te dick is / soo wrijft meer Lijn-
 olie daer onder / neemt daer naer van den steen /
 drijbet door een Stremijn, ende het moet soo
 dick sijn als honigh / strijcket warm daer op dat
 gy wilt / latet droogh worden / ende het houdt
 oft het Silber daer op,

Een Gout-verwe op Silver, op Tin
 op Koper, &c.

Neemt een kleyn berlopt Potken / ende doet
 daer in ses loot Lin-olie, een loot Mastick,
 een loot Aloëpatica Citrina, stoots beyde wel
 kleyn tot poeder / ende doet dat oock in de Olie,
 welft een ander Potken daer ober / dat even soo
 groot is / ende dat ondet in den bodem een gat
 heeft / bestrijckt de Potkens wel met goeden be-
 renden Luto, aldaer is op malkanderen staen /
 oft op malkanderen geboeght staen / steecht bo-
 ven in 't gaetken een stoccken / gelijk een spa-
 telken / op datmen 't daer mede mach roeren /
 ende later zieden gelijk Schilder-verniss : en al-
 wat gy daer mede wilt bergulden dat moet te-
 booren glat / ende blinckende wesen / strijckt dan-
 dese verzuw daer op / latet in de Sonne droogh
 worden / is al te dun opgestreken / soo strijckter
 meer op / tot u dunckt dat het genoeg is,

Een ander.

Neemt Vernis, geelen Amber, ende Aluyn
 stootet beyde seer wel / neemt daer toe Vernis,
 en Lijn-olie, ziedet al 't samen in een berloppen
 pot / op hete kolen / op dattet wel onder een mach
 komen

komen te smelten / versoeket op een mes / ist al te dick / soo doeter wat meer Lijn-olie in / en ist al te dun soo doeter meer Aluyns in.

Een ander.

Neemt een loot Aloë, een loot Ambre, stootet beyde wel onder een / settet op heete kolen in een verlopen Pot / in 't eerste niet al te heet / alst nu al te samen gesmolten is / soo giet ziedende Olie daer op / roert het wel dooz een met een houten Spatula / latet hout worden / en zijget dooz een doech.

Een ander.

Neemt een loot Boli-armeni, een loot witte Gomme, latet te samen smelten op een kool bier / doet daer in twee loot Lijn-olie, ende als gy siet dattet tusschen de vingers rechachtigh is / soo ist genoegh.

Een Goudt-verwe op Tin.

Neemt soo veel Lijn-olie als u belieft / die te boozen op 't bier wel afgeschuymt geweest is / doet daer in Amber ende Aloë, van elck een beel / stootet wel onder een / ende mengt wel op 't bier onder de Olie, tot dattet dick genoegh is / neemt als dan van den biere / ende settet dicht toegestopt onder der Aerden / drie dagen lang / en al wat gy hier mede op Tin stricht / dat krijcht een Goudt-verwe.

Om Koper te besilveren.

Neemt Wijnsteen, Aluyn, ende Zout, doet daer in een bladeken Silvers. oft twee / wrij-

bet oock wel daer mede / doetet dan in een ber-
lopden pot / giet water daer op / ende werpt het
Roep daer in / ende bozstelet wel af / soo kondt
gy sien wanneer 't genoegh is.

Om Stael, oft Yfer te vergulden.

Neemt een deel Wijnsteens, half soo veel Sa-
larmeniacks, ende soo veel spaens-groen, een
woepnigh Zouts, ziedet in witten Wijn, strijcket
op geslepen Stael / of Yfer / latet droogh wor-
den / ende verguldet als dan met gemalen Gout.

Een preservatijf, voor alle de geene die
vergulden, ofre mer den Quicksilver om-
me gaen, om niet besmette te worden.

Neemt Honigh, Loock, ende kernen van
Okernoten, latet te samen zieden / tot dattet
dich zy / latet hout worden / ende doet daer in
twee loot Triakel, ende Gengber, een half
loot Nagelen, een half loot Muscaten, spootet
al wel kleyn / mengt onder een / als gy dan in
eenige Metalen / ober het vier wilt wercken /
so neemt hier af in soo groot als een Wasno-
te / soo zy dy seker booz als sonyrige dampen
der Metalen.

Hoe dat men den Crocum Martis maecken sal.

Neemt Vijffel van stael, soo veel als u be-
dijft / giet daer op scherpen Wijn-azijn, latet
alsoo staen vyf dagen langh / maket daer naer
droogh / doetet in eenen Smelt-kroes / latet al-
soo staen in een gloeyend vier / ofte liever in een
nen Pot-bachers oven / tot dattet geheel roet
gecalcineert is.

Om

Om Yfer hart, ende wederom weck
te maecten.

Neemt Verbenam, stootse met stelen met al/
ende ducht daer upt het Sap / en bewaert het.
Als gy nudat wilt gebuycken / soo doeter by
Mans-urine, elckx eben veel / ende maecht het
Yfer gloeyend dat gy hardt maken wilt / ende
blusschet daer in / soo lange tot datter gouden
pletcken op komen / maer soo lange als gy
bebint dattet noch blaewachtig blyft / so weet
dat het noch niet genoegh en is. Sommige die
blusschen het Yfer in water van roode Slecken,
ende daer in blusschen sy het gloeyend Yfer.
Uyt een Duytsch Boeck:

Om her Yfer weeck te maken.

Neemt Menschen-bloedt, laet dat hout moed
den / giet het water daer boven af / ende be-
waert dat. Maecht daer naer het Yfer heet / en
desstrycht dat met dit water / laet indrogen / en
het Yfer sal weck zyn. Uyt een Duytsch Boeck.

Een ander.

Neemt geschuymden Honig, bersehen boex-
pisse, olie van Olijven, Borram, ende Zout,
elck soo veel noodigh is / menget onder een / en
legt het Yfer daer in / en blusschet daer in.

Een ander.

Neemt bijfel van Hoornen, ende Salarmoni-
ack, stropet dat op een Leer / besproepet daer naer
met Menschen pisse, legt daer op het gloeyend
Yfer / windet daer in / laet Leer verbranden /
ende het sal sachter worden.

Hoe

Hoe dat men het Stael sal hardt maken.

Als men het Stael wil hart maken / soo sal men het dickmaels in kout water blusschen ende so berze als het scherp blaew is / so ist genoeg.

Hoe dat men het Stael sal week maken.

Neemt Salarmeniack, levende Kalck, elckx soo veel gy wilt / doet hier by een weynigh meer Veneersche Zeepe, menget en kloppet wel onder een / leght het Stael daer in / latet daer in leggen / drie ofte vier uren langh / en gietet daer naer allenrhens af / dat en dient niet dan om klepne stucken Stael daer inne weech te maken. Maer soo berze als gy groote stucken wilt weech maken / soo neemt Koedreck, Eyerwit, ende gluten, met Azijn nat gemaecht.

Om de Punten van alle Geweer hart te maecken.

Neemt Pierwormen, stootse / dzucht daer upt de bochtigheyt / ende menget daer onder sap van Radijs, elckx eben veel / blust hier in den Punt van alle Geweer drie of viermael / ende het sal soo hardt wesen / dattet sal sijden in ander yser / ofc loot ware. *Mixaldus.*

Van de Secreten des Solfers.

Hoe datmen het Solfer sal sublimeren.

Nemt gecalcineert Calchantum, menget met geroost Zout, menget u Solfer daer onder / ende set hem alsoo te sublimeren
in

in heet Zandt Ende sooberze als men t' eenige reysen achter een sublimeren-wil / soo sal hy ten lesten wit werden / den welcken / soo mense tot Olie bynght / soo is hy een besondere Medicijne booz diversche sware siechten.

Om Olie van Solfer te maken.

Neemt een Glas dat boven wijdt is / gelijk een Klock luteert ober al / hanget daer naer aen een sferen Arme / set daer onder recht in het midden / een aerden Schotelken vol gestooten het vier daer in latet byanden / ende als dat berbyandt is / soo leght ander Solfer daer in / en den grooten damp / die boven in 't Glas sal worden ontfangen / sal neberwaerts byruppen in de breedte schotel / het welke Olie van Solfer genoemd wordt.

Hoe dat men den Cinober, of Vermilioen van Solfer, ende van Quicksilver sal maecten.

Alle die geberseert zijn in de Alchimie / weten den Cinober te maken / doch niet dan in klepne quantitept / als namelick / met een / twee / oft drie ponden tseffens / maer sommige in Byzanchrijck / ende oock in Duytslant / weten hem te maken in Massen van een / ofte twee hondert ponden. Ende mitsdien is sulchig secret houden / soo sulen wy dese Konste ten profijte van alle Menschen / alhier declareren : Neemt negen deel Quicksilver, Solfer, twee deel / sommige nemen drie deel / andere vier deel / ende sommige nemen van elckg eben deel : want om daer mede te schilderen / soo is 't beter deel Solfers te nemen

neemt / mits dat hy daer dooz sijne roodighepdt
 krijght. Van als men den Cinober tot de Mede-
 dicijne gebuycken wil / soo is 't beter dat men
 tot elck pondt Quicksilber maer twee / ofte drie
 oncen Zolfer en neme. Neemt den Zolfer /
 leght hem in een bzeede Schotel / stelt hem op 't
 bier / op dattet mach smelten / als 't nu gesmol-
 ten is / soo neemt een weynigh van den biere /
 daer naer soo neemt het Quicksilber in dichte
 Lijwaxet geknoopt / ende drucht dat alenckens
 in den gesmolten Zolfer / het selve wel daer on-
 der roerende / menght het tot dat den Zolfer
 hout geworpen is.

Als 't nu aldus wel is gemengt / so salmen de
 Materie uytneemen / en wel kleyn pulberiseren /
 en siften / van welke poeder gy nemen sult / soo
 beel als 't u belieft / en doetse in een wijde Kolbe
 van glas / die ober al wel met Leem bekleet is /
 dan de kolbe en mach niet vol wesen / dan alken
 het bierendael vol. Dit gedaen wesende / soo stelt
 de Kolbe op den Oven / en op asche / ende geeft
 haer een kleyn bierken / drie uren langh / het sel-
 ve daer naer vermeerderende. Maer soo verze
 als gy een groote Masse van Cinober maken
 wilt / so doet allenckens meer poeders daer in /
 het selve stadig met eenen stock roerende / staen-
 de de Kolbe altyt op 't bier / maer op dat sulchs
 te bequamer magh toegaen / soo is 't noodigh
 datter altydt eenen trechter boven op de Kolbe
 sta / waer booz dat men een stocken boven aen
 sijn opperste eynde / met Luto bestreken / magh
 saken / en het gat des trechters magh toegeslopt
 wesen / als men 't ingeworpen poeder daer mede
 sal komen te raeren. Dit also geschiet wesende /
 eynde

ende het eerste poeder booz eerst bijfuren langh gekoocht wesende / tot dat het selve / oft immerg een groot deel daer van sal gesublimeert wesen / so salmen twee lepels bol van het nieuwe poeder heet gemaecht / daer by smijten dooz den trechter / een stoerken uptgetrocken wesende / so lange tot datter het poeder in gesmeten is / 't welcke men wederom sal daer in strecken : want het stoerken wozt in den trechter tot dien eynde daer in gehouden / om den trechter open te houden / en wederom ander poeder daer dooz in de kolbe te smijten / want anders soude het gat der kolben toe sublimeren / soo datmer geen ander poeder en soude konnen in smijten / ende hier in bestaat de geheele konste om groote Massen Cinober te maken : want men mach niet alle de Materie te gelijk daer in smijten / ja de kolben en alle de Materie / soude eer komen te smelten al eer se soude komen te sublimeren : Daerom dat de Materie met deken daer in ghesmeten moet werden / op dat / so wanneer het ene deel rontomme de kolbe gesublimeert is / een ander deel / namelijk / twee lepels te gelijk mogen daer in gesmeten werden / tot op den gront der kolben. En aldus doende suldp soo grooten Masse van Cinober krijgen als gp wilt / in de welke dat in den middel een gat blijven sal / waer dooz den stock gesteken / ende de Materie is geroert geweest : Wilt gp dan oock het gat ghestopt hebben / so trecht den stock daer upt / ende later toe sublimeren. Ende dit is de rechte konst om goeden Cinober in groote Masse te maechen / die dus lange booz veel Menschen is verborgen geweest. Dan men moet insonderheyt daer op acht

acht nemen / dat de Materie in 't sublimeren somtijts met den stock worde ommegecroert / ende den stock somtijds worde uptgetrocken / ende datter geen Materie en kome aen te hangen ende den trechter niet en worde verstoppt ende is 't dat gij stedigh een sterck bier daer onder houdt / soo en sal 't niet schaden.

Om den Cinober tot het schrijven te bereyden.

Wijst de Cinober booz eerst wel kleyn met water op een wijf-steen / laet hem daer na d'oo gen / en legt hem in een benen / ofte in een glazen kroes / giet daer op urine , latet alsoo een wepinig staen tot dat de Materie gesoncken is / giet daer naer de urine boben af / ende giet wederom ander daer op / en als gij dat alsoo acht of thienmael gedaen hebt / soo sal 't genoegh gesupbert wesen. Neemt daer naer Eyer-wit , dat wel geslagen is tot water / giet dit water boben op den Cinober / dattet een binger byzet boben daer op staet roeret onder een / en als den Cinober gesoncken is / soo giet het Sper-water soethens daer van / en giet ander Sper-water daer op / en doet sulckx soo dickmaels als gij met de urine gedaen hebt : Ende dit en wordt tot geen ander eynde gedaen / dan om den stanch der urine wech te nemen. Als nu dit alsoo gedaen is / so doet ter nieu Sper-water by / menget wel onder een en maechter een inct af om te schrijven en te schilderen : Ende men moet hem in een besloten potjen bewaren / als men nu daer van wil gebruiken / soo salmen het eerst met een stockhen omroeren / ende men kan hem lange sonder verberben bewaren. *Alexius.*

Van

Van de Secreten des Zouts.

Hoe dat men het Sal Alkali maeckt.

Maecht een Put / leght daer ober dwers
 stocken / ende op de stocken een bog van
 het krupt Kali, steekt het vier daer in / ende de
 vochtigheyt des krupts sal in 't vier druppen /
 welke vochtigheyt daer naer te droogen
 komt / ende daer wort upt een Sal Alkali / het
 welke eensdeels swart / ende eensdeels aschber-
 wigh is / wel zout / ende soo scherp dattet in 't
 vleesch bijt. *Ioannes Bauhinus.*

Hoe dat men Salarmeniack subli-
 meren sal.

Neemt Salarmeniack, en suuber Zant, stoot
 het beyde te samen / elcks eben deel / doetet in een
 sublimeer-bat / geeft hem in 't eerst kleyn vier /
 daer naer stercker / tot dat het gloepend wort /
 ende houdet alsdan in dien graedt 12 uren lang/
 als 't nu hout geworpen is / so neemter upt wat-
 ter gesublimeert is / en settet wederom op nieuws
 te sublimeren / met gelijk quantiteyt gemeyn
 Zouts / ende doet dit soo dickmaels achter een /
 tot dattet soo wit zy als een Onceu.

Van de Secreten des Glas.

Hoe datmen het Glas sal weeck maken.

Het Glas wort aldermeest dooz het loot
 weeck gewaecht / en het wort dooz lan-
 ge hookinge lijmachtigh gemaecht. Men moet
 het Loot / en de Metalen vooz eerst tot Kalck
 brengen

byngen : want het onsupberste woꝝdt berte
ende nochtang soo blyft sijne kracht in 't *Gl*
Cardanus.

Om het Glas van een te snijden.

Neemt een Kooꝝdeken / wepcht dat in So
fer en in Olie, en bint dat rontomme het *Gl*
dat gꝝ wilt afsnijden / steket Kooꝝdeken aen / li
tet byanden / binter daer naer noch een rontom
me / steeket dat oock aen / tot dat het *Gl* a
daer dooꝝ heet mach woꝝden / ende het sal aldae
soo effen van malkanderen gaen / als oft het me
eenen Adamant ware afgesneden / en insonder
hepdt als gꝝ op de hete stede een druppel oft
twee hout water laet vallen. Maer met den A
damant woꝝt sulcks sekerder / en behendiger te
wege gebꝝacht / dan het gaet laughfamer toe / en
oock met den steen Smiride. *Cardanus.*

Om het Glas weeck te maken, op een andere Maniere.

Laet het *Gl* zieden in Bocx-bloet, ende in
sap van Senecion, ofte latet daer in wepchen /
soo sal het soo weeck woꝝden als Was / ofte als
Pot-aerde, datmer alles sal mogen afsoꝝmeren
wat men wil. En wil men 't wederom hart ma
ken / soo legget in hout water. *Geber, Albertus.*

Een ander maniere.

Neemt Bocx-bloed ende Glas-affchen elcꝝ
eben beel / legget in Azijn, daer uer soo distille
ret / ende leght in dit water *Gl* te wepche / en
de het sal soo weeck woꝝden / dat gꝝ 't sult kon
nen tracteren als Was. Ende als gꝝ 't weder
om

om hart begeert te hebben / soo legget in houdt
water / ofte wasschet daer mede. *Mizaldus.*

Om het Glas groen te maken.

Het groene Glas woꝛdt gemaecht van As-
schen die upt den Varent gebꝛant woꝛdt : want
het heeft wat zoutachtigheꝛdt by hem / gelijk
het krupdt Chali, ende woꝛdt daer dooꝛ des te
beter. *Cardanus.*

Om het Christal smeltende te maken.

Stoot het Christal wel kleyn / menget met
de helft soo beele Zout van Wijn-steen, ende
foꝛmeert daer van ronde kleyn kroerheng / en-
de stellet in een Smelt-kroes / den geheelen
nacht in een gloepend bier / sonder smelten /
daer naer soo settet te smelten / in een supberen
Smelt-kroes. Ofte neemt een pseren Smelt-
kroes / bestrycht hem wel met Luto, doet daer
in de stucken van Christal / stellet in gloepend
bier te smelten / daer naer soo latet wederom
hardt woꝛden / als sy daer op gieten Olie van
Wijn-steen, daer naer stooten sy 't wederom /
en smeltent alsoo dickmaels achter een / elche
reys dat tot poeder stootende / op dattet des te
lichter mach komen te smelten. Ende men ge-
bruyckt dit in 't Contersepten van kosteliche
Besteenten *Ioannes Babiſſa porta.*

Om alle Glas dat gescheurt ofte gebro-
ken is, wederom te souderen.

Neemt levende Kalck, menget hem met ge-
slagen Eyer-wit, ende bestrycht daer mede de
geboꝛsten Glasen. *Mizaldus.*

Een ander.

Neemt Vernis dat dun is / ende oock d
dick ende oudt is / ende hier mede bestrijckt i
Glazen daer sp gebroken zijn / ende bindtse te sa
men / setse alsoo in de heete Soune / oft in ee
oben / eenige dagen achter een / tot dat de Ver
nis wel doozdooght is / ende het gene datte
ter zijden aenhanght dat sult gp afschabben
ende sp sulle diecht wesen / noch sp en sullen doo
gene bochtighept konnen los worden / maer men
mach daer geen heet water in gieten. *Alexius.*

Een ander.

Neemt Spaens-groen soo veel als 't u belieft /
menget wel met dun Vernis , ende gebuycket
alsoo. *Roscellus.*

Een Lutiment tot alle steenen

Kruycken.

Neemt Ceruse, Menie, levende Kalck, elck
een half once / stootet wel kleyn / ende incorpo
reret te samen / met Eyer-wit. *Roscellus.*

Een ander.

Neemt Vernis, Ceruse, rooden Bolus, elck
even veel. Ofte neem Eyerdoiren, so veel als 't
noodigh is / een weynigh Spaens-groen, men
get wel onder een. *Roscellus.*

Een ander.

Neemt Spaens-groen, Menie, Vernis,
elck so veel noodigh is / menget wel onder
een. *Roscellus.*

Een

Een Lutiment voor de Glazen.

Neemt gemeyn Zout in water gesmolten / gezifte Afschen, elck een once / Roggen bloeme twee Dzagmen / menget onder een / ende gebuycket. *Roscellus.*

Een ander.

Neemt gebzanden Herts-booren ; gestooten Ticheel-steen, Asphaltum, Hamerslagh, Eyerwit, elck eben veel / menget wel onder een.

Een ander om alle Potten ende Glazen telutteren.

Neemt levende Kalck, gebrande Beenders, Ceruse, elck een once / Menie, twee oncen / Spaens-groen, Wijnsteen, elck twee oncen / stootet al te samen wel klepn onder een / en menget met Vernis.

Een ander.

Neemt een half once Mastick, wit Was, gestooten Glas, gestooten Tichelen, elck een half once / menget wel onder een op 't bier / ende saudeert hier mede alderlep Steen-werck. *Roscellus.*

Hoe dat men de gebroken Peerlen sal tot groote Peerlen brengen.

Door eerst sult gy neemen de gebroken Peerlen, ofte de klepne Perelkens, leghtse in een Sackken / daer in dat gestooten Puym-steen, ende gestooten Zeechuym is / bindet Sackken bobentoe / ende wijft de Peerlen met de handen / alsoo sy met het Sackken in 't water hangen /

gen / op dat sy alsoo doende van alle onsuip-
 hepdt mogen gewasschen worden / Dzoogtse daer
 naer / zift het poeder daer upt / stoot daer naer
 Peerlen tot stof / ende leghtse te dissolberen /
 in Sap van Limoenen , ofte met eenige die-
 gelijke bochtigheyt / ofte met Sterck-wate-
 ran het is alderbest dat men se in Peerde-
 sette / als sy in 't sap van Limoenen gelept
 zijn / ende dat soo lange tot dat sy niet datse ge-
 solbeert zijn / ende een specie van bettighepdt
 boven de bochtighepdt niet drijben / de welke men
 met een silberen Lepel sal daer af nemen / oft op
 de maniere als men alle olie van hare waters
 pleeght te schepden / dooz den Trechter / neemt
 daer naer dit solbeerde poeder / ende foormeert
 daer van met de handen so groote Peerlen als 't
 u belieft / ende oock van alsulcken foorme / 't sy
 ronde / ofte Peer-wijs / ofte maecht klepne
 foormkens van silber / gelijk daer in dat men
 de kloothens van Pot-aerde maecht / als sy
 een wepnigh dzoogh zijn / soo sterckter gaet-
 kens dooz met een Naelde / ende bewaert wel
 de bettighepdt die der op de bochtighepdt dreef /
 met welke bettighepdt dat men daer naer de
 Peerlen / aen een draedt hangende / sal smeerem /
 hangtse alsoo in een Glas in de Sonne te dzoo-
 gen / eenige dagen achter een / oft op een
 Back-oven / sonder het Glas binnen aen te ra-
 ken / op datse immers noch van den rooch / noch
 van eenige stoffen worden besmet ; Als sy nu
 niet datse hardt genoegh geworpen zijn / soo
 bekleedtse met Terwen-deegh , ofte met Ger-
 sten-deegh , ende laetse in een Oven hardt in-
 baken / ofte geefse de Dapen in 't Lijf /
 als

als sp in lange niet gegeten en hebben / ende als sp die een wepnigh tijds in 't Lijf gehad hebben / soo doodt de Duppen / ende neemtse wederom daer upt. Ofte doet aldus : Als sp in Sap van Limoenen , of in Sterck-water gesolbeert zijn / soo waschtse in Regen-water , ende maecht daer van een beeghsken met Sperwit / formeert Peerlen daer upt / doorboortse / laetse dzoogen / ende waschtse daer nae stadigh / ofte menghtse in Silver-water , het welke aldus bereydt wordt : Solbeert sijn Silver met Sterck water , laet daer naer het Water berroocken tot op het derdedeel / nemet daer naer upt den viere / latet daer naer een nacht langh onder den blaewen Hemel staen / tot dat het Silber gelijk in een Christal berandert worde / wasschet daer naer af met klaer water / op dat men het Silber noch klaerder sien mach / het welke gp in een Glas doen sult / ende in Peerde-mist sult laten soibern / daer in dat gp als dan ube gemaechte Peerlen sult leggen / ende soo lange sult laten liggen / tot dat gp sult sien / dat sp het koleur van silver sullen aengenomen hebben. 't Is een seker konstse / waer dooz de blecken op de Peerlen worden upt gedaen / het welke ich oock onder andere / souderlinge licht / ende secker bebonden hebbe. In de Maent van May sult gp nemen den Dau die gy boven op de Latouwe vinden sult , daer in dat gp de Peerlen eenen dagh langh leggen / en daer mede bestrijcken sult / ende de Peerlen sullen blinckende worden / 't welck niet sonder reden alsoo is bevonden : want sp worden dooz den Dau gegenerrett.

Hoe datmen de Peerlen solveren sal

Dooy eerst sult gy peerlen wasschen / 1
se daer na in sap van Limoenen in de Sonne / 1
of ses dagen langh / ende sy sullen solveren / 1
tot Honingh : Men kanse oock solveren in
distilleerde Azijn. *Cardanus.*

Hoe datmen den Succinum, ofte d
Ambre sal solveren.

Den Succinum sal komen te solveren / ind
men hem smijt in ziedende Was, want hy wo
daer in soo weeck / en soo tractabel dat men d
selven in alle zegels drucken mach / ende da
van fozmeren wat men wil. *Mizaldus.*

Om het Coral te solveren.

Het Cozal wordt gesolbeert met Sap v
Berbers, gelijk de Peerlen in den Azijn, 1
in sap van Limoenen gesolbert worden : Wa
van een Melbol ingenomen / het roode Mel
soen geneest / want beyde stoppet ende verhoelt
en het stercht de mage / gelijk *Dioscorides*, *Gal
lenus*, ende alle Medecijs dat getuppen.

Om alle harde steenen weeck te maken

Neemt heet Ossen-bloedt, ende Schaep
vet met stercken Wijn-azijn, latet den steen de
gantschen nacht daer in liggen, *Mizaldus.*

Om alle Schorstenen wel te doen

Roock trecken,

De Winden houden den roock in de Schooz
steen / desgelijcken oock de engigheyt des
Schooz

Schooꝛsteens / insonderhepdt als dien boben te
 enge is : Van de meeste ooꝛsaecke is de **Windt** /
 want den roock blieghe altyt in de hooghte / en
 woꝛd alsoo dooꝛ den **Wind** ingehouden. Daer-
 omme dat men den **Schooꝛsteen** / tegens het
Oosten / tegens het **Westen** / tegens het **Nooꝛ-**
den / ende oock tegens het **Zyden** / sal geeben
 twee **Pijpen** / ofte **Buysen** / van aerde gebac-
 ken / namelijk / acht pijpen te samen / waer
 van dat de een opwaerts / ende d'ander neder-
 waerts sien moet / want het is onmogelijck dat
 acht **Winden** / viere die nederwaerts waepen /
 ende vier die opwaerts waepen / uyt vier hoec-
 ken des **Hemeis** / op een tijdt waepen konnen /
 gelijk men dagelijcks by experientie is bevin-
 dende. Den wyden mondt des **Schooꝛsteens**
 in het opperste / helpter oock veel toe : somtijts
 is 't oock beter dat men de **Pijpen** onderwaerts
 in de **Schooꝛsteen** stelt. Maer het alderseker-
 ste is / dat men den **Schooꝛsteen** met een sche-
 de bekleede / die het **Dach** onder niet en home te
 raecken. *Cardanus.*

Van de Secreten der Hovenieren.

Om een schoone Hage te doen wassen.

Nemt diverse soorten van **Zade** / daer
 van dat gy een **Hage** begeert / bekleede
 dat met **Was** / ofte met enige hijnachtige
 substantie / leghe dat alsoo inder lenghde / in wel
 gemeste aerde / ende daer sal een wonderlijcke
 schoone **Hage** uytwassen. *Mixaldus.*

De Forme van een Flessche om de E
ven daer mede te bevochtigen.

Laet maecken een aerden Flessche die bo
enge 3p / ende onder wjt ende rondt houde
een ofte twee stoope water 8 ten minsten / v
van den bodem met ontalliche klepne gaeth
doozboort 3p. Als gp nu die vol water 8 heb
wilt / soo steecht die niet den bodem in 't wat
laetse van onder vol loopen / de selve upt treck
de / so houdt den duym boven op den engen m
der Flessche / als gp dan daer mede het
zaepde besproepen wilt / soo geeftse van do
locht / ende als gp nu wilt het water daer
houden / stopse wederom van boven op d
mont der Flessche / met uwen duym / want
sp van boven gern locht en heeft / so en salse v
onder geen water geven *Cardanus.*

Om te verfoecken, oft oock het Aerd
rijk van de Hoven goedt zy.

Als gp wilt weten oft oock den grondt be
het landt goet is / ofte niet / soo neemt een go
deel aerden van den selven grondt / mengt wel
een Tobbe met water / en soo berze als gp b
bint dat die beel sijcx op den grondt set / soo
de grondt goedt / maer soo berze als gp sulck
niet en bebint / soo ist een onbzuchtbar aerde
Oste soo berze als gp die met den handen wjg
bende / bebint seer leemachtigh / ende niet dan
klep-aerden en bebint te wesen / soo en sal deser
grondt tot geenen Hobe bequaem wesen / midt
de aerde al te swaer / ende al te vast is. Het aert
rijk van Hoven en magh oock niet al te steen
achtigh wesen.

Maack

Maer al sulche aerde is tot Hoben bequaem die niet al te droogh / noch al te bochtigh en is. *Niem* / het *Nortrijck* / het welcke versch onge-
suis woefende / de *Dogels* daer op straks komen / om haer *Nas* daer upt te halen / dat is oock seer goede. Als nu de aerde al te droogh is / soo salmen vette bochtige aerde daer onder mengen ende wederom ten contrarien / als men de aerde al te vet / ende al te bochtigh bevindt / soo salmen droge magere aerde daer op brengen / om die te verbeteren. *Mizaldus*.

Waer op datmen moet acht nemen in 't
mitten van Hoven.

Als men een Hof misten wil / soo salmen sulcx doen als den windt *Zuydt-west* waeyt / ende raet een *bzekerde* / ende *drooge* *Mane* : want aldus doende / sullen alle *bzuchten* veel beter daer op wassen. *Plinius*

Hoe datmen een Hof sal bezaezen.

Het wordt seer geprefert / datmen de Hoben sal bezaezen / soo wanneer sy dooz nat van den regen zijn / het welcke van veele wordt goede bebonden / insonderhepdt als den *Regen* op sijnen behoozelicken tijdt gevallen heeft. Dan wat men in een drooge aerde zaeyt / dat is altyt verseeckert niet te verderben / want met den eersten *Regen* die daer op komt te vallen / soo geeft het hem upt der aerden / ten ware dat tet / mits de *drooghte* van de *Mieren* ende andere *Bewoornite* / worde opgegeeten / het welcke soo men *brest* / te hulpe sal komen met den raet die top hier onder sullen berhalen : Dan het ja

hoe dattet wil / den Hofdiemen in de Doozfon
 wil bezaepen / die sal men in den Dooz-wijn
 omspitten / dooz dien dat alle onkrupdt daer me
 wozt gedoot. Ende als nu den tijdt dooz ha
 den is / dat men sal gaen zaepen het gene e
 in elck lant gewoonelijck is te wassen / soo
 men dooz eerst alle onkrupdt daer npt wieder
 omspitten / ende wel dooz-mesten / daer naer
 Bedden soo breed te maechen / dat men
 helpt met de handen kan overzeppen / als m
 die wil wieden / ofte pet daer upt treshen to
 In het zaepen sal men acht nemen / dat sulck
 mach geschieden / als men meent dattet ei
 schoon klaer Weder dooz handen is : Want al
 ser een goet Weder opkomt / ende de Sonne h
 bezaepde komt te beschijnen / so sal 't stracke u
 komen / soo verze alst zaet immers niet te oud e
 is geweest : daerom dat men toefien moet / de
 het zaedt niet al te oudt / niet te dooze / noch ooc
 niet gemengelt enze. En alst al te houdey W
 der is / ofte de Wint noozdelijck is / so sal men
 niet zaepen : mits dat de aerde als dan leyt of
 gesloten ware / ende daer ober het zaedt niet e
 kan aennemen / noch oock geen boetsel geven e
 kan / 't welcke sy by een goet open / klaer Wede
 ter contrariën doet. Als men nu hzeest datte
 zaedt dooz groote koude / dooz den Rijn / oft
 oock dooz hitte der Sonnen / soude komen t
 beziezen / ofte verbyanden / soo sal men 't me
 Matten decken / daer onder dat men eerst Roep
 Rens ober dwers sal leggen. Sommige ver
 maerde Hobeniers willen dat men alle zaedt sa
 zaepen in 't wassen der Maene / uamelick / van
 den vierden dagh der selver / tot datse vol is

Dan daer zijnder wederom andere die hier op niet en achten / dan seggen alleene datmen moet roesien / dattet zaedt goet is / het aerdrich bequaem / wel gamest is / en niet te droog en blijbe. *Miraldus.*

Een fraey Secret, om alle zaet in d'aerde sonder verderven te bewaren.

Zoo verze als gy het zaedt dat gy zaepen wilt / te boozente wepche legt in sap van Huysloock, het welke men Sempervivum noemt / soo sal 't van de Vogelen / van de Mieren / van de Muspen / en van alderley Gewormte bezeit wesen / ende oock des te weeldiger upt komen.

Om eenen Hof van alle ongeluck, ende van alle quade Gedierte te bevrijden.

De Grieken raden / dat men tot dieu eynde in 't midden van een Hof sal setten op een staeck / een Doodts-hoof van een Merrie, ofte van een Ezellinne.

Op wat tijdt dat men de Hoven sal besproeyen, ende met wat water.

Der bequaemsten tijdt van de Hoven te bevochtigen in 't midden des Somers / is des morgens ofte des abonts / naer der Sonnen ondergangh / op dat dooz de Sonne het water niet al te heet en worde / ende daer dooz de wortelen niet en worden verschrocht. Ende dit bevochtigen en mach oock niet al te seer gedaen worden / want al te grooten bochtigheyt de wortels schadelijck is. Doch men sal oock daer toe niet nemen hout. Put-water / soo dat versch gepne is /

is / 't en 3; dattet te boozen den gantschen daer
in de Sonne gestaan hebbe. Het jonge uyt
loopen krupdeken en salmen oock niet al te si
besproepen / mits is soo veel bochtigheden
en behoeven / als wel doen de krupden / die
alreede gewent zijn : Het welke oock moet
daen worden met de booz verhaelde Fleesch
op dat het besproepen gelijkelijck mach te
gaen / ende de wortelen des krupden wel mogt
bebochticht worden / maer niet daer dooz en k
men te berdyinken. *Mizaldus.*

**Tegens den Donder, den Blixem, end
tegens den Hagel,**

Den klanck van groote klokken (sonder
nige superflite daer bair te maken) ende ooc
het affschieten van Gzof geschut / is wonderlic
goet tegens den Donder / tegens den Blixem
en tegens den Hagel / mits dat dooz het gewel
des gelypds de Lucht opwaters wordt ge
dyeven / tot in het derde quartier des Lichts.

Sommige planten oock Pluymen van een
Arent, oft hangen het vel van een Zee-kal
in 't midden des Hoffs / tegens alle ontwe
der oft in de vier hoeken des Hoffs. *Mizaldus.*

Een ander.

Men seght dat den steen, die met den Don
der uyt de Lucht valt, alle hupsen van ontwe
der hebzjdt / als men die in de deure hanght.
Gulielmus Gratar.

Tegens den aenstaenden Rijn.

Als men eenige schade van den toekomende
Rijn verwacht / soo salmen stroo ofte eenige
andere

andere rupchte op seckere plaetsen des Hofs
bzanden / principelijck van daer den wint komt
gelijck *Diophanes* sulcks schijft versocht te heb-
ben. Doozts so schijft *Apuleius*, dat drie Kreef-
ten, met Koe-dreck gebzandt / hier tegens oock
een sehere Remedie is.

Tegens de Rupsenen der Hoven.

Men sal den Hof verrooken met Dreck van
Vleermuysen. en met Loof van Loock, dat den
roock ober den gantschen Hof hem come te ber-
spzeden / ende so sullen alle sterben. *Anatolius.*

Van de Secreten der Kleedern.

Om alderley plecken uyt de Klee- deren. te doen.

Nemt kleyn getzeben Zout, swarte Zeep,
elcks soo veel als gij wilt / mengt wel te
samen / besmeert hier mede de plecken / als ja nu
dzoogh zijn / soo wasschet die uyt met Looge /
en daer naer met warm water. *Alexius.*

Om alle plecken uyt alderley Zijde- werck te krijgen.

Bzant de boozste Schaeps-voeten tot affchen
maecht daer naer de plecken met water nat /
bestropts daer naer met dese Affchen / dzooghise
daer naer in de Sonne / maecht daer naer we-
derom nat / bestropts wederom met de boozige
Affchen / het welke / als gij dat alsoo eenige
reysen achter een gedaen hebt / soo wasschet dat
poeder wel met water af / ende de plecken sullen
daer uyt gaen, *Alexius.*

Een

Een Zeepe, om alle plecken uyt d
kleederen te doen.

Neemt een halbe Offen galle, Eyer-wit b
twee Eperen / menget wel onder een / ende d
ter by een pondt gebzanden Aluyn, poeder v
Yreas ses oncen / een wepnigh gestooten zou
Dit alsoo gedaen wesende / sal men daer
doen geschaefde Spaensehe Zeepe, soo bi
als alle de reise / ofte soo veel dat men daer bi
Ballen maken magh / ende laetse droogen in
schaduwte / imits de Sonne daer op schadelijc
is / ende als g die wilt verkoopen / so maect
se op een gewichte. Als men nu die gebzompche
wil / soo sal men het Laken booz eerst met w
ter nat maken / ende wel ter degen wrijben mi
de boozs. Zeepe, ende wasschet daer naer me
schoon water af. En indien daer de plecken noc
worden ingesien / soo laet het Laken droogen
en wasschet wederom als boozen / ende de plec
ken sullen t' eenemael uptgaen.

Hoe datmen in elck Laken sijn verlorer
Verwe sal brengen.

Neemt een pont gestooten Wee-asschen, giet
daer op drie porten waters / latet een nacht
staen / giet daer naer de Looge daer van / ende
neemt twee Offe gallea, ende een handt bol
wel gedrooghde Bereken-loof, doetet al te sa
men in de Looge, ende latet een half uor te sa
men zieden / of soo lange tot hem het loof te
gronde set / latet als dan hout worden : alsulc
ken verwe als g dan in 't Laken brengen
wilt / soo suldy alsulche Blocken nemen / ziedtse
weder.

wederom met de Looge / laetse alsoo 14 dagen of noch langer daer in staen / op dat de Looge de Wertwe daer uyt trecken magh / zijght daer naer de Lodgs van de Wolle / ende wasscht het Laken dat gy vernieuwen wilt / daer in / soo sal 't sijn eerste Wertwe wederom krijgen.

Hoe datmen alle Vlecken uyt het wolle Laken sal brengen.

Neemt hout gegooten Looge , van Bueccen asichen , doet daer in een wepnigh Wijnmoers , oock gebzanden Leem , uyt eenen Sack-oven / leght het Laken daer in soo berze als de Vlecken gaen / ende het sal alle plecken uyt trecken / wasschet daer naer in klaer water / ende latet in de Sonne dzooogen.

Een ander.

Neemt ses oncen Wijn-steens , drie oncen Aluyns , een half kroone zwaer Camfer , een half kroone zwaer Drakenbloet , wrijbet al te samen vel kleyn / ende menget wel onder een : neemt naer ses oncen Ossen-galle , ende ses potten Regen-waters , doet dit al te samen in een ketel / atet een derden-deel in zieden / klaret daer naer 100; een deek / maer soo berze als gy de galle / ende de Camfer niet gekrijgen kondt / soo sal het water altydt sterck genoegh wesen / dan het is altyt beter dat gy 'er de Ossen-galle by neemt : ende als gy dat wilt gebzupchen / soo neemt en nieuwen wollen lap / maecht hem in dit water nat / ende wrijft hier mede de plecken / ende is de bochtighedt des waters uyt den lap geyeben is / soo maecht hem wederom nat / ende wrijbet

Wypbet soo lange tot dat gy de plecken berlie-
neemt daer naer warm-water, ende wascht
stede der plecke wel upt. Als gy nu plecken u
Wit-laken doen wilt / soo nempt gy dit wate
ende doeter by een weynigh Zeep, ende do
daer mede gelijk hier boozen gesept is.

Een water om alle plecken uyt wit
Laken te krijgen.

Neemt hier oncen Aluyns, twee potten w
ters, laet het bierendeel inzieden / neemt da
geschaefde Spaensche zeep, doeter al te samen
water / latet daer naer twee dagen staen / en
gebypcket daer naer in Wit laken / gelijk b
ben gesept is.

Hoe datmen Smout-plecken, of Olie
plecken uyt alderley Laken krijgen sal, uyt-
genomen het wit laken.

Neemt kout gegoeten Looge, maecht
warm met weynigh Wijn-moer, menget to
onder een / ende hanght hier in 't Laken daer
plecke is / een gantschen nacht langh / wassch
daer naer upt met sehoon water / ende hang
alsoo in de Son.

Wijn-plecken uyt alderley Laken
te brengen.

Neemt Loogh van Beucken-asse, ent
Moer van witten wijn, elck even veel / wa
schet dan met klaer water / ende hanget in t
Sonne.

Om alderley Vlecken uyt het Zijde-
werck te brengen.

Neemt het sap van een Kruydt dat men in
hoogh

hd uyt's Pfifferlingh noemt / wijst daer me-
plecken / wasschet die daer naer met water
ende hanget te droogen.

an alderley plecken uyt het Carmo-
sijn-Fluweel te brengen.

neemt assche van Wijnrancken , maecht daer
een sterke Looge / van dese Looge neemt
: potten / doet daer in een loot Aluyns , latet
wepnig staen / gietet daer na dooz een doech /
nt daer nae een bierendeele-loots Spaensche
p, en halfsoo veel gemeyne Zeep, een bieren-
-loots Zout, een bierendeele-loots Salermek-
k, een half-bierendeele-loots sap van Gou-
en soo veel Kalfs-galle menget al onder een /
e klaret dooz een doech : als gy nu van dit
ter gebuychen wilt / soo neemt Scharlaken
eervolle, daer by oock een wepnig gemalen
silk-houts, ziedet al te samen een wepnigh in
water / klaret daer naer dooz een doech / soe
dy een seer schoon root water / dat alle plec-
berdyt : Ende upt alfulche Derwen / als
de blecken berdyben wilt / alfulchen scheer-
ille sulap daer toe nemen / en doet boozts ge-
k als hier is geleert geweest.

ma alle plecken uyt Fluweel ende gou-
den Laken te krijgen.

neemt Arsenicum rubrum Crudum, ende
artem Crudum van elchs eben veel / stotet
el kleyn / ende giet daer op klaer water / ende
och by Vijf-blader-kruyt, latet op de helft ijt
eden / hout gewozden zijnde / latet twee uren
de Sonne staen / wasschet daer naer het Flu-
weel

weel of gouden Taccken daer mede / ende la
in de Sonne droogh worden.

Om het Fluweel dat slap is, stijfend
sterck te maecten

Neemt hier deel Dragants, een deel Go
van Arabien, stoot elck bysonder / menget da
naer onder een / doet het in een schotel / giet da
op klaer water / ende latet alsof dagh ende nac
staen / daer naer soo keert de onrechte zijde d
Fluweels uptwaerts / neemt als dan een Spo
gie / maectse in dit water nat / ende bestrijc
daer mede de onrechte zijde des Fluweels / en
latet droogh worden.

Een ander.

Neemt een pont Spaensche Zeepe . ses Eye
doiren, een halben Lepel gestooten Zouts, si
van Beete soo veel noodigh is / menget wel o
der een / ende maecht hier van Ballen / laet
in de schaduw droogen. Als g die gebzup
ken wilt / soo wascht het laecken eerst af met wa
ter / strijcket daer naer met dese Zeepe / wassch
upt / ende de plecken sul len upt wesen. *Alexiu*

Om alle vette plecken uyt te doen.

Neemt Aluyn, levenden Kalck, elck een pon
Aluyn uyt Moeyer van Wijn, ses oncen / g
schaef de Spaense Zeepe, drie pondt / Regenwa
ter een stoop / latet te samen zieden / gietet da
naer door een doeck / ende bewaret. Als g de
beesigen wilt / soo wijft daer mede de vette ple
cken / op beyde zijden / ende wasschet daer nae m
water upt.

Or

n alle plecken uyt alle Witte, ofte
Kermosijnen te doen.

Neemt Brandewijn die d'ziemaels obergehaelt
maecht daer mede booz eerst de plecken nat /
meertse daer naer met Eyer-wit, d'zooghtse
er naer in de Sonne / en waschtse daer naer
t'klaer water. Dit aldus tweemaels gedaen
sende / sullen alle plecken uyt zijn. *Alexius.*

Een ander.

Neemt Aluyn-water, wasschet hier mede de
cken wel ter degen / ende w'ijfise wel daer
de / wasschet die daer na uyt met schoon wa-
/ soo verze als sp d' eerste repse daer mede niet
ten gaen / soo doeter noch eens. *Alexius.*

Voor alle plecken in Laken.

Neemt Asschen van Esschen hout, soo veel als
wilt / maecht hier van een looge met houdt
ater, doet daer by een weynigh Moer van
ijn, ende een weynigh leems van een Back-
en, menget wel onder een / ende wasschet
er mede de plecken met Laken. Uyt een duyts
eck

Een water om alle plecken uyt het

Lijwaet te doen.

Neemt Aluyn, drie oncen / een pint waters,
tet te samen zieden / tot dat het bierendel ber-
oden is / doet daer by geschaef de Spaensche
eep, latet te samen staen / twee dagen langh /
ide geb'spicht dit als boven is gesepdt. Uyt een
uyts Boeck.

Om

Om de plecken des Wijns uyt alle laken te doen,

Neemt Affchen van Effchen-hout, en Moer van Witten Wijn, soo veel noodigh is / laet hier in het laken den gantschen nacht wepcken / wasschet daer naer met water uyt / ende latet in de Sonne droogen. uyt een Duytsch Boeck.

Om alle plecken uit het Fluweel te doen

Neemt Affchen van Wijngaert-rancken, soo veel noodigh is / Moer van Aluyn, een half once / Aluyn, een draghme / gemeyne Zeep, een half draghme Spaenische Zeep, een draghme / gemeyn Zout, twee draghme / Salarmeniack, twee dragmen / sap van Celedonie, een dragme / Kalfs-galle, twee dragmen / mengt alle onder een / en wzinget dooreen doech : als ghu daer van gebzupcken wilt / soo neemt Scheer-bayr van koleure als het Fluweel is / in de boozschreben nattighendt nat gemaect / ende wijst hier mede de plecken die in 't Fluweel zijn. Uyt een Duytsch Boeck.

Hoe datmen de plecken sal uyt krijgen, die door 't dragen van een Harnasch gekomen zijn.

Wasschet booz eerst het laken met seer scherp Azijn, wijstet daer mede / wzinget met de handen / wasschet daer naer met Zeepe ende met water. *Isabella Cortese.*

Om een Laken sijn voorige Verwe te doen weder krijgen.

Neemt leevende Kalck, twee oncen / Eycken-affchen,

hen, een once / Regen-water, twee oncen /
 igt wel onder een. *Rosellus.*

en plecken van Inct, ofte van Wijn,
 uyt alle Wollen ende Linnen Kleede-
 ren te krijgen.

Neemt sap van Limoenen, of van Orangi-
 soo veel noodigh is / maecht hier mede de
 laken nat / dooghtse dickmaels / wasschet die
 laken naer dickmaels met water. Soo berze als
 de plecken van Inct zijn / soo wasschet die uyt
 Spaensche Zeepe, ende met Azijn. *Alexius.*

en Water om alle plecken van alle
 Koleuren uyt Laken te wasschen.

Neemt twee Ossen-gallen, aluyn, Wijn-
 steen, elck twee Scrupels / witten Wijn-steen,
 twee oncen / Camfer, een Scrupel / gemeyn-wa-
 ter drie pinten : stotet al wat gestooten moet we-
 ren / mengt onder een en ziedet tot dat niet meer
 schupmt / doet dan daer by goeden Brande-
 n die dziemaels is overgehaelt / vier oncen /
 bewaret tot dat ment gebzupken wil : neemt
 laken naer alsulcken lap Lakens als daer is het
 laken daer de plecken in zijn / en het welke in
 water is nat gemaecht / wrijft met desen lap
 de nat gemaecte plecken / en wasschet die daer
 naer met gemeyn water. *Alexius.*

en ander uyt Laken ende Zijde-werk.

Neemt een Ossen-galle, een loot geschafde
 Spaensche Zeepe, drie pinten waters / ziedet te-
 samen wel doog / en doeter daer naer by een half
 pint Spijck-olie, ende wasschet hier mede alle
 laken / 't spruyt Laken of Zijde kleederen.

Om

Om Olie, oft eenige andre vettighey
uyt het Laken te krijgen.

Neemt Kalfs-voeten, byandt die tot Affchen
in een Pot-bachers Oven / stootse wel klepr
maechtse wel heet / ende stropt die op de plecken
in de heete Sonne / tot dat het swart wort / en
als gp sulchs siet / soo smijt het daer van / en
stropt ander Affchen daer op / ende doet dit si
dichmaels achter een / als gp siet dattet poed
noch swartighepdt aenneemt / ende alsoo sull
de plecken daer upt komen / sonder het Laken
eenighsing te beschadigen. *Alexius.*

Om elck Laken sijn verloren Verwe
doen wederom krijgen,

Neemt een pondt Pot affchen, giet daer
ses pinten waters / latet also staen den gantsch
nacht / leecht des morgens de looge daer van
doet daer by twee Osse-gallen, een hant vol
dzoogden Bekeboom, latet te samen zieden e
half upz lang / tot dat de Bekeboom te gro
de gaet / latet daer na kout worden / ziedet daer
in dese Looge / Wolle van alsulchen berwe / a
gp wilt dat het Laken sal geberwet wesen / set
daer na 14 dagen aen d' een zijde / aldus doend
sal de Looge de Berwe der Wolle komen t
haer te trecken / daer nae so d'icht de wolle up
ende berwet in dese Looge-utwe Laken / en
het sal sijn boozige Berwe wederom krijs
Uyt een Duytsch Boeck.

Om uyt het Laken alderley plecken
te krijgen.

Neemt Looge van Esschen-hout, doet de

Moer van Wijn, ende Leem van een Bac-
 s Oven, van elck een weynigh. Maecht
 in het Laken nat soo berze als 't beplecht
 ende het sal alle plecken daer upt trecken:
 isschet daer naer met water upt / ende later
 zts in de Sonne droogen. Uyt een Duyts-
 ck.

Om te beletten dat de Motten in de
 Kleederen niet en komen.

Neemt Moer van Olie, ziedet die tot op de
 t / ende besmeert hier mede den bodem van de
 t / van buyten ende van binnen / ende oock de
 eten daer de kiste op staet / ende als die nu is
 gedrooght / soo leght de kleeders daer in /
 e de Motten en sullender niet ontrent ho-
 1. *Case.*

Secreten van Schrijven.

oe datmen sal mogen schrijven, dattet
 in duysterheyt sal wordeu gelesen.

Chijft met Tederalum Liquore, op een
 Papier, en men sal sulchs des nachts kon-
 ileesen. *Porta.*

oe dat men sal kunnen schrijven, het
 welke niet dan met een Keers en
 kan gelesen worden.

Neemt witte Cerase, tempert met een Gom-
 er, ende schijft hier mede op een wit Papier,
 t welke men niet dan met een Keersse leesen
 in, *Porta.*

M

Oin

Om te schrijven op een Menschen Li-
chaem dat men 't nimmermeer en sal
kunnen uyt doen.

Op sult booz eerst met een penne schrijven /
wat gp wilt / daer naer sult gp met de punt
van een scherp mes in de boozschreven letteren
snijden in 't opperste van de Hupdt / ende dat in
een warme Stobe / daer naer sult gp dese sne-
dekens bollen met Minio, met blauwe Smakte
ofte met eenige andere van eenigh Kolor / dat
gp begeert / soo sal de natuurlike hitte onses
Lichaems alsulcken Werwe tot haer trecken /
ende daer in komen te heelen. Of op een ander
maniere / buyten de heete Stobe / gelijk ick
sulchs by experientie geleert hebbe : Neemt
Scheyde-water, leght daer in vier en-twintigh
uuren langh Cantharides, schrijft daer mede
met een subtyle penne / alsulche letteren / of al-
sulche Figuren als het u belieft / soo dat de tecc-
kenen des waters daer op mogen nae blijven /
ende op de selve stede des opgeschreven waters /
sullen klepne witte blaeskens haer vertoonen /
dewelcke opgaende / ende op een dagh genesen
wesende / soo salder altydt een witte Cicatrice /
ofte tepken nae blijven / gelijk als gp die met
den water geschreven hebt. *Cardanus.*

Om de verborgen geschreven letteren
openbaer te maken, ende wederom de
openbare te verbergen.

Neemt Vitriol, smelt hem in Brandewijn,
ende schrijft daer mede op papier / ende als dese
letteren geschreven zijn / kanmensse niet sien:
Daer

r nae neemt gebrandt stroo , menget met
 ijn , ende het gene dat gē daer mede wilt
 zjiben / dat schrijft tusschen de regulen van
 eerste geschijft. Ziedet daer naer gestooten
 Inoten , in witten Wijn , maecht daer in een
 pongie nat / ende wijst daer mede op beyde de
 ziften / en alsoo doende / sal het swarte schijft
 er mede uptgewist worden / ende het verbor-
 gen ende onsenliche geschijft daer mede open-
 er worden / gelijk oft met swarten Inct ge-
 zeben ware. *Porta.*

om te schrijven, datmen 't niet dan door
 't vier, ofte door het Water en kan lesen.

Als men in 't verborren op wit Papier schijft
 n wil / soo schrijft met Sap van Citroenen,
 et Sap van Orangien , met Sap van Limoe-
 nen, oft met Sap van Aluyn, ende men sal dat
 et kunnen lesen / ten gē dat men het Papier te-
 ns het vier laet heet worden. Oft schijft
 et Aluyn-water, en als gē dat wilt lesen naer
 tteet doog geworden is / soo trecht het Papier
 oer klaer water. Sooverze als gē wilt dat de
 teren wit haer vertoonen / neemt kleyn ge-
 zeben Gout-glit, doet dat in een Pot / giet daer
 water en Asijn , latet te samen zieden / giet
 er naer door een doeck / en bewaert / schijft
 er na met Sap van Limoenen, ende als het
 doogh is / soo maket nat met het boezige wa-
 ter / ende alle de letteren sulen so wit zijn of so
 et Maelck geschreven waren. *Porta.*

Om Letteren te maken diemen niet dan
 by nachte lesen en kan.

Als men wil schrijven dat men 't niet dan by
 nacht

nachte lesen en kan / so schrijft met een Galle van een Schiltpadde, ofte met de Melck van de groene Vijgen, als men dat wel heet maccht: Ofte met water van de Wormkens die by nachtelichten.
Albertus.

Om alle verborgen geschrifte in 't Papier openbaer te maken.

Wilt datter maer en zijn diederley dingen daer mede men op Papier verborren schryben kan / ende oock onvolkomelijck / gelijk het gene met sap van Aluyo geschreven wordt / met asche ofte poeder van Koolen ontdeckt gemaecht wordt. Ende het gene met water, ofte met Gom-water geschreven wordt / met Vitriol, &c. Zoo is 't van nooden dat men om alderley verborren geschriften te lesen / het Papier met olie bet make / ende tegens de Sonne aensie / of in water nat make / ofte tegens het vier houde / en met poeder van Vitriol bestrope.
Cardanus.

Om alle geschrifte uyt te doen.

Mengt des Romers Cerule met Melck van Vijgen, en maccht hier van klepne hoecrkens / laetse in de schaduwedroogen / kootse als dan / ende doet wederom Melck van vijgen daer by / ende doet dit alsoo viermaels achter een / ende bewaert dese hoecrkens. Als ghy nu die wilt beeffigen / so maccht de letteren een wepnigh nat / en stropt daer van dit poeder op / dattet ober al daer aen klebe / latet daer op liggen / twaelf uren ten minsten / wijst daer naer de letteren met een sijn doercken / van nieu rauw Lijwaet, daer in dat Katoen gelijk tot eenen Bal gebonden is.
Cardanus.

Hoe

oe dat men alle geschrifte sal uyt doen.

Neemt gemeyn zout, Salgemme, Aluyn, en elck twee oncen / Salarmeniack, vier oncen / menget al onder een / ende distilleert een water daer uyt / ende als men met dit water het geschrifte nat maect / soo gatet daer mede uyt.
Ilopius.

in alle letteren t'eenemael uyt te doen

Neemt Vitriol, ende Salpeter, maect daer een scherp water / ende schrijft hier mede op een pen booben op de letteren die gp uyt set. Ofte maect klepne ballekens van Salpatrie, en van Solfer, en wijst hier mede de letteren / ende sy sullen soo uyt gebeten worden / dat gp niet sien en sult waer sy gestaen hebben.

Een ander.

Neemt Hasen-vleesch, drooget / wijt bet tot eber / ende mengt met levenden Katck, ende schrijft dat op de letteren / ofte bestrijctse daer mede / ende sy sullen in drie dagen soo repn wech wesen / dat men geen tecken meer daer van en kunnen sien. *Mizaldus*

Hoe dat men een Brief, ofte Papier van den Brandt bevrijden sal.

Neemt scherpe Wijn-azijn, ende Eyer-wit, mengt daer onder Quicksilver, ende bestrijct hier mede den Brief diemael naer den anderen / ende drooicht hem elcke reyse : Schrijft daer na op dit Papier het geene dat u beliest / ende den Brief sal van den brandt bevrijdt wesen / al smeet u hem schoon in 't vier. Uyt een oudt Boeck.

Om alle Papieren van de Muysen te bevrijden

Alle Papier dat gij van de Muysen beviz-
den wilt / dat sult gij trecken door het sop / ofte
water daer in dat Alsen is gezoden geweest /
ende de Muysen en sullen daer nimmermeer in
blijten. *Dioscorides,*

Een ander.

Ofte maecht uwe Inct van Water daer in
dat te boozen beel Alsene is gezoden.

Hoe dat men witte letteren sal schrijven
die men sal kunnen leesen.

Neemt Ammoniack, gestooten zout, menget
met water, schrijft hier mede / ende de letteren
sullen soo wit zijn als papier selve : Maer als
gij die tegens het bier hout so worden zij swart.
Ofte neemt Aluyn-water, schrijft daer mede op
papier / ende als gij 't wilt leesen / soo maecht het
papier in water nat. *Mizaldus.*

Om seckere letteren door het water
leesbaer te maecken.

Schrijft met Aluyn-water op eenigh papier /
latet droogen / als gij dit leesen wilt / soo trec-
het papier door gemeyn water / ende als dan sul-
len de letteren sienbaer worden om te leesen
Alexius.

Een goede maniere van Inct te maken.

Neemt Galnoten in bier oft in biff stucken
gesneden / ofte grof gebroken / een halfpont /
betwelc

welcke naer dat sy in olie een wepnigh zijn ge-
 loft geweest / soo smijts in een verlopden pot /
 et daer op so veel witte Wijn, dat de Galnoten
 der vingers hoogh bedeckt staen / doet alsdan
 daer by een half pont Gomme van Arabien, ge-
 ooten Vitriol ses oncen / stelt dit te samen inde
 bonne secker dagen langh / roetet alle dagen
 ens om / giet daer na den Inct dooz een doeck /
 inde het sal seer goeden Inct wesen.

Een poeder om Inct te maken om by
 hem te nemen op een lange reys.

Neemt Persestenen, byantse wit tot aschen /
 dit gedaen wesende / soo neemt Spiegel-harst
 so veel noodigh is / doetet in eenen Pot / stelt
 yem op 't Bier / stecht het bier daer in / ende
 decht alsdan den Pot met een deksel so na toe /
 datter soo veel roock noch upt mach / dattet
 mach blijven byandende : Als nu het Spiegel-
 harst geheel verbyandt is / ende den Pot houdt
 gewoorden is soo schyabt den roock af die aen 't
 deksel is blijven hangende / ende bewaert dat.
 Neemt van de gebzande Persesteenen, ende van
 den roock boozs: elchs eben beel / Galnoten en-
 de Kopperroot, oock elchs eben beel / Gom soo
 veel als alle de reste / stootet al wel onder een /
 ende bewaert in een leren Beurse / ende als gy
 hier van wilt gebzucken / soo menght daer van
 onder wat waters / en schijf daer mede *Alexius*

Om rooden Inct te maken.

Neemt Brasili-hout, Aleyn geschaeft / een on-
 ce / Ceruse, Aluyn, elcx twee Dragmaen / stooter
 onder een / giet daer op soo veel Urine, dattet
 daer

Daer mede bedeckt sta / latet soo staen drie dagen
alle dagen kens omroerende / wzinget daer nae
Doo? een doeck / latet alsoo staen in de Sonne te
Dzoogen / ende als gy dat wilt gebuycken / soo
temperet met Gom-water. *Alexius.*

Om Gouden letteren te schrijven.

Neemt Saffraen, en Orpigment, elcx eenen
beel / mengt dit met Geyten-galle, en begrabet
soo lange onder Paerde-mist, tot dater dick
wozde / schrijft hier mede. *Of* neemt Alaë,
twee Daghmen / ende soo veel Saffraen, wrijbet
wel kleyn tot stof / mengt met Eyer-wit wel te
degen in een Dijfel *Mizaldus.*

Een ander.

Neemt Orpigment, Christal, elchs een once /
stootet wel kleyn tot poeder / mengt daer naer
met Eyer-wit, ende schrijft hier mede. *Alexius.*

Om silveren Letters te maken.

Neemt een once Tins, Quicksilver, twee
oncen / maecht het Quicksilver heet in een smelt-
kroeg / als dan soo smijt den geslagen Tin, met
klepne stukkens allenskens daer in / stedigh roe-
rende / tempereret daer naer met Gom-water,
ende schrijft hier mede. *Mizaldus.*

Om groen te schrijven.

Neemt Spaens-groen, Gout-glit, Quicksil-
ver, elchs soo veel alst u belieft / stootet alon-
der een / ende mengt met Knechtkens pisse, ende
het sal een groene Ancht wesen om te schrijven /
ende om te schilderen. *Alexius.*

Een

Een ander.

Neemt Rute-bladers, ducht het Sap daer / doet daer by een wepnigh Spaens-groen, en wepnigh Saffraens, mengt ende stootet onder een / en als gy dat wilt gebuycken / tempereret met een wepnigh Gombwaters. *zaldus.*

Om blauwe Letteren te maken.

Neemt blaeuw Smalte, stootse met een wepnigh Honighs, ende tempereret met een wepnigh ters van geslagen Eyer-wit, ofte met klaer m-water.

Van Secreten die de Apotekerye aengaet.

Hoe datmen de Rabarber lange bewaren sal.

Als gy de Rabarber veel jaren onberdoogen wilt bewaren / soo salmen de Rabarber met maeghden-Was bekleeden / en alsoo sal sy vintigh jaer langh goet blijven. *Cardanus.*

Om root Was te maken.

Neemt een pondt Was, drie oncen Terpenjns, des Winters / Vermelioen dat seer kleprij gewoeden is / ende olie van Olijven, van elck en once: laet het was, ende den Terpentijn te samen smelten / op heete koolen / neemt daer naer de panne van den biere / ende alst begint hout te woeden / soo doeter de Olie / ende den Vermelioen by / mengt al wel onder een / tot dattet wel hout gewoeden is. *Alexius.*

Om groen Was te maken.

Neemt een pont Was, Spaens-groen kleyn
gewezen / ende Olie, elck een once : latet Was
met kleyn bier smelten / ende alst begint hout te
worden / soo doeter by het Spaens-groen, ende
de Olie / ende menger wel onder een. Soo verze
als gē begeert dat dit Was wat taeper zy / soo
doeter by drie oncen Terpentijn. *Alexius.*

Om wit Was te maken.

Neemt soo veel Was alst u belist / ende noch
eens soo veel Regen-waters, latet te samen op 't
bier heet worden / latet te samen wat stille staen
tot dat alle het Was boven op het water te drij-
ven komt. Neemt daer naer een glazen Scho-
telken / doet daer in wat hout water / strecht
daer dit glazen Schotelken / met sijn bodem /
tot de helft toe in het gesmolten Was / trecket
daer naer upt met het Was datter aen klebende
blijft / alst Was hout ende stijf geworden is /
so nemet van het boozschreben Glas onder van
den bodem : Ende doet dit aldus soo lange / tot
dat gē alle het Was uptgenomen hebt / mit-
den Bodem des boozschreben Schotelken.
Leght daer naer dese uptgetrocken stucken dun
Was / in de Sonne ende in den Vanw / in de
May-maent / ende keert se dickmaels omme / en-
de laetse alsoo lang liggen tot dattet boozs.
Was soo wit zy / als Ceruse : sommige maken
't wel in drie dagen wit op dese boozs. maniere /
als de Sonne de meeste hitte van haer geeft. En
midts dit Was dun is / ende alsoo van de heete
Sonne soude komen te smelten / soo sal men 't
sontijds met hout water begieten. *Alexius.*

Een

Een ander.

Legt het Was / in dunne Bladers gemaecht /
de Sonne / begietet doorgaens met hout wa-
c / dat wel klaer is / ende het Was sal soo klaer
erden als Ceruse.

Hoe datmen alderley Geweer sonder
roesten bewaren sal.

Besrijcht u Geweer met Azijn. daer in dat
luyn gesmolten is / ofte daer in dat Ceruse:
te mergh van eenige Beenders gemengt is.
dan het alderbeste is / dat gē neemt vijfel van
oot. in een Dijfel kleyn gestooten / daer on-
z dat wat Olie van Spike gemenget is / ende
ier mede besrijcht u Geweer / aldus doende en
il ugeweer niet heroesten / al draegt gē't oock
ange tijdt door den Regen. Van eenen ervaren
Iarnaschmaker.

Om alle Gebeente groen te verwen.

Neemt Sterck-water. daer in dat sop veel
paens-groen gesolbeert is / alst kan op eten:
eght hier in den gantschen nacht / het Been dat
gē groen hebben wilt / ende het sal soo groen
wesen / als een Amaranthe-steen. Mizaldus.

Om te maken root Lack voor
de Schilders.

Neemt root Carmosijn Schoerhaer. een
pondt / latet in Hoogh zieden / giet daer naer de
Hooge door een dichte doech / maer soo berze
als het boozschreven Scheerhaer noch rootach-
tigh is / soo latet noch eens met Hooge op zie-
den

den / hanght daer naer alle dese Looge ober het bier sonder zieden / doet daer by gestooten Aluyn, die in warm water gesmolten is / by oncen / menget wel onder een / en de roode Berwe sal op den grondt komen te liggen / giv als dan het klare boven af / ende drooght de Berwe in de Sonne. *Alexius.*

Om te maken dat men seer wonderlicke dingen in een glazen Flesche, oft Urinael, sal komen te sien.

Neemt Saffraen, bindet in een lijnen-doech / legget in klaer Water, tot dattet water wel daer vant dooz-berwet 3p : Neemt daer naer Eyer-wit, ende schubbet mesdit water acht of te rien mael om. Dit gedaen wesen / so doet dese mengeling in een Urinael vol waters / ende ghesult daer in sien dibeetse dingen. *Fallopins.*

De Secreten van't Illumineren, en van het maken van alderley Verwen.

Een Temperatuur-water, om de Verwen mede te tempereren.

Nemt een loot Gomme van Arabien, ende een half note groot Gomme dragant, doet het te samen in een nieuwe pot / giet daer op soo veel klaer waters / dat de Gommen tweeingers breedt bedeckt staen / latet alsoo t'gedeckt / vier dagen langh staen / rottet daer naer met een storcken wel onder een / settet daer naer op hete hoken / maer latet niet zieden / roer wel om op dat de Gomme wel smelten mach / latet daer naer hout woeden / wzinget daer naer
dooz

soz een dunne doech / giet wederom schoon wa-
 r daer op / op dattet so dunne wozt als Boom-
 ie, gieret als dau in een Glas / ende stoppet
 che too / ende roeret dagelicks wel om / midts
 it de Gomme Dragant geerne boben zwemt /
 eer hy komt te verouderen / want hoe langer
 e in dese temperature is / hoe beter die is : soo
 nge als gy merkt dat dese temperature noch
 migh is / soo lange doeter water by : alst in
 eenemael hout geworden is / so sal 't klaer we-
 n / ende den Dragant sal in de grondt sincken.
 Het dese temperature hebbe ich mijn Berwen
 rijbt schoon / ende goedt behouden. Want de
 omme van Arabien, maekt by haer selben alle
 berwen bruysterachtig ende doncker. Hier me-
 suldy twee Berwen tempereren / ende soo sp
 omen te dzoogen / soo bevochtightse met een
 wepnigh waters / anders worden sy van den
 dragant al te vet. Ende of het gebeurde dat de
 berwen daer-en-tusschen niet wel aen en kleef-
 en / soo giet er een wepnigh van dese Tempera-
 ure by / soo suldy altijd goede Berwen hebben.

Een ander Temperatuur-water.

Neemt Parkement-lijm, dat wit ende licht
 is / een half oshernoot groot / legget in schoon
 water / doet daer by vier dyppels geschupmden
 lonigh. latet also dagh ende nacht staen wep-
 en / settes daer naer op 't bier / maer dattet niet
 in ziede / giet er noch water op : want de Par-
 cement-lijm is seer lijnigh / ende roeret dich-
 nael om / nemet van 't bier / ende latet koudt
 worden / sijget daer naer door een doech / doe-
 er wat Roos-water by / ende als gy daer

ban wilt gebuycken / so houdtse in warm wa-
ter tot datse hout te smelten / ende gebuyckte
tot dese naevolgende Dertwen / om dat sy de
Gomme van Arabien niet wel en kunnen ber-
dyagen / gelijk als Meote, Loot-geel, Pa-
rijs-root, Orpigment, Lack, Oker, die alle
te samen met het Parkement-Ijm, wilen ge-
tempereert worden / ende dat wel dunnis / ofte
met Eyer-wit allene.

De derde Temperature.

Neemt klaere Gomme van Arabien twee
deel / Gomme van Perse-boom, het derdedel /
giet daer op klaer watet tweevinger byet hoogh
latet te samen staen weycken dach ende nacht /
settet daer naer op heete koolen sonder zieden /
ende roeret dickmaels om : Alst nu wel heet is /
so nemet af / ende giet daer op een boone groot
geschuyden Honigh ende een weynigh Roos-
water : Alst wederom heet gemorden is . so sijget
dooz een sijn doercken / dach niet al te sijn / ende
gebuyckt hier van.

De vierde.

Neemt een loot Gom van Arabien, en twee
dyaghen Gom van den Amandel-boom, giet
klaer water daer op / en latet vier dagen langh
staen / settet daer naer op heete koolen sonder zie-
den / roeret stadigh met een stoecken / sijget daer
naer dooz een doercken / gietes by een nootshel-
pe bol Roos-watet, stoppet dich toe / ende ge-
buycket.

De vijfde.

Neemt het wit van twee Eyers, doet het ge-
boch.

rochelt daer upt / kloppet wel met een supber
 aleyn besemken tot dattet klaer water / ende
 en lesten geheel in schuym berandert wordt / soo
 latter geene bochtighejdt in den gront meer en
 p / latet daer naer staen dagh ende nacht : giet
 naer naer dit water van den schuym / op een half
 oot klaere Gom van Arabien , doeter by een
 loon groot geschuymden Honigh , ende een Le-
 sel Roos-water : Daer dooz wordt de tempera-
 ure booz den stanch bezigt / bewaret ende stop-
 e dicht toe.

De feste sootr.

Neemt een loot Gom van Arabien , een loot
 Gom van Perse-boom , een dzaghme Lijms ,
 ende een dzaghme klaere Mirrha , stootet al on-
 der een ende gieter op een goeden Romer Wa-
 ers , latet wel te samen staen wepcken / roe-
 et dickmaels om tot datter t' eenemael gesmol-
 en is / doet daer na by twee lepels Wijn-azijs ,
 ettet op 't bier / latet sachtens zieden / latet daer
 naer houdt worden / sijget dooz een doech / ende
 gebuycket waer toe dat g wilc.

Van den Vernis.

Vernis om op Papier, ofte op Perkement
 te gebruycken, ende het wordt ge-
 noemt Huys-verniss,

Als g wilc op Papier / of op Parkement
 vernissen wilt, soo ober strijkt met dit nabol-
 gende Vernis. met een linnen puif pelken : neemt
 een deel Eyer-wit, na dat g 't veel gebuycken
 wilt /

wilt/ doet het gebochelte daer upt / statet soo lant-
ge met een supber besemken / tot dat het t' sene-
mael komt in schuym te veranderen / latet alsoo
staen / daghen uacht / soo sal't wederom in wa-
ter veranderen / giet dat op een loot Gomme
van Keerse-boom en op twee dragmen Gomme
van Arabien : multipliceret daer naer met een
weynigh Temperatuur-water / latet twee dagen
lang staen wepcken / set het daer na op heete ko-
len op dat het wel heet worde / en roeret stedigh
met een doerken sonder zieden. Alst nu wel heet
is / soo doet daer by een boone groot geschuym-
den Honigh, latet daer na hout worden : En als
gy daer mede yet komt te overstricken / soo sal
't met der tijt schoonder worden / dan men mach
't niet te dun / noch te dick maken / en niet dicker
als Boom-olie. Op en moget niet meer ma-
ken als gy t' eender repseri gebruikken wilt :
want het kan niet langh duren. Men kan doch
wel daer van een goet Temperatuur-water ma-
ken / als men dat wat dunner maecht met klaer
water.

Een ander op Papier, ende Parkement.

Neemt een grooten Romer Biers, ende twee
of drie loot Gom van Arabien, ziedet al te sa-
men wel onder een / soo suldy een goet Vernis
hebben.

Om Mont-hijm te maken.

Neemt twee loot Huysblas, ende een weynigh
suycker candijs, ende een weynigh afstijf-
sel van sijn onbeschreven Parkement. Doet dat
in een nieuwen pot / giet daer op een pintte Wa-
ters, latet tot op de helft op-zieden : neemt daer
daer

aer den pot af / ende gietet ergens op / dat g
aer van kondt lange stucken sijden / alst kont
nde stijf geworden is / gelijk men van den ge
neppen *Wijn* pleeght te doen.

Vernis om op Parkement oft op
Leer te strijken.

Neemt een pondt Mastick, stootet kleyn tot
poeder / neemt daer naer drie pondt klare Lijn-
olie, doet die te bier / latet in een rupme ketel
zieden / schupmet wel / ende en latet niet ober-
loopen. *Wist* in gezoden / ende geschupmt is /
soo neemt den gestooten Mastick / ende stroyt
hem allencxkens in de *Olie* / stadigh roerende /
tot dat alle den Mastick daer in gesmolten is :
latet daer nae soetkens zieden met kleyne hitte /
ende roeret stadigh / op dat het niet en kome aen
te handen. *Als* g^e mercht dat den Vernis be-
gint dick te worden / soo laet een druppel *Waller*
op een hout pser of op eenigh ander Metael /
als hy hout is / soo steecht uwen vinger daer in /
ende soo verze als hy hem met een langen draet
laet optrecken / ende taep genoegh is / soo is
hy genoegh / soo niet / soo laet hem noch lan-
ger zieden tot dat een druppel daer van kont
wesende / een draet maecht / als men den vinger
daer in steecht. Neemt hem van den bierre / laet
hem kouf worden / ende sijght hem door een
doeck in een verlopden Pot. *Op* sult alhier
noteren / dat soo verze / als g^e den Vernis
wilt hebben dat hy stracks drooge soo neemt
witte gebrande Schaeps-beenders, stootse tot
poeder soo kleyn als stof / buydelt hem door een
hazzen zift / ende roert daer van onder den
Vernis /

Vernis / ontrent so veel als een Noot groot / en laet hem daer mede eens opzieden / so sal hy haer stigh dzoogen / 't zy waer op gy hen srycht.

Om Gom Dragant te bereyden.

Neemt Gom dragant soo veel alst u belieft / giet daer op schoon water / latet twee dagen staen / op dat het wel swellen mach / doet hem daer naer te biere / latet sachtkens zieden / soo berze alst al te dieck is / soo giet meer waters daer op / ende roeret stadigh / alst nu wel gezoden heeft / nemet van den biere / ende sijget dooz een reyn doechken / in een Glas / hoe / onder dattet wozt / hoe beter dattet is.

Om Eyer-wit langh te bewaren.

Neemt Eyer-wit van dize Eperen / neemt het bochel daer upt / statet met een rijcken soo lange tot dattet geheel in Schupm verandert / latet daer naer twee dagen langh staen / giet daer van het Schupm af / gietet daer by goet Roos water , soo veel als een Boon groot / sjoft u Glas met Was wel dicht / ende gebuyckht daer van alst u belieft.

Vernis op een andere maniere te maken.

Neemt ouden klaren Kemp-olie , doet hem in een ketel / latet sachtkens zieden / ende schupmt hem wel : Neemt daer naer witte Puymsken , ende gebzande Schaeps-been , stootet en siftet soo kleyn alst mogelick is / ende roert dat soetkens onder de heste olie / soo berze als die weder om schupm geeft / schupmtse soo / ende laetse wel zieden. Neemtse daer naer van den byere / ende stelt.

Alse twee dagen langh in de heete Sonne:
 Bildp nu stercken Vernis hebben / soo neemt
 ier loot Mastick, wel kleyn gestooten / ende
 oert hem sachkens onder de heete Olie.

Aluyn.

Den Aluyn en is anders niet (als men seght)
 als een bitterhepdt der aerden / die daer des Win-
 ters van Dreck / ende van water te samen loopt :
 Dewelcke men des Somers / soo berepdt men
 hem / dat hy hardt / ende soo klaer komt te wor-
 den als een Chystal. Desen Aluyn geeft de Wer-
 wen hare klaerhepdt / ende schoonhepdt : Noch-
 tans soo zijn hem sommige Werwen gantsch
 contrarie / om dat hy die op eet ende hare schoon-
 hepdt beneemt / gelijk ons de dagelichsche
 experientie is leerende / daerom dat gq sulchs
 sult onthouden.

Azijn.

Op moet u benaerstigen / dat gq alijt goe-
 den stercken witten wijn-azijn hebt / die klaer en
 doozluchtigh is / want den rooden Azijn en is
 onder de Werwen niet nut / noch bequaem.

Van de Gommen.

Van veelderleye soorten van Lijm, dat
 de Illuminanten gebruycken, en eerst
 van Parkement-lijm.

Nemt Parkement-lijm. Die van onbeschre-
 ven Parkement gemaecht is / doet daer
 veel waters by / want hy is krachtigh ende sub-
 tjl / ende beter als den Wozn-lijm. Hoe hy
 witter is / hoe hy beter is.

Huys

Huys-lijm, ofte Visch-lijm.

Den Huys-lijm, ofte den Huys-blas, die wort van een Zee-visch gemaect / hy en is niet so sterck als het Parkament-lijm / men gebuycht hem onder subtyle Dertwen.

Mont-lijm.

Den Mont-lijm is een kostelicken subtylen lijn in alle Dertwen / upt genomen in 't Spaens groen / die mach hy andere toegeset worden.

Dragant-gom.

Dragant-gom is een secker Gom / die daer loopt upt een secker Boomken / dat men noemt Tragacantha, daerom dat de Gom daer upt loopende / oock wordt Tragacantum genoemt. Sy en is niet dienstelick alleen gebuycht / maer seer dienstelick als men die hy andere boeght / en de sy maecht oock alsoo een lichte Dertwe.

Gom van Arabien.

De Gomme van Arabie is een bzeemde Gom dat upt den edelen boom loopt / nut en bequaem in alle Materien / dan sy en komt niet ober een met alle dertwen / gelijck wy bevinden. Gom van Kerse-boom / van Pypme-boom / en Gom van den Mandel-boom / worden oock gebuycht.

Eyer-wit.

Eyer-wit is een geselle van alle Gommen / als hy recht gemeugt worde / maer hy en is niet geerne met Azijn onder de dertwen bermenght / daer hy dat heel Gom van Arabien is / want hec wordt

zdt te samen getrocken / ende als het Eyer-
t geen toefet en heeft met water van Lelien,
te met Roos-water, soo berderbet.

Gommi Lacca.

Gommi Lacca, is een wonderbaerliche gom-
ß men die kleyn gestooten / in klaer water heet
recht / soo maecht men daer van een lichte
ipne Derwe.

Soe men Gout-gront bereyden sal.

Men vint menigerley Gout-gront / ende on-
: sommige is groot gebreck : daerom dat ick
hier by den sekersten blijven sal / want het
dt veel aen de temperature: al is den grondt
c goedt / midts dat men hem haest te bet / ofse
vaterachtigh maken kan / daerom dat hy wel
kerck / ofse te swacht woꝝdt / ueemt daerom
Iacht op de tempereringen.

Neemt schoon wit Krijt, dat noch zandigh /
ch steenachtigh 3p / soo veel als 't u belieft /
indt dat wel op gloepende kolen / en bluft het
goeden Wijn-azijn, daer onder dat een wep-
gh Honighs gemeught is / latet alsoo den gant-
ien nacht staen op den Azijn het kicht / ende
bzant wel magh dooꝝweycken Neemt daer
er de substantie des krijts upt den Azijn / ende
ijft het seer wel op een Wjff-steen met het
nperatuur-water des Eyer-wits, met de ber-
nginge van Gomme. Wjft daer onder een
pnigh Cinnobers, ende tweemaal soo veel
n den steen Ematites. Als 't nu al wel ge-
eeben is / soo bzenget op een hoop dattet hardt
zden magh / ende bewaert alsoo tot dat gy 't
ban

van doen hebt. Als gy nu daer van wilt ge-
 brypchen / so neemt eer ontrent een hasenoot van /
 maket in klaer water weech / wrijvet wel op een
 steen / doet daer onder soo veel Salarmeniack
 als een Erwete groot / ende half soo veel Suyc-
 kers, tempereret wel onder een met Tempera-
 ture van Eper-wit die niet te beten is / gelijk
 hier boven verhaelt staet.

Strijckt den grondt op een schoon Parka-
 ment en latet droogen / poleert den grondt
 sachtens. Neemt dan een droppelken Mont-
 lijms, ende een droppel klaer water / doet een
 weynigh Saffraens in een doercken / ende leght
 dat in dese vochtighejdt. Neemt een Pijnseel-
 ken ende oberstrijckt daer mede den gront / ende
 draegt stracks het Silber ofte Gout daer op / la-
 tet wel droogen / en brypneret daer na sachtens
 met een Wolfs-tandt. Neemt acht alwaer het
 Gout af valt / of aenkleeft / neemt oock acht of
 den Cant kleefachtig zy / ofte niet / in 't polijste-
 ren. Zoo verze als nu de gout-glang niet af en
 valt / noch niet aen den Cant en kleeft / soo is
 het Gout gront oprecht : Maer soo verze als 't
 Gout afvalt so is den gront al te swach : Zoo
 stercht hem wat beter met soo veel Om als een
 Erwete groot / al naer het oordeel uwer oogen.
 Ende soo verze als den Cant aen het Gout
 kleeft / soo is den gront al te bet / soo giet meer
 waters daer op / ende brijwet wel onder een.

Latet daer naer alsoo een ure of te twee staen
 tot dattet wederom gesoncken is / giet dan het
 klare water wederom daer van / ende roert daer
 naer den Gout-grondt met sijner substantie wel
 onder een. Strijket hem wederom aen gelijk
 booren /

boozen / ende versoeket soo lange tot dat hy op sijn rechte mate gemaecht wort: Want men moet elcken Gout-gront wel proberen oft hy te sterck / te swaech / ofte te bet is. Mercht insonderheydt daer op / dat gy Gout-gront maken wilt / soo siet toe dat gy hem maecht als 't schoon klaer weder is / als dan gelucht het wel / want hy sijnen aerdt heeft / gelijk daer doet den Bresilie, die moet oock hy schoon klaer weder gemaecht worden / want de erbaringe my sulcx geleert heeft.

Dit zijn de Gommen die men tot den Gout gront gebruyckt.

De eerste is / Ammoniacum, de tweede / Galbanum, de derde / Opopanacum, de vierde / Scrapinum, de vijfde / Aloe Epatica, de sesste Asa Foetida. Alle dese ses Gommen zijn van naturen bochtigh ende aenklebende / daerom kleeft het Gout geerne daer aen / als de recht getempereert sijn. Daerom dat gy een van dese ses sult nemen het derde deel / ende wel sult wrijven. Ende wijst daer toe noch eens so veel wit krijts, ende soo veel Cinobers, tempereert dan met Sperwit / gelijk hier boozen is geseydt geweest / maer het en moet niet te dick / noch te dun sijn. Stryckt aen / latet wel droogen / dnyneert den grondt soethens / legt het Goudt daer op / dnycket neder met de Boomwolle / soo sal 't Gout aen den grondt kleben / en het laet hem wel polieren.

Neemt oock acht dat men den Tagantum moet twee dagen langh in 't water leggen / ziet hem daer naer in 't selve water / roeret stedig met

met een Spaentje: Wzinght hem doo? een wit-
ten doech. Bewaert daer naer dit water / want
het is seer bequaem en dienstelijck tot alle Der-
wen / insonderhepdt tot de Gont-gront / soo ver-
re als g? in 't p?pareren daer in goede mate
kondt houden.

Muferinge op Goudt.

Als g? nu pet op Papier / of op Gout hebt
bergult / ende daer op pet begeert te Muferen /
dattet sal schijnen dat het eene Gout in 't ander
stonde: Doo neemt Ammoniack, ofte Camfer,
of Serapinum, of Mastick, het geene g? wilt/
wijst hier van een boon groot met water / doet
daer by drie dzoppels water van Eyer-wit, tem-
pereret van passe / niet te dun noch te dick: Mu-
seert alsoo daer mede op Goudt met een spit sigh
Pinseeltjen al wat g? wilt / latet dzooogen.

Hoe dat men Goudt, of Silver, uyt
de Penne schrijven sal, ofte met den
Pincele sal opstrijcken.

Neemt een wepnig Zout, maket gloepent /
legget op den Wijf-steen / doet daer by een dic-
ke Gomme, die gelijk tot olie gesolveert is /
wijbet onder een op den Wijf-steen. Neemt
dan een bladt sijn Gours ofte Silver, wijbet
alsoo d' eene naer het ander op den Wijf-steen /
eenen goeden tijt langh / doetet daer naer in een
Glas / giet daer op klaer warm water / en roe-
ret als boozen / latet wat staen / ende gietet we-
derom daer van: Ende doet dat soo dickmaels
tot dat het Goudt ofte Silber supber wordt.
Als 't nu klaer ende schoon is / soo doetet in een
sunbere

supbere Mossel-schelpen. Ende als gy nu dat wilt gebruiken / so doet daer by een dun Gom-water, maer niet te veel / ende schryft / of schildert hier mede wat gy wilt / paleret daer naer met den Tandt.

Een ander te maken Gout.

Neemt een roodt Gom-water, ende noch een sucrken Gomme daer in / laet de Gomme daer in smelten in een Mossel-schelpen / latet soo lange staen / tot dattet soo dich wordt als een Papien / doet daer in een vast-noot grote Salar-meniack, wijbet al te samen onder een / soo lange tot dat hem den Salar-meniack gansch gesmolten heeft. Daer naer soo uceint meer sijn Goudt ofte Silver-bladers, ende wijst het ene bladt naer het ander daer soethens in / drie ofte vier uren langh / tot dat het Gout ofte Silber geheel kleyn gemalen is: Doet het daer naer in een kleyn roemerken / of in een Mossel-schelpen: giet heet water daer op / doet het Silber ofte Gout met een honcken / ofte met den binger wel onder een / latet daer naer een ure langh stille staen / op dat het Goudt ofte Silber sincken mach: giet daer naer het koude water daer op / roeret om / ende doeter van het boozige heete water wederom by / roeret / ende latet staen als boozen. Doet alsoo thienmael achter een / met heet water / tot dattet geheel klaer wordt / doetet als dan in een Mossel-schelpen / ende bewaert booz stof: Tempereret daer naer met een Gom-waterken / gelijk-boven geseydt is / byrueret met een Tandt.

Om Aurum Musicum te maken.

Neemt twee loot fijn Tins, Quicksilver, een loot / Solfer, Drie loot / Salarmeniack, drie loot / doetet al te samen in een Glas / met een langen hals / anderhalf vierendeel langh / bekleedet te booren een vinger dick met gebayrden Leem, formeert een deksel of 't Glas van Blich (nota / dat in 't Blichen deksel een gat wesen moet daer in dat altijd een langh pserken steke) ende bestrijcht oock dat boben met Leem / op dattet immers een vinger dick boben wel toegestopt is / op datter oock den Solfer niet en kome uyt te trecken. Stelt alsoo dit Glas in een aerden pot op een oven / maecht boor eerst daer onder een kleyn vier / tot dattet allecrkens geheel gloepende wordt; Latet boortaen in een eenparigh sterck vier staen / van den morgen tot den middage: Trecht somtijts het pserken uyt / en besiet den Rook / soo herze als gij een gelieven Rook siet uyt het Glas gaen / soo gaat voort tot dat het geheel vergaen is, als dan is 't genoegh gebayndt.

Latet daer na hout worden / breekt het deksel van 't Glas / ende neemt de materie uyt / ten besten dat gij houdt. Als gij daer van wilt gedrupcken / soo wijdet op een sffen Wrijf-steen / temperert met een Mont-waterken / en bryt hieret met den Tandt.

Aurum Musicum op een ander manier.

Neemt Tin, Quicksilver; Solfer, Salarmeniack, van elckx ebenbeel: Smelt het Tin op het vier / laet het Quicksilver daer in loopen / latet

latet kond worden / smelt daer naer den Solfer
 stoot het Zout, ende stropet in den gesmolten
 Solfer / roert wel onder een tot dattet wel kont
 geworden zy: Wijbet daer naer op een Wijf-
 steen tot poeder / wijst het **En** / **en** het Quick-
 silber oock daer mede wel onder een: Doet
 daer naer in een Glas met een langen hals / dat
 te boozen met Pap-lijm een vinger dick wel be-
 kleedt is. Formeert een dechfel van Wlich daer
 op / bestrijcket oock een vinger dick / op dat
 den Solfer niet daer upt en vliege. Maecht
 midden in't boozs. dechfel een Aleyn gaetjen /
 steckt daer in een pseren nagel / op dattet geen
 roock upt en magh: geeft hem booz eerst hilpen
 bier tot dattet geheel gloepend wordt / als dan
 soo geeft hem een stadigh bier: Trecht somtijts
 het pseren nagelken daer upt / ende siet toe of het
 niet meer en roocht / roocht het niet meer / so be-
 strijckt den Nagel boven toe met het boozsche-
 den Weem / op datter geen lucht upt en mag.
 Brecht daer naer het dechfel van het Glas /
 ende siet eens toe hoe dattet u behaeght. Soo
 verze als 't u noch niet en behaeght / soo placht
 het dechfel wederom daer op / ende later noch
 langer branden: besietet ten halfure daer naer
 noch eens / ende doet dit soo lange / tot dat u
 dunct datter genoegh zy / maer gy moetet al-
 tijdt in een stadige hitte houden / op dat de ma-
 gersien niet en komen te verbliegen. Als gy nu
 daer van wilt gebuycken / soo tempereret met
 Temperature van Eper-wit.

Een ander soorte van Aurum Musicum.

Neemt een deel van 't beste Tin, ende twee
 2 2
 deez

deel Quicksilvers, latet de samen smelten / neemt daer naer een half bierenddeel soo veel Solfors, kleyn gestooten ende gesmolten : Neemt het daer na van 't hier / wijft oock daer onder een half bierenddeel Salarmeniack : Den Tin / en het Quicksilber moeten oock onder een getyellen worden : Doet daer naer onder een in een Glas / met een langen hals / bestrycht het Glas met Pap-lijm / een vinger dick / byandet gelijk men den Cinnober doet / eenen geheelen dag langh / latet daer naer hout worden / wijbet ende bereydet voocht met Temperature van Eper-wit.

Een ander goet Aurum Musicum.

Neemt een once sijn Tins, latet smelten in een verlopden pot / doet daer in een loot Quicksilver, latet daer naer hout worden : Neemt daer naer een half loot Solfors, ende een half loot Salarmeniack, wijbet oock wel onder een : Doet daer naer alle dese materien in een Glas / met een langen hals / bekleedet eenen vinger dick met Pap-lijm : settet dan in ascheu / legghet rontomme ringhs-wijse een goet vier / met een stadighe hitte. Doet boven met den mond des Glas / ende met het dechsel gelijk hier boven is geseydt gewest.

Hoe datmen Argentum Musicum sal maken.

Neemt drie loot sijn Tins, smeltet in een probeer-kroes / ende als 't by na gesmolten is / soo doet daer by drie loot Wismat, Wismat is een Hooghduytsch woordt / ende roeret wel onder een op 't vier met een pferken / soo haest als op

fiet

siet dat den **Wismat** in den **Tin** gesmolten is /
 soo neemt den **Kroes** upt den **biere** / ende laet
 hem een wepnigh berstaen. Steemt daer naer
 anderhalf loot **Quicksilver**, ende giet het in de-
 se twee gesmolten materie / roeret wel onder
 een op dat het **Quicksilver** daer onder hem wel
 magh vermengen / gietet aldan op een honden
 steen / op dattet stijf worden mach. Als gij nu
 dat gebuychen wilt / soo neemt van dese gego-
 ten **Materie** soo veel als 't u ballest / wijfvet wel
 op een steen / ende tempereret met **Temperature**
 van **Sperwit** / strijket op / latet droogen / ende
 huijneret mit den **Tant** / soo sal 't wel klaer en
 schoon wesen. Het is een seer goet stuccken. Hoe
 meer **Quicksilver** dat men in 't smeecken daer by
 doet / hoe milder dattet wort / dan niet al te veel.

Hoe dat men het **Quicksilver** sal dooden.

Legt het **Quicksilver** in een **Moessel-schelp** /
 giet goeden **Wijn-azijn** daer op / ende een **Er-**
woete groot **Salamenacks** grof ghestooten /
 spuyt het daer in / latet alsoo staen weyken / gie-
 tet somtijts af / ende siet toe oft hem laet han-
 delen gelijck een **Papen** / des niet / soo giet de
 bochtigheyt weder om daer op / tot dattet sijne
 kracht home te vertiesen / ende oock sijn leven.

Van het **Laudanum**.

Het is een swarte **Gomme** / de beste is swaer /
 ende sy laet haer lichtelijck stooten / men magh se
 rangen onder alle **Werten** die men geerne van
Ranch bezijden wilt. Leghtse in **Leli-water** /
 of **Roos-water** / gietet in de **Werten** / soo behou-
 den spraken goeden **Rijck**.

Saf Armoniacum.

Deze specie woꝝdt alsoo genaemt / om datse in Armenien gebonden woꝝdt / doch soo woꝝdtse van de gemeyne konstenaers / van gemeyn Zout gemaecht / dat wit en klaer is dat is het beste. Dit Zout is tot veel dingen dienstelijck / gelijk op in die boeck dichmaels gewaer woꝝden sult.

Ematites dat is den Bloedt-steen.

Dezen steen moet gebonden in Maeren-lant / ende in Arabien / maer den besten woꝝdt gebonden in Africa en in Arabien / het is een vleesch-roode Berwe. Dezen steen is de Berwen seer dienstelijck / gelijk in desu Alumineer boeck dichmaels verhaelt woꝝdt.

Hoe datmen den Cinnober of Vermelien konstelijck maken sal,

Neemt twee deel Quicksilver, en een derde deel Solfers, doet het in een pot / smelt den Solfers / ende het Quicksilver onder een / alst nu hout getwoꝝden is / soo woꝝbet wel met malkanden / doetet daer nae in een Glas dat te bozen gen binger dich met hoozigen leem ober al bekleet is: Maecht te bozen een oben van de bzeete gelijk uw Glas ofte holbe is / set dit Glas op den oben: Ofte settet op een sferen Treest / of in een ander distilleer-obenken / maecht een deckselken van blich oben op den Mont des Glas / ende in 't midden des decksels een gatjen / luteret oock wel met venboozsz. Leem / stoot een rser dooꝝ dit gat daer in / op dat op 't alle repfen daer mede roeren meught. Maecht booꝝ eerst daer

Daer onder een kleyn bierken van dzoogh hout /
 ende daer nae hoe langer hoe grooten. Ende
 neemt also wel acht opdat glas : want gy silt
 in 't glas mogen roock sien / en ook upt het glas /
 maer en stoot u daer niet aen / dan siet tde dat
 gy hem altijd gestadigh bier geeft sonder op-
 houden / tot dat gy den roock soo root siet als
 bloet / als dan ist genoegh / latet daer naer hout
 woorden / so hebt gy goeden Cinnober. als gy
 nu daer mede wilt schilderen ofte schryben / so
 neemt so veel Cinnober als u belieft / ende wijst
 hem wel kleyn met goede witte wijn / laet hem
 daer na op den steen wel liggen dzoogen : neemt
 daer naer Temperature van Eper-klaer / ende
 wijst hem oock daer mede / daer onder doende
 Aloë epatica, so groot als een Erwete / strycket
 daer nae met hoophens te samen / en bewaert dat
 supberlijck vooz alle stof. Als gy nu daer van
 wilt gebuychen / so wijbet te samen met goet
 klaer water / een wepnigh gesterckt met Tem-
 perature van Eper-wit / maer niet te veel. Zoo
 verze als niet al te suel upt de penne / of upt het
 Pinceel en wil volgen / soo doet daer onder een
 wepnigh Mirrha, ende dit is den besten Cinnob-
 ber. Als van de Temperature al te het is / soo
 spoelt hem af met sehone witte wijn / stryck
 hem dan wederom met een wepnigh Tempera-
 re van Eper-wit : in stede van gemeyn water
 meught gy wel Hoos-water nemen.

Cinnober te maken op een ander
 maniere

Neemt Quicksilver, store deel / ende Solder
 drie deel / smelt dit Solder in een pot / laet het
 Cutch.

Quicksilber onder den Delfer lopen / roeret wel
 ander een / ende laet hout worden / wijst hem
 daer naer op een steen : doetes daer naer in een
 Glas met een langen hals / dat wel met
 hant-sijm bekleedt is. Set dat op een oven /
 maech daer onder een stabigh vier / met d'googh
 hout / doozt reest een kleyn vier / daer nas 't selve
 vermeerderende : neem wel acht op den rooch
 als hy bloed root wordt. Ende luteert onck de
 mont des Glas / gelijk hier boven verhaelt is.

Hoe datmen Parijs-root sal maken.

Neem een half loot gheraspt Bresili-hout,
 ende een pinte klare loogh / doet die in een ber-
 lopden pot / maecht die looge so heet datmen qua-
 lick de hant daer in hant lyden / sijnt daer in het
 hant-sijm Bresili-hout / laet daer in lig-
 gen het vierendeel van een uur / sijet alsdant
 doozt verfluyden doech / roeret dan daer in kleyn
 gestooten Alayn. tot dat de berwe dich wordt :
 roeret met een stockken wel ober een / gietse
 daer na in een sackken dat onder spits is / op
 dattet daer doozt mach lopen in een anderen pot /
 ende gietet d'antael daer doozt op dat het reyn
 daer upt komen magh. Schjadt daer na datter
 een den sack hanght / op hrijt / laet daer op
 droogen. Het ander is een Parijsroot.

Parijs-root te maken als een Roo-
 de Roose.

Neem een verlopden Pot / vergadert daer
 in alle morgen soo veel Urine tot dat gy ge-
 noegh hebt / laetse acht dagen langh alsoo wel
 toegedeckt staen / steltse daer naer op 't vier /
 laetse

laetse zieden / ende schupmitse soo lange tot datse
klaer woort: giet dan daer van in een schoone
Pot / soo veel als gē verbruycken wilt / en doet
daer mede / als hier boden verhaelt is / met de
Looge.

Allerley Brasili-verwe sal men altijd
by schoon weder bereyden.

Neem een loot geraspt Brasilihout, doet dat
in een verlopen pot: Giet daer op goede klare
witte Wijn-azijn, latet alsoo staen / dzie ofte vier
uren langh. Neem daer naer klaer goet Bier /
doet daer by klaer water / dat de vuylsghede
twee vingcrs hiet op dat Brasilihout sta. Hang-
get daer naer over een kleen Bier: latet zieden /
maer niet overlopen / alst nu een goeden tijdt
lang gesoden heeft, so doet een Okernoot groot
Aluyns daer by / en ooch soo veel Gomme van
Arabien. Hanget over 't Bier / latet wederom
zieden / nemet daer na van den viere / latet hout
woyden / sijget daer nae het sop doo; een doech /
soo hebt gē goede Brasili-verwe.

Om te maken Inct die seer goet ende
bestandigh is.

Neemt een Glas met een wijden Mondt /
doet dat vol van schaeffel van Brasili-hout
giet daer op goede witte Wijn-azijn. stoppet
dicht toe / latet alsoo in de Sonne staen / ofte des
Sonnestop een warme oven / vier dagen lang /
werpt dan daer in drie of vier stucken Aluyns,
stoppet dicht toe / settet wederom in de Sonne /
ende roeret somtijds om / latet alsoo staen twee
Maenden langh / soo sal daer van woeyden een
bysondere Brasili-inct / daer van dat myn Flans

heng / ende Fioletten maken kan. Als nu den
 Inct-voodt genoech is / soo neemt de stucken
 Aluyns / die niet gesmolten en zyn / wederom
 daer upt / ende gestooten Aluyn daer in doet.
 Als gy nu van desen Inct gebuyckeu wilt /
 soo doet hem upt het Glas in een Mossel-schel-
 pe / doet een weynigh Gomme van Arabien daer
 in / laet die daer in smelten / soo wordet in de
 Mossel-schelpen in ses dagen soo schoonen Inct /
 dat gy u sult daer over verwonderen / soo verze
 als hy te dick is / soo giet upt de flessche noch wat
 meet in de Mossel-schelpen.

Om den Brasilie bruynachtigh te bereyden.

Neemt een loot Brasili-hout, doet dat in een
 cleuwe Pot / neemt daer naer goede klare Loo-
 ge, maectse heet / doet daer by een weynigh
 Urins, giet die heet op het Brasili-hout, ende
 roeret met een houdt vooz een / neemt den Aluyn
 die wel gewreven is / een halve noot groot / doet
 die daer in / so sullen dese dingen upt den Brasilie
 alle de roodigheyt trecken die daer in is / sijget
 daer naer klaer af in een Glas / stopt dat dicht
 toe : Als gy nu dat gebuyckeu wilt / soo giet
 een weynigh daer van in een Mossel-schelpen /
 legt daer in een stuck Gomme van Arabien, laet
 wel vooz weycken in de Sonne / ende het sal een
 goede Brasili-Inct worden : Als nu al te dick
 wordet / soo giet een weynigh upt het Glas in de
 Mossel-schelpen

Een lichtveerdige Brasili-inct.

Neemt van de beste Brasili-berwe die gy
 hier

hier booren in de eerste verteckende binden sulst
 soo veel alst u belieft. Maecht die een wepnigh
 warm / neemt dan Mirbam die goet is / ende
 wel riecht / wijf die tot Matok / ende doet daer
 van een boon groot in dese Brasili-berwe / ende
 een derbedeel Loot-wit. roeret wel onder een /
 soo sal sy schoon ende licht wesen.

Een Brasili-verwe die hoogh van
 Verwe is.

Neemt een half pinte Wijs oft Azijns, giet
 dat op een Loot-geraspt Brasili-hout, laet het
 alsoo ten dagh ende nacht staen / hanget op het
 vier / ende laet sachkens zieden tot op de helft.
 Neemt warm van den viere ende doet daer in
 ten Schernoot groot gestooten Aluyn en half
 so veel Gom, roeret al wel onder een / laet we-
 daerom wat zieden. Soo verze als gy die noch
 bypner hebben wilt / so neemt een wepnigh daer
 upt in een kleyn pothen / maket heet / en roerter
 onder een wepnigh gewreben Krijt, maer siet toe
 datse niet over en loopt gelijck so lichtelijck doet
 sijn / want daer doo soude sijn beste kracht ver-
 loyen loopen. En laet de Berwe niet langh op
 't Krijt staen / maer gietse daer af vier dagen daer
 naer / in een Glas / ende stoppet dicht toe. Als
 gy nu een bypne Brasili-berwe hebben wilt /
 soo giet daer af een Moffel-scheppe bot / ende la-
 tet inde waernte indroogen / ende als die te dicht
 is soo giet upt het Glas waerumte in / soo
 sulde een goede Brasili-berwe hebben.

Alle Brasili-berwe die niet Loge is upt gezo-
 den / die en mach niet wel Gom bezdragen / zijt
 daerom gewaerschtout / want sy valt haeste af.
 Als de Brasili-berwe al te bypne valt / soo giet

een weynigh Brande-wijns daer in / en een weynigh
Sajarmenjaicks, ende sy sal daer dooylicht-
ter hallen. Daer sijn noch veel ander manie-
ren van Brasiliae so kuyden wijer nu en sijn niet
niet noodigh die alle te saken alhier te verhalen.
Iffer pemaende die pet lichters / ende beters
weet, die wil ich bidden sulchs niet te bet swigen/
gelijch ich doe.

Roose-verwe is des Bresilien Dochter.

Wilt den schoone Roose-herwe maken / so
neemt Brasilia-herwe / een pothen vol, hanghtse
op het bier datse wel heet wazde / neemse heet
van den biere / ende doet daer in kleyn geschab-
te Zeeschuym dat de Courtmeden gebuycken /
roeret wel onder een / so salse stracks oploopen
ende schupnen / ende daer mede ontfanghtse de
Wetne / en laetse niet overloopen / roertse over
dag in de Sonne / soo salse hoe langer hoe be-
ter worden. Als men die in een Maessel-schepe
giet / ende alsoo dagelijks verbolgende daer
in giet, ende het beste ende het dichtste in een bla-
se bergadert wordt / soo wordse wonderlick
schoon / ende goet. En doet geen Bom daer in
want sy daer dooy verberbert soude. Zoo betse
als sy te doncker is / so maectse wederom heet /
ende gietse van 'n oude Zeeschup / en doet daer
in als sy wel heet is / kleyn gemeyen Alayn.

**Een ander Roose-verwe, die schoon
ende licht is.**

Neemt een half loot Brasilia-hout doetet in
een verlopen pot / neemt alsdan klare loogh in
een ander pothen / maectse heet / ende gietse al-

soo op 't Brasili-hout. Doet daer in een sloot groot Knechtkenspisse, roeret toef onder een / neemt een half loot kleyn gestooten Aluyn, doet hem daer in / ende roeret al wel onder een / ende de hertwe wordt affoo ryp het Brasili-hout getrocken / dat se soo schoon weydt / als een roode Hoose. Sietse van het hout in een ander Glas. Als gē daer van wilt gedrupchen / soo giet daer in in een mossel-schelpen / legt als van daer in een kleyn smecten Gorn, en laetse daer in smelten. Strijfcht daer van waer op dat gē wilt / ende gē sietse schone vanden. Maer sijn gebruyck is dat dese Hoose berwe niet lange hangen en smilt / daarom dat gē niet mede daer in en sult maken / als gē behoort.

Lack, datmen Schilders Lack noemt.

Den Probenschen Lack is een Rer schoone derwe / het en laet hem van geenderley Gornwater verduyteren / daarom datmen het met Yarcament-lijm bereyden sal / dan niet al te kerch. Wijt mede van Lijm-water, menget dat met Loe-wit, als gē 't niet al te drijven begeert / soo sal 't seet lieflich wesen.

Lack adalfermium.

Maek een goet groot Krijt; maek derwe den troef / giet daer in sijn gestooten Brasili-berwe / soo lange tot dat gē het Lack op den grond bindt. Stek onder den troef / een pot / op dat soo wanner hē doort / de Berwe daer in mach loopen / diemen wederom boven daer in gieten sal. Het drijck se al in / daarom dat gē altijd berwe Brasili-berwe

bertwe daer in sulst gieten / soo sulop binden een
schoone gemeyne Lach / daer mede dat men de
Roose-berwe affet.

Draken-bloedt.

Dit is een Sap eens Booms / het is soo
root als Menschen bloedt / het beste is inwend-
digh klaer root / wyjbet met Salarmoniack,
ende met Gom. Doo verze als gy een schoone
Mixture daer van wilt maechen / soo mengter
onder de meeste deel Loot-wit, ende een wey-
nigh Menic, of als het Draken-bloedt goet
is / soo maecht wat Brande-wijn warmt, ende
legget daer in / ende het sal van hem selven
smelten / ende schoon wogden.

Sarcocolla.

Het is een Gomme van een doornachtigen
Boom / ende is gelyck of witten Wierrooch,
ware / sy is root ende tamelyck bitter / dat is de
beste die haer haest laet byken.

Van de Menic.

Deze Berwe is alle Menschen wel bekent.
Als gy nu goede Menic hebben wilt / so en doet
geen Gom daer by : want sy en schiet haer niet
wel daer by / noch en laet haer als dan niet wel
afstrycken. Neemt dan Menic machts wat
met klare Looge, laste droogen / wyj / daer
naer met een dun waterken / en een orweest ghast
Honighs die klaer is / ende sy sal seer goet wog-
sen.

Violet-water, dat een seer goet

stuckcken is,

Neemt witte Wijnsteen, byant hem in een aer-
den

den pot / in een gloeyende Oven / twee uren
lang / laet hem daer naer hout worden / doet hem
daer naer in een verloopden nieuwen pot / giet
daer water daer op / haught hem oter 't bier /
ende laet hem een binger-breet in zieden. Neemt
dan van den viere / laet hem hout worden / gietet
daer naer door een doek dattet hem mach set-
ten. Als ghy nu een goet Violet-water maken
vilt / so neemt in een Kroes Basili-berwe / giet
dan dat water in de Basili-berwe / en het wordt
trachts een water Violet-water. Hoe meer men
es. Wijnsteens-water daer in doet / hoe bruy-
er dattet wordt. **Een weught oock van den
gezonden Wijnsteen in de Basili-berwe wer-
en / so sal sy oock de Violet-berwe outfan-
en!**

Bruyne Verwe.

Neemt gewezen Virol, ende doet een wep-
igh daer van in heste Basili-berwe / maer niet
beel.

Lever-verwe.

Neemt wel-gewezen goede aerde, en wijft
aer onder gezonden Wijnsteen, doet dat te
men in Basili-berwe / soo hebby een goede
purg. Lever-berwe.

Een ander Lever-verwe.

Neemt een wepigh van den steen Ematites
oet hem ofte wijft hem onder een wepigh van
ander wijnsteen, doet dat in warm Roose-
erwe, soo sal het een schoone Lever-berwe
worden.

Vier-

Vier-verwe.

Deemt Orpiment ende een weynigh Cin-
nabers, ofte Luot-geel, ende een weynigh Me-
ris. Wuybet met een dun Parcament-lijm-wa-
terken, niet en spete gebedincken.

Aurum Musicum niet Menie barmenght /
maecht oock een goede Blar-berwe

Een ander soorte van Vier-verwe.

Deemt roest van ondt Yser, yedet dien in Ho-
nigh-water, doet een weynigh Aluyde daer ont-
dat / laet wel yeden / sijet daer naer in een glas-
ken / ende wuyft het dich op hoopkens. Als gy
nu dat wilt gebruiken / soo weent van het du-
ne water van den Roest, ende doet daer in wat-
het dich / leght een weynigh Gom van Arabien
daer in. Op menght oock wel een weynigh
Menie daer toe gebruiken.

Van de Geluwe-verwe.

Rufgeluwe.

Het Ruspel is een schoon en gebruikhe-
lich Geel alst wel afgevoelen is met een
supber Parcament-lijm. Als men geheel Saf-
fraen in een doerken bindt ende daer in laet lig-
gen / soo gedet een foute afsettinge op Orpig-
ment, ende op een ander lichte Orluemen: so die
mogen genotwe worden. Op bindt in de Ap-
theken daer van genoegh te koop: maer machte
u datte in den monde niet en houe: Het en ber-
maecht geen groen.

Van

Van het Orpigment.

Dit is oock een sojgelycke (maer een schoone
 Werck.) als g^e dat wyist / soo s^opt de Meuse
 ende Maondt / op dat g^e noch den damp / noch
 het stof daer van niet in 't lijf en drijght. Wyist
 het wel op een steen met een darme Parkament-
 water, of met Gorn-water, wat g^e lieft hebt.
 Ende wacht u dat g^e geen Pincerlen van dese
 Wercke en legt / want sy is seer schadelijck. Als
 g^e wilt / soo mengd^e dat oock wel wyiben met
 Brandewijn, temperet daer mede / ende legt
 daer in een stercken Gomme, latet weycken /
 ende strijckt hier mede wat g^e wilt. Het en ber-
 dyeght geen groen / ten ware dat men daer ee-
 nigh doosdeel gebuyckte : men mach 't oock
 wel met loutere galle van Visschen heropden / en
 oerit Azijn verdunnen.

Loot-geluwe.

Als men dat nat maecht met klare scherpe
 Looge / ende wederom laet droogen / soo sal 't
 schoon wesen : Maer g^e moet altijd het water
 laten staen / als g^e 't geroert hebt / tot dat haer
 de diaks materie te gronde set / als dan soo giet
 het opperste wech / ende latet droogen. Wyist het
 wel met water van Parcament-lijm, dat niet al-
 te stercken is / verstercket daer nae met stercken
 Parcament-lijm, maer wacht u dat g^e geen
 Gorn van Arabien daer onder doet / want het
 beneemt haer de geluwigheyt / ende den glans.

Van Baer-geluwe.

Op moet den tijt waeremenen van de Kroy-
 beeffen, dit niet al te jongh / noch oock al te ondt

en zijn; Pluchtse / laetse in de Sonne droogh / als gij nu geluwe Derwe wilt maken / soo doet in een Moesse-schelpen versch water / ende een wepnigh gestooten Aluyns. leght de Weefien daer in / laetse wepcken / dzuchtse dan een wepnigh / so gebense een schoone geele Derwe / dan sij en duart niet lange / neemt daerom des te min.

Schijt-geel.

Neemt Wouwe, die men in 't Latijn noemt *Florentinus*, dat zijn de geluwe Bloemen die de Derwers gebzupcken / neemt die met de stelen ende bloemen onder een soo veel als 't u belieft. Maech een Kalck-water, giet dat op de Bloemen in eenen grooten ketel / latet soo lange zieden tot dat de geluwighepdt der Bloemen upt magh zieden: Neemt daer naer van den biere / ende latet een wepnigh verslaen / gietet daer naer dooz een doech ofte sach / datter noch Bloeme / noch krupd by en is: Neemt daer naer wel geboeden Krijt, ende noch eens soo veel geboeden Aluyn, roeret wel onder een met een stoccken / en neemt wel acht dattet niet te seer op en sijgt / want het Krijt en den Aluyn dzijben 't seer op: Latet alsoo staen / soo wordet het water klaer: Als haer nu de substantie wederom heeft geset / soo giet het water wederom af / tot dat gij de Derwe bloot siet / dewelcke gij nemen en droogen sult. Als gij die wilt gebzupcken / soo wijfse met Aluyn-water, ofte met dinn Lijm-water.

Saffraen-geluwe.

Widde den geheelen Saffraen in een schoon boeckken / leght dat in temperatuy van Eperwit

teit / ofte in witten Azijn, ende oock daer by een
weynigh Gorn.

Gout-geluwe, dat schoon is.

Neem Orpigment, wylf dat twet kleyn met
Galle van Geyten, ofte met Ossen-galle, doe-
tet daer naer in een kleyn pothen / ende doetre
Saffraen by / naer advenant des Orpigments.
Giet daer op goede witten wijn, niet te weynigh
noch te veel / hanget op 't bier / latet soetheng
zieden / tot dattet dichachtigh wordt nemet dat
van den biere / latet hout worden / en gebuyhet /
het is een seer schoone Goudt-verwe : duikt dit
alst noot is / met Galle die met Wijn getempo-
roert is, ende bewaerfe in een Glasken.

Oker-geluwe.

Den Oker is geheel gemeyn het is een swa-
re substantie / ondienstelich tot het illumineren /
maer alleene mit de Kladt-schilders. Als men
hem brandt dat hy gloepend wordt / ende met
Wijn ofte met Azijn blusschet / so wordt hy bael-
root hy is goedt om daer mede op 't bloote lijf
te strijchen.

Van de groene Verwen.

Soe datmen Spaens-groen sal maken.

Voemt Koper-bladers ende Vijfel van Koo-
per. Doet die in een dicke Kopper Bus-
met een deksel / daer toe eyghentlich ghe-
recht wesende : Giet daer op goede stercke
in-azijn, ende een weynigh Honigh, set
ist de waerke Sonne / of op een wartment
Oben /

Wien / wech dien dagen langh / soo sal den Wijn
daer van Wieu-beruogh worden / giet die daer
af in een Glas / slopt dat dicht toe / ende giet
wederom de Azijn ende Honigh daer af / latet
wederom soo lange staen / gietet wederom af /
ende doet dit soo lange als het Koper-beruoe van
hem geeft. Het geen datter af gegoten is / dat
selvso laten staen tot dattet begint dich te wo-
den / als dan so Wylbet met Azijn en stercht met
Gom. So verze als op't noch bruynder groen
begroot / so wijst een wepniogh Daps daer onder.

Grieks-groen, ofte Spaens-groen.

Neem Koper-platen, bestryckse niet ge-
schuynden Honigh, hanghtse in een verlopden
pot / boben dicht toegebecht / giet stercken Azijn
in de gronde / stelt dese pot alsoo op een warme
plaetse hier ofte bij weken langh / doet daer
naer den pot open / ende schijbt de groene bloem
van de Koper-platen. Hanght de platen woder-
om daer in als booren / ende doet oock altydt de
groene bloem daer van soo lange als de plate
druyt. Dit noemtmen Grietx of Spaensgroen.
tempereret dat gelijk het cerus groen / met
Sap-groen, of met Saffraen, maar niet te veel.

Om Sap-groen te maken.

Neem Kraysbeefien diemer noemt Hagen-
beefien pluchtse outrent 14 dagen voo Wangs /
cleers op den scrupch weech worden / slootse een
wepniogh / doetse in een pot / slootse wedmet
gestooten Alwyn onder ende boben / laetse alsoo
staen wepchen dag en nacht. Daer naer soo
giet daer en hare Looge, set de pot op 't vier /
ende

de laet hem sachthens zieden / twee binger-
 eet / neemt hem van den biere / koet zhrde /
 get door een doech / doet de uytgedrychte
 aterie in een Ossen-blaese / hanghtse op / ende
 etse alsoo in de windt indzoogen. Als op
 aer van gekuycken wilt / soo neemt daer wāt
 it / ende giet water daer op. Soo berze als het
 p-groen, naer het geluwe trecken wil / soo
 iet daer by bereyden Endigh, (Endigh is een
 roghduyts woort,) tot dattet Sappgroen wort/
 hebby een goet Sappgroen daer mede dat men
 derley-groen kan stercken en byynder maken.

Bergh-groen.

Het Bergh-groen is een licht groene berwe /
 iet mede dat men alle dingen schijderen kan:
 dyfhet wel kleyn met water van Parkament-
 m, dat niet al te sterck en zy. Het en mach niet
 el het Gom-water liiden. Als 't nu getweben
 / soo stercket met het booyge Lijm-water:
 slyp't noch groeter hebben / soo wyft een wey-
 gh Sapp-greens daer by ende het sal lieffelijk en
 oentjes aen te sien weesen. Daer worden noch
 el andere groenen door Mixturen gemaect /
 slych wy hier naer noch op sijne plaatsen sullen
 ggen.

Schifer-groen.

Het Schifer-groen wordt van een seker minerael
 maecht / het eene schoonder als her ander / het
 een swarte materie / gelijk het Tafelg / wyft
 at niet al te seer / want het soude sijn berwe ber-
 esen / tempereret met temperatuyre van Eyer-
 it, ofte met Parkament-lijm, daer in dat een
 leygh Honighs vermenght zy.

Van

Van de blauwe Verwen.

Lafuyr-blauw.

DE Lafuyzen zijn menigerlep / waer van het eene het ander te boben gaet. Men sal den zwaren Lafuyz op een harde Wrijf-steen met een Gom-water af-wrijven: Doet hem daer naer in potjens / ende bereydt hem vooztz met een water van de vijfde temperature die hier voozen beschreven staet / doet een wepnigh Suycker-candijz daer in. Desen Lafuyz laet hem upt de Penne schryben: Als gij nu daer mede wilt schryben / soo roert elken reys de Berwe met een stoccken / als gij nu niet geerne upt de penne en wil / soo doeter wat gewreven Mirrha by / ofte geschaeft de Spaensche Zeep, soo salse volgen. Als de Lafuyz-berwe te bet / en te oudt is / soo waschte af met klare loogh / tot datse goedt wojde. Temperereetse daer naer wederom op nieuwt. Doet daer onder een wepnigh Visch-galle, soo is gij goedt om daer mede te schryben.

Smalte.

Dit is een kostelich Blaeuw / datmen niet en dorf wrijven / want het is soo schoon / dat het alle temperature aen neemt. Maar ghebauycht dat op een Licht-blaeuw ofte Bleek-blaeuw berzuwen. Dit blaeuw woijt seer selden gebonden.

Transmarijn-blaeuw.

Dit is onder alle Blaeuwen het alder-kostelichste /

lijckste / dan het wordt selden gebonden : men mach dit bereyden met eenige van de boven-ge- noemde temperaturen.

Asch-blauw.

Neemt Smelt aschen, sifse dooz een sijne sif/ op dat het Zant daer van mag geschepden wer- den / want sy heeft veel grups by haer. Wijst dese aschen met een weynigh Loot-wit, ende tempereret met alsulcke temperaturen als 't u bellest / uptgenomen met den Parchment-lijm. Dit blau is bequaem om op alle Wapassen te strijcken / om wolcken / wateren / ende alderley wapenen mede te schilderen. Daer zijn noch veel andere Asch-blauwen die wel te binden en- de gebuyckelich zijn / daer van niet noodigh en is alhier veel te schryben / maer men salse in de Mixturen wel binden.

Blaeu Tornesol.

Neemt Krake-beeften die wel rijp zijn / stoot- se tot pap / doetse in een pot / laetse alsoo staen. Neemt daer na een subere pot / giet daer in een pot water / doet daer in vier loot levende Kalck ende een half loot ongestooten Spaens-groen, ende een dragme Salarmoniack, laet dese din- gen alsoo in 't water leggen / soo sal 't enj groen water worden / als nu dit water een dagh ende nacht gestaen heeft / soo siegt het water klac af / dooz een dichte doech. Doet daer naer de ge- stooten Krake-beeften in dat water / ende latet te samen opzieden : nemet daer na van het bier / latet kout worden / ende giet dan de blaeytwes Der we dooz een doech / in een verlopden Pot :

Als 't nu begint dichachtigh te worden / soo doet het in een Blase.

Doeck-blaeuw.

Neemt schoon gewassen doerrens / dzuchtse in het Tornesol-blaeuw. trechtse wederom daer upt / ende hanghse in de lucht te dzogen / dzuchtse wederom in den Tornesol / ende hanghse te dzogen. Doet dit soo lange tot dat u dunckt dat de doerrens Dertwe genoegh arngenomen hebben. Neemt daer na dese doerrens als sp wel dzoogh zijn / ende bouise in papier / ende bewaertse alsoo. Als gq nu van dese Dertwe gebuycken wilt / soo sught stuyckens van doerrens / ende doetse in een kroesken / giet een weynigh waters daer op / soo hebop schoon blaew / en men noemet Tornesol Finaticum, men houder vooz een besonder Macula.

Bastart-lasuyr.

Neemt twee deel gebrande Eyer-schalen, soo veel als u gelleest / ende Salsarmeniack, een deel / Rootet onder een / wijhet dan soo veel Spaens-groen als gq Dertwe hebben wilt / op een Drijfsteen met scherpen Azijn, doetet onder een in een wiet pot / stopt hem dicht toe datter geen walmtete upt en mach / steltet op een warme plaetse een maent langh / ende gq sult alsdan daer in een lieffelijck Dertwoken binden.

Violen-blaeuw.

Dit is een seer lieffelijck Dertwoken / dat niet alderlep toefet en mach verdzagen / 't is van water / ofte van eenige wecke dingen / uptgenomen klaer

klaer water : Daerom als gij dat wilt bereyden / soo legt daer van een stukken in een Maosfel-schelpen / giet daer op klaer water / ende latet weycken. Hier mede meught gij alle blaewen affsetten / ende gletseren. Men mach hier noch Gomme / noch Eijn / noch Alupn toe gebzupcken / want het soude afvallen : Maer als gij dit blaew vermeerderen wilt / soo doeter schoon Kalck-wit by / dat nemet geerne aen. Het komt upt Blaenderen / daerom dattet de Italianen *Pers de Flandre* noemen.

Blaeuw Indie.

Daer zijn beelderlen soorten van Indie / van de sekerste is de Lombaersche Indie / wyjste wel kleyn met een dan temperatuur water, van de seste soorte hier vooren beschyben : Men gebzupchte in veel Mixturen.

Hoe dat men Indie maken sal.

Neem van het beste Scheer-hayr, van blauwe Laken, latet thien dagen langh liggen in natten Kalck / wasschet daer na den Kalck super daer van / ende leght als dan de Wolle in Urne, wyjbet daer naer op eenen Wyjfs-steen / schybet op eenen hoop. Men kan op dese maniere oock wel Parijs-rood maken.

Huys-Indie.

Dem Beesien, die men in hoogduytsch Kerngertembeer noemt / een tobbeken vol / stoorse een weynigh / doetse in een ketel / giet daer op twee sloop waters, ende een pot goeden witten Wijn, latet te samen zieden / als 't wel gezoden heeft /
 so

soo giet daer in drie loot ghestooten Aluyns
latet wederom zieden : Neem daer naer van den
biere / latet verslaen en sijget dooz een doeck /
neem daer naer wederom vier loot gestooten
Aluyn, schut hem daer in / ende roeret wel onder
sen / giet daer naer de Derwen in twee of drie
blasen / hangt seyen maent langh in den windt /
op datse mach indzoogen / soo hebt gheen goet
de Hups-Andie.

Purper-verwe

Neem twee pondt Krake-blijblau, hier boe-
ben beschreuen / twee loot gestooter Aluyns, een
loot Koper-afschien, men viutse by de ketelgats.
Neem een pinte waters, doet al te samen in
een ketel / latet twee bingers-tyet in-zieden / ne-
met daer naer van den biere / latet hout worden /
en drucket dooz een doeck. Latet staen tot dat
het begint dick te worden. Bewaer het in een
Blase.

Switser-groen, dat door schijnigh is.

Neem Sap-groen / tempereret met water van
Wijn-stoen, dat men noemt Jolen-water, ge-
lijck 't hier boezen beschreuen staet, so wordt een
licht groen.

Schaerlaeck-verwe.

Neem van den stercksten Azijn, of soo veel
witte stercke Wijn, stoot Aluyn, wel kleyn, ende
doet hem daer in / latet alsoo staen dagh ende
nacht / op dat den Aluyn wel mach smelten / gie-
tet op een deel ongelesten Kalck, roeret wel on-
der een / en latet oock eenen dagh staen / sijght
dan

Dan de Looge van den Kalck in een verlopden pot. Neem viermael soo veel Brasilien alffer-Whijn was / doetet in een wit saccken / hanget in dese Loog een dagh en nacht / druckt daer na de Werwe upt den Sack in de Looge / hanget wederom in de Looge dagh ende nacht / drucket daer wederom upt. Doet dit soo lange tot dat de Werwe goet is / laetse daer naer alsoo staen ende opeen drooge plaetse staen indroogen.

Soet-verwe, ofte Hayr-verwe.

Neem van het Soet upt der schoutwen daer men dan hout en brandt / doet dit Soet in een pot / giet daer op goede Looge / laet alsoo staen weycken / daer naer soo ziedet te samen tot op de twee deelen / neem stadigh acht dat den pot niet over en loopt / doerom dat ghy hem stadigh roeren moet : Als 't dan genoegh is ingezoden / neemt van den biere / laet staen dag en nacht / giet daer na de Werwe soethens boven af / so hebt ghy een goede Hayr verwe : dese Soet-verwe wort seer gebuycht tot veelperley mirturen. Als ghy van de dickste Werwe wilt hebben / so neem het geene dat op den grond gebonden wordt.

Mommie.

Men bindt de Mommie nergens als in de Apotheke / het is een Menschen-bleesch / dat konstig is gedrooght en bereydt. Gy geeft oock sijne Hayr-verwe en kleedinge / ende is nut tot veel dingen. Tempereert met een duyn water van Gomme.

*Hoe dat men goede swarte Verwe
maken sal.*

Persesteen-swart.

Soo verre als gy een schoon ende lieffelijck swart hebben wilt / soo neemt een goet deel Perse-steen. doet in een nieuwe pot / met een dechfel daer op / luteret boven dicht toe / datter geen damp upt en komt / anders souden de steenen geheel rot affsche worden. Stelt desen pot also in een Pot-bachers oven / laet hem branden soo lange als de ongebacken porten branden moeten. Als hy nu gebrandt heeft / soo neem die swarte gebrande steenen daer upt / stootse in een Mortier wel klein / wijsse daer naer op een steen / tempererise daer naer met alsulcken Temperature als 't u beliest / soo hebt gy een seer goet swart.

Van de witte Verwen.

Hoe dat men Loot-wit, ofte Ceruse
maecken sal.

Soo verre als gy selve wilt Loot-wit maeken / soo neem Loden platen / ende hangtse in een berloppen pot / daer in dat goede witte Wijn-azijn 3p / slopt de pot boven dicht toe / stelt hem op een warme plaetse vier of vijf weken langh : neem daer na het Loot upt de pot / ende schabt de Materi of het Loot-wit daer van. Wanget hem dan wederom daer inne / slopt den pot als vooren / ende schabbet daer na
af alle

af alle 14 dagen eens / als boozen / soo hebt g^o goedt Loodt-wit. Het wil wel getempereert wesen met alderley temperature.

Een ander witte Verwe.

Neem ongeblusten Kalck, ende wijst daer onder kalck van Eyer schalen gemaccht. Wijst dese beyde materien wel onder een met Geytemelck, ende stuycket waer op dat g^o wilt.

Witten Bolus.

Op sult hem temperen gelijk als ander berwen / men bindt hem in d' Apoteken.

Een graeuwe Verwe.

Neem een van dese boozs: Berwen / wijst daer onder een wepnigh Indie, ende oock zwarte verwe. maer niet te veel. Doet oock daer onder een wepnigh asch-blaeuw. Maccht naer u eppen goetduncken.

Een Verruwe die valuwe is,

Neem Soet-verwe, wijst daer onder gebanden Oker, ende een wepnigh Menie, meniget naer u eppen goetduncken.

Om Percament met veelderley verwen doorschijnigh te maecken.

Neem een subtyl Percament, wasschet wel in klare looge, en soo lange van d' een looge tot in een ander looge tot dat het Percament klaer genoegh is / wasschet als dan in een klaer water / wzinget wel up. Dilt g^o nu het Percament
schoon

schoon groen hebben ende so dooz-schijnigh als
 een Glas / so neemt Spaens-groen, wylst dat
 wel met scherpen Azijn, menger daer onder een
 weynig Sap-groens, temperet onder een / niet
 te dick noch te dunne / laet het Parcament een
 nacht inde Bertwe liggen / wasschet daer na upt in
 klaer water / spannet op een raem / latet wel ozo-
 gen : Neem daer naer klare Vernis-verwe, en
 oberstrykt het Parcament op beyde tijden /
 stellet in de warme Sonne / latet ozoogen / en-
 denemet daer na van den Raem. Neem acht /
 van welke Bertwe gp het Parcament hebben
 wilt / latet altijd een nacht in alsulcke bertwe
 liggen / ende en latet niet het Parcament wel te
 wasschen / gelijk hier boven geschreven staet.
 Men maecht van desen Parcament Oogen-
 schermfels.

Hoe dat men goeden bestandigen Inct sal maken.

Maech dat gp booz eerst vier of vijf potten
 gereed hebt. Als gp nu wilt goeden Inct ma-
 ken / soo neem een pinte Regen-waters, een
 half pinte sterken Azijn, mengt hem onder
 het Regen-water. Neem daer na een bieren-
 deel Galnoten die wel gestooten / en gesift zijn ;
 doet daer na het poeder van de Galnoten in een
 anderen pot / ende giet upt den eersten pot de
 helft daer van op het poeder van de Galnoten /
 ende roeret wel onder een. Neem als dan vijf
 loot gestooten Vitriol, doet hem ook in eenen
 bysonderen pot / ende giet op den Vitriol de helft
 des eersten resterende waters / in 't leste overge-
 bleven deel doet vijf loot Gomme van Arabien,
 Decht

dekt dese potten wel dicht toe / ende laetse bier ofte biff dagen langh staen / ende roertse dick maels om met een stock. Neem daer naer den pot met Salnoten / set hem by een bier / dat hy wel dooz heet mach worden sonder zieden / als hy nu dooz-zoden is / soo neem hem van den biere / ende laet hem verslaau / sijght dit water dooz een doech / sonder byzingen : Giet daer na al 't gene dat in d' ander twee potten is / in desen pot / ende roeret al wel onder een / latet daer na drie dagen langh stille staen / dan roeret somtijds eens om / giet den vierden dagh den Inct soetkens af / dat het grondfop niet mede en loope / latet daer na toegedeckt staen / soo hebby goeden Inct : neem daer naer het grondfop / giet daer op goet Regen-water , ende een Glas met Azijn , ende bewaert dit tot dat gy meer Inct maken wilt / en nemet dan in plaetse van water. Daer zijn noch veel meer andere manieren van Inct te maechen / die ick alhier om de kortheid wil blijbe laten / want het en is mijn meninghe niet hier veel van Incten te tracteren.

Om op Papier wit te schrijven, het welke men op't witte papier noch sien noch lesen en kan, ten zy dat men 't eerst door een klaer water treckt.

Neem schoonen klaren Aluyn , stoot hem / ende sift hem / doet hem in eenen pot / giet daer op schoon water / maer het en mach niet al te dunne zijn. Neem dan een nieuw-gefneden penne , ende schryft met dit water op Papier / wat dat u belieft / ende latet wel drogen. Als men nu wil weren wat dat gy geschreben hebt / so leght

leght den Bzief in een becken met klaer water / laet hem daer in liggen het vierendeel van een ure / soo sal hem het schrifte openbaren / datter een pegelijck sal konnen lesen. Dit is een fraeys sude een secrete konste.

Om sonder Inct een swart Geschrift te schrijven, het welke men niet en kan swart sien, ten zy dat men 't oock door een water trecke.

Neem gestooten Vitriol, doet hem in eenen pot / giet daer op een wepnigh waters, dat den Vitriol smelten magh. Neem als dan een nieu gesneden penne / ende schrijft met dit water / op wit Papier / latet dan wel droogen / dat men niet sien en kan watter op is geschreven. Als gy nu jemandt wilt tonen wat gy geschreven hebt / dat men niet sien en kan / so neem een half pinte waters / doet daer in een loot poeder van gestooten Galnoten, menget onder een / sijget dooz eenen doeck / in een becken / trecht als dan den Bzief dooz dat water / soo sal 't geene gy geschreven hebt / zwart worden / als of het met Inct geschreven ware.

Om eenen swarten Brief met wit geschrifte openbaer te maken.

Neem water / doet daer onder een Eier-doir tempereret wel onder een / dat het seer dicke zy / dat men daer mede magh schrijven. Neem als dan een nieuwe penne, ende schrijft daer op Papier wat dat gy wilt / ende latet wel droogen. Neem daer na een lijnen Pinceel, ofte Quispel, ende bestrijcht daer mede het Papier met goeden

goeden swarten Inct ober al / dattet soo swart
 zo / dat men niet lesen en kan watter met den
 Eper-dair te boozen is op geschreben geweest /
 later dzoogen. Als go nu dat wilt leselijck ma-
 ken / soo leght den Bzief op een effen berdeken /
 ende schrabt de substantie des Eper-doirs van
 den bzief / so sal 't wit en luchtig om lesen zijn / in
 een swart Delt. Alsoo maghmen oock alderley
 Dingen afstrepkenen. Het is een fraeye Konst.

Om Pennen, Beenders, ende ros
 Hayr te Verwen.

Alle Pennen of Beenders die go wilt Ver-
 wen / sal men booz eerst wel af-schrabben /
 ende niet enen wullen lap wel afwrijven / snijt
 onder een den schacht het endeken af / op datter
 de vochtighejdt wel magh intrecken / legtse in
 Aluyn water nacht ende dagh te wepche : ziedet
 dan de Penne in Brasilie, laetse daer inne dzoo-
 gen / maecht als dan uwe beyde bingers bet in
 goeden Schilder-verniss, srijcket wel dun daer
 op / soo soo sullen sp schoon roodt zijn.

Om Pennen of Beenders Groen te
 verwen.

Ziedtse in Erweert-geel, dan men moet alle
 Pennen / Beenders / Hayr / en Hout / altijd te
 boozen in Klupn-water te wepck leggen.

Om Pennen blaew te verwen.

Ziedse wel in sap van Krake-beesien, dat met
 Hooge berejdt is. Wzist te boozen blaewe
 Indie, met sap van Krake-beesien, doet dat in 't
 sap daer mede dat go de Pennen ziedt.

Een befonder Temperatuur-water.

Neem Eyer-wit, van twee of drie eperen / een half loot Gom van Arabien, een daghmic Salar-meniack, en een eper-schale vol Azijn, mengt onder een / en dit's goet Temperatuur-water.

Om Cinnober te maken.

Maech hem in een verlopden pot / doet daer in een deel Solfer, ende twee deel Quicksilver, stellet op 't vier / nemet weder daer af / en wyshet / brandt hem dan wederom tot dat hy roodt is / geeft hem in 't eerste vier / ende daer na sterker ende sterker / dit is in 't eerste gesproken hoe dat men den Cinnober maken sal.

Hoe dat men Lutum Sapientie sal maken daer mede dat men alle Glazen tegens den gloed des viers bekleden mag.

Nemt kleyn gestooten ouden Ovenleem, doet het in een pot / giet daer op water / gemenght met Paerde-dreck, flatet ende mengt soo lange te samen / dattet wordt als een dick Moes / hier mede bekleedt ende luteert alle Glazen tegen den brandt des viers / latet in de Sonne droogen. Op en meught tot die Lutum Sapiente anders geen Leem nemen / als Oven-leem, want den gemeynen leem / ofte Pot-aerde en is daer toe niet goet: Mengt oock altydts Zout daer onder / tegens het bersten.

Een Lutum om alle gescheurde Glazen dicht te maken.

Neemt Menie, ende half so veel ongeblu-

gen

sten Kalck, ende Stofmeel, menght dit wel onder een met Eyer-wit, bestrijkt hier mede de scheuren / ofte net een doerken daer in / ende legt dat daer op.

Een ander Lutum Sapientie.

Neemt welgesupberde Leem twee deel / ende een deel Paerde-dreck, ende een wepnigh gestooten Tichelsteen, Yser-vijf sel, Kalck, Zout water, ende Eyer-wit, mengt wel onder een.

Een ander Lutum Sapientie, dat seer goed is.

Neemt drooge Leem, stootet kleyn / ende sift hem / sijnt daer in Terwen-bloeme, mengt onder een met Eyer-wit, ende met goeden Azijn. Bekleedt hier mede de Glazen / laets in de schaduwte droogen / soo zijn sy bequaem om in 't hier te berdupren.

Hoe men Patroonpapier sal bereiden.

Neemt Lijn-olye, maectse warm / ende bestrijkt daer mede het Papier / hangt op / en laet wel doordroogen. Neem daer naer Bolus, wijst hem wel te begen met Lijn-olye : doet onder de heete Lijn-olye Assa foetida : het Papier moet altydt te boren opgepapt weesen / aler men dat met de Olie bestrijkt / strijck daer na met een Pinceel de Lijn-olie, met den boorschzeben Bolo armeno. Hangt daer naer te droogen.

Een besondere gemeyne Temperatuur tot alle verwen seer dienstelijck.

Neemt een koot Gom van Arabien kleyn gesneden /

sneden / een Dzagme Gom van Kerseboom, een Dzagme Suycker-candijs, doet al te samen in een berlopt pothen / giet daer op klaer water / latet slaen tot dat de Gommen gesmolten ziju / sijget dooz een doech / settet op 't vier / soo hebba een goet gemeyn Temperatuz-water.

De Proeven van alle Cinnober.

Neem een loot geheelen Cinnober, legget daer naer op een pfer een stuck Blichg / op een Koofter. / ende daer onder gloepende hoelen / blaesse met een Blaes balck : Ende als g sijt datter een schone geluwe damp van uptgaet / soo is den Cinnober goet ende oprecht. Wijst hem daer naer op een Wijf-steen met goeden oprechten rooden Wijn, doet daer onder een wegnigh sijne Saffraen, kleyn gestooten / Tempereret als dan met Eper-wit / ende met Gorn-water.

Bastart-Cinnober.

Soo berze als g een middelmatig schoon Verwen hebben wilt / dat men schier niet mercken en kan / of Cinnober / of Menie is : Soo neem onder een pont Cinnobers een vierendeel Menie, Wijst dit al te samen wel onder een / Tempereret met lichte Parcament-lijm-water. Als nu den Cinnober taep geworden is / so doet daer onder Dze of hier dzoppels Azijn, ofte smijt een wegnigh Zours daer in / dat supbert hem. Soo berze als hy al te buyen ofte doncker is / soo wijst Salarmeniack wel kleyn / ende doet daer in / soo sal hy hem supberen.

Hoe

Hoe dat men den Lafuyr fal wassen ende bereyden.

Neem soo veel Lafuyrs alst u belieft / giet daer op stercke witte Azijs, dattet een paphen wordt. Latet alsoo staen drie dagen langh / giet dan het opperste daer af / giet daer op klaer water, dzicmael achter een / daer mede geroert ende gewasschen : Latet elcke reys sincken, De leste af wasschinge moet in goede heets Looge geschieden / latet daer naer droogen / ende bewaret wel vooz alle stof : Tempereret daer naer met het Temperatuyr-water, van de seste beschrybinge / hier voozen beschreven.

Om Garen ende Livaet bruyn te verwen.

NEem een pondt wilde Saffraen, doet het in een Sackhen / legget dagh ende nacht in Vloedt-water, wasschet daer naer soo lange tot datter geen geelhepdt upten komt / neem als dan een pot / leght daer in Saffraen, maer niet niet al te dick / spropt daer op kleyn gewezen Pot-asschen, ende daer op wederom Saffraen, ende daer op wederom Pot-asschen, &c. spropt de pot dicht toe / ende latet alsoo seuen uren langh staen / neem daer naer acht potten waters, vier potten Azijs, ende doet den Saffraen, ende de Asschen, in ten scherpen Loogh-sack, laet den Azijs, ende het water, d'ijsthiemael al warm daer dooz loopen / ende dit is de leste Berwe : Neem wederom soo veel waters ende Azijs. latet noch dooz een Sack loopen /

alshoozen / ende dit is de tweede Derwe: Doet de derde reyse oock alsoo / ende dit sal de eerste Derwe wesen: Maecht dese Derwe warm / ende laet het Garen een nacht langh daer in liggen / hanget op sonder uptwringen: Doet oock alsoo met de tweede Derwe. Ende latet daer na in de derde Derwe uren langh leggen.

Om Garen, ende Lijwaet blaeuw te verwen.

Neemt de swarte Beesien van den wilden Vlier, drooghtse in de Sonne / ende leghtse daer na twasf uren langh te wepcken in Azijn, breechtse als dan met de handen / wyngot daer naer door een doech / doet'er by Alwyn, ende Spaens-groen, by soo berze als de Derwe al te licht blaewt balt / soo doeter meer Spaens-groen by / ende leght het Garen ende het Lijwaet daer in.

Ofte neemt blaewe krakebesien, giet daer op water / laetse drie / ofte vier dagen langh wepcken / doet een wepigh Alwyns daer by / ende ziedet wel onder een.

Een blaewe Verwe, om alderley goed mede te verwen,

Neemt twee loot Kooperflagh, een pierendeel Zouts, drie Tepels vol Azijns, doet dit al te samen in een koperen Kietelken / latet alsoo staen / ende als gy Derwen wilt / soo doet de boorz: Materien in een schoone gesoodene Brasili-verwe, en de berwet daer mede wat gy wilt.

Om rood te verwen.

Neemt een loot-geraspt Brasilihout, een loot Alepn

kleyn getwezen Cinnober, ziedet met Regenwater, doet oock daer by soo veel Aluyns, als een Okernote, ziedt het in / tot op de helft / ende Derwet daer mede / gg meught den Brasile wel twee of dylemaels achter een zieden / altijd een wepnigh Cinnobers daer by doende.

Hoe dat men Hout, Beenen oft Hoornen verwen sal.

Alle Hout / Been / oft Hoozn / dat gg verwen wilt / suldp te bozen een halve dagh langh / in Aluyn-wates liggen laten / als dan wederom laten droogh worden / ende daer na verwen / op dese navolgende maniere :

Om groen te verwen.

Neemt twee deel Spaens-groen, een derde deel Salarmeniack, wrybet wel onder een / legbet in stercken Azijn, ende legt het Hout / Been / oft Hoozn daer in / decket toe ende latet liggen tot dattet groen genoegh is.

Een ander groen.

Legt het Hout / Been / oft Hoozn in een berloopen pot / giet Azijn daer op / daer in dat Viridegrecum gemenght is / maket wel dick ende niet al te dun met den Azijn / stoppet dicht toe / ende settet seven dagen langh in Paerde-mist, soo berze als 't dan niet groen genoegh en is / soo latet langer staen.

Om Hout, Been, ofte Hoorn Roodte verwen.

Soo berze als gg eenigh Hout / Been / ofte Hoozn

Woozn wilt root verwen / so neem ongebluschten Kalck , giet daer op Regen-water , latet staen den gantsschen nacht / gietet des morgens klaer af dooz een doeck / neem dan een pot van dit water / een loot geraspt Brasili-hout , leght het Hout / Been / of Woozn daer in / ende latet daer in wel zieden / maer het moet te boozen in Aluyn-water gelegen hebben .

Om Hout , Been , of Hoorn geluwe te verwen.

Neem Schorsken van Appel boom , schraabt het binstenste rauwe bel daer van / behoudt het middelste / ende snijdt dat in klepne stukken / giet water daer op / leght het Hout / Been / of Woozn daer in / doeter een wepnigh Aluyns by / ende latet wel met malkanderen zieden .

Om Hout , Been , of Hoorn swart te verwen.

Neem scherpen Azijn , ziedet daer ingestoten Galnoten / leght het Hout / Been / of Woozn daer in / latet daer in wel zieden / nemet dan daer upt ende legget in Eyer-wit , doet oock daer by Sap van de groene Okernoot-schellen , en late wederom daer mede zieden .

Om Hoorn week te maecken.

Neem Manspisse die vier wecken langh heeft toegedeckt gestaen / doet daer in een pont ongeblusten Kalck , ende half soo veel Por-asch , of Asschen van Wijn-moeyer . acht loot Wijnsteen , ende soo veel Zouts , menget al wel onder een / latet te samen zieden / gietet als dan in een loog-sack / ende latet tweemaels dooz-loopen / be- waert dese looge wel toegestopt : Als ge nu
Woozn

Hoozn werck maken wilt / soo latet daer in acht dagen langh liggen / soo sal het weeck worden. **O**f neem Heul-zaedt met de bollen / en met de stelen / byandt dat tot affchen / maecht daer ban ten **Looge** / ende laet de **Hoozn** daer in zieden.

Om Hoorn soo weeck te maken, dat men **Beelt**-werck daer in sal kunnen drucken.

Neem twee pont **Affchen** / daer van men het **Glas** maecht / een pont ongeblusten **Kalck**, een pot water, latet zieden te samen / tot dat de twee derdsdeel bezoden zijn / steecht als dan een plupme daer in / soo berze als haer de plupme stroopen laet / soo ist genoegh / soo niet / soo latet noch langer zieden / latet klaer worden / ende gietet booven af / als dan soo neem **Schaeffel** van **Hoorn**, latet daer in twee dagen wepchen / bestrijckt daer na de handen met **Olie**, ende knedet tusschen de vingers als een deegh / ende dzycket daer naer waer in dat ge wilt.

Een ander.

Neem **Sap** van **Marubium album**, ende **Sap** van **Joffroumarcke**, **Sap** van **Millefolij**, **Sap** van **Radijs**, **Sap** van **Gouwe**, stercken **Azijn**, mengt al onder een / ende legt den **Hoozn** daer in / latet alsoo seben dagen langh staen in warme **Paerde-mist**, doet dan als boven.

Om Hoorn te gieten, in Vormen als loot.

Neem **Pot-affche**, ende ongebluste **Kalck**, maecht daer van een stercke looge / in dese **Looge** legt **Schaeffel**, of **Vijffel** van **Hoorn**, latet wel te samen zieden / soo sal 't worden als **Pap** / ende

ende van alsulcken Wertwe als gy dat hebben wilt / die wijst / ende doetse daer onder / ende ziebet waer in dat hy wilt.

Om alle doorslaande Papier te stercken ende te bereyden, om daer op te schrijven ende te schilderen.

Neem bijf loot Hoorn-lijm, ofte Schrijnwerckers lijm, leght het den gantschen nacht in lauw water / set het des morgens op 't vier te zieden: Neem een loot Amelidoncx wel kleyn geweven ende gesift / doet dat daer in / alst al onder een gesmolten is / so sijget dooz een doech / latet tamelijck kout worden / doet daer in vier loot Alayn kleyn gestooten / roeret wel onder een mit een stoccken. Als gy nu op 't Papier begeert te schilderen / stricht dat booz eerst met dit Water ende latet droogen / perffet daer naer / ende statet op een steen / schildert daer naer daer op wat gy wilt / het en sal niet meer dooz slaen.

Van de Secreten en Observatien des Lochts, ende van het voorsseggen des toekomende goede Weders ende Onweders, der hitte en koude: Item, van een toekomende droogte, of vachtrighoyt. Vyt Anthonio Mizaldo.

Voor eerst, van de oofaken des Regens.

Het is een gemeyne opinie van alle Beleerde / ende van alle Philosophen / dat de oofake des Regens anders geene en is / (naest den wille des Almachtigen Godts) als de Sonne /
ende.

ende meer andere Gesternte / die dooz haer treckende kracht / upt alle waterachtige ende bochtige plaetsen / de bochtighejdt opwaerts / in 't midden des Lichts / als dooz een continuelen damp / tot haer trecken / ende aldaer hangende blijven dooz de groote koude deser boozsz: locht / in Wolcken te samen gedzongen worden / dewelcke ten langen lesten dooz hare swaerte al dzuppende nederwaerts ter aerden ballen / makende ons alsoo den Regen. Dewelcke soo bere als hy met klepne dichte dzynkens balt / booz gemepne Regen gehouden woꝝdt / maer als hy met groote dzuppen in der haeste balt / van ons een slach-regen / of stozt-regen genoemd woꝝdt.

Van het voorseggen des Regens.

1. Doo wanneer gy de Sonne / dooz de Wolcken als dooz een diep hol siet schijnen / ende hare Stralen naer het Oosten / ende naer het Westen siet strecken / soo dencht by dat'er Regen / of On-weder booz handen is.
2. Item / als gy de Sonne dzoebigh / dzupster / of blaewachtigh siet opgaen / of ondergaen / soo ist een seker teken van Regen.
3. Als nu de Stralen der Sonne / met een swarte Wolcke bedecht worden / sonder eenige van hare Stralen te openbaren / so en hebt gy niet als Regen te verwachten.
5. De Sonne in 't opgaen / of in 't ondergaen / met een blaenwe rinck omringht wesende / ende hare Stralen bleekachtigh haer vertoonende / en bediet anders niet als een toekomende Regen / of Onweder.

5. Als

5. Als de Sonne met diverse plecken haer in 't opgaen vertoont / so isser regen voorszanden.

6. De Sonne in het opgaen / met klepne Wolckens beset wesende / ende den wint upt den Zuden waepende / met een dupsterheydt / en betekent anders niet als een toekoraende regen.

7. Doo wanneer op voorz den Dageraedt / eenige klepne Wolcken in het Oosten siet oprijfen / ende daer naer de Sonne met hare Stralen / op diverse maniere haer is vertonende / soo sal 't dien dagh regenen.

8. Als men de Stralen der Sonne in den morgen-stont / verze van malanderen ende dicker aensiet als men die gewoonelijk is te sien / soo weest gedachtigh dat het dien dagh sal regenen.

9. De Sonne in haren opgangh / of neder-gangh / van eenige dicke Wolcken verdupstert wesende / ende hare Stralen herwaerts ende derwaerts verspreyende / so zijn wy van Regen of van Windt verskeret.

10. Als de Sonne / den dagh dooz / of immers den meesten tijdt des daegs / dooz de Wolcken / of dooz een dupstere Licht / gelijk als eenen ronden vierigen kloot gesien wordt / soo en sal 't sonder regenen niet voorz by gaen.

11. Als men eene / of meer ronde kranffen / rontom de Sonne siet / soo is voorszeker datter een schuchelijcke tempeest of immers een Winter-weder onderwegen is.

12. De Sonne opgaende / en schijnende dooz gebensterde Wolcken / en dupstere Stralen van haer gebende / gelijk of se daer toe in stucken verdeelt ware / so isser een tempeest voorszanden.

13. Doo verze als de Sonns / in haren opgangh

gangh of ondergangh klepnder schijnt te wesen als sy pleeght / ende dat in een loot-berwige Wolcke / soo sal 't in dien hoeck Regenen.

14. De Locht in 't Oosten roochachtigh / ende gelijk vol stofs wesende / endede Sonne doebigh uptsiende / soo ist boozseker datter Regen volgen sal.

15. De Sonne des morgens met een ander aengesicht haer vertoonende als sy wel gewoonelyck is te doorn / ende dat achter een blaewe dypstere Wolcke / soo isser Regen of Windt boozde Deur.

16 De Sonne met een swoele warmte / en met een Dypstere Locht ondergaende of opgaende / tegen de nature van den tijdt des jaers / ianelyck / in den booz-somer / of in den nae-omer / soo sal 't regenen of donderen.

17 De Locht heet wesende / ende ontrent e Sonne eeniger roodighept haer openbarende / met eeniger blauwighept vermengt / soo isser Regen boozhanden.

18 So dickmaels als haer de Sonne zwarthtigh vertoont / en met een boozgaende dicke wolcke slapen gaet / en hare stralen herwaerts de derwaerts ober dwers uptsprept / soo sal Regen volgen.

Van het voorseggen der Mane.

De Mane in haren oppersten Hoorn / ge Blecken hebbende / suldy in 't eerste der iendt Regen hebben / maer soo verre als sy wesende / in 't middeu plekachtigh is / dat kent goed Weder.

Soo verze als de Mane in haer begin-
sel /

fel / boven de gewoonte haer met dicke bzeede
hoozen bertoont / so isser Regen te verwachten.

3. De Maene in haer beginsel / haren opper-
sten Beck swartachtig wesende / sal in 't afbze-
ken regen causeren. Maer so verze als sy onder-
waerts / booz de volle Maene / in 't middel swart-
achtig is / soo salder ook regen volgen.

4. Als haer de Maene booz den vienden dagh
niet en bertoont / waepende den Wint upt den
Zyden / soo sal 't de gantsche Maent / niet dan
een Winterachtig Weder wesen.

5. Daer sal een schrikelijck tempeest volgen /
als de Maene in haer beginsel met swarte /
ende dicke hoozen / boven de gewoonte / haer
is bertonende.

6. De Maene ober haer geheel Lichaem /
swartachtig openbarende / ende gelijk of sy
bzoetwigh ware / soo isser Regen booz handen.

7. Zoo wanneer de Maene den derden dagh /
den eene hoozn bzeeder als den anderen / swart-
achtig is / soo en twijffel aen geenen Regen /
de geheele Weke.

8. Wanneer de Maene haer op haren be-
hoozelijcken tijdt / niet en bertoont / ende met ge-
bensterde Wolcken bedeckt worde / soo sal 't seer
Regenen / ten ware den Wint sulx belette.

9. Als de Maene pferachtig van koleure is /
soo is sy tot Regen geneght.

10. De Stralen der Maene / des nachts op
de Riemen des Schippers blickende / waer-
schout de Schippers van toekomende Regen.

11. So wanneer de Stralen der Maene / by
zyden Winde / dinst / dick / ende kort haer op
t Herde bertoonen / soo isser regen op de baen.

12. Als

2. Als de Maane met een Rinck van dixer-
koleure beset is / en soo klaer niet en woꝝdt
en / soo salder Regen ende Wint volgen.

3. De Maane in 't eerste sonder hoornen /
immers met botte hoornen haer vertoonen-
beteychent Regen ende sup? Weder

4. Als men meer als een Maane / tot ver-
pden stonden te sien komt / ende haer in swar-
of in geelachtige Wolcken verliesende / soo
er uptnemende grooten Regen / ende een seer
et Weder volgen.

5. De Maane eenen blachtwen / swarten /
lootberwigen Rinck hebbende / met een
on Weder / beteykent een groot toekomen-
ntweder.

6. Als gij des nachts meer als een Maane
Zupden te sien komt / soo ist een tecken /
ten groote toekomen den Regen.

het Voorseggen des Regens uit het
gene dat men in de Lucht siet.

Rosse / ofte yserachtige Wolcken van
ure / booz de Sonne des morgens loopen
zijn boozbodekens van Regen : Maer de
ken die des avonts haer purperachtig van
re ontrent der Sommen openbaren / die be-
en schoon Weder / oft Windt naer den
van den tijdt des Jaers.

De Wolcken die van lootachtiger Ver-
ste die upt den rossen groenachtig in 't aen-
ijn / ende daer toe gebloekt / oft gelijck
le hupden / upt den Zupden / oft upt den
n zijn drijvende / die bzingen in twee / oft
3 dagen Regen bp.

3. **Deel roos-gewyse Wolcken** in 't nederdalen des Hemels / eben berre van malkanderen drijvende / ende onderwaerts dalende / 3waertachtigh haer vertoonende / brengen gemeenlyck water by.

3. **Als Wolcken** / die upt den Zuyden naer het Noorden trecken / heeft men van allen tyden bebonden / dat sy Regen by brengen.

5. **Als gy de Wolcken** / oft den Nebel nederwaerts siet dalen / ende haer verspreyden / ende daer naer allenkens siet opwaerts trecken / soo zydy des Regens seker. Maer als den selven van de Sonne hoven der aerden worden verteert / soo sal 't schoon weder wesen.

6. **En duysterhepdt in de Locht den dagh dooz** / of immers eenen goeden deel des daeghs verspreyt wesende / soo ist een tecken datter in 't opperste des Lochts Regenachtige Wolcken worden generect.

7. 't **Is** oock een seker tecken des Regens / als een kleynen Zuyden wint waepende / al doolende herwaerts en derwaerts hem is kerende.

8. **Als men des Winters** / in het beginsel des Dooz-somers / of in 't eynde des Na-somers / een Doozden Windt waepen siet / daer mede dat de supre Locht / in een soete verkeert / den doozs-Windt upt een ander gat waepende / soo hebby Regen ofte Sneeu te verwachten.

9. **Den Windt-donder** / of den Somerdonder / die des morgens ofte te avondts geschiedt / beteekent Regen.

10. **Alst des Dooz-somers** / ofte des Na-somers ende oock in 't beginsel des Somers / meer konst te Donderen als te Blixmen / soo hebby een

Winter-weder te verwachten / ende bestē
kerachtiger Weder sal 't wesen / soo verze
des voo: schreben Donner / upt alle vier hoec
des Hemels vernomen wort

1. Soo wanneer upt den Zuyden / by schoo
agen / ofte nachten / veel komit te Blitzen /
schop des anderdaeghs grooten Regen.

2. Het Hopen dat des morgens / ofte des
dags geschiet sonder donderen / de Locht met
lichten overtrocken wesende / soo en suldy am
Regen twyffelen.

3. Den Regen-boge / die hem met de
ht vol Wolcken vertoont / die is een seker
vode van Regen : Ende insonder hepdt als
hem op de middagh laet sien / soo isser een
remende grooten Regen voo: handen.

Soo verze als in 't ondergaen der Son
in 't Oosten een Regen-boge gesien wort /
en isser niet dan Donner ende Regen voo:
den / ende insonder hepdt alser niet als een
u wort.

Laughdruyze / ende bothomen Ho
bogen met een stil Weder gesien wesende /
went groot onweder en Windt / maer als
den selven met een schoon weder gewaer
dt / soo volghet gemeynelijck Regen naer.

't voorseggen des Regens aen 't
gene dat men in de Wateren liet.

Soo wanneer de druppelen des Regens
ijn / ende groote blasen / ofte bobbelen ma
op der aerden / soo beteckenen se een langh
igen Regen.

Als in het regenen voo: eerst met klepne

byoppelkens regent / ende allenreghens vermeerderende / soo salder noch meerder Regen nabolgen.

3. Als nu den Regen / sonder windt oberbloedigh te vallen komt / boven de gemeyne gewoonte / soo sal het gemeynelijck wat langh blijden Regenen.

4. Als de staende Wateren / sonder Sonne-schijn / tegen de gewoonte warmachtigh zijn / soo sal 't in 't kort / of in 't langh / geweldigh komen te regenen.

5. Zoo verre als by een vresend Weder / het Ijs / de Sneeu / ofte den Rijn sonder Sonne-schijn komt te smelten / ofte de wollen / of lijnen-doercken te dooren raen wesende / komen te slappen / soo meughdy voorsaker seggen dat het regenen sal.

6. Als gy siet / dat de effene Mueren / de Glasen / het Hout-werck / ofte het IJser-werck / begint met een vochticheydt / gelijk als met een Dau upt te slaen / sonder eenige merckelijcke oorsake / eenige dagen achter een / soo salder een gewissen Regen volgen.

7. De Zee / by schoon weder / boven de gewoonte / meer als te vooren / hufftende / betrachtens datter Windt / of Regen voorsz handen is.

8. Het Schuyt der Zee hem verdelende / ende de Fonteynen / ende Rieyeren vermindereude / geben te kennen / datter naer eenige dagen Regen volgensal.

9. Als men op de Straat der Zee / langh achtige hoophens Bandt siet wtsnijten / herwaerts / ende derwaerts / soo salmen Regen verwachten.

10. Als

0. Als de **Wozfchen** / d' een dooz d' ander
 yn plegen / konnen te horen ('t en ware sy
 nstigh waren) so seggh stoutelijck dattet rege-
 sal.

1. De **Wosselen** / ende de **Zee-krabben** /
 de **steen** vast klebende / ende **kleene steen-**
ß in hare **Scharen** battende / geeven te hien
 dat het regenen sal.

2. De **Wisschen** by **schoon Weder** / uyt het
 er opspringende / ende daer blickeude / bes-
 kent toekomende **Regen**.

3. De **achtboetige Krabben** / uyt het wa-
 aer begebende / en achterwaerts loopende /
 geen thdinge van een toekomende **Regen**.

1't voorseggen des **Regens**, uyt het
 gene dat op der aerden gelien wordt.

Als men siet dat het **opperste** der **Bergen**
 met de **Wolcken** bedeckt is / dat men het op-
 e der **Bergen** niet sien en kan / soo zijt ver-
 t datter **Regen** booz handen is.

Soo wanneer de **Bergen** / soo **dicken**
 / of: e **dampen** van haer geeven / datse noch
 de **Sonne** / noch van de **Windren** konnen
 ropt worden / soo is een tecken van toeko-
 de **Regen**.

De **Wiesch-tonne** daer in dat **wiesch** ge-
 n licht / nat van **duyten** uytflaende / ende
 out boven de **gewoonte** daer in **smeltende** /
 ch een boozbode van **regen**.

Als de **olie** in der **Lampe** / ofte de **blam-**
 er selver **gelijck** ofte **water** in-**gesproept**
 / **kraeckende** ofte **spruingende** / soo zijt booz-
 ig / Datter **Regen** of een ander **Winter-**

weder nakende is / ten ware datter eenige ander bochtighendt in de olps gesmeten waer.

5. Soo dickmaels als men mercht / dattet hier woode brandt / ofte van hem schijnen wil / niet tegenstaende het hout dzoogh ende wel boven de holcn licht / ende dat de wieche van de brandende lampe niet hoystkens beset woirdt / soo pleeghter gemepnlijck Regen te volgen.

6. De blammen der keetssen / ofte der Lampen / alst een dupperen nacht is / haer niet veel roerende / en dzoebig brandende / niet tegenstaende daer bergs ofte olie genoegh by is / soo ist seker dat den Regen niet en sal blijven.

7. Het hier niet sijn asche wel bedecht wese / van hem noch eenige bonckkens / ofte klensterkens van hem smijtende / ofte de holcn aen malkander / onder d' asche aen malkander klebende / is een teken van Regen ofte van Windt.

8. Als het hier bleek brandt / sonder eenige bekende oorzaak / ende als het selve veel kraecit / ende klensterkens van hem smijt / so volghter gemepnlijck Regen naer.

9. Soo wanneer de warmte des Somers / in de Lenten / of in den Herft so groot is / datse de warmte van andere boozgacnde dagen te boven gaat / ende de menschen ende de beesten / daer doog gequelt wese / ofte haer moepelijck vallende / so zijnder Regen blagen op handen.

10. De kloeken meer geluyt van haer gese / by sijn weder / ende meer als so by alsulken weder plegente doen / dat is al teken van Regen.

11. Als men siet dat de kroppespinnet boven de gewoonte / laught de Maeren / langhsaem komen

ten loopen / ende hederwaerts haer ballen
 11 / soo volghter gemeynelijck Regen naer.

2. Als de Snaren van de Musicale In-
 umenten gespannen wesende / sonder merke-
 de oorzaak affspringen / ende de Deuren / ofte
 12 / qualijcker open / ende toegaen / als sp
 en / soo hebben wy Regen te verwachten.

3. Wanneer men behindt dat de lecrer-
 13 / de Bestels / ende diergelijke banden /
 er ende wigekrompener wesende. Ende de
 kfels van de houten Buffen qualijck open
 14 / beteekent oock Regen.

4. Als men siet dat het drooge Kraf / het
 15 / ofte de drooge bladeren / met den winde
 makhanderen waepen / soo zijt des Regens
 16 / insonderhejdt als den Windt upt den
 17 / den waept.

5. Alle welriekende dingen / meer als
 18 / onder tijden / haren Reuck meer als sp ple-
 / van haer gebende / by schoon weder / soo
 19 / stracks daer naer regenen.

6. Als yemandt in sijn genesen gebjoken
 20 / oft in de plaetsen / daer in dat hy gewont
 21 / weest / enige ongewoonlijcke pijn gevoelt /
 22 / merchelycke oorzaak / soo volghter ge-
 23 / nelijck Regen upt / gelijk de gene mo-
 24 / betuygen / die sulcks dagelijcks gewaar
 25 / den.

7. So wanneer de Water-bogels / ontrent
 26 / strant des waters komen / met de Dsuge-
 27 / n's water slaen / het Hoofst upt ende in tref-
 28 / de / soo isser Regen vooz handens.

8. Soo verze als de Bestelende Bogels /
 29 / e Besten verlatende / ontijdelijck versantelen /
 30 / einde

ende naer haer gewoonlijche rust-plaetsen bli-
gen / soo sal 't regenen / ofte sterck waepen.

19. Als op de Vogels neffens de Wate-
ren siet hare plupmen uytplupfen / of uyt schud-
de / soo zijt des Regens gedachtigh.

20. Het is oock een teeken van seckeren
Regen / als op de Pauwen des nachts veel
hoort roepen.

21. Wanneer men de Endt-vogels by
schoon weder / met hoopen te samen bliegen
siet / ende d' een boven d' ander : met groot ge-
queeck siet bliegen / soo zijn Regen / of Ontwe-
der verwachtende / 't en ware sulchs geschiede /
om dat sy haer van malkander betwelden

22. Als de Gansen met groot gekakel / naer
hare wepe toeloopen / en met de vleugelen veel
saen / ende oock dickwaels onder water dunc-
ken / soo ist een teeken des regens / 't en ware
sulchs geschiede / om dat sy in lange tijdt in het
water niet gewest en hadden.

23. De kranen uyt de Dalpen / ende
langhs der aerden over d'woers bliegende / ende
dickwaels weder-heerende tot de plaetsen van
daer sy zijn gekomen / soo isser Regen of eenigh
ander Ontweder te verwachten.

24. Als men siet dat de Swaluwen soo dicht
boven het water bliegen dat sy het selve somtijds
met hare vleugelen aentroeren / soo salder Re-
gen of Ontweder volgen.

25. Soo wanneer de Swaluwe neffens der
Merden is bliegende / ofte somtijds hier ende
daer aen de Mauren blijft hangen / soo ist een
teeken van Regen.

26. Als de kraepen ende de Exters veel te
samen

Deben woedende in 't booz by loopen / met soo groote begeerlijckheyt in 't gras soeken te werden / dat men se noch dooz eenigh geroep / ofte dooz het gewerp daer van geweren en kan / soo is men oock al Regen verwachende.

35. Doo wanneer haer de Natte / met hare voeten streelt ende baecht / de selve sonnyd's leekende / en wederom daer mede het hooft schijnt te willen hammen / soo isser Regen dooz handen.

36. De Pier-wormen beel upt der Aerden kruppende / ende het Aerdtrijck hier en daer dooz boozende / is een teeken van Regen.

37. Als de Padden upt hare hollen / dick geswollen komen upt-gehropen / soo salder Regen volgen.

38. Ende als de Mieren sonder eenigh ophouden / hare Eperkens upt ende in hare hollen slegen : ofte als se hare saetkens schijnen in de Locht te droogen te leggen / soo suldy dencken datter Regen of Onweder booz handen is.

De tekenen van de toekomende droogte, ende schoon Weder te voorseggen, uyt het geene dat men in den Hemel, in de Locht, in 't Water, ofte op der Aerde aenmercken kan.

1. Als men de Sonne der na-middaeghs / met eene tamelijcke hitte ende wel klaer / des avonts siet slapen gae / so suldy een schoone nacht hebben / ende des anderdaeghs een schoone dagh.

2. Als de Locht 's morgens in het opgaen der Sonne klaer ende witachtigh is / soo hebdy schoon Weder te verwachten.

3. Doo

4

3. Soo wanneer dattet des avondts regent
 in 't ondergaen der Sonne / de omliggende
 olcken root en verderft / ende de selve haer
 migh in 't getal vertoonen / soo salder een
 re nacht / ende daer naer een klaer schoons
 h volgen.

4. De Sonne des morgens opgaende / de
 olcken haer verspreiden / ofte van de Son-
 opgegeten wordende / pleeght altijd schoons
 eder te volgen.

5. Als de Sonne naer den Regen / vier-
 achtigh / ofte purperachtigh slapen gaet /
 sal het des anderdaeghs een schoone dagh
 sen.

6. De Sonne in het opgaen / en Regen-
 ze in het Westen hem vertoonende / bediet
 sou weder / ofte een wepnigh Regens.

7. Als des avondts / sonder Donner ofte
 ider een overtrocken Locht / dickmaels ach-
 een komt te hopen / soo ist een tecken van
 joon weder.

8. Wanneer des daeghs de Sonne ten hoog-
 u wesende / de Locht met witte Wolcken als
 ocken hier ende daer verdeelt is / soo isser
 joon weder booz handen.

9. By Regenachtigh weder de Wolcken
 er verdeelende / beteekent schoons weder /
 incipalijck als men sulchs booz den Windt ge-
 aer wordt.

10. Als de Wolcken van malkanderca ber-
 zept drijven / ende blaefwachtigh haer be-
 onen by Regenachtigen Weder / is dock teec-
 van schoons weder.

11. Als in den Doozomer oft in den Dooz-
 winter

winter met een koelen morgestondt nebelachtigh / ofte dinstrechtigh is ontrent den dage raet / ende de booschreben nebelachtighent haer berliessende / ende boven de Wateren haer als een roock vertoonende / so en sal het dien dagh niet regenen.

12. Den Van des avondts / ofte des morgens by allen tijden des Jaers / overbloedigh nederdalende / salder altijd schoon weder naer volgen.

13. Den Morgen-stodt / des Somers / hoelder boven de gewoonte / met wolcken upt den Oosten oprijssende / die naer het Westen gezeben wo / den is soo sekeren tecken van een schoon weder / als of gy de Wolcken des avondts root te sien quaemt.

14. Als gy in 't dalen des Hemels eenige Blixem sonder Donner gewaer wordt / sonder eenige dinstere Wolcken in dat quater des Hemels / so is niet dan schoon weder voor handen.

15. Do wanneer men een Nebel op de Zee / op de Rivieren / op de staende Wateren / ofte boven de groene Weyen siet drijven / dat getuyght al schoon weder.

16. De blammen van de heerssen / (al ist sie gehachtig weder) stillekens sonder enig gekrak dhandende / is oock tecken van schoon weder.

17. Als men den Hyl naer der Sonnen onbergangh dickmaels in 't gesicht krijght / dat betreucht al schoon droogh weder.

18. De Raben al soethens kraepende / ende by den andere / gelijk of sy berbedghit waten / bliessende / eu beduyt niet als schoon weder.

19. Als de Rabens naer de Sonne toeflan

en

gapen / ende des morgens naer den Regen /
 in Bederen sitten en plupfen / soo sal der klaer
 eder volgen.

20. Als men de Ribier-meentwen / ofte de
 ee-meentren / berze van het water af / den
 igh droog bliegen siet / soo salder droogh weder
 ligen.

21. Zoo wanneer de wilde Dupben veel in
 Locht stercken / ofte den kieckendief in de
 voghte des Lochts hem bliegende houdt / ge-
 ch of hy daer waer gaen spanceeren / dat is al
 ecken van klaer droogh weder.

22. Als de Bieermussen des avondts / upt
 are Hollen / in meerder getal bliegen als sy
 legen / soo salder schoon weder volgen.

23. De Wingen / naer den ondergangh
 er Sonne / niet hooge van der Aerden bliegende / die
 eben al te kenuen van schoon weder.

Van de generatie, en oorsake des Daus.

De Dau wort gegeneriert upt bochtige aerd-
 ichtige dampen / die in 't onderste deel der Locht
 100 de optreckende warmte ende van de middel-
 natige koolte des nachts / in een waterachtige
 rochtighepdt te resolverren come / ende daer
 naer hy schoon weder / nederwaerts ter Aerden
 valende komt.

Van de generatie des rijms, en des nevels.

Dese beyde worden soch schier gegeneriert
 gelijk den Dau / uptgesondert dat den damp
 als hy in water verkeert / niet al te hoogh boven
 der Aerden berdicht ende te samen gedrongen
 wort : Zoo dat den Rijn gegeneriert wort
 upt

upt sekerre dampen der Aerden / die welke opwaerts treckende / van de houde bobender Aerden komen te verbriesen / ende alsoo aen de Soomen / ende Hagen hangende bliuen / gelijk men van gelijcken geschieden siet aen onsen eugen adam / die des houden Winters gelijk een Rijn aen onse Baerden te verbriesen komt.

Van het genereren der Sneeuw.

De Sneeuw wordt gegenerereert als de regenschtige wolcken / al eer sy in druppelen nedervallen / in het midden des Lochts te verbriesen komen / ende gelijk als in blocken komen te veranderen / dooz het te samen loopen van andere wolcken : Zoo dat de Sneeuw wordt gegenerereert dooz de houde des Lochts / ende dooz een drooghte die over de gehele Locht wordt uptgespyt / in welke drooghte de bochtige wolcken wech genomen wesende al eer sy te samen gedrongen zijn / in water veranderen / ende des seer veer wesende / in Sneeuw / ende weynigh / ende niet verre boben der Aerden / in Rijn verandert worden.

Van het genereren des Hagels.

Den Hagel wordt gegenerereert gelijk de Sneeuw / Van dat den seken / dooz een gelweliger doozdringender houde in 't midden van de hooghte der Locht / op seer korten tydt / in Hagel ende in harde Ijs verkeert wordt.

Van de Teekenen der Sneeuw, des Daus, des Hagels, des Rijms, Nevels, ende des duysteren Lochts, uyt het gene dat dagelijks voor oogen valt.

1. **S**o wanneer ghy mercht dat haer in den Winter ontrent het nederdalen des emels / veel bleech-geele wolcken / twee ofte drie dagen achter een vertoonen / en dat principelijck met een Noorden Windt / soo pleegter geveppelijck Sneeuw upt te volgen / ende in den verffst oft in de Voorzomer Hagel te vallen.

2. Als des Winters de koude een wepnigh ermindert wesende / de Wolcken des Lochts leech-geluwe worden gesien / ende gelijk als of Regen geroepghit zyn / wesende den Windt Noordelijck / salder in stede van Regen / Sneeuw volgen.

3. Wanneer men onder veel teekenen van Regen / groote koude gewaert wordt / in het midden des Winters / soo ist een teeken van Sneeuw / ofte van Hagel.

4. Als men romton de Sonne / ofte de Maen / een bleech-blaeuwen rinch / met groote winden aenschouit des Winterdaeghs / soo en hebbaet die Sneeuw te vermoeten.

5. De Locht met dicke bleech wolcken vertrouwe wesenende / met een sterck windachtigh weder / ende wolcken onder de handt verduplikerende / is een getuygenisse van toshomende Hagel / ofte Sneeuw.

6. Als des Winters eenige dagen achter een sterck byest / en daer op een duytere Locht volghet / soo isser Sneeuw voer handen / oft als sulck

fulchs in den Dooz-somer geschiedt / soo ist een teecken van toekomende Hagel.

De natuure, het onderscheydt, ende de kracht des Daus, &c.

1. Den Dau wort altijd meest gesien / ende komt oock lichtelijck ter aerden / op altsulche plaetsen daer het stil is / als op de plaetsen daer 't veel waest.

2. Den Dau / ende den Rijn worden selven gesien / ofte gegeneret op hooge Bergen / overmits dat de getemperde warmte / de Materie deser beuden / dooz hare zwachheyt / niet barre loben der Aerden optrecken en kan.

3. Den Dau / ende den Rijn / worden by schoon stil weder gegeneret / hier beneden ontrent der Aerden / uut weynige dampen der Aerden / ende de Regen ter contrarie / waer van de Materie dooz lanchheyt des tijds vergaderd wordt / ende de Materie des Daus meest op eenen dagh.

4. Het is seker / dat alle planten ende alle gewas der aerden meer dooz een Dau met een getemperde vochticheyt wordt verbrocht / als dooz een kleguen Regen / waer dooz de planten meer worden gebayert als beschadicht / maer niet alle planten.

5. Overmits den Dau dooz sijn lijnige vochticheyt / lichtelijck in Cholera verandert wordt / ende de darmen beschadicht / soo komen daer dooz de Beesten / die in 't bebaude gras gewest hebben lichtelijck in den Bloede-gangh te vallen.

Van de nature des Rijms, en des Nevels.

6. Den Dau / ende den Rijm / zijn daer in
 ander malhanderen verschillende / dat den Rijm
 alleen gegeneert wordt dooz de koude Locht /
 ende den Dau met een getemperde Locht / doch
 so worden sy beyde met een stilte gegeneert /
 aerom dat geene van dese beyde op hooge
 Bergen gesien en worden.

7. Den Nebel / ofte den Rijm / stincht ges
 nepnelyck / om datter altijd eenige aerdtische
 Materie onder-gemenght is / die dooz de koude
 niet en heeft konnen verteert worden / dattom
 dat oock het water dat van den Rijm komt te
 vullen / seer ongesont ende schadelijck is.

8. Overmits den Rijm van een taepen ende
 vertschen damp gegeneert wordt / soo komt hy
 trachs dooz een koude Locht te bezyesen / ende
 hier en daer aan alle dingen klebende / gelijck
 op alreede geseyde hebben.

9. De wolcken en zijn anders niet als een
 licken Nebel / als een damp die in 't midden des
 Lochts komt te samen te dringen / ende alson
 van de Locht wordt opgetonnen / ende aldaer
 hangende blijft.

10. Den Nebel en is anders niet als een die
 een rooch / gelijck men die boven de Wateren /
 boven de Weyden / boven de Bergen / of boven
 der Herden siet dringen / den wolcken gelijck
 op hem lichtelijck komt te verspreyden / oock
 lichtelijck te verdwynen komt.

Van de natuyre des Hagels.

1. Tusschen de Sneeuw / ende Hagel / en is
 anders geen onderscheydt / dan dat de Wolcken
 daer

daer unſe dat de Sneeuw gegencereert woꝝdt / te
begriepen kannt alcer ſp in water komt te veran-
dertu / het weſeſe ter contrarien in den Hagel ge-
ſchiedt mits de wolcken recht in druppelen waterſ
beranderen / ende daer na te beſcriuen komen.

2. Oeromg den Hagel ſelden ſonder eenige
aerdachtige ſubſtantie is / ſoo komet dat men
ſomwoꝝdtſ centge hanzkens / eenigh kaf of net an-
ders daer in vint / gelyk ſircks dooz den windt /
met andere dampen der aerden / in de Locht ko-
men geboert te woꝝden.

Van de teeckenen der koude, ende toe-
komende Vorſt.

1. Als men de Sonne des Winters in't op-
gaen / oft in't ondergaen bleek geel / groenach-
tigh aenſchout / ofte met wolcken van al ſulcken
colours beſet ſiet / ſoo ſalder Houde / Regen /
Wude / ofte Dineu waer volgen / ende dat veel
ofte weynigh / al naer den tijde des jaers.

2. Als des Winters de Sonne rooder als ſp
plegho onds te gaen / met een Noorden ofte
met een Oſten Windt / ſoo iſſer een ſtreng
Doꝝt booz handen.

3. Wanneer de Sterzen ofte de Maene des
Winters ſoo hellig blikende ſaen / dat is oock
al teeken van groote Doꝝt.

4. Zoo verze alſ in't beſuſel van een Doꝝt /
kleyn en runde Hagelſteenhens bale / ſoo ſal
de Doꝝt bermederen / maer ſoo verze als de
Hagel bleek / grof / lanchwoꝝptgh / of bierhad-
tigh is / ſoo ſalder ſlapper volgen.

5. Als de Sneeuw met kleyn vlotſkens
balt / gelyck als kleyn Hagelkens / dat betec-
kent

nt al groote geduyrige **Dozt** / miet groo-
brede **Wolcken** / betekenen middelmatige kou-
/ ende die somtijds uiter lánge en pleeght
duppen

6. **Doe** wanneer de **Menschen** in koude be-
iderde gebreken / in hare gebroken **Beenen** /
ire ontledigen / of in de plaetsen der genesene
Donden / of onde **Ulceratien** / van eenige pijn-
agen / so is **ifst** groote **Dozt** / of **Regen** vooz
andere

7. Als men het siet dat de **Water-vogels** des
Zomers uyt de kleyne **Wateren** naer de groote
keppen tosbiegen / so is **ifst** stercker **Dozt** te
erwachten.

8. **Wanneer** de **Epcke-boomen** veel **Epcke-**
n boort-brengen / so volghet gemeynelijck
in groote **Winter** naer.

9. **Doe** dickmaels als men de **Vogels** van
itersche spiecken / ofte van eender soozten in t
eginfel des **Winters** / beele te samen bliessen
et / ende ontrent de **Steden** haer aeg siet soec-
en / so is een seker getuygenisse van een sterck-
aekomende **Dozt**.

10. Als het vier des **Winter-daghs** heeter
an hem schijnt als pleeght / ende de gloeyende
oolen oock meer gloeyende / als sy plegen / so
al t harden byessen als tegenwoozdigh byest.
/ an de generatie en oorsake der **Winden**

De **winden** worden gesieuerest dooz secker
zooge en warme dampen / die dooz de kracht
ier **Sonne** / ende van secker **Oesternto** / in de
jooghte des **Lochts** getrocken worden / ende
ilbaer dooz de koude in ren gedroygen wesen-
laer naer dooz seker dicke **Daporen** / die haer
bejegenen /

bejegenen / wederom ter Aerden herwaerts ende derwaerts met geweld nederwaerts gedreben worden / oft om sulchs noch beter te verstaen / soo en is de oorsake der Winden anders geen / dan eenige drooge exhalation der Aerden / dewelcke in de hooghte der Locht bejegende seker dicke koude Daporen / die ter aerden nederwaerts daelen / daer door met geweld / ende in der haesten rigt der Aerden toe / nederwaerts worden gedreben / van waer sy op gehoemen waren. Daarom dattet aldermeest waept / alffer van hoven of groote menighte van dese dicke Daporen nederwaerts ter Aerden sincken ende komen / welcke nederdzinginge / of sterke beweginge des Lochts / wy in onse Sprake denwint noemen / 't zy uyt wat hoech des Hemels hie te waepen komt.

Van de tekenen der Windt, uyt het genedat ons in den Hemel, in de Locht, in de wateren, ende op der Aerden, voor oogen komt.

1. Wanneer de Sonne des abonds / ofte des morgens / Waerd-voot met eenen roden Circhel / ofte van eenigh ander Kolenr / beset is / dat is al tekenen van windt.

2. De Sonne met dbersehe Kolenren haer betoemende / ende met vierige wolchen / volghet gewoneelijck windt naer.

3. Als men in het opgaen / of ondergange der Sonne / in 't Noorden eenige roode wolchen. komt te aenschouwen so salder windt na volgen.

4. Als de Sonne haer Stralen naer het Zuiden ende naer het Noorden uytstreyt / ende

tuffchey der felver de Locht klaer is / soo moet
windt ofte regen boozhanden.

5. Wanneer men in het Westen naer het on-
tergaen der Sonne / naer een roode Sonne-
fel vierige roode wolcken te sien komt / soozijt
ker van groote windt.

6. Doos verze alffer naer den ondergangh der
sonne in 't Westen / een witte Circkel gesien
wordt / soo sal 't sterck waepen.

7. Als de Maene dooz de wolcken haer pur-
purachtigh vertoont / rooder ende bliickender
/ soo sal 't upt dien hoeck des Hemels waepen /
naer de wolcken meest zijn.

8. Wanneer den oppersten hoorn des Maene
kerper is als den ondersten / soo sal 't ten Hoof-
ten waepen / en soo den ondersten scherpst is / so
alder een Tupten windt volgen.

9. Als de Maene eenen ronden rinch heeft /
so volghter gemepnelijck windt naer.

10. Wanneer gy de Sterren des nachts
ichanaels siet schieten / weseude den Hemel van
achter klaer / soo suldy upt dat quartier windt
verwachten.

11. Naer grooten ende langhdurigen Mist /
ste Nebel / sal altydt gemepnelijck grooten
oym of wint waepen.

12. Als 't met eenen schoonen weder mist-
chtigh is / na het op-gaen der Sonnen / so
sal 't sonder waepen niet boozp gaen.

13. Als haer naer de ondergangh der Son-
nen purpurachtige Wolcken / streckende naer
et nooyden / zijn vertoonende / soo sullender
innen drie dagen groote winden naer volgen.

14. Do wanneer eenige windachtige Wol-
cken

het gedreuen worden waer het quatier des Hemels / daer upt dat men geen windt gewaer en wordt / so sal 't upt dat quatier worden waepende.

15. De Wolcken die in 't opperste der Bergen upt-gespreet / gedreuen worden / sullen upt dien hoeck windt veroorzaken / daer heenen dat sy gedreuen worden / al ist sake dat sy sommige meer dan meyninge zijn / dat den windt eer te verwachten is / upt 't quatier / daer upt dat se gekomen is.

16. Als de Locht sonder veel Wolcken haer root vertoont / soo zydy des windts seker.

17. Wanneer 't des Somers stercker ende dickmaelder hondert / als 't Blixemt / soo en hebby upt dat quartier des Hemels niet als stercken windt te verwachten.

18. De Zee blaenachtiger uptsende als sy pleest / bringt Zuyde winden by / ende swaerachtiger Noordwinden.

19. Als men siet dat het schuynt der Zee bespreet wort / ende men veel blasen daer op drijuen siet / soo isser eenen storm booz handen.

20. Als het Dier oft de keerse veel glinsters van haer geben / ofte de hoeyen met klepne hoyskens beset wordt / soo isser regen ende wint booz handen.

21. Wanneer de Musseken boben haer gewoonte meer fiericken / ende andere Vogels oock meer pijpen / en de Honden haen in 't zauc veel wantelen / soo meughdy windt verwachten.

22. Als men de Entvogels met hare blauesels veel siet slaen / ende dickmaels achter cry in 't water siet dypcken / dat is een booz bodeken van regen ende windt.

23. De

23. De Zee-muggen / upt het midden der Zee te landwaerts bliegende / brengen tijden van regen ende van windt.

24. Als de Aieren tragelijck arbeeden / en jare Eperen uptvoeren / soo sal 't sterck waegen.

25. Als de Landt-bogelen omtrent de wateren veel geschrey's makende / ende hen in het water bergieten / beduyt oock al windachtigh Weder.

26. De Gansen naer het Zuiden bliegende / beduyden Noorden windt / en naer het Noorden Zuiden windt.

Vande generatie en oorfsake des Donders.

De oorfsake des Donders en is anders geen / dan eenige dampen ende bierigs exhalatien / die het Gesternte des Hemels van oben of met geweld ende met snelhepdt der dicke wolcken drijven / door welke haestige / ofte snelle wijkinge oft scheidunginge der wolcken / door de welke alsnacke gedreven exhalatien haer passagie nemende / dese grooten en chijckelijcken Donderslagh gecauseert wordt / ende oock den Blitsem gesien wordt / daer de wolcken te dunstengijn. Ofte om noch beter te verstaen / soo en is den Donder anders niet / als een gebalderen van sekerre heete exhalatien / die met groot geweldt ende snellighepdt de wolcken van walhanden in scheemen / soo dat den Donder anders niet en is als een geklanck van scheuringe der wolcken / die somtijds so chijckelijck begint / dat men meent dat Hemel en Aerde versten tullen / gelyck men oock hier op der Aerden sien mach / dat alle windachtigh heyt

hept geflooten weseude / en door-brekkende /
 een groot getier maecht / namelijk / in de Ca-
 stanein / als men die sonder snyden in het vier-
 leght / aen 't Buspoeder / ende meer ander dier-
 gelijche dingen

Van de oorfake ende generatie des Blixems.

Den Blixem is een dzoogen damp / ende
 die wat viscuus is / door een geweldige be-
 weginge ende hitte / gelijk tot een steenige
 Masse gecoqueert. Of om beter te verstaen /
 soo en is den Blixem anders niet als een byan-
 dende exhalatie / die door de wolchen met ge-
 woelt woijt nederwaerts gedryben. Of het is een
 nien dicken damp / van koude Daporen te samen
 gedrongen / die niet een groot gewelt / ende ge-
 sammel door de wolchen te bersten komt / ende
 tot op der Aerden is nederdalende / en al 't ge-
 wedat hy aldaer bejegent / moyselt / breekt ende
 hi fluchen wynght / ende te niet byenght.

Van de teekenen des Donders, des Heyens, ende des Blixems.

1. Als de Sonne des avondts / ofte des
 morgens / des Somerdaeghs / ende in 't be-
 ginsel des Mae-somers / ofte des Door-so-
 mers / in een holle woick haer vertoont / met on-
 gewoontliche hitte / soo ist een byginge van
 Dondet.

2. Wilt een ongesuyptigen windt / des
 Somers / des Maesomers / oft des Doorsomers
 komt te wippen / die het loof / het stof / ende
 ander

der lichte dingen onderfrens om hooge in de
ocht boert / de Locht met dunstere wolcken
etrocken wesende / soo zijnder Donderbla-
n booz de handt.

3. Wanneer 't des Somers / of in de Dooz-
mer / ofte Nasomers boven de gewoonte heeter
als behoort / en tegen den tydt des jaers / ende
't Westen een Regen-bogē gesien woort in het
bergaen der Sonne / soo en suldp anders niet
wachten als Blizen en Donner.

an 't onderscheyt van d' Accidenten,
ende werckingen des Donders.

1. Als de wolcken in 't Donderen zwart
n / soo donderet gemeyntlych seer-schri-
lyck / overmits dat de vprige exhalatien
et groot gewelt dooz de dicke wolcken moe-
n dooz-brecken / ende dat principalyck als de
oofst: exhalatien breke zijn.

2. De wolcken die blypn root / en groen-
htigh zijn / dat zijn de alderquaetste / soo dattet
berwonderen is / als daer dooz komt de donder
n / datse niet alle plaetsen / Stenen ofte blypsen /
komt te moefelen / dact ober datse hangt / of
niet met eenen Stort-regen en berdzincht.

3. De wolcken die in 't donderen wit zijn /
een berfmen niet breefen / overmits datter niet
el dicke ende subtyle materie by en is.

4. Men heeft dickmaels gesien / dattet booz
t aan-homen des Donders sterck plegt te
aepen / 't welke dooz een t' samendringinge
wolcken / ende dooz een beweginge der sub-
ler exhalatien te geschieden komt.

5. Den Donder komt somtijds met assule-
ken

ken gewelt dooz de Wolcken doozdringen / dat daer dooz niet alleen de jonge kinderen in haer Eperchalen / maer oock de kinderkens in haer der Moeders Lichaem gedoodt worden.

6. Het is oock geschiedt dat sommige menschen / op den wegh reysende / dooz den Donner-Flagh haer gehooz verloozen hebben.

7. Oock ist menighmaels gebeurt / dat dooz den donder den Wijn ende het Bier in de vaten verdozben is / om 't welke te verhoeden / sommige een stuk Ijers / oft eenige tackkens van den Laurierboom boven op de Vaten leggen.

Van 't onderscheydt, nature ende krachten des Heyens.

1. **D**aer komt somtijds upt de wolcken een bperige exhalatie die sonder eenigh gelupdt gesien wozt / welke exhalatie in een onkrachtige Wolke gedzeben wozt / daerom datse genen volkomeu donder / maer wel een lichte rammselinge maecht / gelyck een gloeyend pser dat men in hondt water steecht.

2. En dit geschiedt / wan neer eenige exhalatie niet genoegh in ren gedzongen wozt / maer so bet sprekt is / datse dooz de wolcken doozdringende en ontschen wesende / geen volkomeu Donder by brengen en kan / maer wel een dunstere rammselinge.

3. Een hepinge die seer dompachtigh ende swartachtigh is / die is oock van de nature der aerden / de welke / so sy seer bierigh is / en de wolcke daer dooz sy passeren moet seer luydig is / so komt daer upt te generen en enen swarten / geelachtigen, oft pserachtigen steen / den welchen neder-

derwaerts geschoten wesende / al wat hy be-
rent komt te byken / te scheuren / of in byant
steken.

4. Het is ook wel geschiedt / dat sommige
hepen des nachts in d' oogen geslagen is /
er dooz sp't ecnemael zijn blindt geworben / en
dat dooz de groote blinckende hlaerhepdt /
er dooz ons gesichte wordt gecorumpceert / en
geesten de gesichts te niet gebracht.

an de nature, onderscheyt, werkingen
ende accidenten des Blixems.

1. Onder andere miraculen die dooz den
lixem geschiedt zijn / soo ist wel eertijds ge-
siedt / dat het gelidt dat op heymelyke plaetsen
legen heeft / ende oock het geweer in de schep-
en / is komen te finelten / de schepden nochtans
beschadigt blijvende / gelijk Seneca beschrijft.

2. Van den Blixem zijn wel eertijds men-
sen ende beesten doodt gesmeten geweest dat
en naer hare doodt niet en heeft konnen mer-
en waer dat sy den slag ontfangen hadden.

3. Den Blixem ende het Hepen en hebben
iders geen onderscheyt / dan dat sy met mal-
anderen in de maniere van Blixemen ver schep-
en zijn: want het Hepen wozt veel lichter aenge-
ken / ende het wozt van meerder hoogte dooz
wolken gesien. Ende den Blixem wozt met
eerder kracht dooz de wolcken gedreven / ende
schadicht veel meer het gene dat hy bejegent
der aerden als het Hepen.

4. Van den Blixem en wozt nimmermeer
slagen den Laurierboom / het Zez-kalf /
ich den Arent / daerom dat hem Tiberius al-
tijd:

tijdt mit Lanrietboom heeft laten besticken / en sijn Tenten heeft laten maken van hupden van Zee-kalvers / op dat hy van den Blixem (die hy uptnemende seer vreesde) soude bezigt wesen.

5. Om hem van den Blixem te bezijden / soe en isser geen sekerder raedt als dat men hem bijvoeten onder der Aerden begebe / want den Blixem niet dieper in en gaet onder der Aerden als bijvoeten / daerom leest men in de Historien dat den Keyser Tiberius, alst Blixemde / hem in een Kelder begeben heeft.

6. Tegens het geweldt des Donders ofte Blixems isser niet sekerder als het afschieten van Grof-geschut / het luyden van groote klokken / ende insonderhepdt in't beginsel des Blixems / want alle sterck geluydt is wonderlijck en suel doozdingende dooz de Locht / en het drijft de donder-wolcken nae andere plaetsen.

7. Den Blixem grijpt meest alle hooge dingen aen / ende onder het geboomte insonderhepdt den Eychenboom / gelijk men sulcks by dagelijckse erbaringe bebindt. Daerom ist dat men siet dat alle Coorn / Meulens ende Berghen / gemeynelijck van den Blixem worden aengestast / ende dat obratdts so de donder-wolcken aldernaest ziju.

Van het genereren der Aertbevinge.

De Aertbevinge geschiedt op dese maniere / naemelijck / gelijk in den Aerdtbodem veel waters onthouden wordt / en dooz de Some / ende dooz meer andere Besternte verwarmt wordt / waer dooz so veel insichle geesten ontfangt / waer dooz de wateren in de hollighen beroert

eroert worden / ende daer van den qualmen eenen uytgangh soeken / soo komen sy den Aertodem te doen bersten / ende te bersten / met allichen geweldt / dat sy oock Steden ende Beren somtijds het onderste boden werpen: Somme sijn van opinie dat de Aerdbevinge komt te causeren / dooz eenige Winden / die in de holgheyt des Aerdbodens besloten liggen / met alle geweldt herwaerts / ofte derwaerts / den Aerd bodem soo lange beroeren / tot dat sy erens een uytgangh vinden / welke beroeringe sy de Aerdbevinge noemen.

De teekenen van Aerdbevinge.

1. De Sonne sal haer gemeynelijck vooz de Aerdbevinge eenige dagen te voren duyster worden: Daer toe soo heeft de Sonne / naer dat sy ondergegaen is met een schoon Weder / gemeynelijck een diepce lanchwozpigc Wolck die haer altijd eenige dagen volght

2. Maen heeft oock bebonden / datter eenige Maenden vooz de Aerdbevinge te voren / altdt groote stilte is geweest.

3. Men pleeght gemeynelijck vooz de Aerdbevinge te hooren eenigh gedruys / ofte ramvelinge / oft eenigh geherm / gelijk ofret eenige menschen geschrey / oft eenige ramvelinge van wapenen waer.

Van de natuure, onderscheyt, Accidenten, ende werckingen der Aerdbevinge.

1. **D**er sijn vooz eerst vier Aerdbevingen / waer van dan d' eerste wordt genoemd / een rupnerende / oft een omwerpende Aerd,

Merdtbevinge / waer van de exhalatien die in de hollighejdt des Merdtbodens beslooten zijn / nu op d' een zijde / nu op d' ander zijde der hollighejdt / soo lange haren uytgang soecken / tot dat sy ergens niet geweldt dooz-lykende / alles om verze- / ende het onder se hoven werpen wat sy in den wegh vinden.

2. De tweede wordt genoeint / een opberstende Merdtbevinge waer in dat de beslooten exhalatien / soo lange haren uytgangh soecken / tot dat sy ergens komen dooz te bersten / ende een simpel klappe in de Merdtboden maken / sonder meerder ruine.

3. De derde wordt genoeint de sechteberoevinge / een bevinge / oft een schuddinge / als het Merdttrijck op-rijst / en wederom nederfinckt.

4. De vierde wordt genoeint een opheffinge / gelijk als een grooten deel aerde / als tot een Bergh wordt verheven / oft alster ergens een deel des Merdtbodens komt te sincken / daer uyt dat eeniger bieren / of eenige bier-blammen komen te bersten.

5. De Merdtbevinge en is anders niet / als een Donner / die in de hollighejdt der Merden geschiedt / ende het uytbersten der exhalatien / in de Merdtbevinge / en is nergens beter mede te vergelijken / als met den Blizem- / die midden dooz de Wolcken doozberstende / alsulcken schrikkelijcken geraes maecht.

6. Gelijk de Winden op der Merden een geweldige kracht hebben / van sterke Rupsen / van Cooyens / ende van Boomen om te wiet te smijten / ende in de lichamen der menschen / bevingen / bevoegingen / en uytspanningen te causeren : also

Woo hebben oock de Winden of exhalatten / in de jostigheden der aerden kracht / van 't Mertrijck e down beben / op te scheuren / ende het eene / en jex ander op der aerden dat onder / dat boven / inder eenen hoop te smijten.

De Tecken en van groote Tempeesten,
uyt het gene dat in den Hemel, in de Locht,
en hier op der aerden gesien wordt.

1. **S**oo wanneer haer de Stralen der Sonne haer onder dupsstere wolke verbergen / ende de Sonne schijnt in twee gedeelt te wesen / soo zy dy seker van een toekomende Tempeest / 't zy groote ofte klepne / naer den tijdt des jaers.

2. Als gy siet dat de Stralen der Sonne / de dichte wolcken schijnen op te eeten / soo sal der een tempeest na volgende / naer den tijdt des jaers.

3. Soo verze als de ondergaende / ende de opgaende Sonne / met groenachtige wolcken / gelijk met Bergen beset is / ende in de Sonne gelijk eenige vleschen gesien worden / soo denckt dat u een tempeest nakende is.

4. Als men rontom de Sonne een loo-berwinge / ofte blaetwien circkel siet / soo en heb dy niet als Regende Storm te verwachten.

5. Als de Mane in het opgaen hare hoornen bleek-rootachtigh / ende dickachtigh gesien worden / soo isser Ontweder hoorn handen / 't zy groot ofte klepne / al naer den tijdt des jaers.

6. De Mane ten halven / met een rinck beset / ende dupsstrechtigh wesende / soo sal men ontweder te verwachten hebben.

7. Als men siet dat het blinkende der Sterren

ren in der haefte verdupstert wordt / sonder datse met eeuige wolcken verdupstert worden : noch oock de Maene daer toe geen oorsake en geeft / soo sal men op groot ontweder verdacht wesen.

8. Wanneer men des morgens / ofte des abonts vperige wolcken in de locht ziet / soo salder in 't korte / of in 't lange een Tempeest nabolgen.

9. Zoo wanneer de dicke wolcken / dupstert / purpurachtigh / ofte geelachtigh / ende langhduygende zijn / so zijt des Ontweders godachtigh.

10. Als men in 't Oeberghte / oft in de Wouden eenigh geluydt verneemt / ende eenigh gedruys in de Locht / soo dencht het sulchs is / een Doozspel van een Tempeest.

11. Als het Oper bleek brandt / ende de Wlecken der keerssen / ende oock het Oper veel spynckelt / soo ist oock al trecken van ontweder.

12. Wanneer men de kraenen des morgens siet versamelen / ofte men desdye in der haefte siet weder-keeren / van waer sy gekomen zijn / soo zijt indachtigh van een Winter-weder.

13. Als de Gansen in de wespden onder den anderen betrachtigh gesien werden / ende veel kahlen / dat bediet al ontweder.

14. Als gy siet dat de Meeruimen de Zee ofte de Meeyen verlaten / ende den nacht-uyt / met een schoonen abontstont bobens sijn gewoouten veel krijt / soo salder een ontweder naer volgen.

15. Als men de Rabens veel by den anderen bliegen siet / ende veel roepen hoort / ende de Erters uyt den Zypden siet vpeen bliegen / oock de Pautwen groot getier maken / soo sijdt des Ontweders seker.

16. Als de Ossen optnemenden grooten honger

honger hebben / en gy de selve op haer rechte zijde liggen siet / soo seght dattet een tempeest op handen is.

17. Wanneer men de Ossen en de Kalbers loepende naer hare stallen siet loopen / ende men de Schapen tot het bespringen des mozgens vzoegh seer genepgh siet / soo ist een seker teycken van een toekomende Tempeest.

18. Alsmen siet dat de Honden veel d' aerde staen krabben / en men de Kreeften upt het water te lande siet loopen / soo getuygen sy een toekomende Ontwedder.

19. De Houigh byen met zant in haer pootkens vliegende / om dat sy van den windt soo lichtelijck niet en souden worden herwaerts ofte derwaerts verscken / dat is oock al teycken van toekomende Tempeest.

De teyckenen van een vruchtbaer ende onvruchtbaer Jaer.

1. **A**ls men een Comete in de Locht laetge siet staen blincken / boven alle andere ongelucken die daer na plagen te volgen / soo bediet sy oock een toekomende diette / ten gy Godt de Here sulck verhoede.

2. Als den Lenten ende den Somers uptnemende vochtigh sijn : Of in 's bloeyens der Soomen seer komt te misten ende te rijmen / soo en sullender dat Jaer geen oberbloedige vruchten gebonden worden.

3. Wanneer t op onbehoorlycke tijden des jaers komt te sneermen of te hagelen / soo volger gemeynelijck een dierem tijdt nae.

4. Alst seer komt te dauwen / ofte misten / in 't eerste halften des Jaden / gelijk oock in 't

eerste uptzeken der Bomen / ofte des **Grafs** /
 soo sal 't een onbzuchtbaer jaer wesen

5. Als den Herfst in 't Zaepen dzoogh is /
 ende den Dooz-somer in 't uptspuyten van alle
 gezaepde / tamelych warm is / soo moeter een
 bzuchtbaer jaer volgen.

6. De Vogelen de Eplanden / en de Bos-
 schagien verlaende / en haer in 't gezaepde landt
 onthoudende / bediedt al een onbzuchtbaer jaer.

7. Als men in den Dooz-somer op alle krup-
 den groote menighte van bloemen siet / soo sal-
 der een goet kooznjaer naer volgen.

8. Als in den Dooz-somer sterck konit te
 Regenen / te vriesen / ofte te Hagelen / dan
 volght een onbzuchtbaer jaer.

9. Het woedt van de Landt-lieden gehou-
 den booz een onbzuchtbaer jaer / als de Bode-
 nen / oft de Epckelen wel geraecht zyn.

10. Als men in de Epck-appelhens Worm-
 kens bindt / soo houden 't de Landt-lieden booz
 maerachtig / datter een dieren tijdt sal nabolgen.
 En als men een Wiegsken daer in bint / een gros-
 ten krijgh / en een koppespinne / groote Pest /
 welke dingen alle in erbarent heidt bestaen.

De Secreten ende Manieren van al- derley dingen te confijten, ende te Conserueren.

Hoe men de Schellen van Orangien, van
 Citren ende diegelycke, confijten sal.

De Schellen van Orangien, van Citren, oft
 het desgelycke / sal men booz eerst van bin-
 nen wel supberen / ende haer naer zieden een
 half

halfsuure langh in Regen-water, op datse een wepnigh mogen murruwe worden / neemse daer naer unt / ende leghtse in water vier dagen langh / ende neemse tweemaal des daeghs versch water / op dat de meeste bitterheid daer uyt trecken mach / dit aldus volbracht wesende / soo neemt Suycker oft Hopigh, die op sulche manieren bereydt is / als wy hier onder leeren sullen / leght daer in de woors: Schellen / na dat sy te booren een wepnigh ingedrooght wesen sullen / het welcke lichtelijck geschieden kan / wannier men die eenen dagh ende nacht in de loche heeft laten liggen / ofte des winters tijds ofte vier uren heeft op eenen steen laten liggen / en als sy dagh ende nacht in het Supchen oft in den Honigh gelegen hebben / soo sal men dat een half ure langh laten op-sieden / ende de woors: Schellen wederom daer in smijten / het welck men aldus sal doen twee dagen achter een / tot dat het Supchen of den Honigh sijn behoorlijcke dichte of Consistentie sal brachten hebben. Van soo verze als wy hier heb begert Honigh te geknuchen / soo sal men den selven moeten twee reysen achter een pargren / gelijk hier onder sal gebert worden. Het welke geschiedt wesende / sal men de Schellen daer in leggen / ende niet kloep in het bitendont baren ure laten zieden / daer naer van het pier nemen / ende eendagh langh laten sijn staen / des anderdaeghs wederom laten zieden als booren een half ure langh / op dat de Schellen haren Honigh of Supcher wel mogen ontfangen / naer men moet wel toetsen datter geen roock ontrent en come / op dat sy daer door geen qua-

De smaech te krijgen / ende als sy nu aldus wel
gezoden hebben / soo salmense al'oo laten staen /
ende daer van geschuypen als men wilt : Op dese
maniere liannien alderlen vruchten Confyten /
als / uamelych / heese Perlen , Limdenen , Oran-
gie Appelen , groene Nooten , ende diergelyc-
ke meer

Hoe dat men de Suyker, ofte den Honig
tot alle Confyturen sal purgieren , ofte berey-
den , om Orangien , ofte Citers ,
daer in te Confytren .

Neemt tot tien pint Honigs , ofte Suy-
kers , Byer-wiren , ende een pinte Waters ,
mengt al'wel onder een / uamelych / het Byer-
wic , met het water al staende met een beeffen-
ken / settet daer naer met den Honigh te vper /
sen vierendeel van een uur / als gy 't daer naer
van den vperen sulk genomen / ende wel ge-
schuypen hebben / soo gietet doo; een doech / ende
het sal haer wesen / om alle vruchten te Confy-
ten : Als gy nu daer mede Orangien confyten
wilt / soo neemt tot eck pondt Schellen / twee
pint Honighs / maer ses wanneer gy die met
Zapcher Confyten wilt / soo neemt ses pondt
schellen / negen pint Zapchers / ende sy sullen
haer mede wel geconfyt worden : en als gy de
maniere volght / soo sal 't al perfect wesen .

Hoe dat men een Confiture van Perlen
maken sal voor een werhitte Mage, tegens
den dorst, ende tegens den stanck
des Mondts.

Neemt Perlen die niet volkomen rijpe en
zijn , supbertse van binnen ende van buyten :
Sap

Sap uyt andere Perfen gedrucht / van elck d'ye
pout / witte Suycker twee pout / s'boorde Per-
fen tot pap / ziedet te samen op mit Schrop /
alst nu genoegh gezoden is / soo menghet op
der een wappigh uptgebeten Canceel.

Hoe dat men goede Marmalade ofte
Quekruyt maken sal.

Dooz eerst soo sejels de Quepeeren, snijdtse
in dijfste ses stucken / snijde alle de sternahtig-
hendt doer upt / ziedet al te samen mit een wey-
nigh Wijn, tot Pap : tot twee pout deses
Papp : neemt acht pout Suyckers, menget dat
welze samen / laet zieden / roeret stedigh / soo
lange tot dattet dich genoegh is / so ist genoegh /
gietet als dan in dooshens : dit is de gemeene
maniere van Quekruyt te maken / somtijde
nemen soo veel Schepers / als Anepere / dan
al eer men de Schepet op de gezoden staden
doet / soo salmen dit eerst dooz een Scherms
ghijven / op dat het moer bes te sachtijder. hier
mach / ende men moet stedigh roeren / soo lan-
ge alst op 't vper is / het tecken alst genoegh
gezoden is / is / wanneer 't hem in het roeret
van de Spatel geeft / en alst hem van de Spatel
scheyden het roeren / soo ist genoegh gezoden.

Om het Sap van Queden tot sterckinge
der Magen, der Lever ende des App-
tjds te bereyden.

Neemt geschuynde Sap van Queden twee
pout / geschuynden Honigh oock twee pondt /
Wijn. een twee pondt / laet al te samen ziedet
tot dattet dich genoegh is / schepet dat haer

In/tertijden dattet noch warm is/ desenabolgen
 de Poeder wel siepen gestooten / als namelijck/
 Gyneber, laegen Piper, Cancell. van elcken on-
 ce / Nagelen, signi aloes, van elck een onco / Mus-
 cus een schrupel / roert wel onder een.

Hoe dat men de Pruymen sal Conlijten
 tegens de hitte der Magen, tegens den
 Dorst, end tot laxatie.

Reemt Pruymen van Daraek, met hare stoe-
 nen, ziedse met water / ende met Honigh / smel-
 se daer naer med water af / ziedse, als dan niet
 sijnen Honigh / doetse hreen pot / gietse gesehuy-
 den Honigh op / ende bewaertse tot dat gy die
 gebuychen wilt.

Orangieschellen t' allen tijden des Jaers
 te conlijten.

Reemt Orangieschellen in vijf of ses stuc-
 ken gesneden / so wel salst arbeijse / legtse in een
 gen langh in Regenwater te wepche / of in water
 soe lange tot datse doo / luytigh gewordan zijn /
 leghe daer naer in de Sonne / of in een Obeg
 te droogen / smelse daer naer in een Kietel / daer
 tu dat soe veel Honighs is / datse daer in half
 bobert den Honigh liggen / laetse te samen daer
 mede een weynigh zieden / ende roertse wel om /
 neemtse daer naer dan het vier / op dat den Ho-
 nigh niet al te seer komt te zieden / laetse alsoo
 vier dagen langh in den selven Honigh staen /
 ende roetse Ongelijck om: dit sulp aldus drie
 mal is peker son doen / eerst mach een weynigh
 op siepende, ende daer naer alsoo vier dagen la-
 ten staen: dit sulp gedaen wesen: soemer
 de

de Schellen op den Honigh / ende ziet se waer-
om in, alsoo veel Honighs alst u goet dunct /
dan niet al te lange : loghse daer naer in een
gallsperchen Pot / daer by doende soo veel Gy-
neber-pooders, Caneel-pooders, ende Nagel-poe-
ders, alst u belieft / gebruycht daer van des wy-
gens machteren.

Om groene Okernoten te Consijen.

Reygt onrijpe groene Okernoten soo veel
als u belieft / daer naechteser tijt / of ses plaec-
sen / leght se daer naer in schoon water / den da-
gen langh / ziedt se daer naer met goede Honigh /
gelyck top van de Orangie-schellen gesproken
hebben / dan dat se alleen vter maek meer moeten
gezoden worden / tot welken eynde / dat men in 'e
zieden van verschen Honighs daer by doen moet /
mits dat se se seer soude inzieden / doeter daer
naer by soo veel seer wilt u belieft / gelyck
van de Orangie-schellen is geset geteet / want
niet soo veel Nagel-pooders / mits de doeten
daer doot te bitter vallen souden.

Hoe dat men den gedroogden Gyneber sal consijen.

Item droogen Gyneber; die wel gane zo
leght hem in Regenwater te wenschen / acht da-
gen langh / een deel sinen maegden Honigh-
sijte deel / Suycker een deel / menget men te sa-
men / ende later al te samen zieden / tot dat ge-
merck dat alle bochtigheyt daer in bezoden zo /
als dan is by genough / ende bewaert hem alsoo.

Een Confectie van Quedon, van Peeren,
 en van Appelen voor 'een verhitte Mage.

Neemt Quedon, wingende Peeren, ende
 vyre Appelen al te samen in Nutrients gesiebet
 geschilt / ende het binnenste daer upt gestreben
 handels een pondt / laesse te samen zieden in
 Wijn-azijn, doetes daer naer by / een pint
 Verjuys, harde Milpelen de stenen upge-
 daen / ende geschilt / anderhalf loot / latet al
 te samen zieden / met vier pondt Sucker / tot
 datte sou dicke worden als Honigh / ende beten-
 tet also.

Om te maken Conserve van Roosen, die
 de Mage, het Herte, en alle het Inge-
 want, sterckt.

Neemt soo veel roode Roosen alst u belieft /
 slootse wel kleyn tot pap / naer dat op die van
 de knoppen heel suyperlych sult hebben ge-
 plucht / doet daer by desmaels soo veel Suga-
 ker, slootet al wel onder een / setse daer naer
 in de Sonne / wel dicht toe gesloopt / ende mengt
 se somtijds met een Spatule.

Om Honigh van Roosen te maken.

Neemt twee deel roode Roos-bladers, ge-
 schuyfden Honigh ses deel / latet te samen zie-
 den tot datte genoegh is: Sommige nemen in
 twee van Roos-bladers / het Sap van Roosen,
 ende Honigh, half elck een deel / ende zieden
 dat alsoo te samen.

Honig van Roosen op een ander maniere
 te maecken.

Neemt Roos-bladers die noch niet open en
 sijn /

zijn/ wel kleyn gestooten / twee pont/ ziedt die in
 hier pont siegen water / d'ucht daer haer booz
 een doech / doeter hi gesuybert Sap van Roosen .
 en gesuytenden Honigh . van elck vier pondt.

Hoe dat men Marcepeyn maken sal.

Neemt schoon gemaecht soete Ammandelen
 wel hieputet . twee gesooten / een half pondt /
 een pondt witte Supcher . kleyn gestooten /
 Roos water soo veel noodigh is . menger te sa-
 men tot een deegh / rollt gebruyt / op **Ostien**
 soo groot in de ronde als gy begeert / ende
 bacheft boozts men herten **Oven** : Sommige
 nemen regens een pondt Supcher / hier on-
 cen Ammandelen / sommige meer / sommige
 min / naer dat elck behest : men maechtse oock
 wel sonder **Ostien** / op dese maniere / namelijk :
 als het deegh gemaecht is / soo rollen sy dat
 plat / op een **Tafel** / die met Supcher besropt
 is / leggen die daer naer op een platten steen /
 daer ober stulpen sy het **Opperste** van een
Taert-panne / met hier daer op / de malche sy
 daer onder soo lange laten staen bachen . tot
 datse genoegh is : Oock worden wel de **Mar-**
cepeynen op dese maniere gemaecht / name-
 lijk ; dat sy die op een **Marmersteen** gieten / ge-
 lijk men het **Peerle-supcher** doet / op desen ma-
 niere / ziedet Supcher gelijk als of gy **Peer-**
le-supcher maechen wilde / daer in smijt de ge-
 stooten Ammandelen . menghtse wel onder de
 Supcher / ziedet wederom te samen op / be-
 sropt den **Marmersteen** booz eerst met Stof-
 meel . daer op giet het gesoden **Marcepeyn** /
 dan de eerste / ende de tweede maniere is de beste.

Om

Om Konings-broodt van Amandelen te maecten.

Neemt een pondt schoon gemachte Aman-
delen, laetse een gantsche nacht staen wep-
ken / in gedistilleert Caneel-water, stootse daer
naer wel siep / daer by een pondt witte Suy-
cker, wel siep, gestooten / wte een half pint /
maech hier van hierne Broothens: **Sonninge**
doender ocht by Caneel ende Gincber, die brood
sonst seert / ende staet te gantsche staet.

Koninginne-Broodt te maecten.

Neemt achtien Eyeren, Suycker, Torwen-
bloeme, van elck twee pint / Caneel twee oncen /
Peper een half once / Musc een oncen gestooten
Amandelen, Muscus een schurpel / maecht dit
dat een Dregh / ende bacht hier van Bistupt.

Om besonder Peper-koeckkenste- maken.

Neemt een once Caneels, een half once Gy-
nabers, ander half loot gestooten Greyns, Na-
gelen, Peper van elck twee Drachmen / Muscu-
ten een loot / Suycker ende Maeghden Honigh
van elck een pondt / Torwen-bloemen twee
pint / maecht hier van een Dreg / ende seert
daer half Peper-koeckens.

Om Spaenschen Pap te maken.

Neemt Rijs-meel, ende Melek, Suycker,
ende Byer-doirs, soo veel als u belieft / daer
in het leste by soo veel Roos-waters ende Caneels,
als u goet dunct.

Om

Om witte Gelee te maecten.

Neemt anderhalf pondt gestooten Amandelen, vier pondt Melcks, een half pondt Snyckers, kleyn gesneden Huys-blas drie oncen / naecht hier van een Gelee / gelijk men sulckse te wten is te doen.

Om roode Gelee te maecten.

Neemt twee oncen Caneels, anderhalf once Gyniber, Nagelen, Greyn, van elck een once / ofte een wepnigh meer / Muscaton twee oncen / Foelie, Cardamonie elck een dragme / vijf vinten rooden Wijns, drie oncen Tournesol, anderhalf once Huysblas kleyn gesneden / een half pondt Snyckers, maecht hier van een Gelee.

Hoe dat men Meloenen Confijten sal.

Neemt Meloenen die noch niet volkomen rijp sijn / soo veel als u belieft / snijdtse in langh noppige stukkens / legtse tien dagen langh in Wijn-azijn te wepche / neemtse wederom daer upt / giet wederom anderen Azijn daer op / laetse wederom tien dagen langh daer in liggen / ende voertse somtijts vnder een / neemtse daer naer wederom upt / ende laetse liggen d'zoogen dagh ende nacht op eenen schoonen doech : legtse daer naer in den Hornigh tien dagen langh / ende sietse alle dagen eens op : dit alons gedaen wessende / soo neemtse / ende legtse in eenen pot / bestrooptse met lagen / met dit navolgende poeder : Neemt Nagelen, Gyniber, Muscaten, en Caneel van elck een even veel / stootet se samen tot een poeder / en bewaert dese geconfijte Meloenen tot dat op die begeert te gebruiken.

Hoe dat men de swarte Kriecken Con- lijten, sal.

Neemt swarte Kriecken die versch van den
Bom komen / snijt de steelkens daer van / tot
twee pont Kriecken / neemt een pondt Suycker
ziedet / ende clarificeret de Supcher / als het
Supcher half geroden is / doeter als dan de
Kriecken in / laetsse boozts sachtens zieden / op
dat de Kriecken niet en komen te bersten / ende
dat soo lange / tot dat het Supcher komt rech-
achtigh tusschen de vingers te worden : ende als
nu het Sop schier houdt geworden is / soo doet
de Kriecken in een berloppen pot / met de steek-
kens optwaerts liggende / want alsoo liggende
sullen sy een gansch Jaer goet blijven. Op des-
se manere sal men oock roode Kriecken confij-
ten : Dese Kriecken en zijn niet alleene aenge-
maem den Siecken / maer tot alle berhitheyt / sy
berhochtigen de Dzooge Mont / de tonge en keel
maken apelijt / en verquicken het gehele lichaem.

Om Krieck-moes te maken.

Neemt swarte Kriecken , so veel als u belieft /
laetsse wel zieden in wijn , druchtse door een Str-
mijn / laetsse daer naer wederom zieden tot dat se
dick worden / stodigh in 't zieden omroevende.
Tot drie pont Moes / doet drie pont Suyckers
en ziedet daer naer te samen tot op sijn behoor-
lijche dichte. Men maecht oock wel een Krieck-
moes met Specerien / alshier na volgt : Neemt
van het boozts Krieck-moes . terwijlen dattet
noch warm is / een pondt / en menyet daer onder
gestooten Canel en Muscaten / van elchs een
half

half loot / Gengberende Galigacn van elchs een
 Daghne / Nagelen, Foctie ende Paradijs-hour,
 van elchs een half Daghne / Dit Kriecke-moes
 verstercht ineen 't herte als 't voozgaenbe.

Conserve van Oogen-troost voor alle swacke gesichten.

Neemt het krupt Oogen-troost (in de Dons
 maent) met de witte bloemkens, stroopt de
 bloemkens en de bladerkens van de stekkens /
 daer nae soo kaptse wel klepne / ende neemt dan
 daer afeen pondt / stoot daer onder twee pondt
 en een half supcher / stellet alsoo in de Sonne / en
 roeret dickwils omme : Dit is dan Conserve
 van Oogentroost / die de Oogen seer behulpelyk
 is / achtervolgende deses krupts name / want dese
 Conserve versekeret seer alle dypstere gesich-
 ten / sy drooght de Hersenen van alle oberbloedi-
 ge vochticheyt / sy sterckt de Leber / en sy opent
 alle verstoppinge der inwendiger partjen. In 't
 confyten van alle bloemen of krupten / sal men
 noteren / dat / al wat van naturen droge ende
 heet is / als Lavendel, edel Mariolcye, Mo-
 lisse, Savie, Munte, ende diergelijche krupten
 meer dat men tot een pond / twee pond en een half
 supcher nemen moet / dan al wat vochtich is /
 als Bornagbloemen, en bloemen van Buglossie,
 daer toe en salmen maer twee pondt nemen.

Hoe men den Calmus confijten sal.

Neemt schoone volkomen Calmus, giet daer
 op schoon Water, ende latet te samen zieden tot
 dat hy gansch murbe worde / ende tot dat hy
 wat van syn bitterheyt komt te verliezen / moecht
 daer

daer na dese wortel repen van de bobegge pellen / ende van andere onreynghed: Doo ver- als nu de sommige al te dick swelllen / soofnijse doo de lengte / en indien sy noch al te bitter zijn / soo laetse noch eens in water zieden / en leghse daer nae te droogen in een Dist: De Supcher sult gy sommige repfen versieden / gelijk hier bozen geleert is / tot dat alle de bochrighet ver- zoden is. Deseu geconsyten Calmus is meest in alle sijn krachten den Gengber gelykende / ende Insonderheyt is sy seer goet booz alle swac- ke Maagen die mit koude Humeuren beladen zijn: Want hy verteertse ende stercht de Maage. Als men des morgens daer van in neemt / soo bezydt hy de mensche van alle pestilentielle lucht / ende waerht een welriechende Adem / ende is sonderlinge goet tot alle gebreken des Blasen / ende der Nieren / hy drijft den Steen ende het Grabeel upt / hy bozert der Vrouwen Maenstonden / en hy opent alle verstoppingen.

Hoe dat men Citroenschellen confij-
ten sal.

Neemt de Schellen van de Citroenen die niet al te dunne geschelt en zijn / waer datter noch wat van 't witte aenblyke / en wort daer mede gelijk van de Orange-schellen is gesops ge- weest: Dese schellen zijn warm ende drooge / tot in den derden graed / daerom dat mense wey- nigh anders / als in koude siecken gebuycken moet / sy helpen tot de verboutwinge der spijfen / en zijn goet gebuyckt in alle koude Gebreken.

Hoe dat men den Gengber confijten sal:

Neemt schoonen witten Gengber, van de schoonste Kintwen / ende leghse te weyche in Looge

Looge sommige dagen langh / ofte inners so
 lange / tot dat haer de opperste Schellen af-
 scheyden / doet als dan de opperste Schelle daer
 van / ende maectse wel schoone. / daer naer so
 gietr weder om bersehe Looge op / ende laetse
 boozts wel wephen / op datse wel moogen door-
 drincken / als sy nu wel murwe geworden sijn /
 het welck men aen 't doozstecken gewaer wort /
 soo giet de Looge daer af / ende wasschet die
 klauwen wel met water / doozsteectse dick-
 maels met een kleyn mesken ober dwers / legt-
 se daer naer eenen dagh ende nacht in soet wa-
 ter / op datter de scherpigheyt der Looge mach
 upt-treken / ende doet dit soo lange / als sy
 daer in eenige scherpigheyt der Looge gewaer
 woedt / sprept als dan den Bengber op een groot
 kleet / op dat het kleedt alle de vochtigheyt des
 Bengbers mach tot hem treken / en als nu den
 doech daer dooz al te nat quame te worden / soo
 spreptse op eenen anderen droogen doech : Som-
 enige leggen hem op siften. Als hy nu wel droo-
 ge geworden is / soo hebt gereedt een Syrope van
 suycker, oft van geclearificeerden Honigh : ende
 doet boozts daer mede gelick wy hiet onder
 van den Alant-wortel leeren sullen : maer bobert
 al siet toe dat de Syrope niet al te heet daer op
 gegoten en worde / want daer dooz soude den
 Bengber hart en onliefelijck worden. Bewaert
 boozts desen Bengber in een geleperschen
 pot. Desen gecourschten Bengber is goet in alle
 honde siechten / ende in een swache houde Ma-
 ge / hy verwarmt het gantsche Lichaem / ende
 alle inwendige partjen. Des abonts een goet
 stuck daer van ingenomen / drooght sonderlingh
 de

de hersenen : Sommige confijten hem op een lichter maniere / als volght : Neemt witten Gengher, soo veel als 't u belieft / gract hem 14. dagen langh in bochtigh zant / ende wasschet hem daer nae met Leogh . leght hem daer nae 14. dagen langh in Rooswater, dit gedaen wesende / maecht een Syrop van suycker, oft banhonic, ofte alle beyde onder malkanderen gesoden / gesupbert ende geschupmt / ende leght dan den Gengher in dese Sprope: Van dese maniere en kan ich niet prysen.

Hoe men den Alantwortel confijten sal.

Men moet desen Wortel in den Somer upt der aerden krabben / de buptenste pellen affsnijden / wel repuigen / ende in dickachtige schijfhens snijden / dit gedaen wesende / so ziedet die in tweederlep water d' een na d' ander / op datter de bitterheyt uptkomen magh / ende wel murweworden mogen / leghtse daer na op eenen schoonen doech / op datse wat drooghachtigh worden mogen / doetse als dan in eenen verlopen pot / en giet dan tamelijck hart gesoden suycker daer op / maer dattet niet al te heeten is / tot dat de Wortels daer mede bedeckt sijn mogen / laet dit aldus eenen dagh ende nacht langh staen / soo sal de suycker alle de bochtighen des wortels tot hem trekken / ende daer na soo sijght het suycker wederom daer van / ende ziedet wederom tot een Sprope / dit alsoo gedaen wesende / soo gietse wederom lau daer op / en doet dit soo dickmaels als de wortels eenige bochtigheyt van haer hebben. Dese gecoufite Alant wortels sijn een sonderlinge Medicijne vooz alle gebreken der
Blasen /

Blasen / so benemen het pijpen der Bozst / ende allen kouten adem / oock zijn sy goet tegen den hoest / tegens hrt bloedt-spoutwen / ende tegens een swacke mage / tegens den steen / ende tegens alle taeye slupmen der Bozst / en insonderheyt berwarmen sy de Mage / ende de Lysmoeder.

Hoe dat men de Aelbesien confijten sal.

Neemt de Aelbesien, gelijk sy aen de hagen hangen / wasschet de selve wel schoone af / ende maectse repue / soo sy anders niet wel repn en zijn / maecht als dan een geclarificeerde Syrope van supcher / als nu de Syrope schier genoeg gezoden is / soo wrypter de Beesien in / en laetse een goede wijle al sachtjens zieden / altijt wel omroerende / tot dattet begint wat dick te worden / doeter als dan soo veel supchers by / alst u belieft / ende ziedet boozts af gelijk alle ander Moes : gy meught oock wel dit upt-gedruchte Sap sonder supcher afzieden / en alsoo ist oock beter tot der Medicijnen. De Apothekers noemnt Rob de ribes. Dese Conserve heeft een bysonder kracht tegens den bozst / ende tegens de drooghte der Congen / sy maecht appetijt / ende insonderheyt is sy goedt in alle heete kooztsen. Dan geljcken magh men oock dit gesoden Sap met wijn mengen / ende onder de spijsse tot een sauce gebzupken.

Conserve van Marioleyne.

Dan dit krupt sal men alleen de bladerkens nemen / eude stootense met supcher gelijk den Oogentroost : dese Conserve is van een drooge ende van een warme nature / sy is insonderheyt goed

goet booz alle koude ende bochtige gebzeeken d
 Herffenen / des Hoofst en der Magen / sp ope
 alle verstoppinge der Leber / en alle inwendig
 partjen / sp verstercht het herte / ende sp heeft
 serbe deught van de Conserbie van Labendel.

Hoe dat men de Muscaten confijten sa

Neemt van de alderbeste Muscaten, leght
 te wepche in Looge die van Wee-alschen ge
 maecht is / en laetse soo lange daer in leggen / to
 datse gansche dooz wepcht zijn / daer na soo giet
 ter de Looge af / en trechter het opperste gran
 we velleken af / dit aldus gedaen wesende / soe
 gieter dichmaels versch water op / op datter de
 scherpigheyt der Looge mach worden upt ge
 trocken / laetse als dan in de schaduwte dzoogen
 op eenen Dist / bereydt daer na eenen Syrope van
 suycker, die wel gesooden zy / ende giet die laen
 daer op / ende als die wederom waterachtigh
 geworden is / soo ziedtse wederom / ende dat alsoo
 alle drie ofte vier dagen eens / tot dat de Sy
 rope dich blyft. Dese Muscaten zijn van een
 dzooge ende warme Nature / sp stercken het
 Hoofst / het Herte / de Herffenen / ende alle de le
 bendige Geesten / sp vermeerderen de nature
 lijche warmte / ende alle naturelijche krachten /
 als men die des morgens / ende des abonts naer
 den eeten inneeme / stercken de Mage / ende ver
 tetten alle koude obertollige Humeyren der in
 wendiger partjen : Sp hebben een besondere
 kracht / om de bochtige Herffenen te dzoogen /
 maer sp en zijn de Loose soo goet niet.

Conserve van Pyoenen te maecten.

Neemt de bladeren van de Pyoen bloemen,
 die

die in de Maey bloepen / ende stoofse wel klepn.
 Tot een pondt Bloemen / eemt twee pont en
 een half Suyckers, ende setse drie Maenden
 langh in de Sonne / alle dagen wel omroren-
 de Dese Conserbe is seer goet tegens alle Fan-
 taspen / tegen de Nachtmare (soo men die
 noemt) tegens de vallende Zichten / ende te-
 gens de draepinge des Hoofds / tegens het
 verminderen des Gesichts / ende tegens alle
 gebreken der Hersenen / sy bozert der Won-
 wen Maent-siechte / ende sy supbertse naer het
 Kinder-bedde: oock is sy goet booz't Ghabeel/
 ende booz't de Geelsucht / sy berquicht de Won-
 wen die van het Opstijgen der Maeder gequert
 worden. Oock is sy sonderlinge goet tegens de
 stuppen der kinderen / en sy velet in de selve het
 aenwassen des Steens / en soo verze als de kin-
 deren soo klepn sijn / dat sy die noch niet ge-
 bruycken en konnen / soo sal de Supghmoeder
 dese Conserbe / oberblodigh gebuycken.

Hoe datmen het Pruymkruyt maken sal.

Neemt van de groote Pruymen van Damast
 ofte van de groote Duytsche Pruymen, die wat
 supzachtigh sijn / soo veel alst u belieft / snijdtse
 open / ende doeter de steenen upt / laetse zieden /
 in een pot / daer naer soo dijtsse dooz een Stre-
 myu / ende laetse daer naer wederom zieden / tot
 een Maes: dit Maes verhoelt alle hitte / ende
 het verslaet den Doest der kooftsen: wilde nu
 hebben een laxerende Pruym-krupdt / *Diapru-
 mum solutivum* genoemt / soo menget tot elck
 pond Pruym-kruydt, een loot klepn gestooten
 Scammonie, wel dooz een: Sommige nemen

tot het eerst beschreben *Distivui*. krupt / de heest
 Suycker, daer dooz dattet oock wel lieffelijck
 wort / dan het is in siekten beter sonder *Suy-*
 ker gebruyckt.

Conserve van Rosemarijn.

Dese Conserve is seer uytseijck / niet alleen
 tot der Medicijnen / maer men gebruyckt oock
 de Bloemen / ende het krupt / in de keucken /
 ende hi de Wijn / ende ander sijn : dan soo beel
 de Conserve aengaet / die noemen de Apothe-
 kers *Conserba Anthos* / ende wordt aldus ge-
 maecht : neemt Bloemen van Rooscharijn die
 men in den Dooz somer / ende in den Verst pluc-
 ken kan / stootse tot Dap / ende tot een deel deser
 Bloemen / soo neemt drie deel Suyckers, ende
 stootet wel dapper onder een / steltse dan in de
 Soine dickmaels omroerende / dese Conserve
 is warm en droogh van natuyt / so doet alle
 bochtige Humeuren der inwendiger partijen
 schepden / so drooghe ende sterckt de *Arterien* /
 so verquicht het *Verst* ende maecht vrolijck / so
 versterckt de verstoppen natuurlijcke liere / so
 berdyft oock de *Breelucht* / ende wederstaet de
Watersucht / so verwarmt / ende reynicht de
Worst / so maecht een goeden Adem / so dyft de
Flupmen upt / ende versterckt de *Maghe*.

Conserve van Savie.

Dese Conserve wordt oock van de Bloemen
 gemacht / gelijk alle andere / so sterckt de *Ma-*
ge / so opent alle verstoppinge / so sterckt alle in-
 wendige *Arterien* / ende is doch goet tot alder-
 soest des *hoofes* / die upt koude causee-
 ren /

ren / sp is goetd tegens de geraechlyhendt / ende tegens de lammighendt / ende is dienstelech tot alle gebreken der Zenuen.

Hoe dat men de Sloopruymen
confijten sal.

Neemt wel rijpe Sloop ruymen, met de steelkens / ende doet daer by twee deel Honighs, ende een deel Wims, laetse soo lange zieden tot dat den Wijn gantschelelyk bezoden is / daer na soo leght de Sleen in stuyver / met de Steken om hoogh / ende giet daer naer den seluen Woning daer op / bedt dese met een rotsoucken / en legte wat swaers op / op datst van het Doopt migen bedeckt sien / ende setse dan aff in de Kolder. En ander soorte van Sloop confijture / die aldus gemarckt wordt: Neemt rijpe Sleen, onrijpe Mispelen, rijpe gescheide Quaden / daer uyt dat de Bloechhulden gescheiden sijn / van elck soo veel als u bekeft: ende doet als hier boven verhael is / met water noch wat spacet per by.

Conferve van Violetten.

Neemt Blacuwe wel-rieckende Violetten. pluckt de Bloemkens uyt hare huyshens / ende spoelt tot Maess / tot een pont Bloemen. neemt twee pont Suickers, slootes af, wel onder een / ende settet in de Sonne / dese Conferve is kout in den eersten / ende vochtigh in den tweeden graet / sp verkoelt / ende verhochtigh met soelighendt / ende sp versoet oock de pijn der Dartmen / dan sp en is de Mage soo goetd niet / sp dempt de Cholerycke hitte die uyt vochtighendt komt / sp laereert / en beneemt oock de Dorst: Men machse de jonge kinderen in alle hitte wer

ingeben / want sp is goedt tegens de Stuppen /
 sp houdt hem den Busch open / sp sterckt haer de
 Versenen / ende het Herte / ende sp sieneemt alle
 siechte / de geeluyt Diolieren worden oock wel
 geconsyt.

Hoe datmen de rode Krieken conseyten sal.

Dese rode Krieken worden geconsyt / ge-
 lijck wy hier boozen van de zwarte Krieken, of
 Morellen geleert hebben / sp hebben oock
 eenderley kracht / ende worden aldus geconsyt:
 neemt vyfgeleefte roode Krieken, die niet gebluff
 en zijn / doet die in een eycken waethen / ende daer
 naer soo neemt wel geklaerden Honigh, laet hem
 met een weynigh Wijnz zieden / tot dat alle de
 bochtigheyt verzoden is / en giet dan desen honig
 lau daer op / anders souden sp han de hitte kotten
 te bersten / dit aldus gedaen zynde / soo slopt het
 waethen wel diehe toe / legget in een kleder / en
 rollet van d' een plaetse op d' ander / en doet also
 14. dagen / ofte drie weken langh / men maecht
 oock van dese Krieken / wel Kriekmoes / als
 hier naer volght: neemt Krieken, soo veel als
 u belieft / plettertse / en doeter noch nieer Kriek-
 ken by / ende ziedet die sonder eyntige ander boch-
 tighet daer by te doen / t'geene datter dich blyft /
 dat wyjst dooz eenen stremijst / op datter anders
 niet dan de bellen ende de steenen upt en blijven /
 ziedet als dan in een aerden pot: hier by menigh-
 by oock Suycker doen / soo veel als u belieft / en
 boozt in-zieden tot een Moes: hier by en dient
 geen Specerle / ten ware dat'er neman een weyn-
 igh Caneels by begeerde / dese Conserbe of
 Kriekmoes / is seer goedt tegens alle drooghe
 des

Des **Mouls**, der **licelen** / en der **Tongen** / als men den **Biechen** daer mede laest / sy verstaet oock doest / in alle heete **Kooztsen** / ende andersins / sy is oock goet tegens alle **Cholera** der **Magen** / maecht een lust tot eeten / ende sy verhoelt de **Dieren** : men gebruiket oock wel dit **Moos** boor een **Sauce** / met **Wijn** gemenght / tot het gebruiken **vleesch**.

Hoe datmen rijpe ende onrijpe **Druyven** conhyten sal.

De onrijpe **Druyven**, worden geconhyt gelijck de **Berbelbeskens**, maer gy moet elcke **Besic** van den **Coys** sijden / op datse haer **veelkens** behouden mogen / ende doeter van mede als van de **zwarte Kriecken**, bebolen is / dan en laetse niet lange zieden / op datse niet en bersten / ende eenen quaden **smaeck** en krijgen. Sy hebben deselve **kracht** van de **Berbelbeskens**. De rijpe **Druyven** sal men **Conhyten** gelijck **wop** van de **Peeren** geschreuen hebben.

Van 't gene dat in 't generale alle **Fruyt**, ende alle andere dingen sonder **verderuen** behoudt.

Al wat in **Honig** gelept wordt / 't sy **vleesch**, **Fruyt**, en alle **Gewas**, oft pet anders / dat blijft lange **tijt** onberdoorden / daerom werden hier voorszijds de **doode Lichamen** vol **honighs** gegoten. Als gy dan eenigh **Fruyt**, **Vogelen**, **Vensenen**, oft diergelijke dingen een **jaer** lanck goet **bewaren** wilt / oft oock eenigh **gewas** / als **Bloemen**, ende diergelijke den **heer** **Winter** over / soo leghtse in **geschuymden** **Honig**, of oock wel in **goede Brandewijn**.

Hoe dat men Syrope van Aelbesien

maken sal.

Neemt drie pondt Saps van Aelbesien, ende twee pondt goede Suyckers, ziedet te samen tot een Syrope, dese Syrope is goed in alle heete bernende kooztsen / in de Peste / sy verstaet den doost / sy stercht het Herte / de Mage / ende de Leber in alle heete Sicchten.

Syrope van roode Roosen.

Neemt bersche roode Roos-bladers twaelf oncen / doet se in eenen pot / ende giet daer ouder sig oncen Roos-waters, stop den pot wel dicht toe / en latet also te samen acht uren staen wepche. 1 / die gheen wessende / soo drucktet uyt / en doeter wederom bersche Roosen by / als dan soo laetet staen wepken als boven / nu wederom uytgedruucht wessende / soo doeter 20 oncen suyckers by / en ziedet sachtens tot een Syrope; Dese syrope is goet tegens de doost / om alle heete kooztsen te verhoesen / en oock om de Mage te stercken: sy wederstaet alle verrottende Humeuren / daerom is sy oock in de Pest gebuycht / sy wederstaet alle Winden. en is oock goet tot meer ander gebreken.

Om te maken Syrope van Provintie-

Roosen, tot laxatie.

Daer worden oock diverse larende Syropen bereydt gelijk elck Medecyn die begeert / dan dit is de gemeyne beschrypie om Syrope van Provintie Roosen te maechen: Neemt een pondt Provintie Roos-bladers, doet die in een pot

pot met een vingen half / giet daer op outrent
 dienmael soo veel heet klier water / latet alfoo
 staen acht of tien uren langh / het dit heet ge-
 decht / daer na drucke op het met de handen uyt
 sijn / het sop blaet door een doeck / daer na drucke
 ter wederom versche Roosen brals boren / ende
 giet dit door gesijghde sop wel heet daer op / latet
 staen als boren / drucke ter wederom uyt / ende dit
 doet alhoer acht of tiueel mael achter een / hoe
 doch wilts datet gedaen wordt / hoe meer kracht
 kan puerken de booscheeuen Syrope hebben
 sal. Ten laetsten soo weegh al dat uyt ge-
 druckte sap van Roosen, ende doeter half soo veel
 Suycker by / en clarificeret met wit van Eysers.
 op dat de Syrope wel klaer magh worden / daer
 naer soo ziedtse tot een Syrope. **Sonnige**
Spotten de Roosen, om dattet de kracht des te
 betet met soude houten. **Wilde re meechen** die op
 sommigere alst beghint. **Wint Provind** / giet
 jogahts. **Stons blagers**, twee pont en een half /
 daer op giet tien potten May datws. of klaer
 Regen water, wel heet gesaecht / latet de
 samens staen buepchen op een warme plaets / per
 dagh ende nacht / des anderen daeghs soo drucke
 het sap uyt de handen laet hart uyt / en maecht
 het sap niet ziedende / dan als een wel heet / giet
 dat wederom op twee potten versche Root bla-
 ders / daer na een meechen / vooz de derde mael
 giet op ander half pont Roosen, de vierde mael /
 daer na een potten / vooz de vijfde / ende ses mael /
 in mael op de vierde lactise ropseu / soo neemt elke
 ropseu een half potten Roosen, daer na het sap wel
 al fut sijn weesent / daer na giet een half potten
 een deel Suycker, ziedet wel in met clarifico-

ren tot een Syrope. Dan eener deser Syropen machmen een bestwassen persoon t' eender reysen ingeven / bzie of vier oncen. Een jongh kind een once / een van acht of negen jaren / doet oncen / en soo voorts na advenant. Dit is een edel Syrope om te laceren / ende insonderheyt dooz alle delicate Lichamen in hete Kooxsen / inde Peste / In ontsteekinghe der Leber / oock bezijdt sy het herte vooz alle senijn en slanch / ende sy larvert het sachthens. Men bereyts oock wel met Rhabarboe, seds meer ander dingen / naer elck Mededrijns goetduncken.

Om Syrope van Violen te maken.

Dese Syrope wordt op drierley manieren beschreven / de eerste wordt gemaecht dooz inwepkinghe / gelijk de Syrope van Roosen gemackt wordt / de selve is goed tegens alle smetvorigen hant / tegens alle hitte der Kooxsen / der Leber / en des Hertens / tegens de rauwigheyt der Keelen / en tegen de verstoptheit des Duxes. De purgerende Syrope wordt gemackt / gelijk de Syrope van Roosen / lanath / die hier booren beschreven staet. De derde Syrope van Violetten / wordt gemackt als hier na volgt: Neemt een once versche Violetten, Que-kerns, ende zaede van Malve, van elck een loot / Jujuben, ende Sebesten, van elck tien of twaelf in 't getal / Water van Cauwoerden, soo veel noodigh is / laet te samen tot het derde inzieden. Dese Syrope opent de bozst / de Hoofse / sy in oock goet tegens den hoest / tegens de Pleuris / ende tegens alle rauwigheyt der helen die upt hitte causeert.

Om

Om wijn van Druyven te maken.

Als men desen Wijn maechen wil gelijk als behoort / soo neemt geheele roode ofte witte Druyven, die van de stielkens gelesen sijn / daer se in een vat men spaenderen, giet op de witte Druyven witten Most, oft Vernewijn, ende de roede Druyven met rooden wijn, sommige nemen in plaets van spaenders of schaeffel / Savi-bladers, ende laten die eenen tijd lanch daer in liggen.

Wijn van Hinnebesien te maken.

Desen Wijn wordt gemaect / gelijk den Wijn van de geheele Druyben / hy behoudt de nature deser Besien / hy wordt in de Weste ende in de Aquilantie seer geprezen / dan als men gemen anderen Wijn daer hy en doet / soo en is hy niet seer lieffelijck / daerom dat hy altydt met anderen Wijn gemaect moet wesen.

Wijn van Alsen te maken.

Al ist sake dat desen Wijn eenen bitteren ende onlieffelijcken smaech heeft / soo heeft hy noch, sang een wonderlijche groote kracht / ende wordt boven alle andere gemaecte Wijnen gebruycht / voer eerst soo doodt hy de Wormen / hy wederstaet alle seigh / ende drijft upt alle schadelijche Humeuren / ende als men den selven diehnaels drijckt, soo repuyght hy alle inwendige partjen / datse sulcken Materis niet en kunnen ontfangen / hy dzooght de op-bompende Dapeuren der Mage / datse in het hoost niet klimmen en konnen / hy maecht appetijt / hy opent alle verstoppingen der inwendiger par-

troen / namelijk / de Leter / de Hulle / ende de
 Pieren / hy bezydt vooz de Geraectheyt /
 vooz de Vallende Siechte / ende vooz de Lam-
 mingheyt / die daer unt causeerende is / hy resti-
 tuert de verlorren Dyalte / hy versterckt de
 waerhe Leven / als die daer mede ghebreken /
 ende gelyoost worden / hy sumpere alle Wonden /
 so wt der Borsen / als der menschen / hy ver-
 byst / ende gheest doock het Pilaester des
 Hoofes / als men daer mede wakke. Als men
 pemandt ter Zee begeben wilt / soo sal hy alijnt
 te voren eenige dagen daer banden / want
 hy sal daer door vande Zee sic hez bezydt we-
 sen / daer en bobanig desen Wijn een lipson-
 der profficiant tegens de Peite / ende tegen
 alle schijnige Vochten / als men te bozen / al eer
 men de pestige menschen besocht / daer van komt
 te drincken. Om desen Wijn oprecht te maken /
 soo ist alderbest dat men in de uut geyeste Druy-
 ben / ende in de Most / aeer hy gewocht heeft /
 de knoppen van de drooge Alfene hantje / in een
 Poppe / of in een Wat smijte / so veel als men wil /
 ende laten der Proff daer op werken / tot dat
 hy Alaer worde al eer men daer van komt te
 drincken. Somnige nemen oock wel goede Ver-
 newen / smyten daer in soo veel Alfens / als hant
 goet buycht / ofte tot dat hy bitter genoegh is.

Wijn van Roosemarijn

Dese Roosemarijn Wijn werdt wonderlijch
 in beelderley siechten geyzeesen / ende vooz een
 gesoudey dranch gehouden / principelijch in alle
 koude siechten / hy sterckt de leerende kracht der
 Nagen / het Herte / de Hersenen / ende alle
 Zennen /

Wijnen / hi doet den menschen een schoon lief-
felijche Dierwe / hi bartert alle inwendige ber-
rottende Quameuren / en preserberet het Lichaem
booz alle siechten : Doch is desen Wijn goet
booz alle gebreken des Hoofsen / ende hoort alle
de gewone cataroes / ende hoort alle van Harst-
nen zijn / hi is goet tegens de gersackshapdey
tegens de vallende Diechte / ende tegens de
draepinge des Hoofses : Om desen Wijn in der
haeste te maken / so neemt Roosmarijn / Her-
sting / ende Schorsen van Tamariscen / van
elck een half pondt / doet giet daer op schenke-
ten Most / ende laet al sootc samen staen twee
ken ende overgoen / ende holt het baten altydt
met andere Wijn op / Also so neemt Roos-
marijn / ende Herstingen / leghte een nacht
in Wijn te weyken / ende veruycht dan desen
Wijnen plaats van den boozgaenden Wijn / al-
men den boozschreben Wijn niet krijgen en kan.
Dan sijne deught en kracht / is hier boven ge-
hoegh gesproffen.

*Eenige wynnemende excelente Secre-
ten van Koockrijen.*

Hoet datmen seer delicate Kruyt-koock-
kens backen sal.

Neemt een pondt sijnen Honighs / clarifi-
ceert hem wel / en een half pinte Malve-
seye, of Balsaert, Nagelen, vijfloot / Gyneber
bier loot / Muscaten twee loot / Wijn Meel vijff
pondt / laet den Honigh ende de Malveseye on-
der een zieden / kneede als dan het Meel daer in /
en maect hier van Koockkens / van alsulcken

fatsoen / als ge wilt / ende bachtst daer naer
in een Caert-panne.

Om Mey-kaeskens te maken.

Neemt een nieuwen aerden Pot , met heet
water wel utgehoep / ende wrijft hem van
binnen met Zout , maecht daer naer een gaes-
jen in den bodem / ende stechter een kleyn tap-
ken in : Neemt versche gemolcken melck , rentse
gelijch men de Vlaes te rennen pleegt / lactse alsoo
dan 's morgens tot des avonds staen / treckt als-
dan het tapken ut / op dat de Wepse alsoo daer
niet loopen mach / daer naer soo doeter alle dage
ten Schotshen vol gorende Melckx by / naer
datter in den pot veel ofte weynigh is / soertse
wel om / en later voorsz alle avonden de Wepse
onder aftopen / bobel al dit / soo sulds doch de
Melck in 't rennen althot een weynigh souden.

Om Amandel-pap te maken.

Neemt gepelde Amandelen , goute wel kleyn /
doetse dooz een streyn met wat Wijn , neemt
drie of vier lepelkens bloeme / ofte soo veel als
u belieft / temperet de blomme met Wijn , mengt-
se by het ander / doeter wel Suycker by / latet zie-
den tot dat'er dick genoegh is / ende recht hem
dan in Schotel.

Om Wijnkoecxkens te maken.

Neemt ses Eyer-doren , kloptse wel onder
een / doeter by 3 oft 4 lepelkens Wijn , kruymen
van Witte broodt , ende Suycker soo veel als u
belieft / een weynigh gesmolten Boter , temperet
wel onder een / en bachtse in een panne met byp-
ne boter.

Om

Om Kaes-taerten te maken.

Neemt versche Room-kacskens en Doiren van Eyers, met bloeme, en wat boters, mengt en stampet wel onder een / en legget in 't Deeg.

Een ander Taerte.

Neemt tot een middelbaer Schotel een pintje soere Room, hier Doiren van Eycron, kleyn geklopt met een kroeg Rooswaters doeter soo veel Bloeme by als u goet dunckt / om de spijse redelijck dich te krijgen / latet alsoo staen zieden op hoken / ende roeret wel dattet niet en verbrandt / alst nu aldus met den Room is gesoden / soo doeter wel Suycker by / ende later booyt so lange zieden tot dat u dunckt dattet genoegh is / hoel wessende doeter in n deeg / latet booyt backen / ende als gq die opdiert / soo stropter Suycker en Caneel boven op 't dechfel / soo gq wilt.

Om een ander Taert te maken.

Neemt Appelen kleyn gekapt / doeter Eyer-doren by / Caneel en Suycker, soo veel u goet dunckt / ende gesmolten Boter, mengtet wel onder een / en legget in u Deegh / en latet bachen.

Een ander Taert.

Neemt vijftien ofte sesien Appels, machter goede plammaepe af / neemt hier toe een pint te soete Room, ende acht ofte tien Eyer-doyren wel geklopt / menght dit wel onder een / doeter alsdan in u Deegh, latet bachen / soo gq wilt gq mooght oock Speceryen, en Suycker daer by doen.

Om

Om een Kervel-taert te maken.

Neemt versche Koro, ende een groote handt
 van Kervel slepen gescherft ende opgesodert / het
 Water wat uytgedruct / bijhof seft Eyers met
 het witte wel dun geklopt / roepet al wel by de
 rest onder een / ende legget in u deegh / legter wel
 Water roym in / laesse alsoo haeren / en als gy
 die ogen doet / soo doet u boter in.

Om een Amandel-taert te maken op

de Engellsche manier.

Neemt sijnose gemachte Ammandelen, sijnot
 of melkdrin met Roos-water indoeset met Slys-
 uken / stampet het onder een / een uur lang / leg-
 get daer in sijn Deegh / souder dofsel / ende laet
 haeren tot dattet gemoech is / en spaert geen
 Suycker in / ende sproet op wat gy wilt.

Om een bruyne Taert te maken.

Neemt Appelen, stampet in een Moortier /
 met versche Boter / doet daer by bruyne Suy-
 cker / Canelende Gynber, maecht den daer af
 een Taerte / ende leght daer in tien of twaelf
 Doiren van nouwe Eysers. Derhet ende bacht
 alsoo / dienet warm / sproet Canel, Gyn-
 ber, ende Suycker op / ende als gy geen bruyne
 Suycker en hebt / sijnot sijn Appelen de bruyne
 boter daer naen gestamp / ende wint Botcker
 daer by gehaen / alsoo zijn sy oock seer goede.

Om een soete Taert te maken.

Neemt witte Kaes, breekt hem wel slepen
 met luttel Roos-water, vies Eysers wel slepen
 geklopt /

geklopt / met wat Bloeme, ende een goedt deel
versche Boter, ende neemt Spenagie, ofte
jongh Warnjots wel kleyn gescherft / ofte ge-
stamp / een weynigh Peper-poeder so ghy wilt /
mengre af wel onder een / maecht dan u deegh
sijn vter handich / doet de deegh in / decket toe /
ende laet baken.

Om een Appel-vlade te maken.

Neemt Godelingen, schelste / ende snijdtse
in stucken / doe se in een Vat met wat Wijn
ende Boter, laetse alsof wort springen / loyde
wel in stucken / doer dan hy half so veel Witte-
bryon, vijf Doiren van Boncke, of Gyaecher, en
de Suycker, mengende al onder een.

Om Sane te maken.

Neemt Soete melek, ziedse wel / hoe langer
hoe beter / laetse dan hoelen tot datse bloet-laen
is / neemt dan heel styre vette Room, doet hem
daer in / roeret wel onder een / doet in een aer-
den pot / daer men anders niet in doet / set hem
daer / warm is / doet hem toe met een linnen /
latet soo staen een nacht tot datter wel geronnen
is / onderrdetet als dan wel en dienet op. In ste-
de van den Room meugdy oock Sane nemen /
namelyck tot ses of seven potten / een half pina-
re Rooms, ofte Sane wilby / ghy meught oock
wel Doiren van Eyers daer onder zieden.

Hoe dat men Saucijfen van Boulonge

maecken sal.

Neemt ses pondt mager Vercken-vleesch,
dat niet zenuachtigh en is / vier pondt Offen-
vleesch, dat oock mager is / happet wel onder
een /

gen / maer niet te klepn / daer onder doet ander
halfpoudt versch-Speck, klepn gesneden / men-
get daer onder met een halfpoudt Zouts, ende
twee sucken Peper, grof gestooten / menget al
wel met den handen onder een / vult hier mede
wel dicke / van de grootste Verkens-darmen,
ende haughtse alsoo in een Schouwe / daer se
niet al te veel roochs en krijgen.

Om Saucijskens te maken.

Neemt versch Verkens-vleesch, van de hief-
per / dat niet te beten is / kappet klepn / doeter
dan Zout, Peper-poeder, ende venckel-saede
op / menget wel onder een / vult hier mede de
Darmen / haughtse in den rooch.

Om Lever, ende Bloedt-beulingen te maecken.

Neem Witte-broodt met Soete-melck, ses
Eyeren, Foelie, Peper, Nagelen, Gyneber,
ende Mulcaren, menght het al te samen met de
gestampte ende doozgedane Leber / bollert dat
in de Darmen met de Liese, dan niet te stijf / op
datse in het zieden / niet en komen te bersten.
Bloedtbeulingen maecht men oock alsoo / maer
se moeten meest naer de Foelie salaken / ende
men neemter oock gekapten Ajayn toe / naer
datse in de Baten gesruyt zijn / en vult hier
mede de Darmen.

Om een Cappoen, met Orangie- schellen te smooren.

Neemt een Cappoen, byart hem op nae moe-
we / treckt hem dan van den Spete / ende neemt
Oran-

Orangie-schellen, in quartieren gesneden / zietse
 moztwe in water, neemt Kijnschen-wijn, in een
 schoonen Pot / ende doet de Orangie-schellen
 daer in / Suycker soo veel dattet soet genoegh
 zo / doet dan den Cappoen daer in / latet te samen
 koben tot dattet genoegh is / doet dan den
 Cappoen in de Schotel / ende giet de Schellen
 met het Sopdarr ober / spropter Canceel op / en
 bedient hem ter Tafel.

Om een Wijn-foppe te maken.

Neemt Witte-broodt, juist de korsten daer
 van / in ronde Breden / bradet dan op een
 krooster sonder verbranden / botert u geharst
 Broodt dan wel / ende spropt op elcke Lage wel
 Suycker, Canceel, ende Gyneber, wilsy / doet
 dan u Schotel vol Battert, of eenige ander
 Wijn, latet alsoo in de Schotel staen zieden /
 tot dat u dunck dat'et genoegh is / ende wort
 het te drooge / so doet meer Wijn by / spropter
 Suycker, ende Canceel op / ende dient alsoo ter
 Tafel.

Om Venesoen-pasteye te maken.

Neemt ende sijdt u Venesoen soo g' t be-
 heert / ende en broepet niet ster / dan legget een
 tracht in Wijn-azijn, als dan harderet wel / ende
 roffetet met Peper, ende Gyneber-poeder,
 ende boort met goet sijnkruidt / legget in het
 Deegh / ende bacht boort de Pasteye alst be-
 hoort Item / neemt tot een Pasteye drie pont
 Vleesch, een half loot Peper, een loot Gyn-
 bers, een half loot Rompen, ende een vierent-
 deel loot Nagelen, ende een pond Rozijnen, een
 wepnigh Safrans, ende een wepnigh Azijs.

Om

Om een Sauce op gebraden Hoenders

Neemt Rozijnen stampfse klein / drijft doof
een Brethijn / met witten Wijn / of met Pittau
rae / Amandelen both doof een Strengje gel-
daen / met Pittau / maer hy moet niet Rozij-
nen / als Amandelen nemen / het moet oock dich-
achtrigh doorgedaen wesen / doet hies by Cas-
neel ende Suycker / som heel als u beliest / latet
te samen zieden / tot dattet dicke worde / nietet
alfoe op de gebraden Hoenders.

Sauce op gebraden Conijnen.

Neemt root geharst Witbroodt / menchet in
gouden Wijn / met wat Azijns / drijft doof een
Strengje / doet wel suycker by / en by Spijs-
poeder / later wt der Panne / ende laet te sa-
men zieden / nietet dan op een gebraden Conijn

Een Sauce op een Haes.

Neemt den Haes / kliefs hem / ende braedt
hem half genoegh open Rooster / neemt hem
dan daer af / brescht hem in stucken / set hem op
Hoben in Hutpot / tot dat hy moete is
Neemt dan geharst witte broot / ende menchet
in Hamelen / soe doet dan doof een Strengje
witten Wijn / ende met Azijn / ende doet
dan Gyaeber by / Caneel / en Poelie / met wat
Nagel poeder / en later te samen op zieden met
Braedvet / neemt den Haes als dan wt het sou /
daer hy in gestookt is / doet hem in een Schotel
ende gief dese Sauce daer op

Een

Een Sauce op Vleesch.

Neemt Hamelen-lop / een weynich Sad-
fraen, Gynber, Boter, ende Verjus, laet
dit te samen opjieden / doet Krupentuban Wic-
broodt daer by / Doers van Eyeren, Houtswel
ouder een / ende roertse dan in 't Sop / laet te
samen zieden tot dattet genoegh is / ende gietet
op 't vleesch / oft in Saucieren.

Een ander Sauce op Vleesch.

Neemt geharst Witte broodt, Hamelen-lop,
ende wat Azyns, doetet door een Stremijn /
neemt kleyn gesneden Speck met Ajuyn, goedit
gescheffte groen Kruydt, ziedet te samen / ende
gietet oer het vleesch.

Een Sauce op een gebraden Haes.

Neemt geharst Witte broodt, met Wijn
door gebaert / doetet dan Suicker by / Nagel-
ken, Gynber, of wat Peper, een weynich
vets uyt der pannen, laet dit te samen zieden
tot dat het genoegh is / ende gietet dan oer het
Gebraedt / 't is oer een Haes / oft oer eenigh
ander Gebaedt.

Om Krabben te zieden.

Neemt turechel Waters, een weynich Wijn-azijn,
sommet mel / ziedtse een uerlangh / dan het moet
zieden eer gh de Krabben daer in sijn.

Hoe dat men het Hooft van een Salm

stoven sal.

Napt het Hooft tot Hartspot / laet wel zie-
den / ende verslaen / doet dan by Corenten,
Gyne-

Gyneber, Roosemarijn, Wijn, ende een wep-
nigh Azijns, laet het te samen stoben tot dat het
genoegh is / en rechtet op / of stooft het het recht
ende secht / met wat Gyneber, ende in 't leste
met wat gescherfde Petercekie, ende als ga
't uytstae / soo doeter wat Azijns by / dienet al-
soo ter Casien.

Een Sauce over een gebraden Brasem.

Neemt root geharst Wittenbroot, wepchet in
rooden Wijn, doeter dan by Corinten, Caneel,
Gyneber ende wat Boters, latet te samen zieden /
ende gietet ovet den gebraden Brasem.

Hoe dat men een Karper sal stoben.

Neemt een Karper, doet hem open / laet
hem wat in sijn bloedt staen / doet hem dan te
samen in Rijnschen Wijn, met wat Boter, Na-
gelen, Peper, en Muscaten, latet alsoo te samen
staen stoben / set dan te wepche een Witte-broodt
byzijn geharst / passerst door een Streunijn / doet
dat in den Pot by den Karper / laet het te samen
stoben / tot dat het genoegh is.

Een ander maniere.

Neemt den Karper / ende slijft hem / doet de
galle daer uyt / maer laet hem alle sijn ingewant /
ende alle sijn bloedt / neemt daer naer een platten
aerden pot / leght op den bodem Laurier-bla-
ders, ende leght dan een Lage Karpers / met de
Schobben onderwaerts / neemt dan twee witte
Ajuynen, klepu gesneden / ende id boter moelwe
gezoden / doet oock by den Karper tien of
twaelf Nagelen, grof gestooten Noot-poeder,
Peper-

Peper-pocder, twee kroesen Biers, ren kroeg
Wijns, een halve kroeg Azijs, doet dit al
te samen in den pot / by den Karper / slopt den
pot dicht toe / ende latet alsoo staen stoben met
kleepen byere / tot dat hy genoegh is.

Een Sauce op een gebraden Karper.

Neemt geharst Witte-broodt, wepcht in
rooden Wijn / drijbet doo; een Stremijn / doeter
by Borer, Gyneber, Nagelen, Greyo Saffraen,
ende wat Azijs, laetet te samen opzieden /
ende gietet ober den gebraden Karper.

Sauce op een gesoden Karper.

Neemt Rijschen wijn, Borer, Gyneber,
Canceel, Saffraen, ende Suycker, dit op-ge-
zoden / ende alsoo warm ober den gezoden Kar-
per gegoten.

Om een Huts-pot van Steur te maken.

Neemt den Steur / siedt hem een half ure in
rooden Wijn, ende Azijs, laet hem wat vers-
staen / ende set hem te stoben / in het selve Sop
met een wepnigh Gyneber, Foelic, ende Na-
gelen, scharst dan wat groen Venckel, Savie,
Roosematija, ende Yiope, ende wat versche
Borer, latet te samen stoben / tot dat genoegh
is / ende rechtet op.

Sauce op een gesoden Snoeck.

Siedt den Snoeck in schoon water / pelt
hem / neemt dan gepelde Amandelen, stootse
kleepn / ende neemt krupmen van Witte-broodt,
in Rijschen wijn, gewepcht / doetet daer naer
met de Amandelen doo; een Stremijn / supche-
ret

ket, soo 't u belieft / doet Gyneber in / ende latet se samen op zieden / ende gietet alsoo op den gepelben warmen Snoeck.

• Een Sauce op allen gebraden Vifch.

Neemt een Appel kleyn gesneden / doet hem in een panncken met Boter. Wijn, Coriaren, Gyneber, Suycker, ende Caneel, latet te samen wel zieden / ende gietet ober den Difch.

• Een Snoeck op Spaens te zieden.

Neemt Lymoenen in schijten gesneden, doet die in een pot met Wijn, Water, Boter, Gyneber, Saffraen, ende Nagelen, latet te samen stoven tot dat het genoech is / doet het als dan in een Schotel / ende leghter den gesoden Snoeck in.

• Een Appel-taert te maecken.

Maecht u Deegh / hapt u Appelen kleyn / doetse dan in een Schotel / stropter mel, Suycker, Caneel ende Gyneber op / met wat Ros-water, menget mel te samen onder de Appelen, leght dese spijse in u Deegh / steecht hier ende daer tusschen u spijse een stuccken versche Boters, leght het Scheel daer op / ende backet in de Ovene als een Spengie taerte / als sy nu genoech gebacken is / soo stropter, Suycker ende Caneel, op: gomeught oock Venckel-zaet ende Corenten in dese taerte doen.

• Om een Kiecken-pasteye te maken.

Neemt een half quatier Bloeme, doet daer in twee Eyeren, kleyn geklopt / neemt voorts Boter, Water, een weynigh Saffraen, maeck

het

het warm / ende maechter boort Deegh mede
 neemt dan vier Kieckenen, maechte schoon
 klopt alle de Blendens in stucken / wasschet die
 schoon / neemt dan een schoonen doech / ende
 brooghse wel af / neem Nagelen, Peper,
 Fiehe, twee Nooten, wat Saffersens, Suy-
 ker, Zout, mengt dese poeders al binder een /
 ende wijft de lueckens daer mede / de rest
 sropt in de Pasteye by de kieckenen / doeter
 noch by een pout Pruyment, een pout Rozijnen,
 vier oncen Corinten, een goet deel Boters,
 doeter al te samen in de Pasteye by de kieckenen
 doeter een scheel op / ende laet bakyn / tot
 datse byhangengegh is / neem als dan twee
 Doiren van Ryers kleyn geklop / doeter Rijn-
 schen Wijn by / Verjuys, Suyker, Caneel,
 maecht hier van een Suppen / en doeter in Pa-
 stepe / onder roert u Pasteye met het Suppen /
 dechtse dan wederom toe / en laet bakyn / tot
 datse genoegh is ende dient se warm ter Tafel.

Om Taerten van Appelen te maken, op
 de Walsche maniere.

Neemt ghechtelc Appelen, schijfde in quac-
 hieten / gheefte wel wasschen in Rijnische Wijn
 Boten / Suykerol / Gyneder, ende Corinten
 al te samen wel wasschen / doeter dan in
 twee Doiren van Ryers / legte u opse in sijn
 Deegh, ende bakte als boven.

Om een drogen Koek te backen, in een
 Taert-paone.

Neemt tot een klepne Roperen Pan / vier
 Eyeren kleyn geklop / met een weynigh gist
 drie

Dzie tinnen **Wegels** gesmolten Boter, mengt
wel onder een / temperet dan soo veel Terwe-
bloeme by / dattet soo dick zy als spijse tot een
Dot-wafels / doet als dan in de Panne een wep-
nigh gesmolten Boters, legt dese spijse daer in
besrept / soo wijdt als de Panne / ende set
het scheel daer op / set dan de Panne op het
vper / leghter boven oock hier op / latet langh-
saem staen baken / heffet scheel dichmaels af /
op dattet niet een kromt te verblufferen / ende als
den bloeck genoegh gebaken is / soo kliest hem
in twee / ende doet gesmolten Boter in.

Om Wijn-pap te maken.

Neemt drie Doiren van Eyeren, een plinte
Rijnschen Wijn, een wepnigh Bloeme, wel
Guyckers, en Caneel. temperet gelijk Spaen-
schen Pap / ziedt hem / ende recht hem op.

Om Hoenders, ende Duyfkens met Speck te stoven.

Neemt groen edel Vleesch-kruyt, met Speck
kleyn gehapt / doet daer by Gyneder, Nagelen,
ende Peper-poeder. stekt binnen in den buych /
met tusschen Vel ende vleesch / in lardeerse met
Speck, ende setse met water te stoven / met
borer, ende met Speck, in lange stuckens
gesuden / ende doet specerije in / latet alsoo
stoven op kleyn bier tot dattet genoegh is / eer
op die oprecht soo doet wat Wijns by / ofte
wat Azijns daer in / ende latet wat opzieden.

Om een Eyndvogel seer excellent met den Kruyde te stoven.

Neemt een Vogel als het ingewandt daer
upt

upt is/wascht hem wel/ siedet hem dan in schoon
 water met wat zouts, schoon geschumt ten
 halben/ daer na soo laet hem ber slaen / en doeter
 in een schoonen Pot van den selven Soppe / ofte
 Hamelen-zop, sonder bet / met een goede schijbe
 Boters, ende vult in den Vogel eenen Ajuyn,
 Peterfelie, Roosemarijn, Nagelen en Tymus.
 al kleyn gescherst / ende wat Specks, kleyn
 gesneden / doet dit al te samen in den Vogel / en
 ds giet in den Vogel wat Azijns, ende legt hem
 dan in 't Sop als zijde. Daer naer doet in een
 sijn doerchen / Gyneber, Peper, Foelie, ende
 Nagelen, bindet toe / ende werpet in den Pot /
 latet dan te samen stoven tot dattet genoegh is ;
 Wilt g' t soet hebben / soo doet wat Suyckers
 in 't sop / ende als g' hem oprecht / soo legt de
 speerje al heel in de Schotel / op den Vogel /
 sijdt den Gynber in ronde Schijfkens, ende
 legt hem op de kant van de Schotel / endient
 hem ter Tafel / het Sween meught op oock
 alsoo stoven / ende als g' Boter neemt / sa en
 behoest g' geen Speck te nemen.

Een Entvogel op Sween seer excellent
 te stoven

Neem den Vogel schoon gemaect en ge-
 wasschen / ziedt hem ten halben met wat zouts,
 wel geschumt / als h' genoegh gezoden is / soo
 laet hem ber slaen / ende neem wat van den sel-
 ven Soppe / sonder het Det / met een goede schij-
 be Boters, ende wel Peper-poeder, ren Ajuyn
 of twee / in ronde schijben gesneden / daer naer
 neem gedrooght Vleeschkruydt, als name'lyk /
 Tymus, Roosemarijn, Marioloye, ende Ba-
 filicum,

filicum, bindt dit in een doercken / doet dit in den Pot / latet te samen zieden / tot dat den Ajuyn genoeg is / daer naer leghter den Vogel in / ende latet stoben / tot datret by na genoegh is / doeter als dan wat Azijn ende Suycker by / dat het soet genoegh zy / ende latet te samen noch wat stoben / ende recht den Vogel op / stropter Caneel ofte Nagel-poeder op / men stechter noch wel Nagelen in.

Een sauce op gebraden Endtvogels otte Sweem

Neemt twee oft drie Appels kleyn gekapt / oft gesneden / ende neemt daer toe van het Vet nyt de Pan, Gynber, of Peper, ende wel Suyker, ende wat Azijn, latet te samen zieden tot dat het genoegh is / giet dit op het Gebzaedt / ende dienet ter Tafelen.

Een ander sauce op het selve.

Neemt Hamelen-sop, ende twee Ajuynen, ziedet te samen tot dat den Ajuyn sijn kracht quijt is / neemt den Ajuyn daer upt / ende harst Witte-broodt, rootachtigh / ligget te wepcken in Rinschen Wijn, passeret door een Strcmijn met het sop ende met den Wijn, ende een weynigh Azijns, doeter dan Peper-poeder ende Nagel-poeder by / latet een weynigh zieden / doeter genoegsaem Suycker by / doeter wat Saffraens by / soo gy wilt / of ziedter een stuck Caroten by / op dat het geberwet mach wesen / gietet alsoo op het Gebzaed.

Om

Om een gevolve Ganste braden, met
een Sauce daer op.

Neemt tot het Dolsel Peterfelie, Tymus,
Basilicom, Marioleyne, Roosemarijn, edel
Savie, scherbet al grof / twee Ajuynen in stuc-
ken gesuocn / of Loock, wilt gy daer geen
Loock of Ajuyn by doen / kont het laten / volc
hier mede de Sang / naeytse toe / laetse braden /
als sy ten halven gebraden is / so meugt gy heele
Nagelen daer in stercken : **Oste** wilt gy / soo
meugdy de Sang vollen met edel vleesch-kruydt
Ajuyn en met Appelen. **Co** een sauce om daer
over te gieten / soo neemt Braetvet upt de panne /
doeter Azijn, Peper, Nagelen, Foelie, Canceel en
wat Suycker by / latet te samen zieden tot dat
het genoegh is / ende giet dese sauce daer over.

Hoe dat men in de Slacht-tijdt Pot-
passeye maken sal.

Neemt drie pondt mager Ossen-vleesch, ende
drie vierendeel Roets, kapper wel kleyn elck be-
sonder / doet het gekapt vet in ten schreffken /
ende het gekapt vleesch in een pot met water /
zoutet van passe / schupmet wel / ende latet zie-
den tot dat het niet meer en schupmt / doeter als-
dan het gekapt vet by / later alsoo te samen zie-
den / ende schupmet soo 't noodigh is / als den pot
ziedt soo set hem booz' t byer / **als** nu genoegh
gezoden is / soo giet het say af / tot dat u duncht
genoegh te hebben om te stoben / giet dan daer
by in de pot een halfpinte Bastaert, oste soo veel
als u goet duncht / doeter dan by Corenten, Gy-
neber, Nagel-poeder, ende wat Foelie, oste No-
te poeder, ende boozts soo veel Pruymen van

Damast als u goeddunct / laet dit te samen koft
 in stoben / maer roer het dickwijs / op dattet niet
 aen en bynde / alst genoegh is / decket toe / ende
 ser'et wech / maer niet in de kelder / of het soude
 te haest uptslaen / sommige laten de Pruymen
 daer upt / om dat het te eerder uptslaet / maer sy
 doen de Pruymen daer by als sy daer van eeten
 willen / naer dat sy die met Hamelen-sop wel
 murwe hebben laten zieden.

Om Worsten te maken.

Neem Verckens-vleesch , kappet wel kleyn
 en doeter dan in Peper-poeder , Savie , Noot-
 poeder , mengt dese Doeders wel onder het ge-
 kapte Vleesch / zoutse dan wel / mengt al wel
 onder een / ende ist dat gy 't begeert / soo meugh-
 dy wel wat heele Nagelen daer by steken / holt
 hier mede de Darmen / maer de Darmen moeten
 in lauwo Water liggen / als gy die volt.

Om Kreeften, ofte Krabben te zieden.

Neem Water , Azijn , Zout , en wel Peper-
 poeder , latet te samen zieden / doeter de levende
 Kreeften in / en laetse zieden tot datse genoegh
 zijn / daer na dientse / sommige nemen rooden
 Wijn , in plaetse van Water, Azijn en Zout, maer
 hoort al soo moet het water eerst zieden

Hoe dat men een Snoeck ofte Karper blauw zieden sal,

Snijdt den Snoeck het hooft ront of / laten-
 de soo veel Visch daer aen als gy begeert / kletsse
 boortse den Snoeck / van eynde tot eynde / snijt
 hem boortse in stucken / wascht hem schoon / giet
 Azijn

Azijn, daer op / doet u water als dan te Opere /
 wel gezouten / als het ziet so doet uwen Snoeck
 daer in / eude laet hem soo sterck sieden / dat de
 zode ten ketel upt wilt / ende tot dat hy genoegh
 is / set dan het hoofst midden in de Schotel / ende
 legt d' ander stucken daer rontomnie / steecht de
 Milt / oft de Parmen / den Snoeck in 't Back
 hupp / ende set Gyneber poeder in Sacierkens
 daer by / wildp gp meught oock / Boter, Azijn,
 ende Gynebet, daer ober gieten. Aldus meught
 gp oock een Karper koken / maer gp moet het
 hoofst van den Karper klieben / gelijk de reste:
 oock mach men wel twee heele Ajuynen in den
 ketel daer mede zieden / ofte Gyneber, Foelie,
 Peper, sonder byken in een doercken gebonden /
 ende als gp hem opdiert / soo legt den Gyn-
 ber in platte stucken op de kanten van de scho-
 tel: Sommige zieden den Snoeck in half Wa-
 ter ende half Rijschen Wijn, om dat hy heel
 blaewt zieden soude. Maer den Snoeck / ofte
 Karper / moet heel lebende opgedaen wesen /
 hy en soude anders niet blaewt zieden.

Om Palingh te stooven.

Suijdt den Palingh als hy schoon gewas-
 schen is / in soo groote stucken als gp wilt /
 neem dan wat Water, Boter, Gyneber, of Pe-
 per, ende Ajuyn, in schijfkens gesneden / laet
 dit te samen opzieden / doeter als dan den Pa-
 ling by / ende wat Zouts, laet dit te samen sioen /
 tot dat het genoegh is / dan scherf groen edel
 Vleesch kruydt, meest Petercelie, ende doet dat
 in den Pot by den Palingh / latet een wallcken
 mede opzieden / rechtet alsoo op.

Een ander maniere.

Neemt schoonen Water, wat Verjuys, wat Zouts, Boter, ende Gyneber, latet te samen opzieden / doeter den Palinck in / ende laet hem stoben tot dat hy bykans genoegh is / neemt dan een kruym Witte-broodts, in Azijn gewepcht / passertse door een Stremijn / ende doerse by den Palinck / met een weynigh Saffraens, ende latet te samen stoben tot dat het genoegh is.

Een Sauce, op een gebraden Elst oft Salm te maccken.

Neemt den Salm / oft Elst als hy braedt / brypt hem wel met Boter, neemt geschelde Orangien, suijdtse in ronde schyffkens / ende doetse in een Potken / of en douwt niet dan het Sap uyt de Appelen, doeter by Wijn, Suycker, ende Gyneber-poeder, wat Saffraens, ende wat Boter, latet te samen opzieden / ende giet het op den gebraden Salm / oft Elst.

Een Tafeyc van Stekelbesien te maken.

Neemt versche Boter, ende smeltse in een Pan / doeter dan soo veel Stekelbesien in / datse by na twee vingers hoogh liggen / laetse met de Boter een weynigh sieden tot datse recht haer coleur verloren hebben / klopt dan wel kleyn acht of negen Eyers, met een weynigh Genber-poeder, ende wat Roofwater, gietet te samen ober de Besien, ende latet also ober een hole byer bachen sonder verbranden Als nu de Tafeyc genoegh gebaken is / soo laetse soethens in de Schotel rijzen / stropter Suycker ende Cancell / ende dientse ter Tafel.

Om

Om Quepeeren, of Laukens-peeren seer delicaet te stoven.

Neemt Quepeeren ende scheltse / snijdtse in tien of in twaelf stukken / doet daer by Wijn, wel Suycker, een stukken Caneel, of twee Caroten, schoon geschrabt / ende het march daer upt gesneden / doetet te samen te byer / maer de Peeren moeten te samen met den Wijn. overdecht zijn / laet dit te samen wel sterck zieden als kalfsblees / want soetelijc ziedende / soude het sap verdozben wesen / en het soude in de Schotel niet staen als Gelepe. Als sy genoegh sijn soo rechtse op. De Laukens-peeren moet gy oock aldus stoven / maer gy moetsse heel laten / en met de steelheng recht setten. Het sap moet gy eerst in de schotel gieten / ende de Peeren daer op. Gy moegt u Quepeeren oock wel heel of half laten.

Om een Appel-vlade te maken.

Neemt een deel Appelen, Peper-koeck, Water, Gengber, Peper, Caneel, Nagelen, ende so menigen pot Melks als gy daer in doet / so dick maels doetet 14 Eyeren in / ende tot elcke pot Waters, een Muscate, Syrope, ende Eyeren.

Een ander maniere.

Neemt Appelen, ziedtse met Peper-koeck, en als sy murwe sijn / soo neem Peper, ende Nagelen, Poelie, Gengber, Syrope, Suycker, vrel Eyers ende Boter.

Om een Duyf-pasteye te maken.

Neemt Speck, Wijbesien, Gengber, Suycker,

ker, Zout, Boter, Verjuys met Eyeren gestof-
feert / Rooswaters ende marck.

Hoe dat men eenen Capoen, of Kiecken
stoven laet.

Neemt half van deselve sappe / daer in dat den
Cappoen wel murwe gesoden is / ende half Wijn,
een goede schijbe Boters, Gengber-poeder, ende
heele Foelie, legt hier in den Cappoen / ende laet
hem daer mede zieden tot dat hy genoegh is /
recht hem dan op / ende stropster Gengber-poe-
der op / wilt gy het sap geel hebben / soo doeter
Saffraen hy / ende wilt gy 't soet hebben / soo
doeter Suycker in / wilt gy 't gebonden hebben
soo leght een krumme Witte-broots te wepcken
in 't selve sap / daer in de Cappoen gesoden heeft
doetet dooz een Stremijn / latet oock met den
anderen stoben / of wilt gy 't bruyen hebben soo
doeter Caneel-poeder en Nagel-poeder hy.

Om een Kiecken, of Cappoen op de
Wallche manier te stoven.

Alst Kiecken schoon gewasschen is / soo bullet
met pruymen, rosijnen en een stukken pe-
perkoscks, doet dit over 't byere met schoon wa-
ter, zontet van passe / schupinet / ende latet zie-
den / tot dat 'et genoegh is / latet verslaen / neem
wat van 't Day wat Vets, en een goede schijbe
Boters, doetet in eenen pot / ende doeter in een
Peper, Gengber, Nigelen, Foelie, al gepoe-
dert van elck een wepnigh / leght het Kie-
cken hier in / ende latet in smooren tot dat het ge-
noegh is / maer laet het volsel altijd in 't Kie-
cken / rechte op / ende stropster op dat gy wilt.

Om

Om Blomkook te stooven.

Neem Hamelen-sop dat wel klaer is / ende Boter of Hamelen vet, als dit ziedt / soo snijdt uw Kolen in alsulche stucken als gy wilt / doetse in den pot / doetse by Gengber-poeder, ende laetse soo stoben / ongedeckt / om datse wit blijben souden / als sy genoegh zijn / soo leghtse in de Schotel / ende stropter Gengber-poeder op.

Een Sop over een gesoden Hinne,
of Cappoen te gieten.

Terwijlen dat de Hinne of Cappoen ziedet / soo neem Hamelen-sop, doet daer in een bicrent deel Corenten, Foelie, en wat Peper half gebroken / ende wel Suycker, laet dit te samen in een potken allene zieden / ende als u dunct dat genoegh is / soo neem eenen doir van een Ey, en kloppet wel klepne met wat Verjuys, ende niet wat Hamel-sops, doet dat by de Corenten, ende neem een half pond Pruymen, ziedse met water in een panneken alleene / als de Pruymen genoegh gezoden zijn / soo gietse door een Trefseer-becken / neem dan een Witte-broodt snijdt daer Soppen af / leghtse in een Schotel / leght de Hinne al heet daer op / giet dan u Sauce / ende de Pruyinen daer op / stropter Caneel-poeder, ende de Suycker op.

Om oudt vleesch haest murwe te krijgen.

Neemt oudt Vleesch / of een oude Hinne / Vogel of pet deggelijke dat oudt is / strijcket met loock, ende doetet dan in den Pot / ende het sal soo moerwe worden als een Kiecken: waer wildy

wildep't seer haest moztwe hebben / soo doet oock in den Pot een stuck Staels , oft een stuck Glas , ende neemt een natten doerk / stopt den Pot dicht toe / ende latet alsoo zieden / tot dat het wel moztwe is.

De Secreten van alderley gecomponeerde, gedisteleerde Wateren.

Een gedisteleert Water, om het gesichte lange tijdt te behouden, ende tegens de Vlecken der Oogen.

Neemt goeden / rijpen / Witten Wijn , ses Dotten / vier pont Terwen-broodts , Gouwe , Venckel , Squillen , van elck ses onzen / Nagelen vier dragmen / mengt al te samen / ende distileert in Balneo Marie , ende trechter vijf pondt Waters upt / ende bewaert dat alleene : dit water is goetd gelijk gesepdt is / tot alle gebreken der oogen / als men daer van dagelijks / in den danch gebuycht des morgens vroege / een maent langh : Het bejydt oock het Wichaem van veelderley Sicchten. *Fieravanti.*

Een ander excellent water voor de oogen.

Neemt Terpentijn , Tormentille , Venckel , Rute , Endivie , Betonie , Cheledonie , Oogen-troost , roode Roosen , Ceremonteyn , Steen-ruyt , een handtvol / stellet al te samen in goeden weyche / dagh ende nacht / latet daer na distileren / door een glazen Helme / het is een wonderlijch water voor alle quade gesichten uytwendigh ende inwendigh gebuycht. *Uit een geschreven Boeck.*

Een ander uyt den selven.

Neemt Oogen-troot, Gouwe, Chelidoni, vijfvinger-kruyd, Verbena, Roosmarijn-bloemen, **bauteer een handbol / mengt ende kappet al te samen / gies daer op goeden Canari-wijn, laet staen weycken / vier ofte vijf dagen / daer naer dese nabotgende dingen daer by / zaedt van Rute, Venckel-zaedt, Suycker-candijs, geprepareerde Tutie, Aloë, van elck drie dzagnie / laet dit wederom al te samen distileren met langsaem vper / ende bewaert in een Glas. Van dit Water laet een droppelken in d' oogen ballen / in wat gebreck der Oogendattet zy / als slechts het gebreck sonder hite is.**

Een ander Oog-water, dat het gesichte wonderbaerlyk hellet ende alle Vlecken der Oogen wech neemt.

Neemt zaedt van Petercelie, van Venckel, van Joffrou-marck, van Ceremonteyn, Anijs, Carvi, Gallitfici, wortels van Gouwe, van Calmus, Betonica, Agrimonie, Tormentille, Rute, Verbena, van elck ebenbeel / stootse tot Moes / Teghste in knechtkenspisse enen dagh lang / daer na eenen dagh lang in Wirten Wijn, haer naer in Soetemelck, den vierden dagh so distileret / ende bewaert / gelijck enen kostelijcken Balsam / ende stopp het glas dicht toe. **Meester Pieter der Spangjaert.**

Een ander kostelijck water, tot allerley duycker Gesicht, ende tegens alle Vlecken der Oogen.

Neemt twee pinzen rijnschen Wijn, Sap van Venckel

Venckel, dat gezoden ende geclarificeert is / een kroes / Camfer, een Dzagme / Tutie, een Dzagme / Gyneber, een half once / Honigh, vier oncen / stoot al watter te stooten is / stelt in een becken negen dagen onder eenen blauwen Hemel / daer noch Pau / noch Sonne en schijnt / distilcirt daer naer door een Vilt / bewaret in een glas / en doet des nozgens ende des abonts daer van een dzoppelken in u Oogen. *Arnoldus.*

Een Water om slaep te verwecken, ende is een secrete Konste.

Neemt Opium, gepelde Loock, van elcks twee oncen / stoot het Loock, in een Mortier / doet daer by het Opium kleyn gesneden, ofte gestooten / stoot ende mengt wel onder een / op dattet worde gelijk een Conserve : Distilleer dit in een colbe met langsamen byere. Met dit water suldy de slaep des Hoofst bestrijcken / alst nodigh is / oock het Doozhooft / de Palmen der handen / dan het en wordt niet gebruyekt als in grooten noodt / gelijk in onstantige menschen / die niet geslapen en konnen.

Een ander voor den Slaep.

Neemt zaedt van Lattuwe, ende Heulzaedt, van elcks een pondt / latet samen in wijn staen weycken twintigh uren lanch / doeter een weynigh Opium, by / ende distilleer dit alsoo : geest hier van een dzagme in als gy slapeli gaet. *Fumanellus.*

Een ander Slaep-water.

Neemt Peper, Bilsen-kruyt, Schorsen van Mandragora, zaet van Lattuwe, van Lohium, zaedt

aedt van witten ende van swarten Heul, van
elck een deel / stootet wel onder een / ende geeft
ier van in een dragme / ofse latet te samen dagh
de nacht toepcken insap van Zattuwe / ende
distiler een water hier upt om daer van te ge-
bruycken als men wilt. *Fumanellus.*

Men beproeft Water, om het Aenge-
sicht wit te maecten, ende alle plecken
daer uyt te krijgen

Neemt van den besten Terpentijn, die gebi-
leert is / twee pond / Wierroock drie oncen /
lastick een half once / Dracunculi, ooch soo
eel / stootet ende mengtet al onder een met wa-
ter van Terpentijn, ende distileret / neemt daer
aer gesmolten Verckens-reusel een pond / Na-
elen twee dragme / Muscaten drie oncen, Ca-
eel een half once / *Spica calcite* ooch soo veel /
pica nardi twee dragme. Camfer drie dragme /
houtbladers, een dragme / Silverbladers twee
dragme / stootet al wel kleyn onder een / en disti-
ret / en als gy u aengesicht dooz eerst met Se-
vel-water sult ofgewasschen hebben / soo neemt
veel deel van dit water / en een deel van dit na-
volgende water / en bestrijcht of wascht hier me-
er u aengesicht. Neemt Water van Quickfil-
er gebdistileert / een once / Borax, Alummis,
Amari. gewasschen Ceruse, van elck een drag-
me / en gebruycket als gesepdt is. *Fumanellus.*

Men wonderbaerlijck water, dat seker
is tot versterckinge der Memorien, mits daer
by houdende een goet regiment.

Neemt Muscaten, Nagelen, Gyoeber, drie
derien

Berley Peper, van elck d'iedragmen / Geneber-
 besien een half onts / Hiperici, Ciferschellen,
 Roosemarijn blomme, Basilicum, Marioleyne,
 Munte, Poley, Bakolaer, Calamante, Spi-
 ce, Aloes, Xylo, Cubeben, Cardomome, Kalmi
 aromatici, Stoechadis van elck een dragme en een
 half / Acori, ander half handbol / Origani, Ysop,
 Rute, Gariophilata, Aristologia van beyder ley
 Pioenzaedt, *Cussia lingua*, Pimpinella, DiCa-
 me, Tormentille, Scabiose, Matrisijlue,
 Anijs, Commijn, Seseleos, Masturtij van
 elck een Scurpel / onde Triakel, een once /
 seer excellenten Brandewijn, die drie of vier
 maels is overghacht geweest / acht pont / sloot
 ende sifret al te samen wel onder een / ende distile-
 ret driemaal achter een / tot de Fees die der na
 blijven / suldy doen alle de Mirolanen, Ana-
 cardi, van elck twee dragmen en een half / la-
 tet te samen weycken ses dagen langh / ende
 distileret lanchsaem / het vper allenghens ver-
 meerderende / tot dat ten laetsten daer een geel
 waeret upt komt / daer by dat men sal doen /
 Moscum, Ambregreys, ende gheuyecht hier
 van tweemdel ter weken / elke reyse eenen lepel /
 ses uren voer den eeten : Zoo verze als g' hier
 mede de slaep des hoofds / ende 't achter hoofd
 bestrijct / soo sult g' al in u' Demozie behou-
 den wat g' wilt. *Sumanilla*.

Een water voor de onfinnigheydt

3040 ofte dulligheydt.

Neemt Roosemarijn bloemen, Bloemen van
 Bornage, van Buglosse, van elck een beel /
 Saffraen, een dragme / Queden vier onts /
 klaren

lazen witten Wijn, twee pondt / menget ende ootet wel onder een / latet staen weycken dagh ide nacht / settet dan in paerde-mist / 14. dagen in een glas / distileret als dan twee ofte drie maal achter een Dit water (seght den Auyneur / sult gē bewaren / als den Appel uwer dogen / want het is seer kostelijck / gelijk ick ick in belen hebbe beproeft / die met melancholische / ende andere onsinnege siechten geplaecht in geweest. Desgelijcken ooch in 't beben des arten. Men gebet in met een draghme te geschick. *nyl een geschreven Boeck.*

Een ander Water, om een wit Aengezicht te maecken.

Neemt rooden Honig, twee pondt / Gomme in Arabien, twee oncen / menget onder een ide distileer hier uyt een Water / met langhmen opere Het eerste Water is / om het Aengesicht te supheren ende blanch te maecken / het tweede maket Wapz wit.

Een welriekent Water, dat schier sonder smaeck is.

Neemt Affes, Dubois, Storacis, Calamite, in elck een once / Ligna Aloes, ey half once / agelen, geelen Sandel, Citer-schellen, hantckes drie draghmen / stootet al ondt een / ende ellet te weycken 24. onten Rooswaters, acht ighen lang / distilleret in Balneo marie / bewaert in een glas / ende hanght daer in Muscus, Ambregrijs, van elck een half draghme / ende gepupcht dit tot een soet geteuch.

Een

Een beproeft watertegens de vallende Sieckte.

Neemt Yreas, Wortels van Joffroumarke, Venckel, van Peterselie, van Sperge, van stekende Palme, van Hoppe, elck twee handbol / Steenruyte, Hertstongen, bloemen van Tamariscus, van elck een handbol / Annijs, zaet van Zeevenckel, van elck drie dragmen / scootet al onder een / distileren hier upt een Water / neem hier van alle morgen twee oncen.

Een water de Watersucht geneesende.

Neem Cancels, Nagelen, drierley Peper, Xylo, Aloes, Spicanardi, Opopalsami, Galigaen, Calmus, Cubeben, Saffraen, al te samen gesooten / van elck een once / Terpentijn, vier oncen / distileert ditte / ende het eerste Water smijt wech / het tweede sulc gē bewaren / want het opent alle de aderen / als men den geheelen Busch ende alle de Arterien daer mede bestrijkt / ende daer gē legt de plaester van Bakelaer. en als men te vozen wel gepurgert heeft.

Een water dat den Steen der Nieren, endo der Blasen breeckt.

Neemt Sap van Steen-brcke, twee pondt / Milij Solis, etde Sap van Peterselie, van elck een pond / goeden Wijn-azijn, acht oncen / distileert een water hier upt / bewaret in een glas / ende geeft daer van in elke repse een once / alle morgen / middagen / en abonden : Want het is beproeft. *Fumariellus.*

Een

Een ander wonderbaerlijck Water om
uyt te drijven den Steen der Nieren.

Deem zaedt van Limoenen, ende zaedt van
Orangen, van elchs een pondt / Steenbreke, ses
pondt Melesse, Berts tonge, Vitriol, Sparge,
Ysop, Peterseliwortel, Venckelwortels van elche
ses oncen / Sap van Lymoenen, soo veel / om
alle dese dingen daer in te imbieren / ende gelijk
tot eenen Day te maken / distileert dit in een
loopen kilocke / die over al wel gelenteert is / en
de bewaert het water in een glas. Men sal voo
eerst het Lighaem wel purgeeren / dit gedaen
wesende / sal men van dit water / des morgens
ende des avonds innemen / elche reyse ses on-
cen : laet hem eeten / alderlep djooge spijse. Ende
het is dickmaels beproeft.

Een steen-brekende Water, dat Cardi-
nael Napulio te gebruycken placht.

Deem Philipendaz, ses pond / Wortels van
Acoro, drie pond / Steenbreke met de Wortels,
soo veel als alle de reste / stootet / ende kloppet al
te samen onder een / en distileer hier uyt een Wa-
ter : ende neem hier van elche reyse een once.

Een seer kraechtigh Water tegen den
Steen der Nieren.

Deem roode Citeren, Schellen van versche
oonen, van elchs drie pond / Meecrappe, By-
oet, Agrimonie, Cererach, Daeykeonen,
noecks-beenkens, van elch een once / bijf suyre
rangien, vier Lymoenen, geschuymden Ho-
igh, ende Suycker, van elchs anderhalf pond
Alsen-

Alsewater, twee pondt / Honig van Roosen, vier oncen / Caneel, een half once / Galigaen, een once / Xijlo Aloës, twee dragmen / Poleye een once / Marialoyne, anderhalf once / stoot al wat er te stooten is / ende distilleert hier upt een Water / en neem hier van anchoepen / elke reys drie oncen.

Een excellent Water voor de doofheyt.

Neemt Betonie, eenen grooten ronden witten Ajuyd, Roosemarijn, Bitter Amandelen, eenen grooten Pallack; distilleert hier upt een water / ende druypt van in wat Sozen.

Een Damaast-water in tijde van Peste dat een groote kracht heeft.

Neemt Rooswater, vier pondt / Aste dulcis, Storacis, Calamite, Nagelen; van elck een once / heppe de Saedels, van elck drie dragmen / Ciferschellen, Wortels van Roomschen Ciper, Caneel, van elck een half once / Canfer, drie oncen / Legal Aloës, ses dragmen / snyt en stoot al wat er te stooten is / doet het in een glazen Distilliervat / stoppet dicht toe / vier dagen daer naer / soo distilleret in Balneo marie. Doeter daer na by / twintigh greyn Syfete, Muscus oock 20 greyn / breecket daer in / ende stellet alsoo in de Sonne wel dicht toegestopt / 14 dagen langh / en het is een uptriemend welriechend Water.

Een kostelijck water, tegens alle pestilentielle Koortsen, die dickmaels is beproeft, geweest.

Neemt Aloës, twee dragmen en een half / excellent Marra; twee dragmen / Safran; een dragme /

gme / Muscaten, Nagelen, Cardamome-
 yn, Cubeben, Caneel, Foelie, Gyneber-
 lo, Aloes, Kamfer, zaet van Citres, Pioen-
 t, Suycker-zaet, Xylbalsami, van elck een
 ghme / Bloemen van Roosemarijn, van Bu-
 sse, van Goudbloemen, ende Bloemen van
 ca, van elck een dzaghme / Bloemen van
 echas, een once / wortels van Diptamus,
 Tormentille, van Zeduar, van Behen-Al-
 n, ende Rubeum, Alantwortel, Acorus, Ci-
 i, Carline, Rzabarber, bladers van Souchus
 t elck een dzaghme Citer-schellen, Triakel
Turis de gommis, van elck een once / Muscus,
 e greyn. Hertsbeenkens twee dzaghmen /
 nig, Mirobolo, Lanorum, van elck een half
 ce / Suycker, soo veel als alle de reste / doet
 e samen in een glazen Plesse / als 't twee dagen
 st gesaen / soo distilleer een water daer upt /
 te het gene dat 'er eerst upt distilleert / dat suldy
 vareu / ende alle dagen eenen lepel daer van in-
 en / want het is een geprobeert stuck in de pe-
 / ende als het water in 't leste van de distillatie
 gaat wit / ende wepachtigh te dzuppen / soo
 go 't wech snijten. *Fumanellus*.

Een ander water in de Peste.

Neemt Species liberantis; soo veel alst u be-
 t / giet daer op Regen-water, en distilleer het
 ghmen olie van Nagelen of olie upt den An-
 l te distileren pleeght; Met dit water sult
 het Suycker clarificeren / ende van een pondt
 voorschreven Species gedistilleer / sult g
 e oncen Suycker gieten.

Een

Een water tegens de Quartijne, tegens
het beven des Herten, tegens de gebreken
der Milte, ende tegens alle koude
gebreken der Vrouwen,

Neem bloemen van Roosmarijn, van Bu-
glossie met de wortels / ende bloemen van Que-
den, van elchs vier oncen / Saffraen een half
Dyagme / stootet al wel onder een / giet daer op
twee pondt goeden Wijns, latet also staen wep-
chen 14 dagen langh / ende distillert daer naer in
Paerde-milt. *Fumanellus.*

Een water dat den Mensch voor alle
Koortsen bevrijdt.

Neem gesupberde Sap van Duyvekervel,
legt daer in Rosijnen te wepche / Dye dagen
langh / distillert een water hier upt / ende geeft
hier van in met Weye van Melck. *Fumanellus.*

Een water, dat den Verlosser van de
Doodt genoemt wordt.

Neemt Nagelen, Cardamome, Cubeben,
Mastick, Gijnber, Roosmarijn, Rute, Sca-
biose, van elchs twee oncen / stootet al wel klep-
ne / menget met Sap van Gouwe, ende met
Brandewijn, latet wepchen twee dagen langh /
datter de vochtighejdt twee vingers hooge op-
sta / latet daer naer soethens distileren in een
dobbelt Dat / ende bewaert wel.

Een water dat de nature vernieuwt
ende verjonckt.

Neemt Feneetschen Terpentijn, een pondt
fynest

fiuen Honig, vijf pondt / Brandewijn. twee pondt /
Xijlo Aloes klepu gestooten / drie dzaghmen en
een half / Sendelhout, Witten Wieroock, Gummi
hedere, Herstbeen, Zeduar, langen Peper,
van elck drie dzaghmen Gummi, Arabici, een
once / Muscaten, Galigaen, Cubeben, Caneel,
Carvi, Mastic, Foelic, Nagelen, Spicanardi,
Saffraen, Gyneber, van elckz drie dzaghmen /
Muscus, eenen Scrupel / stootet al te samen ont-
der een / ende distileert een water daer uyt / dat
so klaer is als Regenwater, ende als het twee-
de Water daer uyt komt / het welke geheel
bperigh is soo meerdert u Wter / tot dat'er een
Water uyt komt dat soo dick is / als Honigh-

Een water om alle wonden mede te ge-
nesen, Item voor de Kranwage.

Neem witten Wijnsteen die gercalcineert is /
namelijck met Quicksilver gesoden / ende ge-
supbert / Brandewijn, soo veel nodigh is / tot
het distileren / ende soo verre als g' 't diversche
repsen wilt overhalen / soo sal 't des te krachtiger
wesen. *Fumanellus*.

Een beproeft water om alle Fistelen te
geneten, het welke oock alle Yser soo
hart maeckt, dat men ander Yser
daer mede snijden kan.

Neemt Water uyt de Pierwormen gedista-
leert / Water uyt Radijs gedistileert / mengt des-
se Waters te samen / ende blust hier in stael / tot
diversche repsen / oft eenige ander snijdende In-
strument, ende het sal in ander Yser snijden / ge-
lijck in hout. Het heeft oock een ongehoorde
kracht in de Fistulen.

Een

Een expert water om alle wonden
te genesen

Neem Sap van Agrimonie, van Nachtschade,
ende Sap van Weeghbree, van elchs een half
pond / witten Wijn, witte Glas, vier oncen /
rauwen Aluyn, drie oncen / Mastick twee oncen /
Orpigment eenen halven Scrupel / het witte
van ses Eyeren, menght het al wel onder een /
distileert hier upt een water / ende wascht hier
mede de Wonde des daeghs tweemaels.

Een water om alle Fistelen, alle Knop-
pelen ende harde Geswellen te
verdrijven.

Neem Olie van Tichelsteenen, vijf pond / wit-
ten Wiercock, Mastick, Gomme van Arabien,
stootet / ende mengt al onder een / distileert
hier upt een Water / doeter vijf pondt Zouts by /
en distileert noch eens / ende bewaret tot het ge-
druyck. *Fumanellus.*

Een water om een versche wonde in der
haest te genesen,

Neem Brandewijn, vier oncen / goede Tria-
kel, een half ounce / distileert dit te samen / ende
met dit Water geneest alle Wonden / daer in
stropende Poeder van Mirrha, ende van Aloe.
Fumanellus.

Een ander water om alle wonden haestig
te genesen, 't zy in wat plaetse des Lic-
haems die wesen mogen, ende
oock in alle Fistelen,

Neem rijnschen Brandewijn, twee pondt /
water

Water van Roofemarijn, ende water van Savie, te samen zijn gedistilleert geweest van elck vijf pondt / witte Suycker, tien pondt / distilleert dit al samen onder een steen daer van een flessche / met bladers van Roofemarijn, ende van vi-bladers, van elck ebenbeel / giet hier op de zoff: Distillatie / latet alsoo een dagh lang staen / ietet daer naer door een doeck / in een schoon las. Dit water sal men in de Wonden leggen / het Pluchsel daer in nat gemaakt soo menighmaels als 't droog geworden is.

Een gecomponeert Water, voor de gene die onlangs van de Boeken genesen geweest zijn.

Neemt goed geraspt Pockhoudt, een pondt / ude goede Triakel, twee oncen / Conserve van Roosen, van Buglossie, ende Conserve van Borage, van elck twee oncen / Conserve van Alantortels, ende Conserve van Roofemarijn, van elck een once / Poeder van het Electuario van eerlen, ende Letiris-Galen, van elck twee oncen / stellet te weyche met witten Wijn, ende met klaer water / van elck drie potten / distillert met sachten byere in een dobbel vat / met Saneel. In dese distillatie suyt op smelten so veel Suycker als u goetdumcht / daer na door enen sack laten loopen / ende den Patient twee maal des daeghs daer van te drincken geben.

Een ander Triakel-water in de Pocken, om daer mede des morgens te sweten.

Neemeen half pond Pockhouts, acht pondt Waters, twee pondt witte Franschen wijn, water

water van Fumaria, van Cichoreye, van Camillen, van elck een half pondt/ Epithimi, twee oncen / Asperagi, ses oncen/ Conserve van Roozen, Bornagi, van elck een vierendeel / goede Triaket, Conserve van Alant-wortel, van elck vier oncen / distileret in Balneo Marie. Becf hier van elck een pefse in / twee ofte drie oncen / men mach oock wel in 't in-nemen daer by doeu / Suycker en Canel, en alsoo dooz eenen sack laten lopen. Men geeft hier van in, des morgens vroeg / om daer mee te sweten. *Jacobi Siburgs.*

Een water om in te nememen in de Popelzeye, in de Geraecktheyd, in alle Verwontheyt, en in Koortfen.

Neem Ylope, Poleye, Gariophilate, Cichoreye, van elck een beel / kaptse / stootse te samen / ende distileert een water daer upt : neem daer naer Rute, Peterselie van Macedonien, Zedoaria, Aloës, Calmijnsteen, van elck een beel / stootet al ouder een / ende ziedet in 't boozgaende water tot dat het een 3 deel verzoden is / gietet daer na dooz een Stremijn / ende bewaret wel dicht toe-gestopt in een glas. Als dit water 14. dagen ondt is geworden / soo sal den Patient / alle morgen daer van innemen 10. dag n achter een. Als men dit water nuchteren drinkt / soo bebjudet den Mensche van de Popelzeye ende van de Geraecktheyt / want het berstercht de uptwendige Leden uptnemende seer. Als men daer van nuchteren met Castoreo drinkt / soo genefer de boozberhaelde Diekten. De wonde met gequetste Senuwen / zijn seer goedt daer mede gesuybert. Op geneest oock alderlep Koortfen.

Een

en ander Water, dat men het gulden
water noemt.

Neem Savie, twee oncen / Muscaten, Na-
len, Zeduw, Greyn, van elck een half once /
anceel, een once / Lavendeel, vier oncen / goe-
n Wijn, vier Potten / late al te samen staen
epcken 4. Dagen langh / giet den Wijn af / en-
stoot de Krupden tot Pap / ende menghtse
ederom onder den Wijn / ende distilert hier
ot een Water in Balneo Marie. Dit water
erckt wonderlijck seer de Mage / het geneest
lle gebreucken der Loosen / ende van alle ander
wendige Partijen : Ende het is een preserva-
f tegen alle Fenijn.

Den ander wonderbaerlijck water het
welke wordt genoemt, de Moeder des Bal-
sems, ende het heeft een wonderlij-
ke kracht in alle Fistels.

Neem een once Terpentijns, witten Wie-
dock, twee oncen / Aloë, Mastick, Nagelen,
jaligaen, Caneel, Saffraen, Muscaten, van
elck een once / Gomme van Hedera, vijf oncen /
loset al wef onder een / en distilert met langh
amen byere. Het eerste water sal wel klaer
wesen tot dat het begint geel / ende dick te we-
sen / neem als dan dat water wech / ende ont-
fanght het tweede / het welke geelachtigh / ende
dick wesen sal / ende op het eerste sal drijven.
Als gy nu siet dat het geluwe water / noch hoer
ger geberwet wordt / soo neem dat oock wech /
ende ontfanght het derde / het welke als eenen
Honig wesen sal / ende eygentlijck eenen Balsam
genoemt

genoemt wordt / ende oock een kracht des Balsfems heeft. Het eerste werdt oock eenen Balsfem genoemt / dat geneest alle Fistilen / het rup-schen der Dozen / als men twee ofte drie druppels daer van laet inballen. Het tweede wordt genoemt / een Balsfem-olie / het welke alle Le-proof hejdt / ende alle tranings der Oogen geneest / als men die des avondts / ende des morgens daer mede bestrijcht. Het derde wordt genoemt eenen artificialen Balsfem : Want het geneest alle Quaetsen des hoofsts / alle soorten van krauwage / alle Apostematien / ende alle versche wonden. Het drijft innewaerts alle koude Humenten / als men de plaetse daer mede besmeert. Doorts soo is 't oock goet tegens alle fenijnige Beten / ofte Steken / yelijck van Scorpioenen / van Slangen / van Badden / ofte van Koppespinne / als men die daer mede bestrijcht / ofte daer in druppen laet / Item / soo geneest sy oock alle stinckende ende kankerachtige Ukeratien. Item / soo geneest alle Flere-zijn / als men 't daer mede bestrijcht. Ende wort dit Water genoemt / de Moeder des Balsfems / het welke / soo op 't wilt beproeben / soo neem een schoon gemaecte Kiecken / ende houdt dat soo lange op 't vyer / dat men 't qualijck handelen mach / het welck op met dese olie sult bestrijcken ende in de Sonne sult te droogen leggen / wederom daer naer bestrijcken / ende oock wederom laten droogen / het welke daer naer wech gelepdt wesende / nimmermeer en sal komen te vertotten. *Barsapalia.*

Een

en ander water ofte Olie, het welcke veel diverse krachten heeft, van de memorie te versterken, van alle Lidmaten ende ook de maget te verquicken, als men een lepel vol daer van inneemt.

Neemt een half pondt Terpentijns, twee pondt Brandewijn, Xylo aloes, rooden, ende geelen Sandel, Canceel, Cubeben, Galigaen, Muscaten, Cardamome, Suffraen, Wiccoock, Foelie, Mastick, Gyneber, Spicanardi, Nagelen, van elck drie oncen / Gomme van Arabien, een once / Muscus, een draghne / Ambregrijs, oock soo veel. Rootet al wel kleyn tot poeder / latet dagh ende nacht in den Brandewijn staen weycken / ende distileret daer naer met kleynen byere / tot dat'er een klaer water upt komt / ende als 't sijn. Dertoe begint te veranderen / so hondt eenen anderen Ontfanger onder / ende bewaert sich alleent. *Rumanelus.*

Een ander exelent water dat de kracht van den Balsam heeft, ende dat het herte versterkt, de vallende Siekte geneest, de Geracktheyt, en alle ander diergelijke gebreken der herssencn verdrijft.

Neem Mastick, Nagelen, Muscaten, Cardamome, Cubeben, langen Peper, Canceel, Gyneber, Ligni Aloes klepne Cardamome, van elck een half once / Spicanardi, drie draghmen / Foelie, Camfer, anderhalf dragme / Indische Note, een half dragme / witten Wijn, soo veel nodigh is / distileret met klepne byere,

Van de Metalijcke Wateren.

Een Water voor alle uytloopinge van
alle Crauwage.

Nemmt Alant-wortels, een once / Ver-
kens-reusel, een half pond / Quicksilver,
een half once / Solfer, twee draghme / distileert
hier uyt een water / ende bestrycht u hier mede.
Thiophrastus.

Een Aluyn-water voor alderley
Ulceration.

Nem Agrimonie, Nachtschade, Weech-
bree, van elck een half pond / Wijn, hier oncen /
Mastick, twee draghmen / Orpigment, eenen
halben Scrupel / hier oncen Aluyns, ses Eyer-
witten, slaet het al wel onder een / ende distiliet.
Hier mede sult gy de Ulceration / tweemaels des
daeghs wasschen. *Het is een Secret van een sa-
ker Edelman.*

Een ander Aluynwater, van alle Curro-
sive Ulceration des monts, dat dick-
maels is beproeft geweest.

Nem Aluyn, Sap van Porceleyne, Sap van
Weechbree, ofte van Nachtschade, ende Eyer-
wit, van elck een beel / ende distiliet daer uyt
een water.

Een excellent Water, voor de Vloc-
ken der Oogen.

Nem witten Honigh, een pond / Antimo-
nie, Tutie die berept is / Suycker candijs, van
elck drie draghmen / Aloe, een half draghme / Gon-
we. Rute, Oogenroost, van elck een half handt.
Set naer de houste.

Een

Een ander, van geprepareerde Tutie:

Neem Water van Oogentroost, Venckelwater, water van Matrifilve, half elck een jandt vol. / Rooswater, twee pond / bereyde Tutie, twee dyagnen / Aloe, een half ounce / wiroen Koperroot, een half ounce / Camfer, een dyagne / mengt ende maecht een Oogen-water af. *Arnoldus.*

Water van Marchasita; tegens de Cataracten der Oogen.

Neemt stucken van Marchasitio, machts vloeyende / blust die in klare gemeyne olie van Olijven, stootse daer naer wel kleyn / ende distillert daer upt een water / dize reysen achter een / lche reyse op deselbe Recet.

Een Water voor de Melaetsheyt, en voor alle soorte van pytlopingen, ende voor meer ander diergelijke gebreken dat wel geexperimenteert is.

Neem Vijfjel van Silver, van Koper, van stael, van Loot, van Yser, *Cadmia viri*, *de*, *et c. argentis*. Syracis, van elck even veel / atet al te samen tweyden eenen nacht / in knechtens pissel. Des anderdachs in witten Wijn, den verdien dach in Sap van Venckel, den vierden in Vrouwen-melck, die ten knechtken supcht / den vyfden dach in rooden Wijn, den seften dach / in sebenmael meer Eyerwit, alffer Doercks is / distileret / ende bewaret.

Een ander water tegens de Melaetsheyt

Neem Meyschen-dau, byf potten / Salt,

een pondt / Cristal, een half pond / Camfer, een
 once / mengt / ende laet een weynigh staen /
 ziedet daer naer eenige Wallekens achter een /
 laet wederom stille staen / ende distileret daer
 na / doeter Peerlen op. Het Purgeert de Chō-
 lera / ende de Melancholie.

Een water om het Aengesicht
 wit te krijgen.

Neemt levende Kalck, mengt hem met
 Eyer-wit, op eenen Marmersteen, set den Steen
 op d' eene zijde hooger als op d' ander zijde / op
 dat'er het dunste mach aflecken / giet dat daer
 wederom op / mengt wederom te samen / ende
 distileer een Water daer upt.

Een ander, tot de selve Itentie.

Neem levende Kalck, menght hem wel met
 Witte van ey, dat gedistileert is geweest /
 set't daer naer in eenen Urinael in eenen Welck
 dagh ende nacht / distileret daer naer met lang-
 samen Diere / ende bewaret in Glas.

Een ander water, om het Aengesicht
 wit te maken.

Neem Eyer-wit,ijnen Boras, Zout, Aluyn.
 van elck een Drajme / slootet ende wipbet elck
 bysonder ende mengt met Eyer-wit, distileert
 hier upt een water / ende gebuycket.

Een Caustijcke water, om in alle Fiste-
 lent te gebuyken, ende om alle opene
 Scrophulen wech te eeten son-
 der groote pijn.

Neem / Tiche-lic, Maltick, Gomme van
 Ara-

rabien, Terpentijn, van elcksz drie oncen /
 oock al wat'er te stooten is / ende menget al on-
 cr een / distileret daer na / en menget met een
 alf pondt Pot-assen, ende distileret weder-
 in / bewaert daer haer dese distillatie in een glas,
 Een wonderlijck water in de Fistelen te
 gebruycken, waer mededat men oock
 gulden letters opryser kan

schrijven.

Deem Rans-hoorn uytwendigh geschabt /
 nijdt hem met klegne / ende distillert een wa-
 er daer upt met een glazen holtze / ende dit wa-
 er sal in hiet yser wercken / ende het selve ver-
 gulden / ende het is wonderlijck goet in alle
 fistels. *Bartapalia.*

Een in etende water, in stede van
 een Conochijf

Deem Salpeter, twee oncen / Vitriol, een
 pondt, Cinnober, vier oncen / stootet elck byson-
 der / menget daer naer te samen / ende distillert
 een water daer upt / ende bewaert. *Bartapalia.*

Een Ruptori-water om alle Aposteu-
 nen op te bijten.

Deem root gecalcineerden Vitriol, ses on-
 ten / Zout, Salpeter, van elcksz twee oncen /
 Galacten, Salarmeniack, van elcksz acht on-
 ten / rouwen Vitriol, twee oncen / distillert hier
 upt een water / ende bewaert wel. Alsmen hier
 mede eenige Hypostemie wilt open doen / soo sal
 men daer in een stockshen nat maken / ende daer
 mede de Hypostemie / ofte zwarte nat maken.
Luminellus.

Een ſcherp water, voor alle ſtinkende
Ulcerationen, ende om in Fiſtels te gebruyc-
ken dat ſeer expert is.

Neem Vitriol, een pond / ende Salpeter,
oock ſoo veel Water als het nodigh is / ziedet
te ſamen met een weynigh Quickſilver. Neem
van dit afgeklaerde water, twee pondt / Quick-
ſilver, een pondt / mengt te ſamen / ende diſti-
leert hier upt een water / als 't gebiſtileert is /
ſoo heeth het glaſen Diſtillerbat / ende ſtoot
al wel kleyen water in is / gied dieſe diſtillatie op
deſelbe geſtooten Feceſ / ende diſtileret noch
drie ofte viermaels ober / ende gebuycht de ge-
ſtooten Feceſ / ende oock het water in alle oude
Ulcerationen.

Een ander voor alle Fiſtelen,
ende wratten.

Neemt byſ pondt Tichel-olie, ongeblyſten
Kalck, drie oncen / Arſenicum, twee oncen / Eu-
phorby, een once / diſtileret al te ſamen / ende
bewaert.

Een ander dat noch krachtiger is, voor
alle Fiſtelen, ende exteroogen.

Neem olie van Tichelen, een half pondt / on-
geblyſten Kalck, vier oncen / Ammoniac, oock
ſoo veel / Euphorby, een half once / mengt al
met olie, diſtileret ende gebuycht hier van.

Een ander

Neemt witten Wijnſteen, van elckis eben
deel / ſtoot al wel kleyen / legger op eenen
Mar-

Warmer-steen / maakt een putken in de milt-
 en / steekt daer in het Bier / bewaert de Olie
 te daer uptloopt / besmeere hier mede alle me-
 aetsche uptlopingen / ende het sal al geneesen.

Een Sterck-water voor alle penetreren-
 de Fistels tot in 't Geboente.

Neemt Salarmentack, Vitriol, Orpigment,
 oof, en geel, Spaensch-groen, twee dragmen/
 ste meer / doet het in een verlopden Kolbe / distil-
 eert hier upt een water. Dit Water is van
 afsuschen kracht / dattet oock doord de Beenders
 woordringht / daerom dat men daer van in een
 penetrerende Fistel een drophen sal laten drupp-
 len / het cauteriserte als een Opere / op welc-
 ae cauterisatie dat men daer haer Eyer-wit sal
 eggen / of soete Boter, ende geneeste boots /
 wijch een ander Alceratie.

Een ander sterkwater in Fistelen, dat
 oock Perlen, ende Gout, bladers
 solveert.

Neem Salarmentack, een half pondt / Salpe-
 ter, drie oncen / Wijn-steen, twee oncen / gemeynt
 Zout, een half once / stootet al wel klep / en die
 stieert een water daer in / bewaert in een glas.

Een water, om Paerden, Honden, La-
 ken ofte Playmen gaen te verwen.

Neemt een pondt / Vitriols, Smertlij, een
 half pont / stootet wel klep / distileret te samen
 ende bewaert in een glas.

Een sterck water om Gout te silveren.

Neemt Salpeter, Vitriol, Gips, Atumien
 Jamieu-

Jamennum; van elck ^{die} poort / Cinnober; twee oncen / Water van Zout; drie oncen / doetet in een Kolve / ende daer sal booz eersteen soet water uitgaen / maer het tweede / ende het lesse sal rooht ende goecht wesen.

Een Scheyd-water; om Gout van ander Metalen te scheyden.

Neemt olie van Wijnsteen, twee deel / Sulfur, een deel / distilleert hier van een water / ende bestrijck hier mede het bergulde Metael / maer het daer naer heet / werper in hout water / ende get Gont sal in den gront komen te ballen / gelijck Zant.

Een Scheydwater om, Goud van Silver te scheyden.

Neem een deel Zout, een deel Vitriols, een half deel Salpeter, Viridis græce, een bierendiel eens deels / doordringet met stercken Wijn-azijn, latet wederom droogen / ende distilleert een water hier upt.

Een water ende een Olie uyt Salarmeniack,

Neemt ses ofte acht Eysers hart gezodeny doerse oren in haer scharpste ende / trecht den doir daer upt / holt de ledige plaetse met Salarmeniack, welk men heetooten / leghte in een tepel die bot yant is / ende dat wat hier gemaecht is / ende in sulc des morgens de booscheben Eysers vol waters binden / het welck go betwaren sult / des andrren daeghs soe giet het water daer upt / ende doet dat soo lange tot dat alu Salarmeniack in water gesmolten is. - Wilt op daer van een Olie hebben / soo scheidt die daer

daer van / dooz 't distileren / ende een Olie sal in den gront blijven / het welke gij bewaren sult. Dit water en olie wordet principaeltich gebuycket tot het fixeren van eenigh Metael.

Een water dat alle metalen, Glas ende het Stael weeck maect.

Neemt Salarmeniack, Salpeter, en Wijdsteen, van elckz eben beel / ziedet te samen met een wopenigh Urin, ende alle Metalen die gij daer in smijt / sullen weck worden / namelijk, als die gloepende heet daer in gesmeten worden.

Een Oogh-water.

Neemt een hart gesoden Ey, pellet / snijdet / dwers dooz / neemt den doir daer npt / ende dat sine plaetse / leght soo beel witten Vitriol, als een Erwtet groot / ende het sal in water beranderen / drucket dooz eenen doek in een glas / en bewaret vooz de Oogen, want het is seer goet.

Benander, dat ontwijffelijck alle vlecken der Oogen weck neemt ende het gesichte klaer maect.

Neemt gevijlt Silver, gevijlt Stael, Koper, Tin, Lout, en gevijlt Goud, van elckz eben beel / leght dat al te samen in warme knechtrens-pisse den gantschen nacht / daer naer esnen nacht in wijn distilleert hier upt een water / en gebuycket.

Een gebenedijd water tegens Flereszijer.

Neem Vitriol, twee pondt / gedistilleerden Honigh, vier pondt / distilleert hier upt een water / dattet daer naer by het derde deel gercetificeert den

Den Brandewijn, menget wel onder een / ende
bewart om te gebuycken / ende op het Fier-
zijn te strijcken / met een Dierken.

Een water om de tanden schoon
te maken.

Neem Salarmeniack, Salgemme, van elck
een half pond / Aluminus, Sacchari. Vret om
een / stootet al wel kleyn / ende distilleert een wa-
ter daer upt / wyse hier mede de tanden / met
penen schar laten lopen. Gallo.

Een water om geel Hayr te maken.

Neem scherpe Asschen, een pond / gemeyn
water, ses pond / ziedet lange te samen / ende
doeter by twee oncen Aluyns, settet drie dagen
onder den blawwen Hemel / ende gebuycket.

Een ander.

Neem Salgemme, Koperflag, Alcannewor-
tel, van elck eben veel / stootet al onder een
ende distilleert een water daer upt.

Een ander.

Neem Salgemme, een pond / Vitriol, een
half pond / Salper, hier oncen / groens Wor-
tel van Gouwe, soo veel als alle de reste / stoo-
tet al wel onder een / distilleert hier us een wa-
ter / het geene datter eerst upt komt / sult g
hych smyten / het tweede sult g gebuycken
om het Hayr reberwen / naer dattet wel is ge-
wasschen / ende gedrooght geweest.

De

De Secreten van alderley Balsems.

Hoe dat men sal distileren den Konstli-
gen Balsen van *D. Iohannis Mag.*

Voort eerst sult op distileren een pondt Terpentijn, met gecertificeerden Brandewijn, ende ontfanget de Olie dat doog het Balsen uitdruypt / het welch seer sacht sachtijl / ende licht is. Merken van dese Olie een pondt, ende een vierendael. Borage-bloemen, Rosmarijn-bloemen, Roosten, Bloemen van Daglaste, van Stoechas, Spice, Lavender-bloemen, Camillen, van elck een half handbol / Anijs, zaed van Basilicum, ende zaed van Pyomen, van elck een half dajne. Wortels van Angelica, van Riast, van Phu, van Yreas, van Acou, van Dipramus, van Soekhout, van Pyomen, ende Wortels van Spica, van elck een handbol. Schellen van Cifers, van Orangen, van elck een handbol / bladeren van Savie, van Marjolaine, van Lavender, van Rosmarijn, van Ysop, van Betonie, van Mante, ende bladeren van Laurien, van elck een halve handbol. Broot ende snijde die al te samen, ende werpet in een glas, ende verluterde Kolbe, of in een Kapoen Kolbe, of Desica / daer by veck het pondt Olie van Terpentijn hooftscheyden. Siet tot alle dese dajnen Anijs-water, Nagel-water, of het laetste water dat van het Caneel-water woort affgetrocken / op dat de hooftscheyden Kolbe, of de Desica sacht wesen mach. Set hem als dan den Helst op, luter de Functuren, goet hem bier /

bier / ende distileret allenchghens / het bier ver-
 meerderende / gelijk men het Anijs-water te
 distileren pleecht. Als nu het water is oberghe-
 gaen / soo neem de Feces van de Larupben uyt /
 en doet in de Desica vier oncen *Syracis liquida*.
 en giet daer op / al t gene datter tobogen is uyt
 gedistileert geweest / ende distileret als booren.
 Soo berze als het water van de eerste distillatie
 verminderd is / soo sal men meer water daer op
 gieten. Als op 't nu de derde reuke oberghe-
 haelt hebt / soo maecht uwe Desica schoon / en
 doet in *Syracis* / *Calamiten* en *Mirris* / een
 sels twee oncen / *Mastic* 2 *Wiroock* / 3 *gasse*
galan / van sels anderhalf oncen / doet er af
 den anderen / ende giet daer op de geheele twee
 distillaten / de Olie met het water. Soo berze
 alser niet bochtighepds genoeghen is / soo gietet
 water toe als booren / ende distileert gelijk of-
 ter de Larupben noch in waren. Dit gedaen
 wesende / soo neem uyt het gheschiet in den grond
 der Desica gebonden maekt / ende verplacet van
 dien / soo leght dese nabolgende dingen : Van
 men sal alhier noteren / dat sommige den *Syracis*
liquidam met de andere kommen nabigen /
 ende die te samen met een reyse distileren. Dit
 zijn van de Specien / neem *Ginber* / *Zakula* /
Galigan / een sels twee dragmen / *Wah*
harber / een half dragmen / *Saffraen* / een half
dragmen / *Saen* / een oncen / *Maddestaten* / *Ebel*
Nagel / een sels ses dragmen / *Calmus* / een
 half oncen / soothalle dese Specien / ende doet
 in de vooreschreven Desica / giet de beste distillatie
 daer op / ende distileret gelijk op de eerste reys-
 se gedaen hebt. Dit aldus gedaen toestude / so
 schepde

schepdt het water van de olie / ende bewaret de-
 sen Balsen-olie in een glas / den welcken ge-
 sluit gebzupchen op dese nabolgende maniere:
 Men kan ook in de leste distillatiën/eenen knobp
 woopen / op dese maniere gemaecht / ende daer
 mede distilleren / op dat hy des te lieffelijker mach
 riecken. Neem Muscus in Rooswater gebro-
 ken, vijf Greyn, Camfer, twee Szepn / Ca-
 neel, Nagelen, eenen scrupel / mengt ge-
 lijck gesepdt is. Dus is desen Balsen vier-
 maal gedistileert / te weten voer eerst / met
 de Kruiden alleene / ten tweeden / met den Syrak
 liquida, ten derden met de Gommen / ten vierden /
 met de Spicieren. Deser Balsen heeft een
 kracht van alle Zenuwen te verstercken / ende
 ook van alle zenuachtige Partjen / die geswack
 zijn / gelijk de Maag / de Dartmen / de Blase /
 ende de Lijf-moeder. Insonderhepdt is hy goet
 voer de Konde gisse / ende voer het Szabeel, als
 men acht of tien Szepkens daer van in geeft
 met Wijn: Hy oec alle inwendige verstoppin-
 gen / ende het onuerholdt de tegenwoordige ge-
 sonthepdt in eenen staet / als men alle Weeke
 tweemaal daer van inneemt.

Den Balsen van G. van Klee.

Neem, wit, socklare Terpentijn, een pond /
 olie van Lauriere, twee oncen / mengt beide
 dese dingen te samen, witten Wieroock, Ligni
 Aloës, van elcks twee oncen / Mastick een half
 once / Mircha, Sadanum, Castoreum, van elcks
 twee dagmen / stoort al te samen onder een wel
 klepu / ende mengt hy het hooggaende / ende
 laet alsoo dertigh dagen langh staen wepchen.
 Neem

neemt boots Galigen, Nagelen, Caneel,
 Muscaten, Zeduar, Cubeben, van elck een
 half once / *Dipsams, Consolida majoris*, van elck
 twee oncen / mengt al onder een / ende giet daer
 op vier oncen goeden Brandewijns, latet alsoo
 vier dagen langh staen / daer naer soo mengt al
 te saluen / ende doetet in een Glazen Distilleer-
 vat / stoppet dicht toe / ende distilleert met lang-
 saemtyer. In den eersten salder een water upt
 komen / het welck men een Balsem-water
 noemt. Daer naer salder een geele olie upt vol-
 gen / als sy dit gewaer moedt / soo neemt den
 ontfanger met het water wech / ende hanght ee-
 nen anderen daer onder / ende ontfanght daer in
 den kostelijcken Balsem in maniere van een olie
 die men de moeder des Balsems noemt. Daer
 naer soo salder upt druppen den grooten Bal-
 sem / als dan soo herandert wederom den ont-
 fanger / ende ontfanght dien oock allene / die
 sal swart wesen / ende hy drupt seer langhsaem /
 ende desen Balsem / gact te boven de ander alle
 beyde. Bewaert dese drie Liqueuren in glazen
 wel dicht toegestopt met Was / den tweeden is
 geelachtigh / dat is des Balsems Moeder. Den
 derden is swart / ende dat is den kostelijcken
 Balsem / ende het is den alderbesten. Ick hebbe
 gesien dat eenen die de Geraeckthepdt hadde /
 maer een doppelstap op 't Dooghooft en is ge-
 streken / ende eenen doppel op sijnen Habel /
 ende is strack genosen geweest. Een ander die
 de Geraeckthepdt hadde in sijnen rechten Ar-
 mie ende in 't rechte Been / daer mede sijne Lid-
 maten / sijne schouderen / de Ellbogen / Hand-
 den / de knien / ende het Ringge-been / daer me-
 de

de gestreken wesende / is in korte dagen gesont
 geworpen / ende upt den Bedde opgestaelt. Een
 nen Monnich tot Pappen / sijns handts wischen
 eenen Balsch kleemende / dat sy swart gewor-
 den is / ende spasmerende / daer mede gestreken
 wesende / is oock strax gesont geworden. Ach
 selve in mijnen vinger geheel diepe gestreken we-
 sende / ben niet desen Balssem genesen geweest.

Een anderen Balssem die door een Re-
 vort gediſtilleert wordt.

Neemt ten pondt Terpentijns, Laurier-olie,
 twee oncen / mengt te samen / Doet by Galba-
 num, Gummi elemi, Gummi bedera, Wie-
 rooc, Ligni, Aloes, Nagelen, Muscator, Van
 elck twee dragmen. Van desen Balssem heeft
 gebuyert een seker Edelman / die de handt inge-
 krompen was / dat hy die niet en konde roeren /
 ende daer mede gesmeert wesende / ende eenen
 warmen wollen lap daer omme bindende / is in
 14. dagen genesen geweest. Een ander hebbende
 een so grooten hardigheyt in sijn keele / dat hy
 niet en heeft konnen uytspuwen / de keele daer
 mede strichende / alle dage eenmaels / is in kort-
 te dagen wederom gesont geworden. Noch een
 ander hebbende een Pest-holc in sijne Nieschen /
 daer mede gestreken wesende / is strax gesont
 geworden. Desen Balssem is insonderheyt de-
 goet tegens het optwerpen der Nagen / ende te-
 gens de pijn der selver / tegens de Spasium /
 tegens de Cottsche / tegens alle sechte / tegens
 de Dooſheyt / als men alle morgen ey abouten
 een druppelken daer laet in vallen. Alle Demu-
 wen die ingekrompen zijn / alle wonden / den
 Mancher

Maucher / alle Fistelen / de Peste / en alle harde
geswellen worden met desen Balsen gecureert.

Een eenvoudige Balsenmoeder
te maecken.

Neem drie pondt goeden Terpentijns, witten
Wiroock, Ligni Aloes, van elcks drie oncen /
Nagelen, Canceel, Galigaen, Muscaten, Cu-
beben, Gummi Elemi, van elcks twee oncen /
soetet ende mengt al wel onder ten / doet in
een distilleer-bat / laet staen weyken ses dagen
langh / distileret daer naer in heete Asch / met
kleyn bier / 't bierre allenichghens vermeerde-
rende / tot dattet al is upt gedistileert.

Eenen Balsen die men te Rome mackte

Neem een half pond Terpentijn, Olibani,
ses oncen / Aloes, Mastick, Galigaen, Canceel,
Saffraen, Muscaten, Nagelen, Cubeben, van
elcks een once / Gummi Hedere, twee oncen /
soetet al kleyn / ende mengt met Terpentijn,
doet daer naer in een glazen distilleer-bat / doet
by / Camfer, Ambregrijs, van elcks twee
daghuen / distileret met kleynen bierre. Het
eerste water is wit ende vloer / het tweede is
geelachtigh / ende wordt Olie genoemd / het
derde is noch geelver / ende dat houdt men voor
den besten Balsen.

Eenen anderen seer excelenten Balsen,
van een seer vermaert Medicijn, daer van
dat seer hooge wordt geroemt.

Neem een pond Terpentijns / sijnen Honigh,
een half pond / Brandewijn, twee pondt / Ligni
aloes, kleyn gestooten / Santalorum, Omnum,
van

ban elchs drie dyaghmen / *Olban Gummi Eudar-
re*, Herts-beenkens, Zeduar, langen Papper,
ban elchs drie dyaghmen / *Gumme*, Arabisch
een ounce / *Muscaten*, Galigaen, Cubeben, Co-
neel, Carvi, Mastick, Nagelen, Spice Nardi,
Saffraen, Gengber, ban elchs drie dyaghmen
ende een scrupel / *Muscus*, een scrupel / disti-
leret al te samen booz eerst / met kleyn Bier /
frechter booz eerst het water upt / dat klaer we-
sen sal / het tweede siet soo dierig / als een hool
biers / vermeerderd als dan u Bier / ende daer
sal een swarte Olle upt volgen.

Van eenen Balsem, die men *Olium Phi-
losophorum* noemt, den welken sommige
prijzen boven alle andere Balsems

Neemt Terpentijn, klaer Abigae achtent
oncen / schoon geel Was, twaelf oncen / Aschen
van Wijngaert-rancken, Tegenen / doet dit al
te samen in een Retorte, / ende distileert dit met
matigen bier in de Retorten / tot dat niet met
allen meer upt en volgt. Als nu de distillatie ge-
daen is / soo sult gy het was binden rontom-
me boven aen den hals van de Retorte / ende dat
is een seker teycken / dat het al upt gedistileert is /
bewaert dese distillaten in een glas wel dicht toe-
gestopt / Alle die niet dese olie tweemaels te
maent ober het gantsche Lichaem bestreeken
worden / die sullen seer lange tijt haer gesontheit
blijven / want sy verdoijt alle verrottingen / ende
berderbinge des Lichaems. Sy geneest alle
wonden / die daer mede tweemaels des daeghs
worden bestreken. In de ophoudinge der Arij-
nen / twee dyaghmen / daer van ingenomen / doet
straks

strax water loffen. En alsulken maniere/wozt
 se oock tegens de Wozmen ingegeben/ tegens de
 strecken der zijden/ tegens de hoest/ tegens de
 Catarren / en tegens de pestilentiale Koozfen.

Het water of den Balsam Hermetis, uyt
 het Boecxken Torrule, de Passionibus
 Mulieris.

Neem Terpentijn die dymaels is gedistilleert
 geweest / een pond / Ligni Aloes, dat oock dym
 mael gedistilleert is / een pond / rantwe Ambre,
 een pond / Muscaten seer kleyn gemeyden / ende
 een weynigh Muscaten olie, te samen gelijk tot
 een Salve gemengt / distilleert dit negen repfen
 achter een. Bewaert desen Balsam / want hy
 is perfect: Als men daer mede het Aengesicht
 stryckt / soo dzingt hy dooz de hand / hy behoude
 de jongheyt / hy geneest alle wonden / hy klaert
 de Ogen. Ich segge hy den Authour / heeft
 salckes alles versocht.

Een Balsam-olie Magistrael, uyt het
 Dispensatorium, van het Collegie der
 Medicijn tot Florenccn.

Neem Terpentijn, een pond / onds olie, ses
 oncen / olie van Lauriers, vier oncen / Spice
 Nardi, Caneel, bangelicht twee oncen / versche
 gepackhen Fichel-steen, acht oncen / stoot al
 water te stooten is / en distilleret. Deses Balsam-
 olie drijft het water / hy berecht den steen / ende hy
 doodt de Wozmen / hy is seer goed vooz de Be-
 raechtheyt / vooz de ruyfchinge der Ozen /
 ende vooz alle soorten van Plerzjyn / als men
 die inneent / ende yppwendigh daer op stryckt /
 dan men moet niet berijffens innemen.

Een

Een Balsem voor alle koude Flere zijn,
als men de pijn daer mede bestrijckt.

Neemt drie pondt / Terpentijns, Wiesoock,
Mastick, Misha Laudanum, van elcks een
once / distilleert hier upt een olle / door een Sie-
toete / ende bewaertse. *Van een oudt Alchimist.*

Een Balsem-olie van eenen Emperico
die by ons in groote estime is.

Neemt hier oncen Terpentijns, Wiesoock,
een half once / Ligni Aloes, twee dragmen /
Mastick, Nagelen, Galigaen, Canceel, Zee-
duar, Muscaten, Cubeben van elcks twee
dragmen / Gummi Elemni, ander half once.
Maet desen Balsem-olie zijn wonderlijke din-
gen uptgericht / want daer sijn den swer mede
van de schelaetsheyt genesen / die den selben upt-
wendigh / ende inwendigh gebuycht hebben /
en boots meer ander mirabel gebuyken / gelij-
ken kranker / Fistels, en meer ander diergelijke.

Een Aqua composita, distillata, het wel-
ke een groot Secret in der Naturen is, te-
gens alderley Gebreken.

Neemt Ligni, Aloes, Nagelen, Galigaen,
Cardamome, Cubeben, Greyn, Rabarber,
Canceel, Muscaten, Calmus, Poelie, van
elck twee dragmen, stootet al te samen wel klein,
Daer naer neemt Sap van Gouwe, een pond /
Sap van Savie, van Brionie, van Rute, van
Betonie, van Munte, van Bornagie, van
Buglosse, ende Sap van Venckel, van elcks
een half pondt / mengt al te samen / ende distilleert
hier

hier upt een water : van dit water sult gy alle
 rhoygen een lepel vol van innemen / des Somers
 ende des Winters twee lepels. Dit water mo-
 gen se wel gebruiken / onde als jongelieden /
 want sy houden de Mage by haer kracht / ende so-
 berze alffer niet al te groote hitte in de Leber en
 is / soo betijst de mensche van de Ceurunge /
 van de Beelicht / ende van de Watersucht / en-
 de verstercht het Gehoor : Sy is oock goed te-
 gens alle Vergift / ende sy verstercht alle de Led-
 den / en sy houdt het Gebloedt sonder verderren.

Een Balsam-olie die van wonderlijcke
 kracht is in alle Bavinge in de Geraecktheyt,
 dewelke een seker Medicus, voor een
 verborgen secret gehouden heeft.

Neem Galbaan, een pond / Gummi He-
 dere, drie oncen / stootse te samen / ende mengt-
 se onder een / ende doest in een Distiler- vat in
 Balneo Mariae : Weaget dese distillatie met een
 once olie van Laurier, ende met een pond Ter-
 pentijns, distileret te samen / ende schepd het
 water van de Olie. Men moet den Patient die
 Geraecktheyd heeft / op sijn rugge leggen /
 ende hem van dese Olie in sijnen Nabel gieten /
 ende gy sult wonder sien.

Een Olie van diverse Siekten, van Gesnero.

Neem witten Wijn, twee potten en een half /
 bursche Melck, drie oncen / Honig, acht oncen /
 wortels van Gentiane, acht oncen / Astranie,
 drie oncen / Angilien, twee oncen / Bakelaer,
 anderhalf once / Rute, Genever-besien, roode
 drooge Roosen, van elck een handvol / Alant-
 wortel,

wortel, een once / Nagelen, Citerfchellen, Calmus, Caneel, Anijs, Venckel, Mastick, Benfoin, van elck een half once / fuydet ende foptet al te samen / doetet in een glas, ende late acht dagen laugh staen weycken / distileren daer naer / maer de Kolbe en moet maer op het verdendeel vol wesen / distileret doozts in gefifte Afsche, met langhsuem vier. Uyt dese Distillatie worden drierley liquouren ontfangen. Dit water is insonderhepdt tegens alderley Fenijn / tegens de Peste / tegens het Gzabeel der Nieren / ende tegens allerley Koortsen : tegen de Ambosstighepdt / tegens alle verstoppinge / ende tegens de aenstaende Popelste.

Een wonderlijke dunne Olie, dewelcke schier van de doode, opgeweckt de gene die daer van eenen druppel ofte twee met Wijn innemen.

Neem Menschen-bloedt, Walschot, Koevoet-smout, van elck een pond / Muscus, een once / Afsche van Olijf-houd, menget onde een / ende distileert het dooz een Aerszte / ende scheidt de Elementen. Want daer sal booz eerste een wit water uyt komen / daer naer een geele Olie / ten derden / eenen blypne Liqueur / dat van grooter kragt is / het welcke tot dierfche Gebreken goet is.

Een ander besonder Balsam-olie
uyt Fallopio.

Neem Terpentijn, een half once / Xijlo Balsoni oock soo veel / Nagelen, twee oncen / distileret / ende datter booz eerst uythomt / dat is een

een Water, / het tweede is een Olie / het derde is een Balsam.

De descriptie van den Balsam Christi

uyt Theophrasto Paracelso.

Neemt olie van Olijven, een pondt / swarten francken Wijn, drie pondt / mengt te samen in een glas / stellet een gantsche maent langh in Balneo Marie / ende de olie sal in een Liqueur hieranderen / maer siet toe dattet glas niet al te vol en zy / het is genoegh datse het vierendeel vol zy. De verbeteringe van Theophrasto, is op dese maniere geschiedt: Neemt een pondt olie van Olijven; swarten Wijn, drie pondt / distilleert dit / ende doet daer by ses oncen olie van Hipericon, Liqueur van Mommie, vier oncen / distillert een maent daer na / en bewaret. Dese Balsam is goet booz alle wonden der Airsten.

Een kostelijcke Olie voor de wormen,
in alle plaetsen daer die zijn. Uyt
Betapalio.

Neemt Persekornen, bitter Amandelen, wortels van Gentiana, Alsene, Prassij ofte Lupinen, Koolzaet, Perse-bladers, Munte, Oleandri, Pyrethai, Ellebori, Albi, Wortels van Grae, van elck een half hant vol / stoot akwater te stooten is / en doet daer in een Kalks-galle neemt oock sap van Loock, en Muete, van elck twee oncen / Olie van plompen, een onse / Olie van Alsene, twee pondt / mengt al onder een / ende latet te samen een gantsche maent langh staen wepchen in Paerde-mist / ende distillert daer naer / ende gy sult hebben water ende Olie /
ban

van welck water men elke repse van boben sal
 ingeben / twee Scrupels / met Malveseye; met
 de Olie sult op smeerem de slaep des Hoofds /
 de Palmen der Handen / de Planten der Voeten /
 de Neusgaten / den Nabel / ick hebbe met
 dit Remedie veel kinders sien genesen / die men
 al doot / ende brupten alle hope sagh / ende met
 dese Olie / ende met dit Water ende Olie / hebbe
 ick ongeneselijcke Ulceraeten sien genesen.

*Na volgen hier sommige Balsems
 die sonder Distilatiën gemaect wor-
 den, ende sommige door distileren.*

Eenen Balsem, voor alle oude Ulcera-
 tien, ende tegens het uyt droogen der Leden,
 ende het inkrimpen der Zenuwen.

Nemt Galbanum, Ammoniacum, Ma-
 stick, Mirra, Gummi Elemi, Bdellij,
 van elck een half onte / Terpentijn, een onte en
 een half / oft twee onten / olie van Olijven, twee
 pond / Spaens groen, twee onten en een half /
 stoot al onter een / ende laet het wepken in
 stercken Azijn acht dagen langh / distileret daer
 naer / booz eersten in Balneo Marie / daer
 naer in 't Zandt / ende soo verre als op het
 noch beter begeert / soo doeter dese navolgen-
 de dingen by: Nemt Storacis, Calamitæ,
 Gummi Hederæ, Spice Nardi, Carabe, Colo-
 phonie, Tragacanti, Serapini, Opoponacis,
 van elck een half onte / Euphorby, een half
 dragme / Spaens groen, drie dragmen / Ter-
 pentijn

pentijn, een pond. Dese Balsen geneest alle onbe Uleeratiën / so wel in heete als in koude oorzaken.

Eene gedistilleerden Balsen, voor alle diepe Wonden, ende Uleeratiën.

Doemt ses ponds Terpentijn, Oliban, een half ounce / Ligni Aloës, Mastick, van elck een draghne / Nagelen, Canel, Zedwar, Muscaten, Cubeben, Galigaen, van elck drie draghnen / olie van Olijven, ses draghnen / mengt / ende distileret met sacht vyer / het is goet voor alle koude Fenijn der Badden / het geneest alle Fistelen / ende *Noli me tangere*, ende de Besrachtheit.

Een krachtige Olie, en die wel is beproeft voor alle verslappingsen der Zenuwen, voor de vallende Sieckte, ende sy vermeerdert de Memorie, ende het verstandt.

Doemt Galbanum, een half ounce / Gummi Hedere, vijf oncen / stootet te samen / ende distileret / mengt daer onder een pondt Sebesten, ende distileret wederom. Besrijcht hier mede des avonds te bedde gaende / het achterhoofst / ende het opperste des hoofst. *Fumanellus*.

Eenen Balsen die sonder distileren gemaect wordt.

Doemt Hipericon met de bloemen, soo veel als 't u volst / doetet in een glas / gietse vol met olie van Olijven, settet 14. dagen langh in de Sonne / daer naer soo doetet by eenen kroep Wijn, settet wederom 14. Dagen langh in Paerde-mist,

de-mist, ende doeter by Mirra, Mastick, Veneetschen Terpentijn, Spiegelharst, van elck twee oncen / stootet al wel kleyn / stopt de Flessche wel dicht toe / stelt daer naer de Flessche te zieden in een ketel met water / ende als 't gezoden is / soo gietet door een doech / bewaert dese olie in een Flessche / hoe datse ouder is / hoe beter datse is / ende als gy daer van wilt gebruiken / soo maectse warm.

Een anderen Balsem, sonder distilleren te maken.

Neemt olie van Olijven, twee oncen / Wit Peck, een once / Galbani, een draghme / latet al te samen smelten / met een draghme olie van Vitriol, olie van Heul-bollen, drie oncen / olie van bitter Amandelen, vier oncen / olie van Wierroock, een once / stootet al te samen / ende mengt onder een.

Een ander uyt de Secreten van Fallopius.

Neemt sap van Porreye, van Munte, doeter in een Flessche / stelt in de Sonne / ende het sal eenen excellenten Balsem wesen.

Eenen anderen balsem, sonder distilleren, van Turquinus Schwallenbergh.

Neemt Mastick, Olibanum, van elck twee dragmen / Ammonoicum, een draghme / Galbanum, drie draghmen / Bdellium, ses draghmen / Opoponacis, een draghme / Laudanum, een half once / Assa Foetida, een once en een half / Gumme Hedere, twee draghmen / Gomme van Arabien, een half draghme / Terpentijn, twee oncen en een half / Camfer, een half once / olie van

van Olijven, twee pond / latet al te samen onder een smeken / met langhsaem byer / stadigh roetende / doeter daer naer by Spaens-groen, seer kleyn getwzelen / een half once / latet een wepighly zieden / tot dattet groen begint te worden / Druchet daer naer dooz een doech / ende bewaeret in glazen Flessche / stoptse dicht toe

Eenen anderen excellenten ongedistilleerden Balsem, om alle versche Wonden, ende meer ander gebreken seer haect te genesen.

Deemt witten Spiegel-harst, twee draghnen / smelt hem in goeden Wijn, Druchet hem daer na dooz eenen linnen doech / latet booztz zieden tot dat den Wijn verjoden is : Deemt daer naer een pondt olie van Olijven, laet daer onder soetkens smelten / den boozschreiben harst / doeter als dan by Ammoniack, Galbanum, Opopanacum van elchs een once, Gommi Elemni, twee oncen / mengt al te samen wel onder een.

Noch eenen anderen, oock van *Tarquine Schnellenburgb.*

Deemt Galbanum, Ammoniacum, Bdelium, van elchs een half once / Mirrha, Mastick, Wiercock, van elchs twe draghnen / Venetsche Terpentijn, twee oncen / Spaens-groen, een half once / olie van Olijven, een pont en een half legt de Gommen, boozzet st d'ze dagen lang in Wijn-azijn, laetse daer naer met de olie zieden / tot dat den Azijn verjoden is / sijget als dan dooz eenen doech / ende druchet sterck upt / mengt al te samen by Spaens-groen, seer kleyn gestooten /

footen / met olie van Olijven , ende doet daer by
 't gene datter dooz gedrucht is / als dan 't groen
 achtigh genoegh is / soo bewaret in een Flesche.

Eenen ongedistileerden Balssem , om
 alle oude Ulceratien ende versche Wonden
 te genesen , hy suyvert
 ende geneest.

Neemt olie van Terpentijn , olie van Lijn-
 zaedt , olie van soet Amandelen , ende olie van
 Roosen , laet de olie van Roosen in een glas sie-
 den / met Spaens-groen , soo veel als men op
 den punct van een mes nemen kan / ende als 't
 een toepnigh heeft gezoden / soo gietet dooz / en-
 de mengt onder de andere Olien.

Een secrete Balssem olie , die seer is be-
 proeft geweest , om alle oude Ulceratien , en-
 de versche Wonden te genesen , wyg-
 nomen de Hooft-wonden.

Neemt Apium , Roosmarijn , Gerruwe ,
 Weegbree , Alsen , van elchs een handt bol / Sa-
 vie , Rute , Wolle-bladers , Gouwe , Lanceole .
 van elchs twee handt bol / Schapen-roet ander-
 half once / Herbe Laurentie , bye handt bol /
 olie van Olijven , twee pondt / Terpentijn , een
 pondt / Galbantum , Sap van Veyle , twee oncen
 en een half / Aloys , een once en een half / Spie-
 gel-harst , twee pondt / Spaens-groen , twee on-
 cen / Wierroock , Diachilonis , Triakel , van
 elchs een once / Gentians , ronden Hol-wortel ,
 van elchs anderhalf once / Vitriol , Wijn-steen ,
 Agaricus , getrandt zout , van elchs twee byag-
 men / Sap van Pulicarie , bye oncen / Yreas ,
 een

een onse / Sarcocolle. een half onse / Menie
 gebandt Lint, van elck drie Draghmen / als het
 Day uit de krupden getrocken is / doet dat in
 eenen Pot / giet daer op de olie van Roosen, den
 Terpentijn, ende den Galbanum, latet soo lan-
 ge zieden / tot dat al het Day verzoden is / ste-
 dig roerende met den Spatula / sijt daer naer
 dooz een doeck / ende doeter dan by het Spaens-
 groch. seer kleyn gestooten / roeret soo lange tot
 dattet kint is / betwaert desen Balsam in een
 glazen Flesche. *Francoellus.*

Eenen besonderen Balsam, om alle won-
 den sonder Dracht te genesen. voor de
 Gersackhoyt, ende voor het Lidt-
 water der wonden.

Neemt Rabarber, twee Draghmen / kleyn ge-
 sneden / doet daer by anderhalf Draghme Cam-
 pers, doetet te samen in een rinnen Schotel /
 giet daer op een kroeg olie van Olijven, ende
 latet alsoo 14. dagen langh in de Sonne staen,
 uys een geschreuen Boeck;

Een Balsam-olie voor alle ingekrom-
 pen Zenuwen.

Neemt gedistilleerden Terpentijn, een pondt /
 Galbanum, Diptanum, van elck een half pondt /
 mengt onder een / ende doetet by die van Leu-
 zierc. een onse / maecht hier van zeuen Balsam /
 daer mede sijcht alle ingekrompen Leden, ee-
 nige Maenden achter een. Hier toe is oock in-
 sonderhepdt goedt / het Olesum Benedictum, met
 Dassen-saack, gemengt. *Theophrastus.*

Van alderley Olien die men uyt Bloemen maakt.

Olie van Spica.

Als men de Spica in Wijn, te weyche legt / soo wordt in het zandt een olie daer uyt get distilliert. Dese olie is goet voor den Drup / ende voor de Wozmen / als men daer van stree ofte d'is huppels / afnemmet / soo dyest se de wozmen geweldig af.

Olie van de bloemen van Wolkruyt.

Neemt de bloemen van Wol-Kruydt, stotse wel klein / doerse in een glas dicht toegestopt / ende set et alsoo in de heete Sonne / vyf ofte ses wecken langh. Dese olie is insonderhepdt goet voor alle Pterezijn der Leiden, Men geneester doch versche Wonden mede. Maer men moet se bloemen plucken als sadzooge sijn. De olie van de bloemen van Wolkruydt / met Wijn in de Sonne gest / oft in een dobbelvat gesouden / gelijck de olie van Hypericon / is insonderhepdt goet voor de pijn der Sciatica.

De olie van Hypericon.

De olie van Hypericon / is warm ende droog / ende te samen trachende / daerom datse seer goet is / voor alle gequeste Zenuwen / ende voor alle Verbrandtheit / se silt de pijn van Sciatica / ende de pijn der Blasen / en doet wel wateren. Sy wordt op dese maniere gemaecht: neemt de bloemkens van Hypericon, als se weltydigh sijn / drie oncen / laete se een weyken in goeden Wijn / drie dagen langh / laete daer naer

naer zieden in een dobbel vat / wel dicht toege-
 stopt ducht daer naer den Wijn daer upt / en
 doeter wederom soo deel bloemkens, in / wepcht-
 se / ende ziedtse als booren / ende duchtse upt /
 doet aldus drie reysen achter een / ende soo verre
 als den Wijn te hoijt indjooghde / soo doeter wat
 andere Wijns by. *Neemt* daer naer klaren
 Terpentijn, drie draghenen / klare oude olie van
 Olijven, ses oncen / latet te samen met den Wijn
 zieden in een dobbel vat / tot dat al den Wijn
 berzoden is ducht daer naer upt / ende als de
 olie klaer gesonchen is / soo gietse soethens af /
 ende bewaertse. *Adamus Leonicerus.*

Een olie van Hypericon, die men de
 perfecte hout, onder alle andere die der
 mogen gemaect worden.

Neemt Balaam, Opopanacis, Galbani, Sere-
 pini, Gummi Elemni, van elchs een dragme / Ter-
 pentijn, Spiegel-harst, Mastic, van elchs een on-
 se / Pierwormen, met Wijn afgewasschen /
 twee oncen / Antimony, de bladers, ende de
 bloemen van Hypericon, Weeghbrec, kleyne
 de groote Santorie, Geruwe, Paerde-steert,
 van elchs drie oncen / doet dit al te samen in een
 glas / doeter by olie van Olijven, ofte Heber
 olie van Roosen, datter aldaer mede bewaert
 staet / stellet also in de Sonne 14. dagen langh /
 distilteert voog eerst in een Retort / het water
 daer van / tot datter geen meer en volghet / be-
 stercht daer naer u byer / neemt eenen anderen
 ontfanger / om de olie daer in te ontfangen /
 naer de distilatie / soo doet het water / ende de
 olie by een / latet te samen zieden een ure langh.
Neemt

Neemt daer naer Meecrappe, een once / Saffraen, van elckx een half once / bloemen van Hypericon, een handt vol / ende doet dit al in 't glas te samen / daer mede dattet in de Sonne gesaen heeft. Maer wilt gy daer van maken de alder kostelijckste olie van Hypericon / soo settet in d' aerde begraven / maenden langh. Men gebuyckt dese olie warm / in alle Wonden der Zenuwen. *Fallopins.*

Een olie voor alle pukelen in 't aengesicht.

Neemt bloemen van Roosmarijn, soo veel als 't u belieft / doetse in een glazen Flessche / seltse in paerde-mist, een maent langh het gens datter gesmolten sal wesen / dat set acht dagen in de Sunne / daer onder mengende poeder van Polipodio, soo veel als men tusschen drie vingers nemen soude / waer van dat men alle dage sal innemen een gantsche maent langh.

Een olie uyt Roosmarijn bloemen, wort sonder distileren op dese maniere gemaect.

Neemt een goede quantiteyt bloemen van Roosmarijn, doetse in een Pot / wel dicht op den anderen gepackt / giet dan daer op genoeghsame olie van Olijven, maer den pot niet geheel vol / stopt ende luteert den pot dicht toe / begract hem alsoo in Paerde-mist / 40 dagen lang / neemt hem als dan wederom uyt ende bewaert hem. Als gy daer van wilt gebuycken / soo sijght de olie dooz een doeck. Dese olie is goet dooz de pijn der zijden / der Heupen / der Armen / ende van meer ander partjen. *Van den Grove van Hoozendorp.*

*Van sekere Olien, uyt Zaden.**Olie van Annijs.*

Nemt zaet van Annijs, een pondt / doet dat in een Besica / giet daer op soo veel waters daer daer mede wel bedekt sta / later staen wapchen twee dagen langh / settet te distileren in Asschen met langsaem byer / de iuncturen wel geluteert wesen / ende het water ende de olie sullen beyde te samen obergan in de ontfanger. Schept dit water van de olie / bewaert de olie / die men in alle pijn der Darnen / uyt binden / gebuychen mach. Dese olie sterckt oock de maghe. Des moogens daer van ingedoren / is nymmerende goet booz als gebreken der Hoofst / nam. Licht ofte of uyt Duppelkens elcke reys / met een bronckstien waer in Bier of Wijn.

De olie van Veackel-zaedt, wordt oock op dese manier bereydt / die is seer goet booz alle gebreken des Hoofst / der oogen / der Nieren / ende der Blasen / maecht hier van Dupcherhoechghens / ofte men gebuyhet gelijck de olie van Annijs.

Van de olien uyt sekere Vruchten.

De olie van Geneberbesien wordt gedistillert / gelijck men den Brandelijn distillert / water daer by souden / soo komisse haest ende lichtelijck te distileren. Booz erf soe sacht de olie / daer naer het water. Men moet boozerst de Geneber-besien stoucken. Dese olie is goet booz alle krimpinge des Dupchs / booz alle inwendige Ulceratien der Schamelheyt / tegens alle pijn des Hals / uyt Catarren.

Dese Olie wordt noch ingel gemascht door een
opperlinge / op dese maniere: neemt gestoo-
ten Blijen van Geneve. menghtse met Bran-
den. daer naer met Olye van Olijven. laetse
aan een vuur te samen zieden / ende roeret stabich
met een spatula / ende drijft daer na de Olie
met een Perle uit / ende scheutds olie boven af
die op het water drijft.

Olie van Bakelaer.

Daerom groenen Bakelaer, stoot hem ende
ziedt hem in water. ende laet door sij-
gen. Ofse neemt vijftien Bakelaer, stoot hem /
ende laet hem niet sijne blagers zieden / ende sij-
get door een doeck. Ofse stoot den Bakelaer /
laet hem niet zieden in water. ende
ende vult alghenar de olie daer uit. Ofse stoot
den Bakelaer / doet hem in een sachken /
ende dracht de olie uit. Ofse is goet voor
de colijck / ende voor Solatia.

Olie van Veyl-blijen.

Dese olie wordt gemascht gelijck de olie van
Bakelaer. Dese olie is goet voor de pijn der
Blindmaen.

Van de Olie uit Sperryen.

Alle Olie uit Sperryen worden by na
alle by een maniere gemascht. Alle Sperry-
en daer uit dat sy de olie wilt trecken / sult
sy voor eerst tot weder kooften / ende water
daer by gieten / het weicht soo lange als dat
daer van geberwt wordt / daer van gieten sult /
ende ander water daer op gieten / ende dat soo

lange als het water darr van geberwet wort / dis-
 seleert darr naer dit afgegooten water in Balies
 marje / ende schendt het water van de Olie.

De olie van Nagelen, van Mosken, van
 Peper, ende de olie van Caneel, worden ge-
 trochen upt de gestooten Specerpen / als men die
 in een glazen Besica doet / met genoegsaem
 waters / gelijk gesepd is / gedistileert wesende /
 sult op de Olfander Specerpen / althijt binden
 daffende op het water / uptgenomen de olie van
 Nagelen, die in de grondt te sicken komt.

Om te maken de olie van Muscaten op
 een besonder maniere.

Neemt het derde deel / ofte het vierde deel
 Brandwijn, frigt de Mosken langhlyp / doet
 al te samen in een Flesche / soe dat de Mus-
 caten drie vingers hoogh met den Brandwijn
 bedecht staen / laet te samen dach ende nacht
 staen wepchen / ende den Brandwijn sal geel
 dan betwen worden / den welken op in een an-
 der glas sult afgieten / ende darr anderen Bran-
 dewijn oppietende soo lange als den Brande-
 wijn darr van geberwet wort / soo is 't genoeg.
 Dit aldus geschiedt wesende / sult op alle deson
 geberweden Brandwijn te samen gieten in een
 Besica / ende die in Balies marje distileren naer
 den opsch den housten / soe dat den Brandwijn
 mach overgaen / ende de olie in den grout mach
 blijven / ende alsoo sult gheen excellente olie van
 Muscaten hebben. Ende op dese maniere kan
 men schier upt alle Specerpen olie trecken.

Dit is noch een ander manier van eenen
steekeren Alchimist.

Neemt Muscosen, stootse tot poeder / ende
giet daer op twee potten waters, doet dit al te sa-
men in een Cucurbita / set den Helme daer op /
tuteert hem wel dicht / namelijk de juncturen /
ende distileert met langhsaem vier / het selve als
lenckshens vermeeberende / gelijk als men het
Drechwater te distileren pleeght. Ende daer
sal een siet excellente Olie mede overhouden / het
welck boven op 't water sal drijven.

Deze van Nagelen wordt ook gemaecht
gelijckes die van Sencber bestin : Ende som-
nige maken die door uytperffing / op dese ma-
nere : Neemt soo veel Nagelen als 't u belieft /
stootse grof / laetse soo lange in Roodwater
knepken / tot dat alle de kracht daer uytge-
trocken is. Als dan soo men Amandelen die
niet een Olie gescheit sijn : sijnste een klein
Ruchshens / ende werpse by de Nagelen / op dat
se den smach / ende den reuck der Nagelen mo-
gen tot haer trecken / laetse daer naer alle in
dooogen / ende als se doogh geworden sijn /
soo doetse wederom by de bedrucken gescho-
ten Nagelen, het welck op aldus viermael sch-
er een doen sult / dit aldus gedaen wesende / so
nietster de olie uyt en laetse in de Aprune dicht
oogstopt sijn rectificeren. Ende op dese ma-
nier kunnen wel bequamenlijck diverse andere
Olien gemaecht worden / gelijck uyt Muscos
uyt Ambregrijs, uyt Benzoin, uyt Styrax,
uyt Caneel, uyt Foelie, ende meer andere.

al te langh en 30 / maer dit den huls' boben
 a t'ernemael affgesneden 30 / ende boben wat
 achtigh 30 / Daer in sal men een andere Flef-
 tiffchen / in de eerste legt uwen Wierock /
 eerste beyde dichte houden anderent / ende be-
 erte in d' afdghen met langhaem blet / de d'le
 200.

Om olie van Mirrha te maken.

Neem ses oncen Mirrha . geresifcoen den
 andewijn twaelf oncen / doet dit te fonsen in een
 as / later alsoo ses dagen langh in Faerdenick
 aen. Daer naer so distillere in Balnen marie /
 it dat al het water is obergegaen / als dan sult
 o in den grondt der Flefchen de olie van Mir-
 rha binden / het welke gē dooreen doechghen
 ricken sult / ende bewaren gelyck alle andere
 sient. Dese olie geeft het Medigesche een seker
 re Detwe / als men daer mede bestrycht / so
 joneert seer haer alle wonden / so wederstaet
 alle verrottinge / ende alle pestentische besmet-
 tinge / als men daer van een dragme ofte twee
 medeen vouchghen sult in d' d'it.

De olie van Mirrha wordt doek op dese ma-
 niere vooz het Podagra gemaeckt. Neem tien
 bare gezoden Eyeren . neem den d'le daer upt
 ende valt de ledige plaetse des dolets met ge-
 roeten Mirrha . leghe daer naer het witte des
 Eys toe / mit het huch dat gē daer van gema-
 men hebt / leghe se in eenen holder beentghen da-
 gen langh / ende daer sal een olie upt vryppen die
 gē wel bewaren sult.

Olie van Benzoni.

Neem soo veel Brandewijn als Benzoin's
 stoot

stoot hem / doet dit te samen in een Kolbe met
 sijnen helme daer aen / in de juncturen wel ge-
 luteert / distileert hier upt in d' affche met lang-
 saem vper / soo lange tot datter al den Wan-
 delwijnt upt is / den welken gē sult bewaren.
 Stercht als dan u vper tot datter de olie be-
 gint upt te komen / als dan soo stercht u vper
 noch meer / tot datter niet meer upt en distileert.
 Ten lesten soo salder den maniere van Gomme
 upt komen gelijk oft Maanna warc / de welke
 men gebuyken mach om daer upt een welriec-
 hende water te maken / 't is met gomepit water
 ofte met Rooswater. *Fallopus.*

Olie uyt Ladanum te distileren uyt

Fallop a.

Stuyt gestooten Ladanum soo veel als 't u
 belieft / doet dat in een koperen vertinde De-
 sica / doet daer by een pondt oft anderhalf Roos-
 waters , al naer advenant de quantiteyt des
 Ladani. ende half soo veel olie van soet Aman-
 delen , set daer naer noch eenen koperen hel-
 me daer op / luteert de juncturen / latet wat sie-
 den al naer datter veel materie in is / sulchs
 moet gē selve onpdeelen. Laet de materie daer
 naer hout worden / en gē die daer upt neemt /
 ende selwaertsē mel : Ende om die te beter te be-
 waren / soo doeter by een weynigh gebuyden
 Aluyos, ofte een weynigh Ambregrijs.

Van de Olie uyt Terpentijn.

De oude Meesters hebben den Terpentijn
 selve gebuycht / ende niet de Olie / noch-
 taus is de olle het sijnrijste deel des Terpen-
 tijns / dat seer dienstelijck is / voor alle gebre-
 uen

Een gecomponeerde Olie van Terpen-
tijn, tegen den Spasmus, en weer te
keeren. *andere pijn.*

Neem een pond klare Terpentijn, goudene
olie tijen oncen / Witroock, Mirrha, Sarcoc-
ollo, Mastic, Saffraen, ban elck een once / Pa-
nis parisi, Paerdestart, Macrappc, ban elck
een once / Pier-wormen drie oncen / doetet te sa-
men in een ketel / ende latet met een sacht vuer
ouder den andern smelten / wort getende distil-
pottel met een ghewone Retort: Daerby distillat
sulph dat moet ban de olie sekerden / de waerste
olie in een glazen Flessche. Dit is een besondere
olie tegen den Spasmus der wonden/ende vpt
ander oorsaken procederende. *Fallopis.*

Een olie van Terpentijn, die een beson-
dere kracht heeft in alle ingekrom-
pen Zaanwen.

Neem een deel Terpentijns, en een deel Vi-
triol, gecalcinerden Vitriol oock een deel / en
doochte en gepoederde Appelen, sonder schel-
len oock een deel / olie van Olijven, Tichelsteen
die gestooten is / oock een deel / stootet al samen /
en doetet in een verlopden pot / sellet op een ma-
tie plaats 24 dagen langh / alle dagen met om-
roerende. Daer na soo distilleret op een Retort
een Melica die drie buiggen dich geschuut is.

Van de Olien uyt alderley Schorffen.

Het Water / ofte olie van Caneel / wordt wel
op 't aldermeest begeert / gelijk oock den Ca-
neel selve onder alle andere Specerpen alder-
meest begeert wordt. Darninge leggende te
weyken in Rooswater, andere in witte Wijn
ende

ende affoo gieten is dat in de Vesica / ende distilerent. Den besten middel is datmen hem distilere in Balneo Marti.

Een ander maniere van distillieren:

Neem een pondt uptgelesen Caneels, stoot hem kleyn / doet hem in een Vesica / giet daer op water van Bornage, van Buglossie, van Endivie, ende water van Melisse, van elck een half pond / latet te samen dicht toegestopt staen weycken / vier ofte vijf dagen langh / gittet daer na in een koperen Vesica / ende distileret met een Refrigeratorio / waer de Vesica moet op een yseren plate staen die groote gaten heeft / op dat het vier niet al te geweldigh daer tegenen sta.

Distilert vooz eerst met kleyn vier / tot dat het begint te druppen / als dan soo geeft hem stercker vier / op dat het des te beter distileren mach. Wisset nu eenen pot upt gedistilert is / soo neem hem wech / want dat is het beste / ende het gerie datter naer volght / dat is schlechter / het welcke men bewaren mach om anderen Caneel daer in te weycken.

Saminge distileren het Caneel-water op dese navolgende maniere: Neem seshien deel waters, ende een deel Caneels, grof gestooten / latet vier of vijf dagen staen weycken / ende distilert in Balneo marie met een gemeynt vier / dat het water niet en komet vanden. Ende in die distileren soo ontfangt dieverschewaters / want het eerste is het excellenste / het tweede is wat schlechter / ende het derde is heel slap. Ende op dese maniere mach men alderley Speceryen distileren. Ende sommige distileren op dese maniere het water ende de olie te gelyck.

Sammi-

Sommige distileren oock het Caneel-water / op dese volgende maniere: neemt twee oncen Caneels, water een half pinte / Wijn oock soo veel / ende mengt.

Sommige maken het water aldus: neemt een pondt Caneels, stootet ende giet daer op twee potten waters, latet dagh ende nacht staen wepchen / ende distileret gelijk men den Wyndelwijn te distileren pleeght / ende distileret met een Pijp Doo; 't water gaende / op dat de Gesken niet en komen te berijanden.

Daer is een Doywe die het Caneel-water op dese maniere distilert: neemt kleyn gestooten Caneel een half pondt / giet in een Distileer ketel / ende giet daer op eenen pot waters en een half / distileert boorts met kleyn bper / ende geeft hem allenckshens grooter ende grooter bper.

Alst den Caneel volght seer weynigh Olie / daerom dat men het Caneel-water in plaetse van de olie gebuycht / namelick het eerste / dat het krachtigste is.

Een ander besonder manier van Caneel-water te distileren, ende oock de Olie gelijk.

ons dat heeft geleert Doctor Ioannes

Crass van Craeyn.

Neemt uitgelesen gestooten Caneel, doet het in een linnen sachshen / hangt dit sachshen in een Waethen / waer van water in de gront is / maer dat het sachshen het water niet en racke / stop dit Waethen dicht toe / ende settet in een ketel / met ziedende heet Water / op dat oock het water daer in dat de Caneel haught / mach komen te zieden een tijdt langh, op dat den

Ca.

Caneel de damp des waters mach tot hem trecken / neemt hem also nat doordroncken van den damp des ziedende Waters / upt het Backstien / sloot hem gelijk als tot een Pap / ende doet hem alsoo nat in een Distiller-bat / ende soo verze als al te droogh is / soo giet noch een weynigh waters daer by / maer hoe min waters gy daer op giet / hoe krachtiger het Caneel-water wesen sal / ende op dese maniere salder altydt een weynigh olie mede volgen. Maer soo verre als gy maer een slap water en begeert / soo giet meer waters daer op / gelijk sommige doen / die niet na de twinste staen / maer daer en volght niet veel olie mede.

De olie npt de gedrooghe Orangie-schellen is seer excellent / maer of die alleene in de Bonne / ofte door distillatie wordt gemaect / en hebbe ich noch niet kunnen weten. Dese olie is witachtigh / ende heeft een goeden / ende stercken reuch / maer het gens dat ich hebbe geproeft / dat en hadde geen scherpijhept.

Van de olie van Wijnsteen.

Neemt Wijnsteen, van witten Wijn, oft van Wijnsteen van Malveseye, soo verre als gy dien krijgen kondt / soo veel als gy wilt / sloot hem tot poeder / ende calcineert hem in een Potbakers oven / als hy gecalcineert is / soo sloot hem wederom tot poeder / hanght hem als dan in een Hypocrassack acht dagen lang / in eenen bochtigen Kelder / ende de olie die daer onder sal nptdruppen / suldy bewaren. Dese olie is goet door alle Blecken des Mengesichts / sy supbert de Wupdt / ende sy neemt wech de roodighept des Mengesichts. *Falopius.*

Een

Een olie van Wijnsteen, tegens alle Pustulen der oogen, die vuyt de Melaetsheyt veroorsaect zijn.

Neem gestooten Wijnsteen drie pond / doet hem in een berloopen **Bot** / met een pot Azijns, laet te samen zieden een half ure langh / schup met wel / nemet daer naer van het vier / stop den **Bot** dicht toe / set hem als dan wederom in gloepende kolen / ende laet hem soo lange calcineren tot hy in een **Poeder** verandert wordt / als dan so kost hem wederom tot **Poeder** / hangt dat in een **Bechshen** / in een **Kelder** / met een **Bot** daer onder / om daer in de **Olie** te ontfangen. **Dese Olie** wordt gebuycht / als hier naer volght : **Wooz** eerst sal den **Patient** in een bedde gaen / ende des nachts als hy te bedde gaet / soo sal hy met deser **Olie** onder sijne oogen daer mede bestrijchen / daer men de **Pustulen** gewaer wordt / ende met eenen doech bedecken / op datter de **Wocht** niet aen een komt / **wooz** dat de olie ingesoocht is : **Der** volght dit acht dagen langh des morgens / ende des avonts.

Om hastig den **Wijnsteen** met **Salpeter** te calcineren, dat hy wit worde, om de **Wrat-ten** af te doen. *vys een gescreven Boeck.*

Neem **Wijnsteen**, en **Salpeter** beyde kleyn gestooten / van elchs eben deel / doet dit te samen in een heeten onbetloopen **Bot** / set hem in gloepende kolen / ende laet hem alsoo daer in staen sp:uren / tot dat den **Wijnsteen**, wit genoegh gecalcineert is. **Hangt** dese gecalcineerden **Wijnsteen** in een **Bech** / in eenen bochtige **Kelder** / ende daer sal een olie vuyt leken. **Dese olie**

se olie neemt wech alle Wzatten der handen / ende van ander partpen des Lichams / als men die daer mede besrijcht. Maer gy moet acht nemen dat gy niet min Salpeters als Wijnsteens daer by en doet / want het soude soo wit niet worden / al is 't sake dat men wel een pond Wijnsteens, met vier oncen Salpeters calcineren kan / dan den Wijnsteen sal swart wesen.

Om olie uyt alderley soorten van hout te trecken.

Neem Pock-hout, Pijn-hout, ofte Genever-hout, ende distilleret hier uyt een Olie dooz den Descensum / gelijk alle de geene weten / die met distilatiën omgaen. Maer wildy enige van dese olien seer sterck hebben / soo distilleertse per Ascensum dooz een Kolbe / ende daer sal een schoone olie uyt komen die wel doozdringen sal / waer op dat men die srijcht. *Manardus* seght dat hy den olie van Pock-hout seer voozpoedigh heeft gebuycht / in de pijn der Pocken / als men die daer op smeerde / in welcher plaetse men oock de olie van Geneber gebuychen magh.

Olie uyt Esschen hout.

De olie uyt Esschen-hout wordt oock also gemaecht / men gebuychtse seer in de koude pijn van de Artijke; sy is oock seer goet gestreken op alle Melaeltsche uptloopinge. Ende op dese maniere kan men olie trecken uyt alderley hout *Manardus* seght dat de olie wat Esschen-houdt / niet alleene goet en is gestreken op de verharde Wiltse / maer oock deselve ingenomen.

Olie

Olie van Genever-besien die men gebruyckt voor alderley Fistelen, in alle uytloepingen der Huyd, in den Hayr-worme, ende in alle Ulceratien der beenen,

Neemt soo veel Genever-houts als u 't belieft / snijdet wel kleyn / volt hier mede eenen verloopden Pot die boven eenen engen mont hebbe / maecht een put in de aerde / bestrijckt hem ront om met Pot-aerde / neemt noch eenen anderen verloopden Pot / boven wyt wesende / stelt hem in desen put / stulpt den pot met den engen mont het onderste opwaert / in den wyden pot / lueteertse dicht op den anderen / op datteer geene dampen uytbliegen mogen / werpter aerde ront om tot aen den bodem des oppersten pots / ende schoocht daer dan vier boven op / drie uren langh / ende daer sal een seer goede olie van Genever-hout, in den ondersten Pot te druppen komen. Als men dese olie wil rectificeren / soo sal men die per Ascensum distileren in Balneo marie / of oock wel in Zandt / of in heete Asschen / het welcken rasscher te wercke gaet.

Van de Olien die men uyt seker Gediete ofte harer Partyen distileren kan.

Om te distileren een Olie uyt den Das, voor alle ingekrompen Zenuwen.

Neemt eenen gebilden Das, snijdt hem af sijn hooft / ende oock sijn Pooten / snijdt sijn Angewant wech : legt hem in eenen Pot die onder doorgaet op / ende set desen Pot in eenen anderen Pot / set den ondersten Pot in de aerde /

luteert-

Interesse. Bedde in een op de juncturen / op dattet
 genen damp ont en blyege / noyt doch den opper-
 sten pot wel dicht toe. Dit gedaen wiesende / soo
 stoochter byer rontomme van gleepende kolen /
 op dat alle de bettighent van den oppersten pot
 in den ondersten mach druppen. Maer deso be-
 righeyt mach men alle ingekrompen Zenuwen
 strijcken.

Een wonderlijcke olie voor alle ge-
 raccktheyt, ende voor het uyt droo-
 gen der Lidmaten uyt Casto-
 rea, ofte van Bever.

Neemt eenen Castoreum, leght hem in Bran-
 dewijn, die seer sterck is / laet hem daer in lig-
 gen vertrotten / ende distilleert met langstaep
 byer hiet uyt een olie / ende bestryckt hier mede
 de Lidmaten.

Olie uyt Kalfs-voeten, voor alle ver-
 drooghde Leden.

Neemt de voeten van een Kalf, ende oock de
 Lever, doet daer in byt handbol Saxi, ende
 een ounce Peper, distilleert hier uyt een olie / ende
 bestryckt hier mede de booschjeden Leden.

Een wonderbaerlijcke Olie uyt Eyeren
 te distileren, seer bequaem tot veelderley ge-
 breken, van een onbekenden Autheur.

Neemt bystrijien harde Eyer-doifen, byeche-
 se kleyn met de vingers / doet daer by een drag-
 me gestooten Pirethrum, ende distilleert die te
 samen in een glazen Desica / in 't eerste met kleyn
 byer / ende in 't leste met sterck byer / op dat te
 alle

alle de bettighede mach upt distileren. Dit gedaen wesende / soo neemt witten Wierroock, Castorei, Landani, van elck een half once / stootet te samen kleyn / ende menget onder de booschjeben gedistilcerde olie / ende distileret daer naer uoch viermaels achter een / altijd de olie op het booschjeben Poeder gietende: het vier van de eerste ende tweede distilatie / moet geheel slap wesen / dese olie aldus gedistileert wesende / sult gy in een glas bewaren. Want dese olie is een groot Secret / dat menigmaels is beproeft geweest / in dese nabolgende Gebreken: Als namslyck / dat sy geneest alle gebreken der oogen / als men een droppel daer in balten laet / elke reyse. Als men de Fistelen daer mede stryckt so genesen sy daer mede. Dese olie geneest oock den Raucher / ende alle oude Ulcerationen / die boos geen ander Remedien konnen gecureert worden. Sy gencest het Quasetscer Des Hoofst / als men boos eerst het hant affscheert / het Hoost wel wryft / ende daer na met dese olie stryckt. Het Flere zijn der boeten wordt oock daer mede geholpen / als men dat tweemaal daeghs vier dagen achter een / daer mede stryckt. Sy geneest oock alle verbrant heyt.

Een roode olie uyt Eyeren, tegens het koude Flere zijn. *uyt een Italiaens Boeck.*

Neemt tventigh Eyer-doirens, die hart geden yn / leghtse in een yseren Panne / hotdte ober het vier / roentse met een lepel / ende laetse soo lange roosten / tot datse komen te smelten / doetse daer na in een Saccken van Canifas / ende druckter met een Persse de olie upt:

nypt: Mengt met de olie, Pijrettrum, Castoreum, Mastick ende Laudanum, van elcks een once / doetet al te samen in een glazen Distileerbat / ende distileert hier upt een olie naer het oude gebuyck / en giet de olie, driemaal achter een op de selve Feces / ende haeltse alsoo driemaal ober / met dese olie bestrijcht de plaats der Pijne / ende de Pijne salder mede bergaen. Dese Olie van Eperen gedroncken booz de Maeltijt / bevizt den Mensch van droncken-schap / hoe sterck dat hy oock drinckt. Alle pijn van eenige Wonden stilt sy wonderbaerlyck / als men een weynigh Gansen-smout, daer by mengt / ende dat alsoo in de Wonde druypt.

Uyt den Honigh wordt oock een seker Liqueur gedistilleert daer in dat wonderlijcke krachten zijn.

Neemt twee poudt Honigh, die seer exelent is / doet hem in een soo grooren glazen Flessche / dat de vierde deelen der Flessche byz zijn / luteert den Helme met sijnen Ontfanger wel dichte daer op / geeft haer allencrkens vier / tot dat gecenige witte Domp siet / die in water beranderen / ende bedeckt den Helme / ende oock den Ontfanger met eenen houden natten doeck. Het water datter upt distileert / dat is soo roodt als een bloedt. Als 't nu x' eenemaal gedistilleert is / soo doet het boozschyben water in een Flessche / dicht toegestopt / ende latet soo lange stille staen tot dattet soo klaer geworden is / als eenen Robijn. Als dan soo distileert noch ses of seben mael achter een / in Balneo marie / tot dattet sijn roode Kolor quit geworden is / ende

Gout-geel is gewoorden / ende eenen seer aengenamen reuck gekregen heeft. Dese *quinta essentia*, doet het Gout solveren / en maecht dat dymckelijck / ende ooch doozts alderley gesteente dat men daer in werpt. Als nien eenen half Dooden mensche daer van twee ofte drie draghen ingeest / soo komt hy daer dooz tot hem selven. Merckan ooch daer mede genesen alderley hersche Wonden. Sy is ooch insonderheyt goet tegens den Hoest / tegens de Catarren / ende tegens alle gebreken der Milte. Ich hebbe eens eenen die de geraecktheyt hadde / beertigh dage achter een / daer van ingegeven / ende is daer dooz genesen geweest. Sy bewaert alle Lichamen dooz verrotten.

Een olie uyt Honigh, om het hayr geel te verwen,

Neemt een pondt Honighs, doet daer in een hant vol Terven-meel, distileret ende scheidt het water van de Olie / mengt daer naer het water met de Olie in een Flecken / ende kernt hier mede het hayr.

Een seker Liqueur van Honig om te belletten het genereren des Graveols.

Neemt twee pondt verschen Honigh, Veneetschen Terpentijn een pondt / menght het onder een / ende distileret met kleyn vier / geeft den Patient elche reyse daer van twee oncen (dan ich soude moeyen twee dragmen) t' eender reyse.

Een

Een olie uyt Was, die wel vet zy, door de Alchimie uytgetrocken, het welke seer excellent is, om alle hardigheyt te vermorwen.

Neemt nieuwe Was, dat wel bet is / laet het smelten / gietet op Wijn, ende wasschet wel daer mede / smeltet als dan wederom / ende sijt daer in een goet deel gloepende stucken van Tichelsteen, op dat het gesmolten Was daer in trocken mach; doet daer naer dese Tichel-stucken in een Kralbe / setter eenen ontfanger booz / ende distileert dat / daer sal booz eerst een water uytzuppen / ende daer naer een seer schoone ende klare olie / daer mede dat men alle verharde partjen sal strycken. De olie van Was heeft een miraculeuse kracht in 't stillen van alle pijn / gelijk als in 't Flererzijn / ende diergelycke onlijdelijke pijn. Het is een besondere olie / om alle versche Wonden / ende Ulceratien te genesen. De olie van Was geneest alderley Gescheurthejdt / ende alle kloben der Lippen / der Cepels / ende diergelycke.

Een ander maniere van olie van Was te distileren, uyt een Italiaensch geschreven boeck.

De olie van Was wordt oock schier gedistileert gelijkmen de olie van Wiercock distileert. Maet dese olie sal men strycken alle kloben der Lippen / ende van de Cepels der Vrouwen / ende men sal daerom niet na laten de kindereute laten slygen.

Om olie van Vorsch en te maken voor de
Pijne des Flerezijns, uyt *Gefnero*.

Neemt olie van Olijven, een pondt / vier Vorsch en, smijt de Vorsch en in de olie lebendigh / laetse daer in sterben / laetse daer in soo lange zieden tot datse van de Beenen vallen. Neemt daer naer de Vorsch en uyt de olie / ende stootse in eenen Moztier / legtse dan wederom in de olie ende laetse wederom zieden / twee oft drie Mal-
kens / gietse als dan door eenen doeck / doeter op vier oncen Terpentijns, mengt wel onder een.
Deze Olie is uytnemende kostelijck.

Een olie uyt Roode Serpentes.

Neemt eenen roode Serpent, snijt hem het
hoofd ende den staert af / legt het Serpent alsoo
in eenen Pot / die onder wel doorgaet is / stelt
desen Pot op eenen anderen Pot / ende stelt des-
sen ondersten Pot in heet water te zieden / soo
lange tot dat de olie des Serpents in den twee-
den Pot gedistilleert heeft / ende het geheele Ser-
pent vertert is. Neemt van dit vet / mengt
daer onder poeder van Capper-wortels : be-
strycht hier mede de harde Schoorsulen / ende sp-
allen in acht dagen genesen zijn.

Olie van Scorpioenen te distileren, te-
gens alderley Fenijn, uyt een geschreven Boeck.

Neemt oude olie van Olijven, soo veel als 't
u belieft / ende legt daer in Scorpioenen, die in
de Maent van Julio gebangen worden / doet
daer op Diptanum album, Bladors van Be-
tonie, van Verbena, ende van Roosmarijn, la-
tet

tet te samen staen wercken / ende distilleert daer
een olie upt / bewaertse wel.

Olie van Mieren-eyeren.

Neemt Mieren-eyers ende Netelen , distil-
leert daer upt een olie / bestrycht hier mede de
Mieren ende de Blase / sp doet water lossen.
Leonellus.

Van de Olie van Solfer.

Neemt gecalcineerden Solfer twee pondt /
giet daer op Azijn, dat hy ses vingerys hooge daer
op sta / doetet te samen in een Kolbe / stelt alsoo
vier weken langh in Paerde-mist / ende distileret
daer naer met sterck byer / ende den Spiritus
van den Solfer sal met den Azijn overgaen / be-
graest dat wederom drie ofte vier dagen langh
in Paerde-mist / laet daer naer in een brede teple
op heete Koolen / den Azijn wech roocken / ende
den Spiritus ende de olie sal in den gront leg-
gen blijven. Begraest dese Olie wederom in
Paerde-mist acht dagen langh / distileret
dan ende settet wederom een maent langh in
Paerde-mist ende het sal alsoo geslupbert wor-
den. Dit 's een Olie van grooter kracht / men
geeft twee ofte drie druppels daer van in : Dan
men moet altijd beresch Paerde-mist nemen.

Een ander maniere, van olie van Solfer, sonder distileren te maken.

Neemt Solfer , ende Terpentijn van elck
drie oucen / goeden Wijn drie oucen / olie van
Roosen een pont / latet te samen zieden / tot dat
den Wijn verzoben is / ende het gene datter ripe
blyft / soude olie van Solfer wesen. *Brassarolus.*

Om te distiloren olie uyt den geelen
Ambre; ofte Succino.

De olie van Succinum / ofte geelen Ambre /
is anders niet als een subtile vettichegdt die
inden Ambre is / ende daer npt getrocken wordt:
Ende alst t sake dat sulken Olie niet lijen
ne moepte daer uytgetrocken wordt / nochtans
soo wilber op geacht wesen / ende bequame In-
strumenten toe genomen worden / daerom dat
men de nabolgende Leere volgen moet.

Wat men voor Succinum, of Ambre
daer toe nemen moet:

Al is t sake dattet wel beter waere / dat men
siet toe name van den alderschoonsten / ende
beste Ambre, mits dat uyt de supperste materie
alcht de supperste Olie volgen moet / ende in
den grond van het Distileer-bat altydt minst on-
supperhegts na blijft / daer door dat oock den
Succinum beste lichter te smelten komt / ende
veel lichter de Olie daer van komt te schepden /
soo mogen wy altydt by sante van dien daer
te nemru / de minste brockelinge ofte Poeder
des boorschieren Ambre / midts daer uyt oock
seer schoone olie gedistilert wordt / als dat op
behoorlgche manieren in t distileer-bat gedaen
wordt / tot welken opde dat men een deel van
den Ambre in de kolbe gesnieten hebbeude / een
deel klegne kienkens daer op sal smijten / daer na
wederom een deel Ambre / ende soo boort.

Van den oven, ende andere Instrumen-
ten nodig tot her distiloren van den Ambre.

Door eerst moet men hebben eeneu bequae-
men

men oben / die ront 3p ende twee boeten hooge en een half / ende twee spanden wyt / 't 3p van bach-steenen / van yser ofte van leem gemaecht / hebbende 2 ronde gaten / daer dooz dat 2 pijpen gaen moeren. Daer naer sulc 3p maken twee kopere Instrumenten / die van binnen verteert zijn / insonderheyt onder / boven moeten sp wesen als in een Cucurbita / een spande ende een half hooge / upt een plate gemaecht / waer van den Hals in het onderste Instrument geboecht moet wesen. Men sal oock laten maken een koperen deksel / dat met veel gaethens doozboort is / op dat den Ambze in de Cucurbita daer niebe gebedt wesende / daer dooz distileren ende passeren magh. Het onderste Instrument daer in dat den Succinum ontfangen woijt / (want het is een distillatie dooz den descensum) dat moet ront wesen / hebbende een hals / daer in dat den hals der Cucurbita kan ontfangen worden / hier of byj potten houdende / ende hebbende twee Pijpen / waer van de onderste nedertwaerts ende d' ander opwaerts gaet.

Hoe dat men de Olie van de Ambre ofte Succino distileeren sal.

Wanneer gynn den oben / ende de ander instrumenten gereet hebt / so set die in den oben / bepde de Pijpen upthgehende / ende bekleedt het onderste instrument in den oben staende wel met Leem / boven alsoo dat daer in staet / dat men 't niet meer te sien en komt / ende ophattet oock geen groote hitte bes byers en kan weder worden / als men op het opperste set opmaken / en giet daer in suwre wat sijndet

upt de onderſte Pijpe wederom uptloope. Daer naer ſoo doet den Ambze / ende de Kiepkens allenckshens in de opperſte Cucurbita / (die oock van bukten rontomme moct geluteert weſen /) dat de Kiepkens boven tot aen den Mondt te leggen komen / legt als dan het doozgaet dechſel daer op / maket oock daer in vaſt met yſeren Nagels / op dat het dooz het gewelt des ypers / of: e des Ambers / niet en kome uptgedzeben te worden / ſtecht als dan deſe Cucurbita / met den mont nedertwaerts / in 't onderſte Inſtrument / luteertſe met goeden Leem wel dichte op malkanderen / op datter geene Dampen upt en komen / deſgelijcken oock ſult gij de opperſte pijpe ſtoppen met eenen houte Cap / op dat gij hem meught upttrecken / als gij meer warm water daer in gieten moet / als 't ſchier ſal uptgedzooght weſen / ende de olie niet wel daer in druppte. Men den opperſte pijpe ſult gheen ander koperen pijpe boegen / die dooz een tonneken met hout water gaet / welke water warm geworden weſende / men wederom ander hout water daer in gieten ſal : Deſe pijpe moet onder eenen grooten ontſanger hebben / daer in dat een pot klaer hout waters zij / op datter de olie in druppen mach / dan deſen ontſanger moet van glas weſen / op dat de olie daer van geenen reuck noch ſmaeck en krijge. Als nu dit alles aldus bereydt is / ſo ſuldy boven ende rontom de opperſte Cucurbita gloeyende kolen leggen / allenckshens meer ende meer tot den abont toe / ende tot dat de geheele Cucurbita ober al met kolen bedekt zij. Als gij nu ſiet dat de vooz: Cucurbita ſchier gloeyende zij / ſoo is de diſtilatie volbracht

ht / neemt dan 't byer daer van / en latet hoit
den. Als gy nu de opperste Cucurbita sult
men / so suldy die ledigh binden van den Wri-
ende de Kephens geheel swart / als of sy met
et bekleet waren: In den gront van 't onder-
Instrument sult gy de Feceß binden / als oft
ik ware / giet daer na u olie die indien ontfan-
op 't water d'ijft / in een Flessche / het welc
gy alsoo by den anderen sult bewaren / tot
gy de olie sult rectificeren. En dit is ge-
gh van d' eerste distillatie.

Van de rectificatie deser olien.

Als wy nu komen tot de tweede distillatie deser
Ascensum geschiedt / en de rectificatie deser
n is / namelijk een schepdinge des onsupbe-
van het supbere / die wordt op dese maniere
aen: N. emt een glazen kolbe / of Cucurbita /
die giet daer in het boozs; water met de olie /
datse tot aen den hals vol gy / set een helm
er op / en distileret in Balneo marie / ende giet
n tijds warm water in het Balneum / op dat
t glas door alsulcken subpten verkoelinghe niet
komt te bersten: Dit alles aldus volbracht
sende / soo set een Ontfanger aen den Helm / en
er sal een supber olie uytzuppen / daer onder
t een wernigh water sal gemenght wesen / het
elcke men van de olien sal afschepden / met het
strument van Valerius Cordus , ofte met het
sgelycke / dat een Trechter gelijkende is
dant dese olie zwemt boven op het water.

Dese Distillatie kan oock op dese maniere
102 het zant geschieden / maer de Cucurbita
oet wel geluteert wesen / op datse niet en ho-

wet te breken: Dan dooz het Balneum marie /
han dese olie alderbest gedistilceert wesen.

Van de kracht ende werckinge deser

gerecficeerden Olie.

Men pleeght dese olie / de Heylige olie te hee-
ter / dan toegeu' haren verborghen kracht en wer-
kinge. So heeft de selue kracht van den Ambre
selue / maer so is veel krachtiger. Want soo veel
kracht alser is in 5 / 6 of 7 pond Ambre / soo veel
kracht is in een pond olie. Paerom datse in-
sonderheyt goet is vooz alle die de vallende
Sieckte / Veracetheyt / of een Spasmyc heb-
ben. Ook is so goet vooz het opstijgen der Lijf-
moeder / ende so sterckt het hant in swaer moeder's
Rheuma. Dan de olie van Ambre / en van hare
kracht schryft een geleert man / op dese maniere:
Sy gaet te boden / sept sy / alle Brandewijnach /
of aqua hite / en alle Mirum potabile / insouder-
heyt in 't cureren van he Popelzue ofte vallende
Sieckte.

Van de olie uyt de Tichelsteen.

De olie uyt den Tichelsteen / die soo grooten
kracht heeft tegens alle koud' Gebzken / en die
dooz hare kracht nutter is als den Balsam / die
wordt aldus gemaecht: neemt nieuwe roode
Tichelsteenen die noch niet en zijn beregent ge-
weest, soo veel als 't u ballest / stootse soo kleyn als
of lueren / ofte noch wel kleynder: doet se daer na
in een verlopden Pot / en maectse gloepende:
Danijse daer na in olie van Olijven, in een ver-
lopden aerden pot / later also seben dagen staen /
doet se daer na in een grote Cucurbita / setter een
Velm op / en later distileren niet sach / vier. Een
wac

et dat upt een pont olie maereen onte distile.
sal. / waer van dat de naturelijke kracht
voet is / als de kracht des Balsems / om alle
igen te cureren / en het is oock heeter als den
werlijchen Balsem / daerom datse de gebeno-
de olie genoeint wort / om alle koude gebreken
genesen ; en hoe ouder datse is / hoe beter.

De pzoeven om deselve te kennen / sijn / dat de
ie van Olijven / dese olie in 't middel van haer /
ingende hout ofte omtrent den gront / sonder
n gront te raken : waer upt men merken kan
atse heeter en lichter is. De olie die niet oprecht
is / die is swaer / daer om dat sootterre / als men
aer in een Druypel sijn / soo gaet dat te gronde :
n daer dooz wort hare swaerte en hare koude
ekent. Item / so is dese olie sterck van reucke /
nde root van Coleure. Ende als men daer van
en Druypel in de hande leght / dat berdepl't hem
krack over de geheele hant. Als nu dese distillatie
volkomelijck volbracht is / soo opent het Disti-
cerbat voorzichtig / als 't hout gewonden is /
nde neemt het poeder des Tichel-steens daer
upt / ende doeter ander poeder van Tichel-steen
in / so berje als gy van de selve olie begeert / ende
distileert dat als dooren / en bewaert dese gedistil-
leerde olie wel dichte toegestopt met Was.

Daer sijn 44 krachten deser Olien in alle ge-
breken / die upt een koude inwendige / of ont-
wendige oorsake pzoederen. Dooz eerst / soo
bynght so alle gebreken der Leden te recht / die
dooz eenige verhoudinge beschadigt sijn / als men
de selve Leden daer mede stryckt. Item / so ge-
neest sy alle versche Wonden / als men daer in ee-
nig Want-hruyt te vooren gesoden heeft. Doch
is sy

is sy goet vooꝝ alte klobē des winters / vooꝝ hann-
 den en voeten Item / vooꝝ alle ver slapte Zenuen
 en vooꝝ't heben van handen en voeten. Vooꝝ alle
 strammende pijnē des hals / die upt het Plerexyn
 causeert. Op breecht oock dan steen der Blasen /
 en der Nieren / als men die daer mede strijcht / ofte
 daer van indrinckt Item / vooꝝ alle inwendige
 verseeringe der blasen / ingenomen en ingedronc-
 ken is sy seer dienstelijck. Item / in alle ophou-
 dingē der Urinen. Op is oock dienstelijck vooꝝ
 alle doof heyt en rupsingē der ooren / als men daer
 van een druppelken in de ooze laet druppen / vooꝝ
 alle Woꝝmen der oozen / 't sy datse van bukten
 daer in sijn gekomen / ofte daer in gekropen.
 Vooꝝ alle pijnē des Bunchs / en trekinge des
 Monts / vooꝝ alle pijnē van Sciatica / van den
 Rugge / en insonderheyt als men te vooren daer
 onder eenige warme Krupden gesoden heeft.
 Item / vooꝝ alle harde geswellen / om die te ver-
 moꝝben / en te doen rijpen / en insonderheyt als
 men daer onder menget een gebzaden Ajayn.
 Vooꝝ'ts soo is sy goet vooꝝ de hardighēdt der
 Milten / als die te seer verhout is / want sy ver-
 bochtigt en verwarmt de selve. Op is oock seer
 goet vooꝝ de vallende Slechte als men daer me-
 de de Neusgaten der patienten bestrijcht. Item /
 soo is sy oock goet vooꝝ alle verhoutheyt des
 Hoofts / als men daer mede dat bestrijcht / ende
 oock inwendigh inneemt. Op is oock goet vooꝝ
 de pijnē der Tandē : Oock is sy goet vooꝝ alle
 koude gebzehen der Lijfmoeder / als men daer
 van inneemt / en die uptwendigh daer mede be-
 strijcht. Op drijft oock upt het doode kind / upt
 sijn Woeders Lichaem / openende de monde-
 heng

is der Alderen. Ende is goet tot veel meer an-
dier gelijke gebreken / het welke alhier te
ge wesen soude te verhalen. Wof sy Godt de
ere die de swachheid des menschen met soo
verlepen remedien te hulpe komt.

an de Aqua vite, hoe dat men die sal di-
stilleeren, ende van hare krachten.

Het gene dat upt den Wijn gedistilleert wort /
t wortd genoot Aqua Vite / om dattet leven-
s menschen seer verstercht / ende de jongheid
verlengt / dan men mochtse lieber het water
s doods noemen / als die niet opzecht ge-
maekt en wortd : Sommige noemen dat Bran-
wijn / overmits dat so wanneer men den brand-
ier in steekt brandende wortd. Sy wortd ook
noemt *quinta essentia*, als sy by of ses maal
overgehaelt. Dese Aqua vite wortd upt een-
en stercken Wijn gebrandt. Als men wil wesen
s de Aqua vite opzecht is of niet / so maekt een
doercken daer in nat / hout hem over de blanne /
wortd stracks brandende / sonder het doercken
te verbranden / soo is 't opzecht Aqua vite. En
soo verre als sy een wepnigh daer van op utwe-
lant laet druppe / het selve met een papierken
in steekt / sonder de hant te branden / soo is 't
opzecht : dese Aqua vite heeft onder andere veel
verlepen krachten / sy breecht alle inwendige / ende
alle opwendige Apostummen / als men daer van
drincht of opwendigh daer op smeert. Sy be-
neemt alle Plecken ende roodigheyt der Oo-
gen / ende alle tranende Oogen. Sy is oock
goet voor alle koude gebreken der Leber / en der
Milte / als men daer van soberlijck in neemt.

Dr

Sy geneest oock alle versche Wonden / alle Fle-
 ezijn / den Kiancier ende Fistels / als men daer
 van indzincht / of de Fistels daer mede bestryckt.
 Sy verscherpt het verstande als men soberlijck
 daer van inneemt / sy maccht den mensche by-
 lijck / en sy behoudt den mensche by sijne jonck-
 heyt. Sy bensemt oock den stanch der tanden /
 des monts / en der oxten. Sy is oock seer dien-
 steijck booz alle melancholijche menschen / ende
 booz alle de gene die met het Fierezijn gequelt
 worden. Sy geneest oock de watersucht / die
 uyt een koude oorsake gekomen is. In de Co-
 lijcke ist een sonderlinge remedie. Sy beneemt
 de vier-daegse Coortse / als men daer van so-
 berlijck gebruikcht. Als de melaetsche menschen
 daer daegelijcks wat van innemen / soo en sal de
 melaetsheyt geenen doorganck hebben. Oock
 bozert sy het kinderbaren / als de bebyuchte
 Vrouwen daegelijcks daer van drincken. Levi-
 nus Lemnius schrijft oock de Aqua vite / dese
 nabolgende kracht toe : Daer en is / seght hy /
 geen Aigueur op aerden die de mensche in't Lijf
 genomen / meer bozderlijcks is / meer doozdrugt /
 noch beter van alle corruptie / ende verrottinge
 bebydt als de rechte Aqua vite / maer de ma-
 gere doze lieden / ende principalijck in de hee-
 ten Sommer is sy mer schadelijck als bozderlijck /
 want sy verbyant de lichamen / en sy verzoogt
 de natuerlijcke vochtigheden. De groobe vette
 Menschen sijn / en die vol waterachtige vochtig-
 heys sijn / die en is sy niet schadelijck / want sy
 verteert de selve / en sy preserveert alsucke li-
 chamen van de Dopelsy van alle koude siekten
 en van de slaep siekte. Daarom dat men insou-

Ecc:

heyde des winters / alle morgens wel stoute
 k eenen goeden lepel mach van innemen met
 iker soet gemaect / en een wepnigh bzoors
 er ingebroekelt / waer doo; datse des te min /
 hcrsenu vnde leber besckadigen sal. Als men
 e Aqua vite van buypen op leght / soo stercke
 seer alle zenuwachtige partpen / die met pijn
 quelt worden / en upt eenige houde humeuren
 roo;saecht hebben. Als dese Aqua vite twee
 t-driemael moet overghaelt / soo heeft sy een
 igeloeffelyche kracht van peneteren. Dit zijt
 : woorden van *Levinius Lemnius*.

Den Bandewijn, ofte Aqua vite, drie
 maels overghaelt.

Neemt 10. pondt goeden bleken Wijns, ende
 recht hier upt 4. pont / gelyk hier boozen gesep
 t / trecht daer na upt dese 4 ponden / 2 pont / ende
 wederom van dese 2 pont / een pont. Dese Aqua
 vite is insonderheyt goet tegens alle Fierezijn /
 n tegens de bleken der oogen / boo; alle versche
 Bonden / boo; de Catarren / boo; de Pistelen /
 n boo; meer ander gebreken. Do verre als gy
 en Perdrysgalle daer by doet / soo sal 't alle dun
 terheyt en alle hitte der oogen wech nemen.
 Item in de oogen gedruypt / soo stremmet alle
 raningen der selver / nameljk / als men daer
 vat Saps van Serpilli onder menght.

Een Aqua vite, voor veel diversche kou
 de gebreken.

Neemt goeden Brandewijn, een pondt / Es
 phorby, Bedelli, Sagapeni, Spody, langen
 Peper, Cubeben, Nagelen Muscaten, Pyre
 trum,

trum, Cypri, Squinantum, van elck $\frac{1}{2}$ once / stotet al onder een / latet samen leggen wepchen in Brandewijn drie dagen lang / en distileert hier upt een *Aqua vite*: van dese *Aqua vite* machmen een lepel vol afnemen / ende oock uptwendig strycken op alle koude gebzeken.

Een *Aqua vite*, tegens de Peste.

Uyt een geschreven Boeck.

Deemt Nagelen een half $\frac{1}{2}$ dragme / Cancell, Zeduar, wortels van Gentianie, van Pimpinello, van Tormentille, en roode roosen van elck een $\frac{1}{2}$ dragme / geelen Sandel, roodel Sandel, Spody, Citersehellen, Doronici, Terre, Sigillate, Diptami, Seseleos, Melisse, Mariolayae, Alantwortel, Carabe, Raberber, Muscaten, Foelie, van elck een half $\frac{1}{2}$ dragme / Scabiose, bloemen van Bornage, van Buglosse, en bloemen van Roosmarijn, gebranden Hertshoorn, Rute, Coriander, Specierum, Liberantis, Letitie, Almanforis, Diarhodon, Abbatis, Diamarg, Hiacinti, Smaragdi, Margaritar van elck een $\frac{1}{2}$ dragme / Medridaet, Veneetsche Triakel, Boli Armeni, van elck een halbert Scrupel / Gout-bladers, Silver-bladers van elck seben / goeden Brandewijn acht pont / stoot al watter te stooten is / en mengt onder den Brandewijn, stoppet dicht toe / latet te samen staen wepchen drie dagen lang / distileret daer na niet langhsaem byer / in Balneo marie Men geeft hier van in de Peste / met eenigh bequaem Electuario.

Een

en welriekende Aqua vite, het Aen-
sicht en de Oogen klaer makende,

Neemt Rufe, Venckel, Verbenā, Betoni-
ortel, Roosen, ende Steenruite van elck $\frac{1}{2}$ eben-
el / laet se den gantschen nacht wepchen in wit-
ten Wijn, ende distileert hier upt een Aqua vite-
Fumanellus.

en Aqua vite, om alle versche wonden
seer lichtelijck te genesen. *Fumanellus.*

Neemt hier oncen Brandewijn, Triakel een
half once / distileert hier upt een en water / legt die
net wiecken in de wonden / of dzyppet daer in /
en sproter dan een dzyogt poeder in / van Wie-
cock en van Mirrha onder een gestoten / en leg-
et een wieche daer in nat gemaecht / boven op.

Een Aqua vite, om slaep te maken.

Neemt witte en swarte Heul-zaedt, van elck
een half once / witten Wijn, Hasen-galle van
elck $\frac{1}{2}$ twee dzyghmen / Brandewijn hier oncen /
latet te samen hier dagen langh staen wepchen /
distileert daer dan een water upt. Een dzyppel-
ken daer van ingenomen / doet een ure lang sla-
pen / twee dzyppels twee uren lang / en so voort.

Een seker compositie van *Gesners* voor
de watersucht, ende voor het Astma.

Neemt goeden ouden Wijn twee pont / Ca-
neel een once / Yreas van Florencia, een half on-
ce / Yreas van desen Lande twee dzyghmen en een
half / roode Roosen, drie dzyghmen / Coriander
een dzyghme en een half / Venckel en Genber
van elck $\frac{1}{2}$ twee dzyghmen / Hasel-wortel drie dzyg-
me /

me/ Astrantie een half once / Chameleontis albi,
 Bryonie van elchs twee dzagmen / Schorsen van
 Esula dzie dzagmen / Arieen dzagine / Electua-
 ry de succo rosar, een half once / latet dzie dagen
 lang achter een staen wepchen in een geluteerde
 Vesica / distileret in Wsschen : Geest hier van in
 een once om te proeben / tot het selfde machmen
 oock met Weye van Melck, of met Wijn inge-
 ven / doet daer by so veel Suycker als 't u belieft.

Somtijds heeft hy enen Wijn doen distile-
 ren / daer in dat geraspit Pock-hout, Genever-
 besien, Caecl ende Roden in gewepcht hebben.

**De Aquavite van D. Thome Vinck, te-
 gens veelderley gebreken.**

Neemt Lavendel, Savie, bant elch dzie deel /
 Rute een half once / Gengber, Muscaten, Na-
 gelen Caecl, Greyn, wite Suycker van elchs
 een half once / Foeli, Kriecken van Over-zee,
 van elchs een half once / olie van Olyben twee
 dzagmen / set dit al te samen te wepchen in goe-
 den stercken Wijn, dzie pinten / 14. Dagen lang/
 distileret daer naer met kleyn blet.

**Een seer excellent Aquavite, voor een
 groot Heer, tegens de teeringe.**

Neemt vier poudt Brandewijns, van Mal-
 veseye gedistilert / een Terven-broot, latet te
 samen 14. dagen langh staen wepchen / distileret
 daer na dooz het Balneum. Neemt daer naer
 Specierum diamarg, Diambre, Diarhodom
 abbatis, Dianthus, Diaploris, Metitie, Galeni
 van elchs twee dzagmen / Cassie, Suyckerkandy,
 van elchs een once. Sap van Soet-hout twee on-
 cen /

1 / Roosmarijn, drie dragmen / Mefci Alexan-
ni een half once / latet al te samen een maent
igh staen weycken / in een Distilleer-bat / di-
leret daer na in Balneo marie / ende depit het
ater in twee deelen / want het eerste water is
el excellenter als het tweede.

Een excelente Aqua vite, tegens de Catarren.

Neemt Ysop, Scharleye, witte Malrove,
lant-wortel, Yreas, Laveffe, Betonie, Sa-
e van elks een half pondt / kappet / stootet af
ider een / ende legget te weycke in goeder
ercken Wijn, dattet met den Wijn overdecht
aet. Distilleert dit ende bewaert als Gont / of
astelijch Gesteente.

Een schoone en wonderlijcke Distila-
tie, waer van dat ick de experientie dick-
maels versocht hebbe, seght
den Auteurs.

Neemt seer goede Malvaseye, ses potten / di-
illeert die negenmael achter een met langhsaem
ier / doert daer by Andregrijs, Walschor,
Cabarber een half once / Muscus een half drag-
ne / stootet onder een / en bindet in een sijn doer-
ien / en legget in den bodsz. Brandewijn, Dit
s een Aqua vite / van een wonderlijcke kracht /
107 alle Princes en Prontzen.

Een Aqua vite van Keyser Fredrick te-
gens alderley gebreken.

Neemt een pot Malvaseye, Caneel drie on-
ca / Nigelen, een once / Geogber anderhalf on-

ce / Muscaten, een once / Zeduar drie oncen en
 een half / Greyn ander half once / Galigaen twee
 dragmen / Cubeben een half once / Roosemarijn
 een half once / Ysop oock so veel / Hemst-wor-
 tel, Wortels van Benedicta van elck een once /
 Savie een once / Lavendel een half once / bzeecht
 ende stoot dit al te samen / doetet in een groote
 glazen Flefche / van vier of vijf Potten / Snyc-
 ker Candy drie oncen / Corinten een half pondt /
 Rozijnen een tierendeel / Camfer een dragme /
 Roos-water drie oncen / Vlier-water oock soo
 veel / Endivi-water oock soo veel / latet al te sa-
 men dicke gestopt acht dagen langh in de heete
 Sonne staen / ofte noch langer / ende gietet daer
 naer door een doech. Hier van sult gē gebrync-
 ken als 't u belieft / namelijk in alle groote
 swachheyt des Lichaems / eenen lepel elche rep-
 se / ende gē sult een groote kracht daer in ver-
 nemen : Men seght dat Kēser Frederich / al-
 leene met dese Aqua vite, / is onderhouden ge-
 weest.

Aerhanghsel.

an verscheyden sonderlinge
 creten, in 't maeken, bereyden
 en bewaren van alderhande Wijnen,
 als oock Verwen, Incten, ende 't gene de
 verruw-konst en schrijf-konst
 aengaet.

an de snijdinge der Druyven, als men
 daer Wijn af maecten wil,

MEn sal de Druyven snijden als de Ma-
 ne is in Cancro / in Leone ende Libra
 in Scorpione of in Aquario. Dese booz-
 gaende teekenen zijn al goet daer toe /
 maer men moet sien dat de Maen in 't breeken
 is / of datse onder de aerde is / want het dan be-
 t / dan als de Maen in 't wassen is.

Om kennis te hebben of de Druyven
 rijp genoeg zijn om af te snijden, of niet.

Item / dese kennisse en mach men niet alleen
 hebben aen de smaecte / maer oock aen den ge-
 rechte. Maer de smake behoort oock daer by te
 sien. Item / aen den smake sal men se proeben
 of se goet genoegh zijn. Ende aen den gesichte
 of men se kennen / als men se in stucken doet / te
 veren / is 't dat de karnen ende steenkens daer
 lichtelijck optballen : ende dit is de sekerste ma-
 niere om te kennen 't se van witte Druyven of
 van blaetwe. Item / oock meught men se proe-
 ven aen den sappe of natte dat upt den druyp-
 konst

komt te weten : of 't selve klam is gelijk het bier of Iymachtigh / ende is dat gē 't selve alsoo bevindet / soo zijt gē seker genoegh om de selve te mogen snijden.

Van het perssen ende uytdrucken

van Wijnen.

Item / de gene die Wijnen perssen willen / sullen supber sijn van handen / soo dat die wel ende repuelijck gewasschen sullen sijn. Ende haer beenen en voeten sullen repn ende supber sijn. Ende sijn sullen hun wachten van te eten Dyepe / Dooch / Rijp / of anders diergelijcke dingen die quaden stanch of reuck aenbyngen. **A**ls men de Druyden bergadert heeft / en gesneven / soo en sal men niet lange wachten : want de selve sal men lichtberdelijck uytperssen / want den Wijn wordt daer sterk ende briescheude af. Maer als de Druyden lange staen sonder perssen / daer wordt den Wijn slap ende kranck af / en heeft niet soo veel couragie in hem selven als de eerste rassche uytgeperste Wijnen.

Hoe men de Vaten houden, ende reinigen sal : daer niet den Wijn in doen wil.

Item de Vaten daer men den Wijn in doen wil / die moet men seer rein / net ende supber houden / ende daer toe wel purgeren / ende gereet maken / men salse meerstelijck supberen ende wasschen met sout water / soo datse van ontheden niet en sincken. Dit aldus gedaenzijnde / salmense dzoogen / ende berluchten / ende daer na wel stooven met witten Wieroocke. Item / die twijfelt of vermoedet an de Vaten eenigē stanch /

ick / die sal de baten bepechen / want als de
ten bepecht sijn / soo werdt hem alle ozeemde
ick benomen / ende dat overmits den peck.

Om den Most te sieden.

Item / als de Most heeft staen zieden / ende
segaen is / ende dan weder begint te sincken
te te sitten / maer nochtans noch warm is /
sult gij daer op noch andere Most gieten /
soo gelijk die uyt de Perste komt / sonder
er pet-in te doen / soo sal hy weder beginnen te
zieden / soo hy eerst bede. Als u dan dunct dat
weder sitten wil / soo giet daer wederom an-
den most op / gelijk voorszeyden staet. Dit
ve sult gij bier of vyf mael doen / want hoe
t gij dit selve meer doet / hoe dattet beter is :
moet u oock wachten dat gij de Daten niet
bol en bult / dat sy ober blieten of overloopen
t sy stozten / want 't selve seer quaet is.

em, wanneer 't regent als men den
Wijn snijr, en den Wijn van waterig is, om
dat water daer uyt te scheyden.

Om dat water te scheyden van den Wijn of
Most / 't welck dooz regen of ander smits daer
mach gehomen wesen / daer by den Wijn ver-
raecht soude zijn / soo sult gij terstont so haest
is uwen Wijn gezoden is / die in een ander Dat
oen / ende verbaten / want 't gene dat was-
rechtigh of stymachtigh is / sal onder in den
Date blijven om der swaerheijds wil. Hier by
erstaet men dat den Wijn is best in 't midden
an den Date / ende Olie boven in den Date /
ende dit concozbeert met het geue dat *Istodorus*
aer afseggende is.

Wanneer men den Wijn vervaten wil

Als gij wilt eenige Wijn verbatē / dat sult gij doen als de windt Noorden is / ende niet als het een Zuidē windt is. Doch sal men aensien datter een klare Hemel is. Varro seyt dat Wijn verbaet in een volle Maene / of als het Oppositie der Maene is / den Wijn werdt zuur ende azijnigh. Socrates seyd : dat men Wijn sal verbatē als de Maene krank is / of alse eerst begint. Maer wacht dat gij 's niet en doet als 't Coniunctie is / op dat uwen Wijn niet verga. Ende immers als gij Wijn verbaet / siet dat Maen krank ende onder d' aerde is als boozen / want gemeenlych die dus danige dingen niet en schouwen / p'egen dickwils groote schade ende berargenisse in hare Wijnen te liden.

Teekenen om aen den of in den Most te doen dat de Wijnen die men houden wil, goet blijve

Item / wilt gij te hoozen beteren / ende verwachten dat uwen Wijn niet en bederbe binnen den tijdt dat mense houden wil / die sal detwijle den Wijn noch Most is / maken eenen sap van Genever-hout een elle langh ende steken 't selben hout door 't midden van den Date / soo wanneer de Most hier mede op siet / soo sal den Wijn goet blyben. *Probatum est*

Een ander.

Is 't dat men Oagel in de Most dort als mense op-zicht / den Wijn sal nimmermeer verberben / ende hij sal seer wel ende genoeglych daer

r af ruycken ende smaken / ende den Wijn afgedaen / consojteert de mage / ende stercht het sinnen.

Een ander.

Item / als de Most eerst begint op te zieden / men daer in hanghen bloemen van Hoppe / die sal daer door oock seer goet blijven.

Een ander.

Item / kley in den Wijn gewoopen / na dat Most op-gezoden is / purgert den Wijn / de maektise schoon ende klac / ende doet de boer mede sincken / ende is 't dat men dat kley st barne / soo doet het den Wijn te bet smaken / want het soet is

eeckenen daer aen men mag mercken hoe den Wijn werden sal in de toekomen-der tijden.

Op sake nemen de Wijn-moeder, ofte hesse na den Wijn die verbaet is / ende laet die een deel dagen in de selve Daten / daer na wijn af getogen ende verbaet is / ende oppen het wel dicht toe / ende ghy sult die als daer op merken / ende daer in ruycken. Daer gy moet u wachten van pety quaedts geten te hebben / als Wijn / Looch / Dreyte andere stinkende dingen : Oock dat u men stem niet sterck en ruycke / of de Moer uic ebbe of gekrijge eenigen stanch ofte reuche. Ende is 't dat den wijn die daer af verlaten is / ruyperen sal / soo sal de wijn-moeder in den dooschreven Date alst qualijck ruycken ; Ende is dat de stanch seer hae stelijcken komt / het is een

een teken dat den Wijn soo veel te nader haere
corruptie is.

Een ander.

Item / om 't selve oock te weten dooz een an-
dere manier. Maect een lange buyse ofte pype /
ende trecht het ten bodem toe / dooz de Wijn-
moeder / ende als gy 't aldus ingesteecken sulc
hebben / soo stoptet boven niet uwen vinger / en-
de trecht de onderste Maer upt / ende proeft die
also wel aen de smack / als an den reuk / en
dat gedaen hebbende / soo kondt perfectelick
oordeelen / wat den Wijn worden sal.

Een ander.

Slact den Wijn in een ketel ober 't vper / ende
laetse heet werden / en als den Wijn weder ver-
houdt / ende hout geworden is / soo proeftse / en-
de soo den Wijn dan smaecht / de selve nieuwe
smack is hem toekomende. Maer als gy 't
selve wilt besoecken / moet gy nemen Wijn
middeu upt den bare.

Een ander.

Item / neemt Wijn die gy alsoo besoecken
wilt / ende doetse in een kleyn vaetjen / en slaetse
soo lange met een besemken datse schuymt / ende
ist dat het schuym dya bergaet / ende begint te
voeten / soo is den Wijn gefonten goet. Maer
ist dat het schuym langhsaem / ende niet dya en
bergaet / dat is een teken van slymicheyt / ende
dat hy corrupteren wil.

Hoe men goeden Wijn houden sal.

Die goeden Wijn houden wil / die sal sijnen
Wijn doen herbaten / en als hy dan sijnen Wijn
drintcken

icken wil / sal eerst boben daer upt d'zincken /
 te die onder in 't Dat is / ende in 't midden in
 Date is / sult g' leggen op een Dat dat g'
 iden wilt / want dat is den besten Wijn om
 jouden. Ende by dier manieren mach men
 ipen d'iederhande Wijn upt een vat / te weten
 n boben / van de midden / ende van den onder
 n. Ende daer om de lieden die hen sulchs bes
 en, bedziengen dichtwils de lieden in 't p'roeben /
 int sp' weten den Wijn te s'recken daer hy be
 aemste is / ende geen bitteren oft quader
 ake en heeft / om dat men de selve niet bemerc
 n oft p'roeben en sal.

Hoe dat men den Wijn p'roeven sal
 ende leeren kennen.

Men sal den Wijn niet nuechteren p'roeben /
 ant des menschen smake is dan slap / ende on
 quaan. Noeh men false oock daer na niet
 oeben als men Wijn gedroncken heeft / of
 oncken geweest is. Noeh oock daer na als
 en eenige bittere sterche of gezouten spijse ge
 eten heeft / maer sal en luttel eten / ende cer dat
 alf in de Mage berteert / sal men den Wijn
 oeben / ende soo mach men 't kennen wat hy
 is. Men behoort oock wel te wachten eenen
 hoorzen windt / gelijck in 't berlaten / ende ber
 aten van den Wijn.

Item / men vindt bedzieghijck lieden / die om
 edziengen upt zijn / die nemen een nicuto Dat /
 ende doordringen dat met andere goeden ende
 nel-riekenden wijne / en dan verbaten sp' daer
 n huppe quaden wijn / die sp' geerne quijt waren /
 en die niet goet is / om dat hy een tijdt langh ge
 durende /

Durende / te beter sal schijnen / ende hem onhou-
den mogen / ende daer dooz bedrieghen sp den
kooper grootelijck.

Item / daer zijn oock sommige schalcken / de
welcke klaes en Boten in den inganch (daer
den wijn te kooplicht) stellen / om daer mede
de wijnproevers te treecken / op dat sp eer sp den
wijnproeben / of eten ende nutten sullen / want
den smaek daer mede geozumpeert woedt /
ende om dat men den wijn judicere ende oordele
beter dan sp is.

Oock als men den wijnproeben wil / sal men
nemen twee of drie stucken broodt / ende wep-
ken dat in den wijn als een soppen / ende nutti-
gen dat / daer by gebaelt men den scherpfen
smaek / ist dat sp enige heeft / ende alsoo doende
krijgt / men 't verstant van den wijn.

Den wijn koopt men by den reuck / smaek /
en by de berwe en koleure. Dikwilt behoort men
den wijn te proeben / oft byter avonturen desi-
gerde ende af-ginge van virtuyte ende deugde.

Om te weten ofter water in den

Wijn is oft niet.

Als men dit wil proeben / soo neemt een wilde
Peer, schiltse / ende werpt in den Wijn / ende
indien de Peere te gronde gaet / soo is den wijn
getwatern / ende dijstse boven / so is den wijn
supber en ongetwatern. Sommige beproeben 't
met een Ey.

Een ander.

Neemt een stocken ofte riet / ofte oock een
stuck papier / ende nettet in olie van Olyven / en
na dat de olie afgedwegen is / soo sicken sp
dat

in den wijn / en als men dat is uyttrecken /
indien datter klepne bellekens aenhangen /
is den wijn gewatert.

Een ander.

Item / hanght van den wijn in een nieuwen
t / daer noot nat in geweest is / ende latet als
s twee dagen daer in hangen / ende indien
er water in is / dat sal dooz den pot dzingen /
de sal daer dooz zigen.

Om het water uyt den Wijn te scheiden

Albertus Magnus in het Boeck van sijner heyl-
clijker dingen / seyt : dat indien men werpt een
spongie in een vat met wijn / en treckise daer na
ieder om uyt / en ducht de spongie tupt / ist dat
water daer in is / soo sal den wijn in de spongie
lijven / en 't geene dat in 't duchen daer uyt
out / sal 't water wesen / en is geen water
aer in / soo salder wijn uyt komen.

Een ander.

Smelt een deel Aluyns, ende stoot dat in het
vijn-bat / dan neemt een spongie genet / ende
100z-gedzongen in olie van Olijven / ende stopt
daer mede het boom-gat / en helt u vat metter
spongate nederwaerts / ende latet lecken / en-
de het water sal aliceulgh daer uyt lecken / tot
dattet daer uyt is.

Instructie van de Wijnen.

Item / te Dordrecht houdt men de stapel van
de Rijnsehe wijnen / en men verhoopt de Rijn-
sche wijnen aldare by der roede / dewelke houdt
rupm 24. Amen een half Gents / Antwerps / en-
de

de Mechels / behoudens dat Danie Mechels
ende Antwerps minder is omtrent een pinte op
de Aine.

Keulen en 's Hertogenbosch een Aine wijns
maecht 40. schoopen. Te Delft rupm.

Amsterdam houdt de Aine omtrent 40. schoo-
pen / Antwerpen en Meechelen een Aine wijns
maecht 50. gelten oft 100. potten / ende te Bent
40. schoopen / een gelte doeter 2. potten.

Binnemegen / een Aine wijns maecht 56. schoo-
pen / Delfsche mate.

Item / t' Utrecht houdt een Aine wijns 57.
schoopen Delfs.

Van de Spaensche, Fransche, ende Rijnsche wijnen.

Item / de Spaensche ende Fransche wijnen
koopt men by den bate / t welck houdt 6. Ainen :
Ende van de Oyleantsche wijnen heeft men bier
stukken booz 't dat / en van der Auferoischen drie.

Item / een bat Putrouwen estimeert men twee
pijpen / dewelcke houden in 't gemeene 6. Ainen /
omtrent 12. Antwerpsche gelten min.

Item / de Rommenpen schat men de twee
booten booz een bat / ende die houden wel 12 of
16. gelten meer dan ses Ainen / na dat de sup-
pen groot zijn / ende men noemt de Rommenp-
sche suppen Booten.

Item / den Bastart / ende Asopen / de twee
pijpen maechen een bat / ende brengen upt ses
Ainen / ende 20. schoopen Gents.

Item / een Duytsch boerder wijns hout ses
Ainen Antwerps / ende een Westers bat houdt
han gelijcken ses Ainen / ende wat Wijn dat
niet

men koopt by de stucken / supste of boote / so leert men die vol sonder meer conditie van meet min te houden dan seg Amen / tot elcks koopers of verhoopers schade of boozdeel : Ingesichts is 't oock van d' olie van Olyben / en van Sprope. Maer d' Olie ende Sprope de twee ypen of vier quartelen / schat men booz een vat / so wil te Brugge / Antwerpen / Amsterdam / Middelburgh / aldaer de stapel ende aankomste agelijchs is van der selver Wijnen.

Hier na volgen de remedien, om verdorven Wijnen te remedieren, ende eerst om te wachten dat den wijn niet en verdroeft of verdrooght.

Item / men sal nemen eenen linnen doeck, en leggen dien op het bonigat van den Vate / ende leggen daer op hout-asseche, en daer op sal men zetten eenen uytgesneden turf, ende boezen met en spille een gat daer in / datse acmtucht hebben nach / ende het selve is geproeft goet daer toe zijn.

Om kranken ende kleynen wijn sterk te maken, gelijk Lant-wijnen, ende andere slechte Wijnen.

Item / soo haest als desen Wijn geperst is / en men de selve in den vate doen wil / so doet daer in dese navolgende kruiden / en laetse daer in blijven te weten Alsem het dyaghne van een pont / nientwe Garste een pondt / de wortelen van Garioklaet vier oncen / Spicanardi een half pont. Dit sal men in een saccken in den Wijn leggen / maer eerst sal men eenen steen aen 't saccken binden / op dattet op de gront blybe.

Item / die op een ame wijns dede een stoop gebrande wijn, den wijn soude so sterck werden / ja soo goede als spinniers wesen soude mogen / ende den selven wijn en soude niet lichtelijck corrumperen of verrotten / maer altijd sterck zijn.

Om verreden Wijn gesont te maken ende te helpen.

Doet doiers van Eyeren in den wijn / en slaet hem wel met desemen / en daer na setten op nieuwe thoer of hess / en de wijn sal weder te kowen.

Een ander.

Neemt een schotel vol aschen van Wijrancen geuzant / en doerse in 't vat tot den wijn / ende roert het wel met een stock tot dat het wel schuymt / het schuym sult gē bergaderen / ende daer weder in doen / maer wacht dat u vat so vol niet en is / dat het overloope in 't zieden / ende als het schuym op begint te zieden / soo meught gē wel wijn verliesen. Sommige werpen daer ook in de aschen van Eycken schorsfen gebandt / als den Wijn berzet. Sommige nemen van den verreden Wijn upt dat groote Vat / ende doen 't in een kleyn Vat / ende werpen daer veel schoon zants in / dat roeren sp soo lange met malhanderen dattet schuymt / welch schuym sp wech doen soo lange tot datse reyn woꝝdt.

Om Wijn te geneesen die seer verdorven is.

Neemt bierentwintigh witten van Eyeren die wel geslagen zijn / ende neemt daer Wijn toe in een hanne / of nieuwe pot / ende menet wel met wit van Eperen / ende slaet het soo lange

lange met een geklooft hout dattet begint te schuymen. Daer na gietet in den bate daer op den Wijn upt genomen hebt / daer na steecht eenen stock doo 't gat van den Bate / ende roeret harde so lange datter veel schuym op komt / daer na latet rusten / ende binnen drie dagen sal den Wijn weder komen / ende goet ende schoon worden : ende indien op beduchtende waert / dat 't wit vaude Eperen den wijn mochte stinkende maken / soo verlaet dien wijn in een ander bat / en sal goet wesen.

Tegens de vaetsheyt van den Wijn,
 alle eerst begint na den vate
 te smaken.

Item indien den wijn begint na de buylich-
 heyt des bats te smaken / soo sal men in den wijn
 hangen een linnen sacken, met lijnwaet daer
 in, ende oock een bondelken Zalie, en den wijn
 sal binnen drie dagen sijnen buylen-reuch berlic-
 sen en nalaten / ende dan doet het sacken we-
 derom daer up.

Om wijn te helpen die begint te dorren.

Item / als den Wijn begint te dorren / soo
 sal men nemen het zaedt van Pareye, ende wer-
 pen 't in den Wijn / ende sijnen goeden smach
 sal weder komen / ende de selve nature die hy te
 booren hadde.

Om krancken Wijn goed te maken.

Men sal baken eenen Garsten-koeck, en als
 mensc upt den oven haert / sal mensc baken in
 klonne stucken / ende werpense soo warm in den
 Bate met Wijn / en so sal seer goed werden.

Om leelijcken, langen, verreden Wijn

Kort ende fuyver te maken.

By firt nemen schoone Flout-afschien, ende schoon wit hart zant, ende doen 't in eenen fack / ende dan fal men 't hangen in een pdel Dat / tot drie fachen tee / ende giet daer in den Wijn / ende latet lecken gelijk men Klareyt doet.

Een ander.

Neemt droogh zant, ende maket heet in een panne / ende werpt hier pannen bol in 't Dat / ende roeret dan wel om / en rollet Dat gints en weder / en laten Wijn fal daer mede genesen.

Om onklaren Wijn klaer te maken, ende kort gebroken.

Neemt veertigh of vijftig Eyeren, twaelf floop Wijn, ende roeret wel onder malkander / en werpt daer dan in een fchotel bol gemeen zouts, ende roeret wel met een Eycken ftocksjen, den Wijn fal sonder twijffel klaer ende goet werden binnen vier dagen.

Een ander.

Neemt 't zaedt daer men d' oile af slaet, of Moitert-zaedt drie pondt / ende pulverifeert dat wel klept / en werpt dat in den Date met Wijn / ende merget wel / ende den Wijn fal schoon ende geberwt worden in acht dagen.

Om den wijn een schoone verwe te geven, ende klaer gelijk water.

Neemt drie daghme Saffraen of meer / nae het Dat groot is / ende werpet in den Wijn / ende den Wijn fal in acht dagen klaer worden.

Een

Een ander.

Neemt een schotel vol Zeems, ende ziedet p't bier in een panne datte hart 3p / ende dan indet aen een snoer in een sapet doercken / ende aten't eeren bagh in 't midden van den Wats hangen / den Wijn sal schoon werden / ende gederwet.

Om Wijn die sijn smaek verloren heeft, oft in een boderinck Vat is, of vaets smaect.

Op sult nemen Drooge Savie een pondt / ende drie pondt Genever-biesken, beide wel gestampt / ende doet heb in den Wate / ende den Wijn sal goeden smaech ende reuch krijgen.

Een ander.

Neemt Calmus Aromaticus, of de wortel en Gariofika, en spicanardy, van elck een ounce / wel gespoedert / endoet het in een sijn dun linnen sachken / ende hanget in den wate metten wijn / en den Wijn sal schoon en sunder werden / ende goeden reuch ende smaech krijgen.

Om sterken brieschende Wijn te maken, die in de lieden herffenen schiet, en dra droncken maect.

Op sult nemen Heris-hoorn kleyn gepulbert / seer anderhalf pondt of meer / wa dat men den Wijn sterck hebben wil / ende dit pulber sal men werpen in een vat Rijnischen wijn / ende den wijn sal seer sterck werden.

Een ander.

Neemt Roggen broodt wel geroost op leben,

in het **Wat** geworpen / met daer by een pondt
Hout-afschep , en den **Wijn** sal sterck worden.

Een ander.

Neemt zaedt van **Insquiamus** , **Bilsen**-zaedt
genaemt / ende pulberiseert dat / ende werpet
in den **Wijn** / en de lieden sullen dzonken daer af
worden. **Trem** / het selve zaet also gepulberiseert
en met wat geschaeftde of gepulberiseerde kran-
den / en dat in **Dambozghs** of **Engels** bier ge-
daen / dat niet versch is / macht het bier weder
om stercken hoefdigh / ende de lieden die daer af
dzincken / zijn terstont dzoncken. Als men't daer
indoet / moet men 't wel roeren / en oock niet al
te veel van den labe.

Om zuiren ende verschaelden **Wijn** te soeten.

Op sult nemen een pondt **Anijs** , een half
pondt **Liquirien** of **Soet-hout** , een achtendeel
pondt **Suyckers** , ende een vierendeel van den
Wijn / ende dit voorszeyde sal men wel puren /
ende met malhanderen mengen / ende doet het
dan in eenen nieuwen dunnen sack / ende doet
een steen daer by datter sincke / ende neberhan-
ge / den **Wijn** sal binnen drie of vier dagen ge-
bet wet / ende beter smakende zijn.

Om stinkende **Wijn** goedt te maken.

Men sal de **Wijn** verlaten in een ander **bat** :
Dan sal men nemen een pondt **Caneel** , **Macis** ,
ende **Cubeben** , ende **Gengber** , van elcks twee
oncen / ende **Spicanardi** drie oncen / ende twee
pondt **Kooper-root** , ende alle dese sal men wel
pulberiseren / ende werpen het in den **Wate** /
ende

ende roeren 't ende rollen 't wel / ende daer na
legt het Dat in Paerde-mis of Paerde-strop /
ende maecht een bier daer om / en utwen Wijn
sal goet werden / endeijnen stanch sal hem ge-
heel vergaen / ende sal wederom bekomen in sijn
eerste figuer en kracht.

Item in een Aine Wijn gebaen een stooop
levende wijn; of gebranden wijn, den wijn sal
goet ende sterck werden / ende wordt oock rozt
daer af na sijner substantie / dat 's te weten / wijn
die in hem selven krank is / die mach men alsoo
helpen / want men seyt : geb. anden wijn is de ziele
van alle wijnen. Ende baet / het Dat daer gy
geb. anden wijn in doet / dien wijn mach nimmer
meer verrotten noch cozzunperen / noch turbel /
maer hy sal altoos sterck ende goet blijven.

Om turbulen Wijn schoon ende klaer
te maecken.

Op sulc nemen twee pondt Hoppen, en twee
handen vol Betonic-kruyt, ende doet het in een
saerhen van lijnwaet / ende hanget in den Date
ende stoptet van wel toe / ende latet rusten / ende
den wijn sal schoon ende klaer werden.

Om te genesen Wijn die vet is.

Op salt nemen een quarte van karnen / van
goede ganse, roode wijnbesen, ende maecht
ter Boeder af / ende doetsa in den Date / ende
roertse met grooter kracht / ende de Greynen en
Suycker sal men oock posderen / ende doen die
in een dun saerhen / ende hangen 't in den Date
metten wijn.

Om

Om wijn te genesen die geschimmelt,
en sijn huylt gebroken is.

Item / neemt levende koolen van Boucken-
hout, ende eenen stock van den selven houte al
brennende / ende doerse in 't Wat / ende dan sal
den Wijn genesen / maer daer naer stoppet Wat /
ende later rusten.

Om Wijn den smaeck van Muscadel
te geven.

Op sult nemen bloemen van wilde Dray-
ven of van Hagen, als dien tijdt zijn sal / ende
de selve doet drooge in de schape / ende betwactse
dan in een sackken : daer na als men den nieu-
wen wijn maken sal / sult op een sackken bol
van de boozschyben bloemen doen in een mudde
wijn / die op wilt dat sulchen Muscadel sma-
ke hebbe : Men mach 't selve oock doen in ou-
den wijn / om den reuck en smaeck te krijgen.

Een ander.

Neemt van een krupt genaemt Toute-bou-
se, droogh of versch geplucht / maecht daer
heel buffelkens af / ende bindt d'erne aen den an-
deren met een draet / ende stechte al in den
wijn-bate booz dat boomgat / maer daer niet
aen den Wijn raeken / Daer na sult op u Wat
bol maken op een voet of half na / ende als 't so
hanght boven den winde / ende dan het bomdat
wel gestopt / dat sal maken dat den Wijn den
reuck ende smaeck nemen sal van Muscadel.

Om witten wijn root te maken.

Op salt nemen vier sloopen Zeems, wel
gezoden / cude wel gesuert / ende ghehoelt
Daer

Daer doet in een half pondt Moer-besien, ende mengt die met ten Zeem. Dit doet te samen in u Dat ende roert het wel / ende dit gedaen zijnde / latet acht of thien dagen liggen rusten / ende den Wijn sal schoon ende root worden.

Om goede en schoone Most te maken.

Neemt een weynigh Saffraen, en een handt vol Tarwen-meel, en tempert dat met Most, ende doet het in den bate. by den anderen Moste / ende roeret te samen / ende gij sult goeden Most hebben.

Een ander.

Neemt een pondt Zeems, wel gezoben / ende wel geschupmt / een pondt Suyckers, een half pondt Regalisse, wel gepulbert / ende doet het samen in den bate / en gij sult soeten ende goeden Most daer mede maken.

Wijn van Ritsoelen te maken.

Item / neemt rooden Gasconguert Wijn, een Aine / ende Pilgotté een half Aine. Dese suldy beude te gader in een vat doen / dan neemt een pondt Canceel-nagelen, Spicenardi, eben beele / ende hier pondt Suyckers. Dit suldy al wel pulberiseren / ende doen het in een sackken / ende hangen 't in den bate / ende den wijn sal goet werden.

Om Luter-dranck te maken.

Den Meester Guido seyt .: Neemt van den besten Wijn, ende ziedt daer in Polipodi drie oncen / Merck-zaedt drie oncen / ende dat kleynst / ende mengt metten anderen Wijn / ende doet daer toe dese pulber / Canceel een once / Gyner
ber

ber een half once / Foclie Cardamome, Ana een half once / Spice, Galiga, Zeduar, Ana een once / Suycker anderhalf pondt / een achten deel Vorelingen.

Klaren Wijn te maken, die de mage ende het Lichaem sterckt.

Neemt Caneel, Gyneber, Ana een half once / Foclie, Galiga, Peper, Spise, Regalisse, Geroffel-wagelen, Saffraen, Ana twee oncen / Cardamome, Anijs, Vencool zaedt twee oncen. Dit legt te samen / ende maecht daer Clarept af / ende is goet als booren

Om te maken Alsemwijn, die dissolueert ende verteert alle quade hinderlijke materie.

Neemt groenen Alsem, en slootse seer kleyn / ende slaetse deur met goeden Rijnischen Wijn / ende doetse in een bledken / ende is seer goet puechteren gedroncken.

Wijn te maken die doet koocken.

Men neemt Esula, of ander Wijn die daer toe dient / vier oncen in een pinte Wijn / ende alsoe gekleynst / menget met een pinte ander Wijn / ende met dry oncen geschuynden Hoestigh. Dit laet lecken door een sach door Saffraen, ende alst nut is sal men 't den krancken geben na sijn kracht / ende na dat hem noot is.

Wijn te maken, die het bloet purgeert, ende reyniget.

Men / neemt Chamariden pruymen, of swarte Korssen, ziedese ende kleynstse / ende doet daer toe het sebende deel geschuynden Ho-

Honigh. Daer na neemt goede Kruyden die
conforteren / gebroken en gezift / en menger die
daer toe / ende ichtsz. Dooz eenen sach daer was
Saffraen, en wat Soet-hout in is / en op sal ge-
noeghtlych wesen in smaech en in betwe.

Om Wijn Garioflaet te maken.

Neemt een pondt Garioffel-nagelen, lange
Poper een once / Greyn twee oncen / en maecht
daer afeen pulber. Dit doet in een sachken / ende
hanght in een Dat / ende stoppet wel vast toe /
ende den Wijn sal goed worden.

Om wijn Sagitta te maken.

Item / op sult op sint Jan Sabristen-abont
nemen drie Kruys-wortelen, die drooght in de
Sonne / dan houtse tot dat den nieuwen Wijn
komt: dan neemt tot een Ane Wijn / drie pont
Savien, wel gepulberiseert / die doet in den
Dare metten wijne / en laetse soo liggen tot sint
Martens-abont toe / so hebt op goede Sagitta.

Om Wijn Garnaet te maken.

Item / men sal nemen Terpentijn-kruydt,
drie pont tot een Dat Franschen wijn van seg
Amen / witte Suycker, vier pont / een once Saffraen,
en once Greyn. Dit boozsepden drupt
moet men stampen / ende den Saffraen, ende
doen een wepnigh Harst daer in: dan doet daer
in den boozsepden Franschen wijn, het derden
deel wijn van Griecken, ende wordt goet.

Om Wijn Clareyt te maken.

Neemt wat Lignum Aloes, ende laet dat
leeken dooz wat Saffraen in den Wijn. Daer
offal den wijn klaer ende goet worden.

Wijn

Wijn van Appelen of Peeren.

Men sal d' Appelen en Peeren snijden in bier
 Stucken / ende perffen dat met schoon loopende
 water upt / ende 't sal gaet gelijck de Maost /
 ende dit is gesont / maer het is hout.

Wijngaert te planten, die de Druyven geen karnen hebben.

Item / men sal nemen de loote / ende besien
 hoe verre dat men die in d' aerde sal setten / ende
 Alkobense soot verre op / ende doen 't pit daer upt /
 ende bindense dan wederom te samen / ende set-
 tense soo in de bochtige aerde.

Druyven te maken, die aen d' eene zij- dewit zijn, aen d' andere root.

Om dit te doen / sal men setten twee Wijn-
 gaerden by eene / d' eene wit / d' ander root of
 blaen. Dese sal men beyde door kloober / ende
 binden twee ende twee te samen / te weten / wit
 ende root / alsof dat de knoppen geheel blijven /
 en tegens malkandeten houen met eenen biese /
 ende besmeerense met weock Lijp, ende om den
 berden dagh sal mens begieten / tot datse blader
 begint te krijgen.

Om vroegh Druyven te hebben.

Item / die vroegh Druyven wil hebben / sal
 sijn wijngaert dickmaels begieten met lauw of
 warm water.

Druyven te doen wassen in eenen Kerste-boom.

Men sal eerst een wijngaert pooten onder
 den boom / ende als op siet dat de wijngaert
 begint

begint te schieten / soo boort den boom door mee
 een bequame boort / na den dicke van den wijngaert
 / ende dan doet den Wijngaert door den
 boom / alsoo dat de buptenste schelle afsp / ende
 laetse soo te samen wassen / ende alse wel ver-
 hoven is / soo sijdt den wijngaert beneden aen
 den boom dicht af / ende besmeert de snede wel.
 Dit sal men doen in de Maent Maert / ende is
 oock goet als de bladeren afgeballen sijn / ende
 mach geen nieuwe knoppen aen sijn / op dat van
 dat nauwe trecken door den boom den Wijngaert
 sijn knoppen niet en verliese.

Driakel-wijn te maken, als de Grieken doen.

Item / klooft den Wijngaert die men in der
 aerden setten sal drie bingeren breedt / ende giet
 in de kloofte Driakel. sijn oortbaer is / dat sijn
 druppen of snoepsel gebzant / verrijft het sengul.

Van Bier-Azijn te maken.

Bier-azijn die sterck is / maect men aldus
 Men neemt dan der eerste woeste / en maect se
 soo warm dat men nau een hande daer in hou-
 den kan / daer na doet men daer in moeren van
 oude Bier. de moer sal de boortschreben woeste
 doen zichten / en doen veranderen in Azijn / ende is
 't datse noch niet sterck genoeg is / soo doet daer
 in wit Willigen hout. daer sal 't noch afzuren.

Om Azijn te houden in sijn zuurheyt
 ende in sijnen zuren smaecke.

Neemt eenen tap van groen Willigen-hout
 gemaect / stoppende dat gat van den bats-
 ben in de ronde bomme / repkende by na den bo-
 dem /

Dem/ maer niet al tot beneden toe: dit houdt den
 Azijn in sijne zuurheyt.

Om krancken Azijn goedt te maken.

Wacht een Garsten krecken, en als men 't
 al heet upt den oben haelt / sal men 't ter stont in
 klepne sucxkens brenen / ende alsoo warm wer-
 pen in 't vier van den wijne of quaden Azijne / en-
 de wordt seer goedt.

Een ander.

Men sal snijden Haselen stœckens, gelijk
 leden van bingeren langh / ende werpense in den
 bate metten Azijne / ende sp. wordt seer goedt.

Om op alle manieren Azijn te maken.

Item / men maecht Azijn van Druyben die
 seer zuur zijn de selve nuytgeperst / en dan deur ge-
 daen / men sal een luttel ouden Azijn daer toe
 doen / en alse wel gesoncken is / sal mense upt de
 moer doen / ende men salse dichwils bertrecken.

Item / men maecht Azijn van Gout-bloem-
 men die seer goet zijn / van Genoff- bloemen,
 maer dat wit achter van de bladerkens sal men
 afsnijden / ende dan in de Don drassen / ende
 daer in doen. Men maecht oock Vlier-azijn.
 Dit moet men al in den Azijn doen / ende die dich-
 mael bertrecken.

Azijn te maken in korten tijdt.

Item / neemt een potte Wijs, ende doet
 daer in Roggen-keefdegh seer suur / so groot als
 ten Ey, gebonden in eenen linnen doeck / en set-
 tet by den vyer 't sal terstont Azijn worden.

Item men doet oock daer in Alwyn, die
 men heet Alumen scissum, ende het wordt ter-
 stont Azijn.

Item

Item / ooch waer 't dat men gloeyende stael
dickmael daer uyt en in stack / 't soude ooch
goeden Azijn werden.

Pulver te maken, dat men 't in wijn de-
de, 't soude terstont Azijn warden.

Item / neemt de steenkens of karnen uyt de
Druyven, ende drooghtse / ende pulberiseertse
dan / ende nienghtse met goeden Azijn / ende
drooght de pulber in de Sonne / ende dit drie-
mael / ende houdt aen dese pulber / ende als gij
haer stelijck Azijn hebben wilt / doet het in den
Wijn / ende het werdt terstont Azijn.

Van veelderley Verwen se bereyden.

Om Vernis tot behoef der Schrijvers
te maecten.

MEn sal nemen Eyer-schalen, die sal
men schoon wasschen ende reynigen
van dat vlies darter aenhanght / ende
droogh sal men se stooten in de vijfel /
oft wijben al kleen opeen wijff steen / ende al
kleen getwzelen zijnde / sal men se ziften dooz een
doech / ofte dick hanz. Ende dan sal men nemen
die schoonste / geelste / of witste Wieroock, en-
de stooten die ooch als vooren / ende wijvense /
ende kleyn getwzelen zijnde / sal men se setten in
een groote doose / ende men mach wat zwart
loots / oft anders wat in den doech leggen daer
die

die gewzehen Eyers ende wierooch in is / ende alsoo siften die materie dooz den doeck / om bet daer dooz te dzingen die materie / ende dan sult gy nemen twee deelen van den eper-schalen / ende een derdendeel van de wierooch / en menghtse onder een / en doense soo in een busse met klep-
 ue gaethens / ende stropent alsoo op u stof als 't te glat is. Ende dattet behoest te repnelijcker op stof te schrijben.

Item / dooz de Epers mach men oock nemen Oester-schellen , ende branden die / ende wrij-
 bense klepn als bozen / ende booz de Wierooch mach nemen Harpuys oft Harst , ende wrijfse ende mengtse als dooren / ende dat is de lichtste manier daer af / maer die bernis halt wat bypn-
 der / maer ten hindert dat stof niet.

Om te maken Schrijvers krijt.

Item / men sal nemen schoon wit doog En-
 gels krijt , ende schabent oft stooten 't soo klepn als men mach / ende byplent en ziftent dooz wel klepn. Daer na sal men nemen wit van Eyeren , ende slaet dat keer hojt met eenen groven houten lepel in een Barbiers becken / en dat schupm sal men ten laetsten afdoen / ende daer toe sal men gieten Schapen of Koeyen Melck , maer geen room / ende roeren 't wel dooz malkan-
 der om / en klepnsent dooz een Zeebe of Ter-
 se : Het tweede deel sal wesen wit van Eperen : Het derden-deel melck / so dat men tot een min-
 gelen wit van epers sal doen een pinte melcks.
 Maer dat krijt dat men maecht booz de Perha-
 ment makers / mach men wel toedoen twee deelen van melck / en derden-deel eperen : Van
 sal

sal men een deel van deser materien gieten in een becken daer 't krupt in is / ende wijben en roiren 't om met eenen pol-leyel / ende beken de kluyten wel in stukken / ende gieten allecrkens wat meer daer op / tot dat de materie van passe dun is / oft oock dick ghenoech / na u eyghen goetdunchen. Ende als de materie aldus gemaecht is / soo doet men se door een hooznen in de sackkens die daer toe gemaecht zijn / maer 't selve luywaet moet middelbaer zijn niet te grof / ende moet dicht zijn / want anders soude 't wit van den Ep daer door zypen / ende soude te bysch ende kranck werden. Daerom salmen niet sparen soo veel drecks / ende als men de sackkens gebult heeft / sal men se recht upt doen / om dat die materie te dichter is / ende bintse dan toe / ende haughtse tusschen twee stoelen te berzpen / ende als die alsoo berzpen zijn salmen se op hangen te droogen voor een venster daer 't windigh is / ende daer 't niet en reghent upt de Sonne in 't Noorden / ende later se alsoo hangen droogen 13 oft 14 weken ende dan ontrent Michiel salmen se afnemen / ende legghen se in een drooge moude in weyten zemelen van malhanderen / dat d' eene sack d' andere niet en gerake / anders soudense upt slaen van bettigheyt ende bochtigheyt / en souden weder ontlaten / ende bysch werden : men sal se wel bedecken met zemelen / op dat se des Winters droogh blijven.

Item / van 33 oft 34 Eperen heeft men een mingelen wiss. Item / om een scheer-becken bol wiss / behorft men tsebentigh Eperen / ende daer melck half soo veel toe. Item / tot een be-

ken bol gebudelt krijts behoeft men eene quars
te wits / ende een mengelen melchs

En men sal die sacrhens bupten de naet laten
blijven / en men salse niet al te dick of grof laten /
op dat sy te beter ende te gelijk mogen droogen:
ende men sal het doen in 't laetste van den April /
of in 't eerste van May / dit is de beste tydt.

Item / dese sacrhens sal men 's somers we-
der ophangen in den windt als sy plegen te han-
gen / ende altydt droogh houden.

Item / men koopt Peems-steenen op de
Mercht by 't pondt / ende de swaetste en dichste
van greyn / en kleyn van greyn / beyde behoeft-
mense te hebben / en als mensse eerst gkocht
heeft / sal mensse schoon wasschen / en zieden een
hierendeel van een uur / of een half vterendeel / of
een goede poose in een schoone ketel / ende schup-
mense wel van der vupluiffe of betherdt / ende
dan schupyt mensse en aptceertse in de om te pen-
sen. Dit is de rechte konst om te bereyden.

Om goeden rooden Inckt te maken.

Op sult nemen Rubriek of Formilioen ge-
naemt / en wijst die wel op enen harden steen /
tot datse geelachtigh wordt / met schoon water
ende genoggh g-wreben zijnden / duetsse van den
steen in een schoon klijt daer toe geaptceert / dat
is een gat daer in gemaccht / daer Rubriek in
balt / ende gedroogh wcfende / sal men 't doen
in een doos : En in den Doner sal men nemen
een luttel van den gewreben Rubriekke, en men-
get met geslagen kluer ey / dat is wit geslagen
door een spongie / soo lange als 't b-upsticht / of
geslagen in een pot datter kluer ende dun is /
ende

ende wel geroert / ende abimentorfo / dat is een hout daer toe gemaccht / met Blick oft Latoen / ten eynde als een werelt / dat roert men ende draept men in de handt / dat yptterste wesende in de pot / alsoo lange dat men die pot wel omkeert / ende daer loopt niet ypt. Ende dit laet men een wijf staen / en gietet te met in een glas / ende men doet daer wittc Clemy toe / so en werdet niet langh / en die houdet oock sonder sinnen / ende gē moget lanck daer mede houden dattet goetd blijbe. Tot wit van acht Eperen doet men Clemy soo veel toe als een Hasefoot ende dat houdet in esse. Men sal dese Rubriek mengen met klaer Ey soo dick als byn / en men sal 't laten droogen in de Son in een schoone tinnen Schotel / ende wel gedrooght zijnde / sal men die af doen met een mes oft anders / ende houden die op den selven in een busse / en wanneer gē wilt mengen eenen hooru met roode Incht / soo sult gē den gewezen Rubriek met water meest / ende een wepmigh van een wit klaer Ep mengen / ende laten 't een dagh langh wepcken / ende roeren 't dickwils om / ende ballen daer eenige bellekens in als 't dick geroert werdt / soo doet wat materie ypt uwen ooz daer in / ende die bellekens sullen terstont vergaen / ende dan mach men daer mede schryben. Ende oft die Incht te oudt werde / soo sal men den hooru bol waters doen / ende laten 't weder een dagh ende nacht staen sincken / ende gieten dan het water af / ende ander wit van ep / ende wercken dan daer mede als booren.

Van den Lazure.

Lazour of Lack mach men niet wel koopē
 2 2 dan

dan by staeltkens of monsterkens van ander
 lazuur of ander lach / ende hebt ghy gene staelt-
 kens na te koopē / soo sult gy weten dat het
 schoonste blaewt het beste Lazuur is / bysonder
 dat uyt Ungariē komt / of uyt Poolen / uyt-
 geseyt syne Lazuur die heest ene sonderlinghe
 vertwe / en is te mael seer kleyn van affche / maer
 kostelijche affchen van Lazuur kent men aldus:
 Hoe dat die klepner zyn van affchen en blaewtwe
 hoe synder ende beter. Ende alsulche dient seer
 wel in de olpe / en die penceel weeck maken.

Item / Lazuur hoe die meer blinkt / schij-
 nende zantachtigh hoe die grober is / ende men
 deproefse oock op een mes / ende lept daer wat
 op / ende keert 't mes om / ende ist dat die lich-
 telijck af balt sonder aen te kleuen / soo is die te
 grof om mede te corporeren / of men moesse ver-
 toziben / maer kleesse aen het mes / soo is die
 kleyn genoegh mede te wercken / 't welck de on-
 dersoeckinge bet leert.

Om Floracy-roode Inckt te maken.

Rubriek kleyn ghewreven / ghetempert met
 gom-water, ende niet min een klaer ey, dient wel
 mede om te floriren / oock roode lijmen in boec-
 ken mede te maken in groote Cantuael boecken
 Blau floriet men met alsulchen Rubriek, maer
 root floriet men met schoonetornisol, die wel
 nae de purper-vertwe laet / ende men tempert al-
 sulche toznisol met gom-water, of men mach
 root met kleyn sehoon asch van azur floriren / of
 men laet seer kleyn gewreven.

Om Lazuur mede te corporeren.

Goede Lazuur sal men temperen met slerck
 ken

ken Gom, men mach dat Gom-water niet te sterck verwecken / alsoo berze als die Lazuur dan of niet en blincht. Daer wiltmense op 't schoonste verwercken / soo sal men de Lazuur niet te sterck of te kranck temperen. Dit sal men aldus weten : Ghy sult twee of drie letteren met uwen getemperden Lazuur schijben / en als die ingedoocht is / so sult ghy een parpierken daer op leggen / en wijben daer op niet de hant / en sien dan of eenig Lazuur daer aen kleeft of niet. Ist datter niet aen en kleeft / soo ist sterck genoegh / alsoo berze als ghy daer niet op verdiepen wilt / of verhoogen met andere vertwe / want soo moetmense alsoo sterck verwercken als men mach / behoudelijck datse niet en blincke / soo en dzinget de vertwe daer ist.

Item / of de Lazuur te grof ware datmense niet verwercken en mocht / noch met penne of penneel te schrijben / soo sult ghy 't kleen wijben op een steen / soo hier na volght : Gy sult Gom-water, maken soo sterck als olve / ende wijven u Lazuur daer mede wel klepn opeen harden blattighen steen / als harde Marmoersteen / ende alsse wel gewreven is / sult ghyse af doen in een schelp / ende gieten daer schoon water op / ende roeret wel om ende wederom met uweninger / en latet dan twee misetere staen sincken / ende gieten dan dat vuyt af / en doen daer dan schoon water op / ende doet als booren / ende latet wederom sincken / ende gietet weder af / maer giet niet te bergheeft upt / want het dient wel in de herlichterle om de doodt-vertwe mede te leggen / of blaeu lantschap mede te maken / of mede te stozeren met het blaeuwe. Ende dit gewreven

Lazuur sult gē dze of bier repfen dūſ wasschen / behoudelych dat gē 't laetste altydt wel waer- ticent / en bergadert in een andere schoone schel- pe / ende 't grobtste ende blaerſte van den La- zure sult gē houden te corporeren als het wel langh genoegh gewasschen is.

Van den Bergh-groene.

Item / in desen manieren sal men oock wyſ- ben en wasschen Bergh-groen, maer dat gom- water sult gē mengen met Saffraen, gemeen- get dooz enen linnen doeck / behoudelych dat het eerst wel gerepnyght is van de kleene stee- kens / of ander hout datter gemeenlych in leyt als men 't koopt / daerom zyt men 't eerst geer- ne dooz een doeck / ende als 't aldus gezift is / dat wyſt men / ende boozt soecht men dat best upt dat in den doeck gebleven is / ende dat wyſt men mede / ende spoelt als boozen / ende dit al- dus gedaen / heet men Myur-groen.

Om groen op 't alderschoonst te leggen

Item men sal nemen schoon onberstorben Spaensgroen, en wyſben dat met syne Azijn, ende latent enen dagh staen sincken / en dat bo- kenste daer af menght met die ander berwe / als met wat Bergh-groen in een ander schelphen / alsoo veele als gē t' eenemaal berwercken wilt / ende niet meer / want dat Spaens-groen is co- rrisif / gē moet het altydt nat houden met azijn / oft het soude u niet meer profytelych zyn / ende met dit Spaensgroen, ende wat doeck-groen daer in mooght gē u letteren die gefloreert zyn / mede bullen.

Om

Om Lazuur-groen te maken.

Op sult nemen geele Wouwe als de Lakens
 berwers bresigen / ende snijden die een klepne
 stukkens / ende zieden die met een deel A luyn in
 regen-water, of ander schoon water / in een
 nieuwe geglaeyde pot / soo lange het wa:er geel
 genoegh werdt / een mengelen of twee teffens :
 Ende als 't wel gesoden is / sult gp 't dooz een
 doeck klepsen in een ander schoone pot oft
 krupche / ende maken met dat geele water ster-
 ke Gom-water, als boozsept is met de Saffraen,
 want dit water besicht men dooz de Saffraen /
 ende de Saffraen is te kostelijck om veel groens
 te wrijven / en te wasschen / maer met dit water
 wascht men 't drie of viermael / als boozen van
 de Lazuur geschreben staet / want Bergh-groen
 werdt seer wit halckachtigh in 't wrijven / ende
 obernits dat men dese materie dus prepareert /
 soo ghytse eenderlepe natuur van groenigheyt
 met dit geel gom-water te wrijven / en dichwilg
 metten selven water te spoelen / ende in 't laeste
 spoekt men 't met klaer schoon water / en of die
 wittigheyt des vupluisen niet wel upt en wilde /
 soo meught gp wat geel Gom-waters noch daer
 in doen / om te beter dat vupnis wt te recken /
 want die Gomme is van sulcker aert / dat sy die
 vupluisse optrecht / ende mindert alle Deywe.

Om doeck-groen van Lies-bloemen
te maecten.

Item / men sal vergaderen de blaewe Lies-
 bloemen die ontrent Purter ryp sijn / of haer
 loop van upthouen hebben / welck die Apothe-
 kers behoeven ende vergaderen. Deschloemen
 hebben

hebbende / sal men de Drie uiterste bladeren af
 breeken / ende boort dat blaent of purper tot
 dat geel afbreeken ende wyghen / ende breeken dat
 op een steen met Aluyn tot byfich bladeren so
 veel Aluyn als een klyne boone / ende als dese
 bladeren wel ghomeught ende gebroken zijn /
 so sal men het sap upt duwen door een linnen
 doech in een schelp / ende als 't daer een wy-
 le ingestaen heeft om te sincken / ofter aban-
 turen eenig ander materie dan dat sap daer door
 waer ghedruet of te ghonken / so sal men het
 over gieten in een ander schelp / ende upt die
 schelp sal men 't in een stuck doech van dick
 wafelaken menghen / ende laten 't daer in droogen
 upt de Sonne / ende die selve doech sal men in
 doopen tot drie repsen / om vol berwen te krij-
 ghen / ende men sal den doech altijd ruffchen
 tijden dat men wygh / laten droogen / ende men
 sal de doechen oft doech alsoo ingesteken / tot
 twee of drie repsen wel bewaren / droogh / datse
 niet weder upslaen van die vettigheyt van den
 Aluyn. Daerom hoe min Aluyn daer in / hoe
 beter / behoudelijck dat die Werke niet al te
 blaent ende dunster en blijft / dat sal u die onder-
 socht heyt beter leeren.

Item / van dat dunster-groen sal men een
 weynig mengen met Spaens-groen , gewreben
 met wijn-asijn , ende noch beter met Malvesye ,
 ende weynigh Gom , met Malvesye gheweght
 of gesmolten / om beter heyt oft om beter onder-
 houdinge / en doen dit in een weynig berggroen
 ghewreben / glatseren die op een ander simpel
 groen. Beter groenen sagh noyt man / ende sal
 onwelyck goet blijven door den Werlichter.

Item

Item / dese menginghe en sult ghy niet meer nemen dan ghy op een mael verbeefighen wilt / want ten wil niet gewooght zijn niet Berchgroen als 't verdooght is geweest / of 't verderft het Berch-groen daer 't in verdooght.

Om Roosen van Parijs te maken

Neemt twee loot Bresilien-hout al kleen gesaspt of geschaben / tot anderhalf piute waters / rum een Bosch mingelen / en laet dat een goede wijl zieden / doet dan daer in een Loot Aluyns ghewezben op een steen / en late dat weder zieden / ende doet dan daer in drie of vier lepels vol oude pisse , ende als 't wel gezoden is op de helft soo klepset dooz eenen schoonen limen doech / ende maect dat poeken al schoon daer 't in gezoden is / ende dan doet dat nat daer weder in / en doet dan daer toe in een vierenderl loots schalen van Eyeren die wel ghewezben zijn op een steen / en late dat poek alsoo zieden op de helft / ende als 't also gezoden is / late het koude werden / ende de materie wel sincken en te gronde gaent / en dan giet dat klaer boven af in een krijt-steen die daer toe bereydt is / ende late dozoogen.

Een ander.

Neemt een loot Bresilien , een half loot Eyer-schalen , ende een vierenderl loot Aluyns . Ende dit doet in een glas die met looge aldus ghemaeckt is : Neemt een schotel vol onghesete Kalck , en giet daer op een quarte waters dat ziedende heet is / en late daer op staen ontrent drie daghen / ende late wel sincken / ende giet reyn of te klaer boven af in een steenen schotel of pot / ende warmet soo dattet het glas verdoogen mach /

mach / ende gietet in dat glas op de substantie
 boossept / alsoo dat die loge by na een vinger
 boven de substantie is / dan ist na genoegh / en-
 de laet alsoo die Bresily metter logen staen een
 week / maer roeret alle dagen om / op dat de
 Eyer-schalen de vertwe wel incoorporeren mach /
 ende na de tweecke oft acht dagen / soo slaet het
 door een reyn doezken / ende gietet dan in dat
 krijt als boven.

**Om schoon roet te maken van Bresili-
 hout oft Lack, gelijk allen Verlichters ver-
 wercken, als sy geen Lack hebben.**

Men sal nemen schoon Bresilihout dat goet
 is / dat hout is goet als men 't in de mond
 knantwende is / ende dan een soete smaech heeft /
 ende dattet wat vertwe sonder Aluyn uptgeeft /
 tot een loot sal men nemen een haifloot gewijs-
 ben Krijt dat schoon is / ende ooch soo veel
 Aluyn, meer Houts dan Krijt, ende Aluyn
 gelijk in wichte met het Bresilihout, om die
 Vertwe beter te schieten upt dat hout. Dit ge-
 schaeft hout ende niet geraspt met dat Krijt / en-
 de aluyn / sal men gelijk doen in een grooten en-
 gen geglaesden pot / stotende dat Aluyn eerst aen
 kleynen stuckens om te geringer te smelten /
 hier sal men opgieten oude pisse, ende die sterck-
 ste die men krygen kan / van lupden die Wijn
 drincken / en dat om te langer te onderhon-
 den mogen in Vertwe alsoo veel dat die materie
 een vinger byet onder de pisse bedecht is / ende
 setten den pot dan op 't vyer / ende laten 't met
 malliander zieden een Miserere / ende niet lan-
 ger / ende roeren 't van beginne wel om ten eynde

De toe / ende men moetet wachten booz 't ober-
 loopen / want die grove materie dooz de kracht
 van den Aluyn wil al boben zijn / ende die mate-
 rie upt den pot werpen. Daerom sult gy een
 lange hooge pot hebben / beter een weynigh te
 groot dan te kleyn / in maniere van eenen kri-
 nael / ende als die materie daz een Miseric ge-
 zoden heeft / soo sal men den pot affetten / ende
 latense houden dat mense mach gebogen / ende
 mengense / ende gierende dan dooz eenen doech
 gelijk men de Amandel-melch doet / ende dat
 in een groot Krijt daer toe geapteert / dat is
 een groote kuyt daer in gegraben niet een mes /
 daer sal hem den Aluyn dan in betliesen / ende die
 Dertwe die te boren Krijt was sal in de kuyt blij-
 ben / en dat op de ground is / dzoogh zynde / sult gy
 nemen en wrijven het met mager Aluyn-water .
 en verwercken 't als gy 't van doen hebt / want
 dat Aluyn-water houwet het datlet sijn Dertwe
 niet en verliest of versterft.

Een ander.

Item / om dit doch beter te maken / soo moet
 gy eerst die Urijnen oft Pisse zieden alsoo lange
 als die schuym opwerpt / ende mengense dan
 met die boogsepede materien / en men heet sulche
 Pisse aqua mundata . ende dient alle Dertwen
 gemaecht van Bzefilia . Ende oft die ma:erie
 angsteden hadde die nattighepede / dat men die
 materie van die Dertwe niet koste ghekrigen
 oft gheleynsen / soo sult gy altydt mogen wat
 mers daer op doen / ende mengse die Dertwe
 alsoo dat mense te met krijge op 't Krijt.

Item / dat Krijt daer die Dertwe of gemaecht

is / hetst sijn *Derwe* in ghedroncken / dat mense
niet weder af mach wasschen.

Om Roos te maecken.

Item / hebt dhy *Roos* om gemien goet me-
de te maechen / so sult ghyse ter sponc wynden in
Gom-water, so falsse lange haer *Derwe* hondert /
anders verliesse gerijge haer. *Derwe* / maect die
schoone *Roos* hier doozen niet soo gerijge.

Om Bresilite zieden daer men mede verdiept.

Medut gheschaefte oft gheraspt *Bresilie* een
loot / ende doet d'ick een kleyn potken van een
halfpinte / ende giet daer op *Reghon*-water so
veel dattet hout bedeckt is / ende later een slaech
met malkander wepcken / ende 's moogens doet
daer roe *Wijn*-azijn, dattet potken op twee bin-
ger nae vol is / of dattet hout drie binger biete
bedeckt is onder den *Wijn*-azijn, ende doet daer
in een stuch *Aluyn* van een halve halc-ndoots
groote / ende ziedt te samen / dichtwilg roerende /
op die helft in of wel soo veel / ende settet dan
af ende later hout worden tot dat ghy 't mooght
dogen / ende kleynset dan dooz een linnen doech /
in groot schelpen of in andere kleyne aerden
pannetken / daer te boezen niet in gheweest is /
ende laet dan die *Derwe* drooghen in de *Sonne* /
of op een heeten haert / behoudelijcs dat men
wachte booz verbanden / maer datse alletijds
maer slechts in-drooght / so moogt ghy die hout-
den upt de lucht / eerst in-gedrooght in de lucht /
maect upt de lucht ende drooght staende / ghy
mense langst goet.

Dele *Aluyn* maecht die *Bresilie*-vertwe bet
ende

ende bloet-root / ende weynigh Alwyn daer in
soq 't goet hont is / maecht ende blyft de Dertwe
byyn Paersch / wertwé als Tornisok.

Mer aldus daniinge Dertwe verdiept men blaey
Roos, of Lack, of Gout-verwe, ende purper,
of gewzeven Gou't, maer beter verdiept men
Goudt met Lack in dien mensche heeft / ende oock
Meny, Rubijck ende Malticot, met doeck-groen
van lies-bloemen gemacht.

Item / alle Hont-berwe of aurum musicum,
verdiept men met bitter / dat roet uit de schor-
steen genomen en gewzeven op een steen dat niet
te beet is / en oock somtijds Steenberwe.

Item / alle blaeytwe Steen-berwe verdiept
niet niet ghemzeven Florey, dat is Inde-blaey
gheheeten / als die Blaey-gardijn-verritwsters
besigen / maer 't moet seer kleyn gewzeven zijn / en
men verdiept daer oock mede alle Varnasch en
de Swaerden / ende al dat upt den byynen sier /
ende byyne mang Baerden / ende sommighe
Loberen van Purper gelept.

Meny ende Malticot en mach men niet beel
wijben / maer men neem een schone tinnen
krop / of een diepe tinnen Schotel met schoof
water / en dan neemt men een deel Menie of Ma-
licot, en doet die in een schone Tinnen doech /
en staet se so in 't water / en also te niet menigen 't
kleyn bodor door en sincht op de groent / en als
men so wel gesift en gespoelt heeft in het water
door den doech / vergaert men sonder wijben
en verbesighen als men wil / en met dat groot-
ste dat in den doech blyft mach men Walcken of
Wanden mede blaschingen.

Om

Om Loot-wit te wrijven.

Loot-wit, wijft men op eenen harden steen met schoon water / ende wil men 't schoon hebben / soo als 't wel gewezeden is / laet men 't uytgesprept leggen op de harde wijf-steen / ende besprengen 't met schoon water / ende laten 't so liggen bleken in de herte **Don** / en als 't droog is sal men wederom vochtig maken op een steen / ende wrijven 't een poos / ende laten het wederom droogen / en bleken 't tot vier of vyf reysen toe. Dat is het schoonste wit dat men kan vinden / behoudens dat g'eerst wel uytgelesen hebt; het blauwe loot datter in balt in 't wrijven / dat moet men altydt wel waer nemen / en uyt doen / of dat loot wit souder merckelijck affsmetten.

Blaeu roos ende wit onder een gemenget / maecht Purper-blaeu / asch-blaeu een luttel wits daer toe / maecht Purper-bertwe als violen of Ahelepen.

Om te maken Aurum Musicum.

Op sulc nemen vier oncen quicksilver. twee oncen Tins, ende smelt dat tin in een pscres lepel / ende gietet dan op een harden wijf-steen / ende van stonden aen doet dat quicksilver daer in ende menght dat wel klapen al in een op den steen / eer dat het **Tin** hard wordt / ende doet het dan in 't baethen doen toegemacht / als een urinael beneden roudt ende wijdt / ende boven smalende lanch / ende by na toe op een daps wydte / ende dat baethen sal men doen maken binnen wel geglast een twee stucken als een hof in een slupt / ende ontrent den halst van dat baethen

baethen sal men 't mogen op doen om eens of tweemaal den hals te mogen reynigen van de humoren die daer in trecken sullen / upt de materie van dat baken van den biere. Ende toe de hoofsepde materie sult gy doen twee oncen Zwaavel, ende twee oncen Desale Armoniaco., best de wel kleyn gestooten / ende dit al te samen in 't baethen gedaen / sal men dat baethen setten op den biere / en stoppen 't wel toe met eenen kinnen doech / ende by wtgen sal men 't wat openen / en sien of oock roocht / ende soo lange als 't rooch uptgeeft / so en is niet genoegh gebaken. Maer gy sult oock het gat van den vate eens of tweemaal reynigen / dat de rooch upt mach trecken / en als 't niet meer roocht ist tijdt dat men 't af setten sal / en laten 't houden / ende doet het dan in een busse / ende wryven 't wel als men 't berwercken wil. Dit is de rechte konst om Aurum Musicum te maekken. Men sal dit Aurum Musicum berwercken met Gom water als men ander berwe doet.

Om Goudt te wrijven.

Men sal sterck bet Gomwater maken / van de alder-witste Gomme van Arabien, ende gedistileert water, Roos-water, oft ander dat reyn is / want anders waer regen-water goet genoegh daer toe / soo verre het puur en schoon ware / met 't andere is 't sekerste / ende maekken dat de gomme nau dooz een doech mach zypen als mense dooz dzinget of dooz wzinget / ende men salse dooz dzingen in een groote schelp / gelijk men de Lazuur wascht / ende dan sal men nemen schoon zout, gedrooght op 't bier / ende

ende doen een wepnigh zouts op de harde steen /
 wel eerst gemondeert van ander betwen of
 bupluiffen / alsoo veel als gij met u dupnrende
 voegste vinger mooght bevatten / ende daer op
 sult gij doen een wepnigh van de gesmolten
 gumme / alsoo veel als gij dat zout daer mede
 mooght wijven / of de gom meught gij eerst
 op de steen doen / ende dat zout daer in / en wij-
 ven dat zout al kleyn met een Molentie / is daer
 also veel materien dat het om dat Molentie be-
 kleedt / ende altydt bupten aen 't Molentie in 't
 wijven gaet, sinnen / soo is daer te veel materien
 van Gorn en zout op den steen : maer matelijck
 nae experientie sult gij daer op doen / ist dat de
 materie wit blijft in 't wijven / soo is de steen
 wel schoon en goet / maer werdt het buyl / of
 neemt het eenerley berke / soo moet gij die ma-
 terie te bergoefst af-doen / ende nemen andere /
 ende als die kleyn getweven is / soo sult gij
 daer supberlijck een bladt goudt opschieten /
 alsoo slecht als gij meught / ende wijven
 ontwee dat gij dat nau siet / ende daer na noch
 een bladt / ende soo tot vijfen-twintigh / of soo
 veel bladen als gij wilt / ende of de materie te
 het ware dat die molet niet berypen en mochte /
 soo sult gij hebben een glas met kooz water
 ende een schoon hederken daer toe gemaeckt /
 dat dunste ende sachtste van 't beerken booz of
 gesneden ende wel gewasschen van die bettig-
 heyt / daer mede sult gij al-te-met-wat laten
 druppen op die materie dien gij wijft / op dat
 die steen te beter rijden mach / maer niet soo veel
 of soo dun maecht dat desen steen den anderen
 quetsen mach in 't wijven / of oock ontfasht ra-
 ken /

keit/ ende als alle die bladeren supberlijck soo
 gewzeben zijn / de een na de ander / soo sal men
 die materie te samen streycken midden op den
 steen / ende wygben supberlijck soo boozt een uick
 langh / nu als die bladeren op den steen alsoo in
 een gemenght ende gewzeben zijn / want dat
 Goudt moet seer kleyn gewzeben zijn / of het en
 soude niet komen als 't behoorde. Het Goudt wil
 niet met kracht gewzedden zijn / maar met soete-
 lijck te dyseckan ende met langheydt van tijde.
 Ende als u duncke doet gendeogh gewzedden
 is / salt g' 't u streycken in een groote schone
 schelp / ende mengen vort in malhandet met
 Roos-water, doet op te gieten ende met een
 beerken dat te roeren / ende niet met de wyg
 te met ende te met al meer water op te gieten /
 ende soo dit roerende niet dat beerken / also dat
 gewzeben Goudt wasshende met ruywase of
 water / dan salt g' 't laten een uce sincken / ende
 gieten dat byle water dan af / ende ander water
 daer op / tot drie of vier ropfen / en niet als g' 't
 byle water af giet / soo mooght g' 't gieten in
 een ander schelp / ende betgaten 't by een of
 daer eenigh Goudt uyt liep / dat soude g' daer
 noch wel vergaderen / ende als 't aldus al schoon
 gewasschen is met roos-water / of al schoon
 wagenwater / so sult g' 't by een vergaderen /
 ende doen 't met dat beerken in een groote Moos-
 sel-schelp / ende laten 't een wijl staen sincken
 daer in / ende gieten 't water dan schoon af / ende
 de dzogen 't by een spaender-berken in / staende
 dat schelphen wat in u hand in 't indzoogen / op
 dat de hem wat versijnde om den schelp / ende
 dat alleen om uer ooght te hebben van schone
 Goudt /

Gout / ende nergens anders om / want ballet
schoon in 't wrijven ende wasschen 't en sal niet
berderben al dzoget by hem selven in by lang-
heyt van tijde.

't Gewreven Gout te verwercken.

Item / als men dit gewreven Gout verwer-
ken wil / soo sal men een wepnigh met een mes-
ken upt doen / in een andere schelp / en mengen
daer een wepnigh Gom-water in / te weten / een
kleyn druppelken / ende mengen dat met een
gout penneelken / ende bermercken 't alsoo / hou-
dende dat principael gout in oren / tot een bibi-
sing. Dit boven is de beste manier om Gout te
wrijven ende te wasschen.

Om bruyneer Gout te leggen.

Wijst daer men gout op leydt / maekt men van
Schrijbers Hout / ende is die scharste maniere.
Item / Schrijbers Hout met geslagen wit
van Eperen / ende als wel geschreven is / strijct
men 't met de palep in een groote schelp / ende
als men Gout wil leggen dat men kuymert / soo
neemt men wat upt die groote Schelp / ende
mengen 't in een haagn met wit van een Ey . an-
ders genaemt klare-ep / wat dicker dan Ste-
byck / ende men latet staen toefken een nacht /
oft eenen halven dagh / eer men 't wel schrijben
mach / ende in 't onroeren zijn daer dan eenige
bellekens in / soo neemt men wat materie upt
den Oore . ende menght dat daer in / ende van
sonden men sullen die bellekens vergaen / ende
dan mach men daer mede schrijben wat men wil /
ende als de windt dzoog is / soo legt men 't gout
daer

daer op / bypneert met eenen tant daer toe be-
quaem gemaect / onder dat perhament leggende
een hart bozden van Bos boomen hout / of an-
der hart hout gemaect. En alst te sterck woude
van onderdom / en van 't wit van het Ep / so sul-
dy wat waters daer in mengen / en dat sal 't hem
benemen dat dat Gout niet en scheurt.

Item / schryft wat met Azijns ende als dat
windt droogh is dattet al heet wit blijft / soo ist
te kranch / ende men moet daer meer wit van
Ep in mengen / ende ist ober al zwartachtigh /
soo ist te sterck / ende men moet daer van wat
waters in mengen / maer ist om de kanten
zwartachtigh / ende in 't midden witachtigh / soo
ist van pas. Men mach oock Safrach wrijven
met Azijns , om beter upt te laten / tot onder-
schept tusschen 't perhament ende dat Azijns.
anderzen behoeft dat daer niet in.

Om te leggen Mar-gout.

Men schryft of leyt op Oker gemenght met
Klarey, Gout nat op/en alst droogh is mach men 't
wat glatseren / met een bypneer Tant / maer
men leyt oft hondt daer een geglatserd papiers
ken boven op / ende also bypneert men 't.

Desgelijcs doet men of mach men doen op Or-
perment getempert met Klarey . of Rubriek met
Klarey : Die verlichters booz dat Gout stellen
sp 't gewonen Gout te werck meer op diademits
liens legtmen somtijts met Gout als boozsept is.

Item / ter noodt heeft men een andere ma-
niere. Item / als men geen strijt krijgen mach /
soo neemt men Eagles wit Krijt , ende wryven
het met Klarey , ende doen daer een weynigh
Saf-

Saffraen in / maer dat Krijt moet eerst door een
doech gewasschen zijn / want somtyds zijn daer
strenkens in / die moeten in dat Krijt niet wesen.

3. Om Boecken buyten te vergulden.

Item / men neemt Operment oft Oker,
eerst kleyn gewezen met water / ende dan als
men een Boeck buyten wil vergulden / so mengt
men een deel Operment met wit van Ey, eerst
geslagen / of dat niet al te langh / kleyn / ofte
al te bet is van ouderdom / in een groote schelp.
Dat gereedt hebbende / setmen een Boeck in
een pers / eerst wel reyn ende stecht gesneden /
ende tusschen die bladeren ende bardeven een dun
hardeken / een beyde zyden / om 't Leer niet
huyl te maken / met die materie / oft na by beter
te mogen komen om t' inselieren met dat Rolle-
ken boven op 't goudt / maer die boedekens moe-
ten daer na wat gesneden zijn / in de rugge oft
dat by de rugge / oft hoofft banden komt / wat
vander gesneden om den rugge van het Boeck
niet te quetsen / ende winden die perste heel vast /
ende dan salmen 't Boeck glatteeren met ver-
lichters Tandem ofte andere Byneer-tanden.
Ende dit aldus gedaan / salmen 't mit een grobe
Winceel oens durstkens oberleggen / met die
kerpde materie / ende terwyle suldy dat Goudt
sijden also byet oft wat byeder van dat Boeck
dick is / soo lange die ballen mogen van den
gouts blade / om verbe mede te strecken / ende
leggen 't dan op een papier dat geglasert is /
om te beten of te sijden als men se op Goudt sal
schieren / ende roert uwe materie in die Schelpen
dan wat om / ende legget dan met die Penest-
wat

wat dicker ober als metten eersten / ende g
 sult die Pinceel niet veel berder bestrijcken dan
 dat goudt mach bedecken / een weynigh berder
 om die meerder sekerhepdt / want 't moet noch
 bochtigh ende nat zijn daer 't gout op sal batten /
 ende dan suldy u goudt daer sachtelijck opschie
 zen / ende strijcken sachtelijck met de doombwolle
 op de grondt van 't Azijss / dattet gelijck racche
 die materie eer dat d'Azijss in d'zooge. Ende als
 dat stuck op leydt / suldy booyt met utwe Pinceel
 u Boeck gelijck met d'eerste gedaen is / ende
 als u gout dus ober al op geschoten is / soo suldy
 een geglatseert papierken daer ober leggen / om
 't gout mindert te quetsen / soo 't niet wel ober al
 d'zooghen waer / ende hebt een kaerse barnende
 by u / of u papierken wat smette mooghd; het
 d'zoogen / ende soo te met glatseerende tot dat
 g; seker zijt dattet d'zooge is / ende dan meugh
 dy 't by d'zupneren / sonder papierken tot dattet
 d'zoogh is. Ende booyt alst gebzupneert is / van
 stonden aen een men die ander zijde bergult / soo
 salmen met een rolleken Ruyt-wijs dat aen It
 lien / of aen een hart stuck perkament die co
 pertorio daer toe bereyt / t' incelleren / want dat
 perkament machmen wat daer na bupgen / dan
 een houten linie / ende daer na prent men in elck
 ruythen een kleyn roosken / of wat anders.

Perkament van menigerhande verwen
 te maken, om met Gouden, of Silve
 ren letteren op te schrijven.

Item/ men sal dat Parhament datmen alsoo
 maken wil / spannen op een Flame al nat / ende
 uyt gewzongen / ende dan salmen een spongie
 nemen

nemen geweecht in sulche verbe als men 't ge-
ben wil / ende strycken 't daer mede / ende als
dyoogh zijn sal / suldy sulche colour daer aen bin-
den / ende daer na suldy daer op schryben mo-
gen soo 't u gelieven sal.

**Om sijn Gout oft Silver te wrijven, om
met een pen te mogen schryven, oft
met een Penceel.**

Item / neemt soo veel gouden oft Silveren ge-
lagen bladeren als gij wilt / neemt een groote
schelp van een verlichter / oft schilder / wel ge-
supbert van binnen / of een glazen schale die heel
effen is / ende maectse nat met klaer water / en-
de legt daer in soo veel bladeren / Gout oft
Silver, als gij wilt / d' een op d' ander / dan
wijst stetelijck dat goudt met uwen vinger /
weynigh op weynigh / ende soo lange dattet
wel dun is / ende neemt niet meer plaetse in 't
wijven dan een vier stupberg penningh / ende
wijst soo lange tot dattet perfectelijck vergaen
is / ende volget soo lange tot dat al u Goudt
hermurrutot ende geweecht is. Dat gedaen
zijnde / doet in uwe schelp een weynigh waters
om te incoꝝporen / daer na suldy die schale vol
water doen / ende mengen 't met den vinger /
ende laet dat water alsoo een half ure rusten / en-
de werpt dat water upt / ende latet wel lecken /
ende gij sult in den bodem van de schelp oft scha-
le sien gelijk een kleynen Hemel van Goudt.
Op sult het laten drogen / ende drcken 't wel
dat daer geen stof by en komt. Ende als gij
met dat selve gout schryben wilt / soo neemt een
Pennemes oft een ander kleyn Mesken / ende
schryft

schraept of snijdt met de punt soobeel gout als u belieft. Doet het in een andere klepne schelp of hooznken / dat biehende met gegomt water / ende schryft daer mede met een pen of penceel op percamment of papier / ende u letteren sullen schoon ende behagelijck schynen. Men mach se oock met een Camt byspuaren.

Om Gouden of Silveren letteren te schrijven op Papier.

Neemt Genever-bladeren, ende maecht daer sap af / dan neemt het klepne vijfel van Goudt, ende doet het in 't selve sap ende laet het daer in leggen den tijdt van drie dagen / ende daer af mooght gē perfectelijck gouden letteren schryben. Ende silveren doet men insgelijcks met silveren stof vijfel.

Gouden letteren te schrijven ofte schilderen die Gout schijnen, ende nochtans geen Goudt zijn.

Item / neemt roose purpurine, het is berwe die de krupdeniers verkoopen / doetse in een schotel ende dat met een weynigh pis, allencxkens met den vinger gemenght / daer na vult die schotel met pis oft looge / dan laet rusten. Dan doet dat water af / ende wijfse wel stijf metten vinger tot dat de berwe wel dun is / dan vult die schotel met water / laet het leggen / dan werpt upt / en in dese maniere waecht de boozs: Berwe soo menighmael / dat in 't laetste dat liggende water klaer schijnt / ende alsoo dickmael als gē dat water veranderen sult / wijft die berwe metten vinger / op datse in 't eynde te
dun

Dun 3p. Daer na suldy daer een wepnigh Saffraen in doen met gegomt water / ende met alsulche compositie mooght gij schrijven / of groote letteren maechen / ofte stricken maechen / of schilderen / ende 't sal schijnen of getzeyden ducaten Goudt ware

Letteren van silver te schrijven, of met den Penceel te schilderen. 't Welck gerechtelik silver schijnen sal, niet te min ten sal geen zijn.

Item/ neemt Koclie, legt het eerst in een metalen gegoten Moortier / dan stampt gelijcken die verwe doet / doet het in een sauciere / ende weeket met water / ende latet rusten / dan werpt dat water upt / het welke zwart worden sal / ende alsoo tweemaal gewasschen. Dan neemt dat boozepde dat op den bodem blijven sal van den sauciere / ende schryft of schildert daer mede / ende maekt letteren of stricken daer mede / 't sal schijnen of silver ware / daer na mach men se postilleren met een Wolfs-tant.

Museringh op Goudt.

Item / als gij pet op papier of parcament bergult hebt / ende soo wanneer gij pet daer in begeert te museren / te weten / of gout in andere gestalte ware / soo neemt Armoniacum of Serapium, oft Masticen, oft Realgar, van dese stucken mach men een nemen wat men wil / ende rijst een boong groote met klaer water / doet daer onder drie dzooppelen Eyer-klaer water, tempereert dat noch te dick noch te dun / ende museert daer mede op 't gout / met een reyne spitse beneselij / ende later dan dzoogen.

Goudt-

Goudt-gront te bereyden.

Neemt goede repne Krijden die niet zandigh
 zijn / soo veel als ghy wilt / byantse op glopemde
 kolen seer wel / daer nae leschte in een scherbe
 met goeden witten Wijn-azijn, daer in een wep-
 nigh honigh ghemenght en geslagen is. Latet
 soo een nacht staen / dat de Azijn dat Krijt ende
 die byant wel doozbyte en nutzwo make / daer
 nae neemt die substantie van de Krijden opt
 den Wijn / ende rijbet wel tesamen op een Rijf-
 steen / met het Temperatuur-water van Eyer-
 klaer, met gemenghde Gom. Rijst oochten
 wepnigh Cenober, ende tweemaal soo veel van
 den steen Ematites daer onder / wel met malkan-
 deren gewzeben met het Krijt. Wilt nu wel gere-
 ben is / so doet het by malkanderen dat het hart
 werde / ende behouwet alsoo tot dat ghy des be-
 hoeftigh zijt om te bezigen.

Item / soo wanneer gy daer van gebuycken
 wilt / soo neemt een boons groote daer van / en-
 de wepcht het in een wepnigh schoon water, en-
 de rijbet dan wel op een steen / doet daer onder
 een klepne Erwete groot Sal-Armoniacum en
 een halve Erwete groot Suycker, temperert
 dat wel dooz malkanderen met Temperatuur
 van Eyer-klaer, d'welck niet te bet 3p / strichte
 den grondt op een repn perkament ende latet
 droogen. Polieert den grondt soetelijck / neemt
 dan een droppel Mond-lijm, een droppel klaer
 water, doet een wepnigh Saffraen in een doer-
 ket / ende legget in dese bochtigheyt / neemt een
 Banselijm, ende bestrijckt den gront daer mede /
 en draegt terstout dat Gout of Silver, daer op /
 a a Latet

Latet wel dooghen / brupneeret daer naer met een Wolfs-tant sachtelijck / slaet acht oft dat Goudt haket ofte af-balt : Neemt oock acht op die Cant-klaringsh in 't policeren. Is 't dat dat Gout niet af balt / noch niet aen de Cant hange / soo is die Gout-gront gerechtigh / maer balt dat Gout af / soo is die grondt te kranck soo sterckmensse met een erwete groot Gummi, na des gesichts der oogen / ende is 't dat die Cant aen 't Goudt haught soo is die grondt te bet / soo giet meer klaer water daer in / en dzybet wel dooz malkander. Latet dan een ure of twee staen tot dat die grondt weder ten gronde set / ende gietet dan dat klare water wederom af / ende voert die Gout-grondt met sijne substantie wel dooz malkander / ende daer na stuyckte se wederom aen als boozen ende verfoeket soo lange dattet oprecht houde / want alle Goudt-grondt behooytmen wel te proberen / offe te sterck / te kranck / ofte te bet is.

Item / als men Gout-grondt wil maechen / moet men acht hebben dat den Hemel klaer is / want het heeft sijnen aert als Djosilis / die moet oock een klaren Hemel hebben.

Een ander maniere van Aurum Musicum gelijk als vooren.

Men sult nemen een loot Tin, en een loot Quicksilver, doet dat Tin in een gheblusten Pot ende latet smelten / ende als het ghesmolten is / soo neemt van het vber / ende doet dat Quicksilver daer in / ende roeret soo langhe tot datter hart wordé. Daer nae rijbet seer kleyn. Neemt daer nae een loot Salmiaet, ende alsoo
beel

beel Swavel, rijst die twee oock wel dooz mal-
kander / doet dan die materie al-te-samen in een
pot / ende maecht de pot boven wel dicht met
Leem van Daerde-mist / ende met een dechfel
bekleest / daer boven een kleyn gaethen in is / en
de steekt in 't gaethen een kleyn pseren penne-
ken / ende settet so op koolen / latet twee of drie u-
ren bannen / soo laaght tot dattet gheen roock
meer gheeft / want als 't gheen roock meer geeft
soo is 't uytgebrando.

Argentum Musicum.

Item / neemt drie loot fijn Tin. ontlaet dat
in een probier-tegel / ende als by-na ghesmol-
ten ende ontlaeten is / soo werpt drie loot Wijs-
maet daer in / ende neemt een pseren roedeken /
ende roert het wel dooz malkander op de koo-
len of vier staende / ende soo dzae als ghy bin-
det dat die Wijsmaet in het Tin ghesmolten is /
soo neemt den tegel of probier-potken van het
vuer / ende laet het een weynigh verstaen dattet
niet soo heet heet is. Dan neemt ander half loot
Quicksilver. ende giet die in de twee ghesmol-
tene materien / ende roert het met a pser wel
dooz malkanderen / dat hem dat Quicksilver
wel daer onder deekt. Daer nae giettet op een
houden drooghen sieg / dattet te-samen renne
ende staet / ende als ghy 't dan gebuyghen wilt /
soo neemt daer als so veel als gy wilt / ende
rijhet wel te samen op een steen / ende temperet
het daer nae wel met Sydo temperatuur / ende
latet wel daer nae drooghen / ende als ghy dus
geuseert hebt soo buyghet het vintande / soo
krijghet goede glas ende woort seer schoon /
daer

daer mach men dan opschakeren met allen ber-
wen / wanneer dattet gepoleert worde. Men
sal weten / hoe men meer Quicksilver daer in
doet / hoe dattet te milder is / maer oock al te veel
is niet goedt.

Om artificael Gout te maken om te schrijven.

Item / neemt twee dragmen soet Tins ende
doet op een ounce Quicksilver, ende menght
dat wel te samen / dan doet daer toe een halfoz-
me levende Solver, twee oncen gestooten Sa-
larmoniac. Menght dese te samen / ende doetse
in een Urinael over 't byer / in een pot vol gesifte
asschen, en maecht daer byer ontrent / een
heelen dagh langh / ende als berhouet is siet
artificael Goudt vanden / met dat welke ghy
schrijven meught sonder te wagen / ende doetet
in een hooraken met wit ban. Gy geslagen ende
met een spongie door wrogen.

Mond-lijm te maken.

Item / neemt twee loot huse-blasen, ende
een wernigh Snycker-kandij, ende een Alepi
wennigh schryfsofifaciel. Vnd reyn perca-
ment. doet dat te samen in een nietwde sypere
Pot. Siet daer op een half mengelen put-
waters, ende daer nae settet op het byer / latet soe-
telijck half in-sieden / dats na neemt hem van
het byer endogieten 't alfoy ende in sulcher ma-
nieren / dat ghy stemkens of langhe lijn-stuc-
kens daer upbrieken kunt / ende als ghy 't bee-
sighen wilt / hondt vberopen so veel u gellest
als onder Lijm.

Rosijn-verwe.

Ghy sult nemen twee deel Meningh, een deel
Loot-

Loot-wit, dat rijft doo; malkanderen / oft booz
't Loot-wit neemt men Auri-pigmentum soe
heel als Meningh.

Geele Verwe.

Op sult nemen Krays-besien, die acht dagen
na Sint. Laurens-dagh afgenomen werden /
en stoot die met een wep'nich gestooten Aluyn,
ende roeret onder malkander / ende latet een
nacht staen / soo hebbsg schoon geel.

Een ander.

Neemt die uperste schellen van Apel-boom-
men, neemt ende schelt die uperste ruwe hupt
daer van, / ende snijdt het in-stuckens / ende giet
water daer ober / latet twee of dylemael opzie-
den / daer na doet gestooten Aluyn daer in / en
roeret wel / en laet het dan noch eens opzieden.

Een ander.

Saffraen met Eyerdoiren gemenght / geeft een
lustige geele berwe.

Item / doet Saffraen ende Aluyn in een doer-
ken / ende giet Azijn daer op / ende drucket met
malkanderen upt.

Item / Saffraen, Eyer-doiren, Gom Arabicum,
ende Aluyn wel te samen getempereert / maect
geel.

Te Coleuren ofte verwen, op die manie-
re van een Paert.

Neemt een pot ende set hem aen het byer met
water, ende latet warm werden / ende doeter
Mee ofte Bresilien In / ofte andere tornesol:
Daer na neemt Tartie, dat is / Droesem van.

wijn die gedrooght is / te weten / Wijnsteen, ende
de maecht dat Paorts-hayn nat / ende wijbet
met die tartie. Maer sy moet gestooten zyn / en
latet soo een nacht staen / dan doetet zieden met
die boozsepde berwe tot dattet berwe genomen
heeft / sulcks u goet duncken sal.

Item / die maen ofte staert zwart te maechen /
doet men met een looden kam.

Van veelderley Incten en Secreten van schrijven.

Hoe men Incten maken sal.

Als men verske Incten maechen wil
te eenemaal / soo moet men mercken op
de gewichten en maten / en die na ghe-
lijchheit meerderen / gelijk by pege-
lijck Incten berekent is. **Exempel:** Als ick 10
mingelen Inctes wilde maken / gelijk dese nabol-
gende Incte / soo neemt men vier mingelen wa-
ter / Wijn ende Azijn anderhalf mael soo veel / dat
is / te weten / 3 mingelen Wijn, ende 3 mingelen
Azijn, komt te samen 6 mingelen / en die 4 min-
gelen waters maken te samen 10 mingelen met
die gewicht der gelijcken.

Item / in verkleynige der maten / ten Ex-
empel : Tot een halve mate of pinte waters,
ses loot Galnoten, vier loot Virriol, vier loot
Gommi, soo heb ick nu genomen vier maten of
mingelen waters / maecht 8 pinten / als men nu
vegelijck pint sijn gerechte ghewicht gheben sal
soo

soo multipliceer ick 8 ende 6 met malkander /
 komt 48 alsoo veel loot Galnoten moet ick
 nemen tot 4 potten / of 8 pinte n. Dat Gomma
 of Virriol is 32 loot / ende is in ghelijcke pro-
 portie / na der manieren gelijk men veel of luttel
 wil maken / ende soo moet men doen op alle
 Sucten / na mense hebben wil / slecht of goet.

Inct op Papier te schrijven.

Ghy sult nemen een pinte waters, anderhalf
 bierendeele van een mate Wijns, oock soo veel
 Edicx of Azijn, maecht te samen een mingelen
 ofte mate / ende bierendeele wel vermengt /
 dan neemt ses loot Galnoten kleyn gestooten /
 ende dooz een Zeebe geziftet / doet daer pulber in
 een sonderling bat of pot / dan giet die gemeng-
 den Wijn, Waterende Azijn, dat halve deel daer
 op / des gelijcken neemt vier loot Vitriol oock
 ghestooten / oock in een sonderlinghen pot / ende
 giet de ander oberghebleven deelen van het wa-
 ter / Wijn ende Azijn daer op / die helft daer van /
 ende dat ander deel dat daer ober blijft / doet die
 Gomme daer in / te weten / obck vier loot / ende
 deekt dese drie portten toe / ende laetse drie of vier
 dagen staen / maer roert een pegelijck pot of
 bat drie of viermael des daeghs / ende den vijf-
 den dagh soo set de pot metten Galnoten te
 bper / ende als 't begint te zieden soo trecket te
 rugghe / want ten moet maer aen 't zieden zyn.
 Daer nae sijget dooz een doeck in een ander sup-
 ber bat / ende drukt de doeck niet upt maer la-
 tet daer maer dooz loopen ende lecken / dan doet
 dat ander upt de twee vaten oock daer in / ende
 latet soo drie daghen staen / maer roeret al te

met om / ende den vierden dagh als 't geset is /
 soo besiet u Inct.

Item / dat geene dat aen de gront blijft / daer
 salt gy oudt Regen-water oppicten / hoe ou-
 der hoe beter / ende bewaert dat altydt / hoe dat
 gy meer Inct maekt / soo hebt gy altydt by na
 dat halfdeel te boozen / want het is altydt beter
 dan klaer water.

Een ander Inct te maken.

Neemt een mingelen water dat reyn is / ende
 doet het in een glas / ende doet 13. loot gestooten
 Vitriol daer in / ende latet drie dagen staen /
 maer men moet het alle dagen drie of viermael
 oniroeren. Daer na neemt 13. loot gestooten
 Galnooten, ende doetse in een nieuwe geglaser-
 den pot / ende giet een mingelen klaer water daer
 op / ende setse op 't byer / ende latet een binger
 diep in-zieden / maer het moet niet overloopen
 in 't zieden. Daer na sal men 't dooz een doech
 doen in een ander pot / en gieten een beker vol
 goeden Azijn in den doech daer gy 't mede dooz
 doen wilt / ende dzycket soo upt / ende doet daer
 in oock vier of vijf loot gestooten Gomme, en-
 de statet ofte roeret dan wel dooz malhauderen /
 ende doetet dan weder dooz een doech. Giet we-
 derom een beker Azijn daer in / en dzycket upt /
 ende latet daer na staen tot dattet hout wordt
 soo doetet dan oock in een glas / ende stopt dan
 u eerste glas / ende dit glas oock wel dicht toe.
 Ende als gy nu Inct van doen hebt / so giet
 van beyde de wateren in uwen Inct pot / oft
 daer gy upt schryven wilt / ende gy hebt goe-
 den Inct.

Een

Een ander ende lichter.

Neemt gestooten Galnooten, en doetse in wa-
ter / diergelycken oock de Vitriol in een ander
sonderlingh vat of pot / en laet die twee wateren
soo te samen bysonder staen in een pot of glas / en
als gy Incht behoeft / soo giet van beyden die
wateren een weynigh upt / en doet daer een weynigh
gestooten Gomme toe soo hebt gy Incht.

Een ander.

Een mingelen Wijn die sterck is / set die in een
nieuwe pot te bier / ende laetse heel heet werden
maer niet zieden. Daer na doet drie loot ge-
stooten Galnooten, ende derde half loot Gum-
mi Arabicum, twee loot Vitriol al kleyn gestoo-
ten / ende gesift daer in / ende roeret wel met een
hout dooz malkander / soo hebt gy goeden Incht.

Een ander.

Neemt een halve mate kleyn bier / doet daer
in een loot gestooten Galnooten, later zieden
dattet een weynigh roodrächtrigh schijnt / doet
daer in drie quintijn groen Vitriol kleyn gestoo-
ten / ende laet weder op-zieden / ende als gy 't
van 't bier neemt / soo doet daer in drie quintijn
Gomme, ende een etweel groot Alayn daer in /
beyde kleyn gestooten / ende roertes dooz mak-
kander tot dattet hout werdt.

Om Incht ter noot te maken.

Op sult nemen een Was-kerffel ontsteking
se ende houtse tegens een becken of schoorel tot
dat van den roochroet of swartsel daer een hart
ge. Dies dan een weynigh warm Gomme water

daer in / ende tempereeret dooſ malkander / ſoo
 is't Inct.

Een ander noch geringer

Neemt twee of drie lepelen vol Melck, ende
 doet in een ſchootel / en neemt dan een blaeu-
 wen Wet-ſteen die wel gebzuſcht zy / ſtecht-
 ſe met een inde ſchootel / ende neemt / een wel ge-
 branden kool, en bluſcht die in de Melck, en rylt
 die op den Wet-ſtoen, op die zyde daer men veel
 op gewet heeft / ende dzycht de kool dick in de
 Melck, en rylver weder op den ſteen ſoo lange
 datſe zwert genoegh is. Men moet deſe Inct
 dya beſchryben / wantſe mach niet lange duren.

Inct ſonder vyer te maecten van

Put-water,

Ghy ſult nemen vier pont Put-water, daer
 doet in vier oncen Galnoten, grof gheſtooten /
 gelijk de groote van erweten / doeter oock in
 drie oncen Gomme van Arabien, vier oncen ko-
 per-root wel geſtooten gepulverifeert / latek
 al-te-ſamen des nachts ſtaen in de Lucht / ende
 daegs in de Sonne / tien dagen lang / en roertet
 alle dage wel om met malkander / en is't dat u
 dunckt dattet te dick werde / doeter een weynigh
 Azijn toe / en daer ſal hy goet zyn.

Een ander om perfecten goeden Inct te maken ſonder vyer.

Item / neemt acht oncen witten wijn, een
 once Galnoten, gebzuſcht in vier offes ſtucken /
 de welke ghy ſult wepcken in den booſſenden
 witten Wijn. Den tyd van een dagh ende nacht.
 Dan neemt die Galnoten upt / ende doet in
 den

den boozschreben Wijn een once / ende een halbe Gomme van Arabien , een vierendeel van een once Koper-root wel ghestooten / ende gepulveriseert / ende laet dit te samen thien of twaelf daghen in de Sonne staen / ende is 't dattet niet zwart genoegh is / doet daer in een wepnigh Romeyns Koper-root , ende het sal ghedaen zyn

Om Pulver te maken welk op 't papier gewreven , en daer naer met water daer op geschreven , maekt die letteren swart , of 't selve gemengt met water , maekt goeden Inct , of ook met water geschreven , en 't pulver daer op gedaen , is swart.

Item / neemt Galnoten ende Romeyns Koper-root alsof deel van d' eene als van d' andere / ende een wepnigh Vernis om te schrijven / aldun gepulveriseert in een Moortel. Dit selve poeder aldus ghedaen als boozschreben is / sal ter stont zwart schijnen / ende dit Poeder mach men met hem dragen ter noot / want Inct berdozt dra / ende hier behoeft men maer water toe.

Om Inct te houden datse niet verdroogt of schimmelt , of dat die Motten of Muysen dat Papier niet eeten.

Item / booz het verdrooghen neemt men die buitenste raeuwe schelle ofte huysken , daer in de Hasenooten zyn / ende als men die in de Inct leydt soo dozt hy niet.

Item booz 't schimmelen / soo doet men een wepnigh zouts daer in.

Item / dat de Muysen of Motten het Papier niet eten / soo doet een wepnigh Alssen-wa-

ter in die Inct / oock menghmen of ziedt men die pappe daer men Zieden of andere dinghen mede pappe / en dat sullen die Wotten of tenupfen niet creu: Oock is 't goedt als 't water ghemaeckt / en dan ghealuyt dooz het planteren.

Hoemen die specien daer men Inct afmaeckt, sal kennen.

De deught van de Galnooten is bekent dooz dien datse kleyn getackt zijn / stijf ende bol van binnen, ende niet versmolsemf of poederachtigh.

Item / die deught van den Vitriol of Koper-root is bekent als het een hemelsehe Derwe heeft / soo wel van binnen als van buyten.

Item / de Gomme van Arabien is bekent als se klaer is en lichtelijck breekt als mense stoot.

Roset te maken om te schrijven in vier manieren, te weten, colour van roosen, half

Greyn, Violet, ende Morreyt, met welke confecten men oock verwen mach wat men wil.

Neemt Bresilie-hout, soo beel ghy wilt / ende doet in klaer water zieden / tot dat herderden deel of meer bezoden is / proebet altyt op Papper / soo sult ghy sien of het ghenoegh ghezoden heeft / soo niet / soo latet soo langhe bezieden / dat het Papper heel root is / daer nae bergietet / deelt dat water in vier deelen na die berwen die gy maken wilt / en is 't dat ghy de colour van Purper wilt hebben / of sterck root maken wilt / neemt een van de vier delen / ende docteer een wepigh Kalck-water in / de welck men heet Calvicee. Dit water maecht men aldus : men doet

doet een wepnigh ongeblusten Kalck bliffchen in een goet deel water; / latende dit staen tot dat die Kalck te gronde gae. Dan dit water gedaen niet het tweede deel van de voozschzeben Rosette, soo sult ghy Purper-berwe maken/maer 't water van de Rosette of Bresilie moet warm wesen. Item / in een ander deel doet looge / en ghy sult violet-berwe hebben. In 't vierde doet een wepnig Aluyns desente en ghy sult Mozepte berwe hebben Hier mach men ook wollen-garen mede berwen / ende oock eenige coleuren geben.

Om Inct te maken dat men niet lesen kan dan men moetet door een water trecken.

Ghy sult nemen gestooten Vitriol, doet die in een Inct-hooren die supber is / ende giet een wepnigh klaer water daer in / ende als die Vitriol ghesmolten is / soo schrijft daer mede op Papier of Parcament / latet doogh worden / so kan men dat niet lesen / maer is 't dat men 't lesen wil / soo neemt een half pinte waters, ende doet daer in een loot Pulvers-Galerum, ende menght dat wel dooz malkander / ende sighet dan dooz een linnen doech in een supber vat of glas / dat plat in maniere van een schale is / ende treckt den Bies dooz dat water / soo sal dat schrijft zwart werden gelijk of se met Inct geschzeben waer.

Een swarten Brief niet wit schrift te schrijven.

Ghy sult nemen klaer water, tempereert dat met Eyer-doxen, soo dat ghy daer mede schrijbert

ben kondt / ende schrijf daer mede / ende laet het
 drooghe werden / bestrijcht dan die Bzief met
 Inct datse geheel zwart werde / laetse dan droo-
 gen / soo en kan niemandt lesen / maer wilt
 ghy dat men het lese / soo neemt den Bzief op u
 knipe / en schaeft met een mes daer ober / soo sal
 dat gheschreben schrifte met doiren af gaen / en
 u schrifte sal wit schijnen op swart Papier.

Schrift uyt Percament uyt te doen.

Item / neemt Colofoniani, dat is Grieks-
 bars / stoot dat klein / en stopt dat op 't schrifte /
 tictet dan een doek / ende leght het daer op /
 daer na legt op den natten doek versche Paerde-
 mest / daer op leght een siechte tichel / latet soo
 in de Winter een nacht staen / in de Sommer van
 is morgens tot den negen uren.

Een ander.

Neemt Salarmoniac, Aluymen Plumosum,
 distilleert die dooz een alembick, ende met die
 water bestrijcht u schrifte / soo gatet uyt.

Om op Papier of lijnwaet te schrijven,
 dat het niet blijcken en sal te zijn, dat voorsz.
 Papier oft lijnwaet gewarmt, soo sullen de
 letteren swart schijnen.

Men sal nemen 't sap van Limoenen, ofte
 Ajyn, oft Paerde-melck, ende schrijven daer
 mede / ende als 't alsoo geschreben is / soo sal men
 dat Papier wel heet laten werden als men 't lee-
 sen wil tegheng het vier / ende de letter sal her-
 upten zwarten openbaren / men moet dat Pa-
 pier wel heet maken,

Om

Om te schrijven Letteren die men niet sien mach, dan by nacht of by dage, maer in een doncker plaetse.

Item / neemt Pulver van Kristal, de buycken van de Vliegen, en de Wormen die by nachte schijnen, menght dit al met Wit van Eyeren, schryft hier mede / ende laet het droogen / ggsult de letteren by nacht sien schijnen so dat men se in 't doncker sal mogen lesen.

Om te schrijven dat hem de Letteren niet openbaren dan op water.

Item / men schryft met Aluyn-water, ende als 't selve droog is / so en mach men het selve niet lesen / dan men moet die Bzief op 't water leggen / so openbaren hun de letteren / als 't daer een wijl soo op of in het water gelegen heeft.

Om Letteren te doen schijnen gouden, Silveren oft Kooperen.

Item / men neemt de Melck van een Vijgeboom, ende schryft daer mede / ende laet die letteren droogen / ende dan wijst men Koper, Gout, Silver, oft anders oer / ende se sal die couleur houden.

Om gouden Letteren te schrijven.

Op sult nemen Gomme van een Amandelboom, wijst die met Sijnable, en maect se so dun dat ggs daer mede schryben meught / en als het drooght / sullen die letteren schijnen als Gout.

Een ander.

Item / een Enden-ey, ende maect daer een gat in / ende doeter 't wit upt / en doeter weder wat

Wat Quicksilver in / ende stoppet met Was of
Bicktoe / ende legt het onder een bzoetsche Pen/
soo lange alsse bzoet / ende daer nae sal men het
menghen met Gom-water, ende schryven daer
mede 't sal schijnen als Gout.

Om te schrijven ter noot sonder Inct
ofte Penne.

Stem / men sal nemen roode Kroyden, ofte
Aerde of andere color, die in dier manieren
berwet / ende daer mede sal men een stuck Pa-
piers root maken / ende dragen dat by hem / of
doen 't op staende boet / ende als men schryven
wil / sal men nemen ander Papier / en leggen
dat Papier daer of met die geberfde zijde / ende
schryven daer op met een stijve pen / of koperen
of houtken / en u schryft sal hem root toonen op
u Papier / en is 't dat ghy u wit Papier boven
legt / en het roode onder / soo sal het schryft ber-
keert staen / en men sal het niet konuen lesen dan
teghens den dagh / of in een Spiegel.

Om met Krijt op bert of elders so kleyn
te schrijven als metter penne.

Ghy sult nemen een Papier / en maecht dat
wit met Krijt, en daer naer knipt daer eens aen
met uwen vinger / daer na legt het op het boxt
of schale / en schryft met een stijve Pen / of met
een kopere of ptere Gziffe / of elders mede / en
't schryft sal hem kleyn vpenbaren / na de dichte
ban die Gziffe daer ghy mede schryft.

Om doorschijnende Papier te maecken.

Stem / die gheringe yet af-malen, wil van

Om

ander kunst / soo neemt Papier dat noch niet gelijmt is / neemt witte Warch harde stucckens / maecht een bal niet boom-wolle ghevolt die sacht is / ende niet te hart / set dan boom-olie in een scharbe op een gloepende panne / laetse wel heet werden / en dzucht dan met u Boemwols-balle in die olie / ende strijckt ten beyden zijden van dat Papier / hanget daer na op / ende laet dzooogen / na vier ofte vijf daghen strijcket met een Lick-stern dattet glat is / dan wertet des te meer dooz-schijniger / ende wanneer ghy pet af-malen wilt / soo leght u Papier daer op / soo schijnet soo veel te klaerder ende schoonder / daer dooz het vermach oock alle Wertwen dat men daer op wil schrijven / soo verze des van Gomme of Lijm getempert zijn / niet teggenstaende dattet olpachtigh is.

Om pleckende en doorslaende papier te maken, dattet niet en pleke of doorsla, als men met verwe of ander geschrift daer op schrijven wil.

Neemt vijf loot Hoornlijm, leght het een nacht in warm laet water / des morgens set het aen een bier / en laet wel op zieden. Daer naer neemt een loot Ammel-mael wel gestoten / ende ghebudelt / ende doet dat daer in / als 't al gesmolten is / zijget dooz een Doeck / laet het soetelijck hout werden / doet daer in vier loot Aluya wel ende repn ghestooten / roeret met een stocken wel dooz malkander : Als gy nu pet malen of schrijven wilt, bestrijckt u Papier dooz henen / ende laet dzooogen / en 't sal sonder twijffel niet doozslaey of dooz-bloepen.

Om

Om een Briefte fluyten, in een steen
of patroon.

Neem Parijs plaesters, ende leghtse in het
bier / niet al te heet / tot datse bryuen root werdt /
trechtse dan upt / ende laetse hout werden. Daer
na pulberiseertse als meel / en siftse hoe kleyn-
der hoe beter. Daer na wyjstse op een steen
bzoogh / neemt dan een schoone pot ofte ketel
die niet vet is / ende menght den gepulberden
steen met klaer schoon water / ende wat Gom
Dragant daer in / ende roert het om gelijck ee-
nen dunnen pap / ende als dan komen daer oog-
heng op / dat is vet / dat schuffent af al vasth / en-
de dan menght op 't in een Doym gieten / ende
als dan wordt het terstont hart / ende hebop dan
eenige Wieren die bewindet of bedeckt met
Was / ende anders daer hy in bewaert is / ende
legget soo in die Doym daer op in gieten wilt
datse in den midden komen / ende giet dan wat
op wilt / bisagien / platen / ofte andere tronien /
ende u brief sal daer in beslooten zijn / ende dien
op alsoo die steen oft patroon sendet / en 't selve
stukken bzeecht / sal den Brief daer in binden.

Om roode Inct te maken.

Op silt nemen Formelien, ende wyjst het
op een steen / alsoo kleyn als op menght / ende
doen het in een Doym met wit van Ey, dat al
getempert ende geschuypt is / gelijck dat be-
hoort / ende wijsop dat het blinkt / soo doet een
weynigh Gom-waters daer in / het wit moet soo
klaer wesen by na als water.

Om

Om geele Inct te maken.

Men neemt Masticot die geel is / die wijst als booren / ende menghtse met Gom-water, men schryft oock met paerde-melck / ende houtse tegens 't biere / die letteren schijnen geel.

Om blaeuwe Letteren te schrijven, of te Inct te maken.

Men sal nemen Blaeuw-lazaur, ende wijstben 't kleyn / ende doen het in een bathen met schoon water, ende latet wepcken een dagh / ende giet dan 't water af ende latet droogen / ende dan wijst het kleyn / ende menght het in een hoornken met Gom-water.

Om paerschen Inct te maken.

Om paersche Inct te maechen / neemt men Rooson van Parijs, ende wijst ende menght die als de Formetioen met Gom-water.

Om graeuwe Inct te maecken.

Neemt geele Inct die van Masticot gemaecht is / ende menght die met wat swart / ende schrybet daer mede,

Een ander.

Men neemt roode Inct / en menght die met roet upt de schoorsteen / en mengt het met Azijn.

Om witte Inct te maken.

Neemt blaenwe Lelien, ende schraeptse ende doet het in malkander met doiren van Eyceren, ende repnighet het alle daegh / en alst repn is / wijst men 't met Gom-water.

Om

Om groene Inct te maken.

Neemt Spaens-groen, of Bergh-groen, en de wijben 't soo kleyn als gy meught / ende maken 't als men den blaetwe Inct doet / maer dooz 't Gom-water, neemt men Azijn.

Om Gom-water te maken.

Neemt Gom, ende doet het in een bat met schoon water / en latet weycken / en alst wreeck is suldp het roeren / ende ist te bet soo doeter schoon water in. Ende ist dat buynis in die Gom is / soo doet daer in Goutsmits-water, ende 't wozyt klaer.

Met Krijt op swarte tafelkens te schrijven, oft metter pennen.

Item / neemt ongelesse witte Kalck, ende Kalck van Eyerschalen-krijt. Dit rijft at te samen niet Geyten-melck, soo dat men daer mede schryben mach.

Item / die Kalck van den Eyerschalen werdt dus gemaecht : Neemt die schalen ende weyckse dyle dagen in Azijn, daer nae waschtse wel met schoon water / dzooghtse in der Sonnen / ende pulberisertse tot pulver / daer nae rijftse op een steen.

Een ander.

Neemt wit glas wel gestooten / doet daer toe Swavel in een pot / wel gedeckt / settet op een koole byers / ende latet dooz gloeput wozyden / dan latet hout wozyden / ende rijbet op den steen / ende menght het om te schryben.

Swart

**Swart papier te maken als van den voor-
gaenden rooden, om met griffie of pen-
ne te schrijven.**

Neemt een barnende Lampe, daer oly ge-
noeg in is / legter een schotel op / ende laetse
leggen tot dat die oly verbrant is / en dan neemt
den roock die aen die schotel is / ende besmeert
daer u papier mede / ende maectet swart / ende
neemt een stuch wit den papiere / ende leght het
op wit papier / ende schryft daer op / ende indien
gy die onder of boven leght / sal die letter komen
gelijk booz ban den rooden.

**Plecken van Inct uyt Papier, of Perca-
ment te doen, oft oock schryft.**

Item / neemt een steen Calamic uyt Hoogh-
duysch landt, gemeen Zout, oock Albyn
ban elck twee oncen / Zout armoniac vier on-
cen / latet in een klokke te samen distileren / ende
met dat water datter uyt komen sal / sult gy
niet maken die plaetse in almen boeck die behlet
is / oft dat gy wech wilt hebben / ende die smet-
ten oft letteren sullen uyt-gaen

F I N I S

Bladt

S E C R E T E N.

V	An de Secreten des Vyers.	Pag. 5
	Van de Secreten des Lochts.	9
	Des Waters.	10
	Der Aerden.	12
	Des Gemoedts	12
	Des Lichaems en van 't leven.	13
	Van die verſche ſieckten.	15
	Van uytwendige gebreken.	19
	Van eenige particuliere gebreken.	20
	Van de gebreken der Borſt.	25
	Van de gebreken des Buycs.	27
	Van uytwendige gebreken in 't particulier.	35
	Van Secreten des Wijns.	37
	Van den Slaep.	57
	Van veelderleye Beesten.	58
	Van de Schapen.	70
	Van Boeken en Geeyten.	74
	Van de Verekens.	74
	Van de Honden.	76
	Van de wilde Dieren in 't gemeen.	78
	Van de wilde Dieren in 't particulier.	78
	Van de Maſen en Vellen.	79
	Van de Wolven. So Van de Muysen	81
	Van de Mollen.	83
	Van de Weſels en Katten.	84
	Van de Mieren.	85
	Van de Scorpioenen.	87
	Van de Wand-luyſen.	88
	Van de Vloyen.	89
	Van de Luyſen. 91 Van de Ripſenen.	92
	Van de Slangen en Serpentes.	93
	Van de Beenders.	94
	Van	

BLADT-WYSER.

Van de Hoornen.	96
Van de Viſſchen.	96
Van de Vogelen.	101
Van de Hoenderen.	101
Van de Duyven.	112
Van de Paeuwen.	115
Van Swaluwen.	115
Van de Vleermuyſen en Phaſanen.	116
Van Perdrijſen.	116
Van kleyne Vogels.	117
Van de Gansen.	118
Van de Byen en Honigh.	119
Van de Vliegen.	124
Van de Calanders.	127
Van de Planten en Kruiden.	127
Van alderley Fruyt-boomen.	129
Van de Wijngaerden en Druyven.	162
Van verſcheyden wortelen.	170
Van verſcheyden Hof-kruiden.	172
Van de Bloemen.	176
Van de Fruyten.	181
Van de Zaden.	199
Van verſcheyden Hout.	201
Van de Metalen.	203
Van Yfer en Stael.	221
Van Gout-verwe en Silver-verwe.	231
Van Solpher.	236
Van Sout 241. Van Glas.	241
Van ſchoorſteenen.	248
Van de Hoven.	249
Van plecten uyt kledeten te doen.	255
Van ſchrijven en ſchrijf-konſten.	265
Van Apotekerijen.	273
Van 't Illumineren en yerven.	276
Van	

BLADT-WYSER.

Van Verniffen.	379
Van Gommen en diergelijcke.	383
Van Geel-verwe.	304
Van Groen.	307
Van Blacu. 310	316
Van Swart.	
Van andere Verwen en Incten.	316
Van Lutum en Cinnober.	322
Van Garen en Lywaet te verwen.	325
Van Hout, Been en Hoorn te verwen.	327
Van de voorfegginge des Regens,	336
Van de voorfegginge det drooghte.	344
Van de voorteykenen van Sneeuw, Dauw, Hagel.	349
Van de voorteykens van koude en vorst.	352
Van de voorteykens van Windt.	354
Van de voorteykens van Donder en blixem.	357
Van de Aerdbevingen.	362
Van de Tempeesten.	365
Van vruchtbare Jaren.	367
Van alderley Confituren.	368
Van de Syropen. 390	393
Van Kruid-wijnen.	
Van Kokeryen.	395
Van gedistilleerde en andere Wateren.	413
Van veelderley Balsen.	445
Van verscheyden Olyen.	463
Van Aqua vita, of gebrande Wijnen.	495

Aenbanghsel.

V an veelderley Wijnen te maecten, bereyden : bewaren.	503
Van veelderley verwen te bereyden.	527
Van veelderley Incten en Secreten van schrij- ven.	558

E Y N D E.

